

KOROŠKI

svižinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXXIV

Ravne na Koroškem, 25. aprila 1984

Št. 2

ŽIVEL
27. APRIL

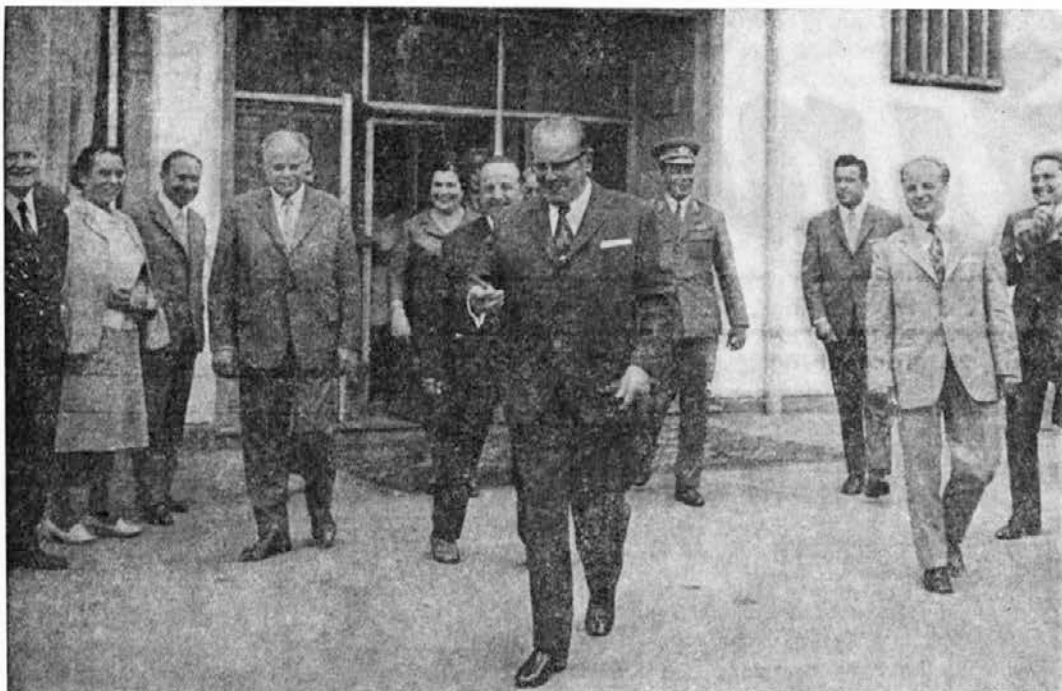

ŽIVEL
1. MAJ

»Vojna in mir« (raztreščena bomba — vzlet golobov)

Osnutek in predlog spomenika na Poljani (poleg sedanjega)
Delo arh. Stojana Batiča, udeleženca zadnjih bojev na Poljani maja 1945

Drag spomin na obisk predsednika Tita pri nas

Terezija Jaser

Spomin na tovariša Tita

Ta deževni mesec maj
ostal nam večno bo v spominu,
ker je takrat pod težo bolezn
tvoje življenje ugasnilo.

Pod zemljo življenje se prebuja,
popki cvetlic silijo na plan,
saj to četrta je pomlad,
odkar počiva naš junak,
ki mu na svetu nobeden ni enak.

Ptički veselo žvrgolijo,
se pomladi veselijo,
on pa, ki ljubil je vse to,
tega slišal in videl ne bo,
moral od nas je vzeti slovo.

Ljubil on naravo je in cvetje,
cenil poštenost in delavnost
slehernega izmed nas,
zato še bolj boli,
ker izgubili smo plemenitega človeka.

Spet je mesec maj,
napočilo je četrto leto
od tvojega slovesa,
a lik tvoj v nas naprej živi
in bo živel do konca naših dni.

CESTE IN KMETIJSTVO

(Razgovor z novim predsednikom skupščine občine Ravne na Koroškem)

KF: Ali je bila odločitev, da prevzameš to funkcijo, težka in kako si se lahko odločil?

Predlog predsedstva OK SZDL o možnosti, da postanem kandidat za predsednika skupščine občine Ravne na Koroškem, je prav gotovo zahteval temeljit premislek.

Tisti, ki bolje poznajo moje dosedanje poklicno delo, lahko pritrdijo, da sem kljub občasnim težavam svoje delo z veseljem opravljaj. Štirinajst let je minilo, kar sem začel v železarni in ves čas sem delal na področju toplotne obdelave kovin. To področje je bilo sicer v obdobju intenzivnega razvoja železarne nekoliko zapostavljeno in v razvoju odrinjeno, vendar je ravno v zadnjem času dozorelo spoznanje, da je za razvoj končnih izdelkov železarne in za prodor železarne na zunanje trge neogibno dati večji poudarek tudi količinskemu in kakovostnemu razvoju toplotne obdelave.

Takšna usmeritev bi še povečala privlačnost dela, ki sem ga opravljal.

Ko sem se odločal, je imelo pomembno vlogo tudi vprašanje možnosti vsaj delnega udeleževanja v stroki; kolikor bo dopuščal čas in kolikor bodo seveda tudi želje. Dogovor, ki smo ga v zvezi s tem sklenili v železarni, da mi bo namreč v okviru projektne organizacije tudi nadalje omogočeno sodelovanje zlasti pri obravnavi strokovnih vprašanj s področja toplotne obdelave, mi zagotavlja, da v času opravljanja mandata ne bom popolnoma zgubil stika s stroko. Stalen stik s problematiko, ki se rojeva v proizvodnji, in načini njenega reševanja ob možnosti zasledovanja literature, kar ne gre zanemariti, mi jamči, da se le ne bom popolnoma odtujil od stroke.

Moram poudariti, da sem razumel in upošteval tudi želje in utemeljitve pred-

sedstva OK SZDL. Baza, iz katere se evidentirajo kandidati za predsednika skupščine, je občinska skupščina. Sedanji sestav skupščine je bil izvoljen pred dvema letoma za štiriletni mandat. Če bi obveljala ocena, da v sedanjem sestavu skupščine ni kandidata, bi bilo treba izvesti dodatne, izredne volitve.

In končno naj povem, da sem predlog predsedstva OK SZDL vzel tudi kot priznanje mojemu dosedanjemu družbenopolitičnemu delu in delu v gospodarstvu ter predlog o kandidaturi sprejel.

KF: katerim področjem razvoja bi v občini kazalo dati prednost v prihodnjem obdobju?

Naša občina je po svoji gospodarski moči med pomembnejšimi slovenskimi občinami. Po narodnem dohodku se uvrščamo med 65 občinami na 9. mesto. Kazalci pa tudi kažejo, da vseh danosti ne izrabljamo in zato

v nekaterih pogledih zaostajamo za mestom, ki nam v slovenski družbi gre.

Druga značilnost naše občine je njena obrobna lega. Pri gospodarski moči, ki sem jo omenil, bi bilo pričakovati, da bi ta značilnost ne pomenila tudi istočasne geografske izoliranosti občine, za kar pa v našem primeru nedvomno gre. Imamo eno železniško povezavo, ki povezuje samo tretjino doline, dve tretjini pa sta povezani samo s cesto. Drugo železniško okno v svet je bilo pred leti ukinjeno in odstranjeno. Magistralna cesta, ki se najbolj približa naši občini, je Dravograd—Maribor, ki pa je istočasno tudi najslabša slovenska magistralna cesta. Če naštejemo še vse ovire, ki nastopajo pri naših cestnih povezavah z osrednjo Slovenijo (radeljski klanci, Huda luknja, železniški nadvoz v Dravogradu in seveda klavarna glavna cesta od Raven do Črne), je podoba naše prometne izoliranosti popolna.

V planih Republiške cestne skupnosti je še v tem srednjeročnem obdobju predvidena rekonstrukcija 2,7 km dolgega cestnega odcepa na cesti Poljana—Žerjav. Ta poseg namerava cestna skupnost opraviti prihodnje leto, letos pa naj bi za temeljitejša vzdrževalna dela na tej cesti namenili 15 milijonov dinarjev.

Tak poseg pa nas ne bi smel zadovoljiti. Smo na začetku novega srednjeročnega načrtovanja in odločiti se moramo, kakšna bo naša usmeritev na področju cest. Menim, da je edina normalna odločitev, da bomo v prihodnjem obdobju temu področju dali poseben poudarek. To pomeni, da bomo združili vse lokalne moči (sredstva), da bomo enotno nastopali tudi kot regija v republiški cestni skupnosti z vso razpoložljivo argumentacijo. Za primarna cilja teh prizadevanj si moramo zadati izgradnjo-rekonstrukcijo celotne dolinske ceste, kjer ta še ni opravljena in prekvalifikacijo regionalne ceste Dravograd—Velenje—Arja vas v magistralno cesto. Šele takšna usmeritev — in seveda tudi njena realizacija — bi pomenila konec prometne izoliranosti regije in občine in tak prometni položaj, kot ga imajo mnoge manj razvite občine v Sloveniji.

Pričakovati smemo, da bo boljša prometna odprtost pomenila novo privlačnost naše doline in zlasti tudi boljše oskrbo. Seveda pri razmišljanjih o oskrbi ne smemo mimo samooskrbe in ocenjevanja naših možnosti v zvezi s tem. V zadnjem obdobju je bil prav gotovo storjen pomemben korak v to smer — nismo pa izrabili vseh možnosti. Razveseljivo je, da se je precej spremenil odnos do kmečkega dela. Zgodilo se je celo to, kar se nam je še pred nekaj leti zdelo nemogoče; ljudje, ki so včasih silili v tovarne, so našli nove motive. So primeri, ko zapuščajo tovarne in se resno posvečajo kmetijstvu. To je vsekakor znamenje, da ljudje znova vidijo svojo perspektivo v kmetovanju in spremenjenega odnosa družbe do te veje gospodarstva. Trdna kmečka gospodarstva nas morajo navdati s prav takšnim ponosom, kot na primer uspeh mežičkih metalurgov, ki so v svojih obratih letos uspeli proizvesti 11 kilogramov zlata. In tako, kot vemo, da si bodo metalurgi v Mežici prizadevali svoj uspeh še povečati, si moramo prizadevati mi vsi, da bo trdnih kmečkih gospodarstev v občini še več.

V odgovoru na to vprašanje namerno ne načentam vrste področij; ne nazadnje tudi zato, ker sem prepričan, da je bila razvojna politika v zadnjem obdobju zastavljena tako, da bo kmalu začela kazati pozitivne rezultate. Namerno sem izpostavil ceste kot najbolj zanemarjeno področje, in kmetijstvo, ki bo vedno odločilno vplivalo na naše življenje. Ko je eden mojih znancev v železarni zvedel, da se poslavljam, mi je rekel: »Pa ne pozabi, da se kruh na zemlji pridelava!« Ta moj znanec je ob delu v železarni še kmet, in to dober kmet.

Maks Večko

KF: Samo po sebi se poraja vprašanje: SAMOPRISPEVEK!

V obdobju dveh samoprispevkov v krajevnih skupnostih naše občine je bilo prav gotovo narejeno toliko, kot bi brez samoprispevka ne bilo možno. Vemo, da je bil denar, ki smo ga plačevali občani, oplenjen tudi s sredstvi tozdog.

Danes, ko obravnavamo možnost uvedbe novega samoprispevka, je pogosto slišati očitke na dosedanji program in njegovo izvedbo. Poudaril bi, da so kritike dosedanjih programov neupravičene, ker je bil celoten program v obravnavi in referen-

dumsko potrjen. Strinjam pa se, da pri izvajanju nekaterih referendumskih programov nismo imeli srečne roke in je prišlo do napak. Te napake morajo biti dovolj resno opozorilo, da se organiziramo tako, da se v nadaljnji gradnji objektov družbenega standarda napake ne bodo ponavljale. Prav tako bomo napravili vse potrebno, da bodo ugotovljene napake odstranjene. Dovolj je bilo ping-ponga o tem, ali je krivda pri projektantu ali pri izvajalcu.

Sedanji čas je za izvedbo referendumov prav gotovo neugoden. Tega se zavedamo, ne moremo pa mimo tega, da je družbeni standard v občini treba izboljšati. Stanje je najslabše v šolstvu, zato je pri sestavi programa prevladovalo prizadevanje za odpravo teh težav. Slednje se nanaša na skupen občinski program. PROBLEMI ZAHTEVAJO TAKOJSNJE REŠEVANJE. Soudeležba občanov pri reševanju navedene problematike je zaželeno z več ozirov. Prvi je vsekakor ta, da je na ta način mogoče hitreje reševati navedeno problematiko. Drugi vzrok, ki ga ne kaže zanemariti, pa je ta, da soudeležba občanov zagotavlja tudi njihovo večjo pozornost, ki jo v primeru nepravilnosti spremlja tudi ustrezna kritičnost. Vsekakor so kritičnost in konstruktivne pripombe zaželeni.

Dobronamerni kritiki bodo tudi priznali, da je v obeh dosedanjih referendumah šlo za čiste račune. Tako kot so bili vedno programi predstavljeni in demokratično izglasovani, je bil vedno dan ustrezen poudarek tudi polaganju računov. Tak pristop je tudi ob tem zadnjem referendumu.

V naši občini smo imeli en primer neuspelega referenduma. To je bilo pred uvedbo prvega samoprispevka. Takrat je očitno šlo za krizo zaupanja. Na referendumu so ljudje v večini rekli ne in tako je bilo. Pa vendar si lahko že naslednji dan med ljudmi slišal: »Pa so res objavili tako, kot smo rekli!« In v tem je bilo toliko pozitivnih občutkov, da sem bil prepričan, ko sem to slišal, da bi tisti dan ponovljeni referendum bil uspešen.

Maksu Večku se zahvaljujemo za odgovore in mu iskreno čestitamo k izvoljeni funkciji z željo, da bi jo v dobro občanov kar najbolj uspešno opravljal.

Urednik

Franc Tušek

Za samoprispevek

Letos poteče pet let, odkar smo se občani na referendumu drugič odločili, da prispevamo del svojega osebnega dohodka za gradnjo objektov družbenega standarda. Objekti, ki smo jih dobili v obdobju sedanjega samoprispevka, so zgovoren dokaz, kaj smo sposobni zgraditi in ustvariti, če združimo sile in denar. Brez njih bi bila naša dolina, naše krajevne skupnosti in občina revnejša zlasti na področju šolstva, kulture in nekaterih komunalnih objektov.

Res je, da so bile naše želje mnogo večje, kot pa smo zbrali sredstev. Gospodarske razmere so se zadnja leta zaostrovale, kar nam je poslabševalo življenjski standard, prav tako pa je organizacijam združenega dela ostalo manj denarja za vse vrste porabe in s tem tudi za odvajanje sredstev za objekte družbenega standarda. To in še vrsta drugih vzrokov pa je povzročila, da smo zastavljeni program uresničili samo 50%. Če bi denar dotekal hitreje na žiro

račun, ki je bil odprt namensko za objekte družbenega standarda, bi tudi hitreje in več zgradili.

V celoti smo uspeli z nabiranjem denarja od občanov, medtem ko smo glede na omenjeno gospodarsko situacijo na osnovi samoupravnega sporazuma nabrali samo polovico predvidene vsote. Da smo gradili počasneje, kot smo si ob referendumu zamislili, je vzrok tudi v spremembi zakona o investicijah, ki je predpisal, da se z gradnjo lahko prične šele takrat, ko so v celoti zagotovljena sredstva za posamezni objekt.

I. KAJ SMO SE DOGOVORILI IN Z REFERENDUMOM SPREJELI LETA 1979?

Tako kot prvič smo zbrali potrebe po krajevnih skupnostih, OZD in v drugih okoljih ter na osnovi strokovnih argumentov sprejeli programe s prednostnimi listami gradenj.

1. Otroški vrtec Prevalje
2. Kulturni dom Črna na Koroškem
3. Osnovna šola Strojna
4. Otroški vrtec — šola na Lešah
5. Otroški vrtec — šola v Žerjavu
6. Osnovna šola Šentanel
7. Razširitev gimnazije za potrebe usmerjenega izobraževanja prva faza
8. Telovadnica pri osnovni šoli Miloša Ledineka Črna
9. Osnovna šola Franca Pasterka Lenarta Mežica — razširitev
10. Osnovna šola Prežihovega Voranca Ravne na Koroškem (za potrebe posebne šole in glasbene šole)
11. Osnovna šola Franja Goloba Prevalje — razširitev
12. Narodni dom Mežica — preureditev in dozidava
13. Dom kulture Ravne
14. Zgradba skupščine občine in družbenopolitičnih organizacij ter SIS

Sredstva, ki so jih zbrale posamezne krajevne skupnosti, so se namenila v razmerju 50 : 50 % za krajevne in občinski (skupni) program. Prav tako se za skupni program namenijo vsa sredstva, zbrana na osnovi samoupravnega sporazuma iz OZD (3 % BOD).

Poleg sredstev, zbranih iz samoprispevka občanov in 3 % iz samoupravnega sporazuma, se je del sredstev pridobil na osnovi programov v samoupravni komunalni skupnosti za komunalno ureditev in iz drugih virov.

Občani so z referendumom sprejeli tudi druge pogoje, s katerimi so zavezali ali pa oprostili posameznike. Pooblastili so tudi občinsko skupščino, da bdi nad pravilnim izvajanjem referendumskega programa in porabo zbranega denarja. Takšen način kontrole nad namensko zbranimi sredstvi pa je jamčil, da so bila sredstva porabljena samo za objekte, določene na referendumu. Vsi pomisleki o nepravilni porabi sredstev, zbranih na osnovi samoprispevka in samoupravnega sporazuma, so neutemeljeni in razprave o tem zlonamerne. Kontrola nad porabo zbranih sredstev je bila dosledna, saj so o vseh akcijah gradnje objektov družbenega standarda v krajevni skupnosti in občini razpravljali samoupravni organi (skupščine krajevnih skupnosti in občine) vsaj enkrat letno.

II. KOLIKO SREDSTEV SMO ZBRALI V PRETEKLIH PETIH LETIH?

a) Iz prispevkov občanov smo zbrali skupno 150,265.368 din. Od tega smo polovico (75,132.684 din) namenili za skupni program na nivoju občine, polovico pa so porabile posamezne krajevne skupnosti za svoje programe.

b) Poleg navedenih 75,132.684 din smo zbrali iz organizacij združenega dela na osnovi samoupravnega sporazuma (SaS 3 % iz čistega dohodka — osnova BOD) v letih 1979—1983 skupno 65,979.618 din, tako je bilo na razpolago za skupni program vsega 141.112.302 dinarjev (samoprispevek + 3 % SaS).

c) Ostala zbrana sredstva so znašala 2,217.092 din.

d) Sredstva, ki jih je namenila Samoupravna komunalna interesna skupnost za

komunalno opremo, pa so znašala skupaj 27,561.048 din (za skupni program).

Vsega skupaj zbranih sredstev $a + b + c + d = 150,265.368 + 65,979.618 + 2,217.092 + 27,561.048 = 246,023.126$ din.

Kot smo že omenili, je zaostrovanje gospodarskih razmer iz leta v leto vplivalo tudi na možnosti odvajanja sredstev OZD. Posledice so se pokazale pri zbranih sredstvih, saj so ta najmanj za tretjino manjša, kot smo planirali ob drugem referendumu. Res pa je tudi, da so posamezne organizacije prispevale svoj delež v drugi obliki (materialni ali v obliki opravljenih ur — Gradis, Instalater).

Iz prikazane tabele št. 1 se vidi, koliko in katera organizacija združenega dela je prispevala svoj delež iz samoupravnega sporazuma:

TABELA I

1. Dotok sredstev v letih 1980, 1981, 1982, 1983

	Predvideno nakazilo v letu 1983	Nakazano v letu 1983	Skupna realizacija 79/83
1. Železarna Ravne	20,250.009,75	13,803.282,25	35,353.282,25
2. Rudnik Mežica	2,527.565,35	1,685.043,50	13,791.102,00
3. Lesna TOZD Tovarna pohištv	—	—	217.367,75
Lesna TOZD TOK Ravne	87.701,40	87.701,45	508.053,40
Lesna TOZD Gozdarstvo Črna	384.493,00	384.493,05	1,154.460,75
Lesna TOZD Žaga Mušenik	—	—	386.946,80
4. Instalater TOZD Montaža Prevalje	1,068.869,25	—	801.588,85
Instalater TOZD Proizvodnja	551.811,20	—	439.784,30
5. Gradis GE Ravne	2,740.000,00	1,000.000,00	1,000.000,00
6. Kograd, TOZD Stavbenik Prevalje	2,555.000,00	2,555.449,70	8,315.570,30
7. LEK, TOZD Dren Prevalje	574.607,40	574.607,40	1,415.713,10
8. KTI, TOZD Konfekcija Prevalje	—	—	699.230,90
9. Sladkogorska, TOZD Lepenka Prevalje	458.845,05	581.878,50	581.878,50
10. Integral, TOZD Potniški promet	—	—	310.000,00
Integral, TOZD Gostinstvo Ravne	—	—	20.000,00
11. OPO Storitve Ravne	51.316,75	51.416,90	127.193,45
12. DO Pralnica Ravne	—	—	60.628,85
13. GP Peca Mežica	204.000,00	—	—
14. DO Grafika Prevalje	125.666,05	125.666,05	259.289,35
15. Merx Gostinstvo Ravne	—	—	—
Merx TOZD Prodaja	—	—	537.527,40
16. KKZ TZE Trata Prevalje	—	—	—
17. Dimnikarsko podjetje	67.564,85	—	—
SKUPAJ:	31,647.450,05	20,849.538,80	65,979.617,95

Opomba: DO Pralnica ni podpisnik sporazuma

TABELA II

2. Dotok sredstev iz samoprispevka po posameznih krajevnih skupnosti v letih 1979—1983

Krajevna skupnost	50 % vplačila samoprisp. 1983	Skupna realizacija 1979—1983	Neplačane obveznosti 1983	Plani pritoka sred. od 1. 1. do 31. 5. 1984	Ocena 50 % zbranih sredstev samoprispevek od 1. 6. 1979 do 31. 6. 1984
1. Ravne na Koroškem	5,491.207,20	23,610,130,00	3,192.387,75	1,900.000,00	28,702.517,75
2. Prevalje	5,027.067,25	15,611.936,65	140.560,50	2,898.000,00	18,650.497,10
3. Mežica	3,323.250,70	10,573.093,60	31.641,50	1,375.000,00	11,979.735,10
4. Črna na Koroškem	4,026.467,75	9,645.956,65	258.399,35	1,317.500,00	11,221.856,00
5. Kotlje	778.958,30	2,518.140,20	104.069,65	185.000,00	2,807.209,85
6. Šentanel	109.088,25	346.236,45	28.884,15	55.000,00	430.120,60
7. Leše	329.029,85	1,038.529,95	122.217,85	180.000,00	1,340.747,80
SKUPAJ:	19,085.069,30	63,344.020,50	3,878.160,70	7,910.500,00	75,132.684,20

Tako smo začeli na Ivarškem jezeru z udarniškim delom, na katerega spet vabimo

3. Drugi prihodki v letih 1979—1983

	1983	Skupna realizacija 1979/1983
1. Obč. izobraž. skup. Ravne — izgrad. podr. OŠ Strojna	416.774,70	14.490.886,65
2. Skup. otroš. varstva Ravne izgrad. vrtca Pod gonjami		6.224.996,10
3. KS Prevalje — gradnja družbenega doma	1.286.041,35	7.737.044,25
4. Gimnazija Ravne — adaptacija in dograditev	16.245.047,95	21.069.873,55
5. Obč. izobr. skupnost Ravne izgradnja OŠ Lokovica	—	28.598,30
6. Telovadnica Mežica — novogradnja	—	28.598,30
7. KS Črna — gradnja kulturnega doma	—	17.520.697,00
8. Obč. izobr. skup. — izgr. šole in vrtca na Lešah	—	20.026.300,00
9. Obč. izobr. skup. izgrad. šole in vrtca v Žerjavu	—	18.401.730,00
10. Obč. izobr. skup. izgrad. OŠ v Šentanelu	19.466.000,00	19.466.000,00
11. Stroški SDK — promet. provizija	27.096,50	103.299,60
SKUPAJ:	37.440.960,50	125.205.645,05

III. KAM SMO ZBRANA SREDSTVA NAMENILI?

1. Za objekte skupnega programa po dogovorjeni in sprejeti prednostni listi.

2. Za programe posameznih krajevnih skupnosti, ki so jih te samostojno izdelale.

Za objekte skupnega programa smo zbrali 170.890.442 dinarjev:

a) 50 % iz samoprispevka 75.132.684 din
b) po samoupravnem sporazumu iz čiste-ga dohodka 3 % na osnovi BOD 65.979.618 din

c) sredstva SKIS za komunalno opremo 27.561.048 din

d) drugi prihodki 2.217.092 din in smo jih vložili v:

1) Družbeni dom Prevalje, dokončan leta 1980, vrednost investicije 20.971.379 din, komunalna ureditev 2.762.410 din. Pri tem objektu odplačujemo anuitete.

2) Kulturni dom Črna na Koroškem, dokončan leta 1980; vrednost investicije 26.542.029 din, komunalna oprema 2.500.000 din.

3) Otroški vrtec Prevalje, dokončan leta 1980, vrednost investicije 10.664.095 din, komunalna ureditev 2.522.681 din.

4) Osnovna šola Strojna — dokončana leta 1981, vrednost investicije 14.526.702 din, komunalna ureditev 5.964.441 din.

5) Prizidek specialnih učilnic k stavbi gimnazije na Ravnah za potrebe usmerjenega izobraževanja, zgrajen leta 1981, vrednost investicije 33.049.765 din, komunalna ureditev 5.373.845 din.

6) Otroški vrtec — šola na Lešah, zgrajen v letu 1982, vrednost investicije 20.026.300 din, komunalna ureditev 3.187.671 din.

7) Otroški vrtec — šola Žerjav, dokončan leta 1983, vrednost investicije 18.401.730 din, komunalna ureditev 5.250.000 din.

8) Osnovna šola Šentanel, v gradnji in bo predvidoma končana maja 1984, predračunska vrednost 19.466.000 din (brez komunalne opreme).

9) Telovadnica Miloša Ledineka pri osnovni šoli Črna na Koroškem, začetek gradnje predviden v letu 1984, namenjena vrednost v višini 50.000.000 din brez komunalne opreme.

Za ta objekt bomo v glavnem zbrali sredstva iz drugega samoprispevka.

3. Za programe krajevnih skupnosti smo zbrali iz samoprispevka 50 % sredstev v višini 75.132.684 din. Poleg tega so krajevne skupnosti zbirale tudi druga sredstva iz različnih virov (OZD, kmetov in SIS).

Kot je iz poglavja II. razvidno, smo imeli ob akciji za drugi samoprispevek samo sedem krajevnih skupnosti, medtem ko jih imamo danes 14. Iz navedenega razloga ni mogoče navesti podatkov tako, kot so organizirane krajevne skupnosti danes.

PROGRAMI KRAJEVNIH SKUPNOSTI

V aprilu 1979 so bili v vseh krajevnih skupnostih — Ravne, Kotlje, Prevalje, Leše, Šentanel, Mežica in Črna — izglasovali krajevni samoprispevki. Delovni ljudje in občani so se odločili, da bodo prispevali sredstva za izvedbo programov, dogovorjenih na zborih občanov. Sredstva samoprispevka se delijo v razmerju 50 : 50, in sicer 50 % zbranih sredstev je namenjenih skupnemu programu vseh krajevnih skupnosti v občini Ravne za gradnjo objektov družbenega standarda, ostalih 50 % sredstev pa ostane posameznim krajevnim skupnostim za izvedbo lastnega programa.

V nadaljevanju je prikazana realizacija programa samoprispevka po posameznih krajevnih skupnostih.

1. Krajevna skupnost Ravne na Koroškem

Pri sprejemanju samoprispevka so se krajani v krajevni skupnosti Ravne na Koroškem odločili, da bodo svoja zbrana sredstva namenili za gradnjo vrtca na Javorniku, del pa za dokončanje Magistrata na Ravnah. Z gradnjo vrtca so pričeli konec 1983. leta.

2. Krajevna skupnost Kotlje

V krajevni skupnosti Kotlje so se krajani odločili, da bodo sredstva samoprispevka porabili za naslednji program:

— dodatna sredstva za otroški vrtec Kotlje;

— adaptacija kulturnega doma »Prežihov Voranc«;

— postavitve telefonske govornice.

Realizacija: krajani Kotelj so zbrali dodatna sredstva za otroški vrtec Kotlje, h kulturnemu domu Prežihovega Voranca so naredili prizidek, oziroma so ga adaptirali. Telefonske govornice pa niso postavili, saj so se na zboru občanov dogovorili, da le-ta ni najbolj potrebna.

3. Krajevna skupnost Prevalje

V krajevni skupnosti Prevalje so se krajani odločili za naslednji program:

— dokončna dograditev družbenega doma na Prevaljah;

— vzdrževanje kulturnih in športnih objektov z obnovo kotlovnice v starem vrtcu na Prevaljah;

Franc Tušek čestita Ireni Jež-Kodrunovi

— komunalna ureditev dela uličnih cest (asfaltiranje, kanalizacija, razsvetljava).

Vse zastavljene naloge so bile skoraj v celoti izvršene, in sicer:

— dograditev družbenega doma na Prevaljah

— vzdrževanje kulturnih objektov
— vzdrževanje športnih objektov
— preureditev kotlovnice v otroškem vrtcu Zgornji kraj

— komunalna ureditev dela uličnih cest, ki so bila določena po prednostni listi

— dokončanje ureditvenih del po projektu za cesto od doma upokojencev do galskega doma

— asfaltiranje ceste Spodnji kraj—Halli—Arl—Rebernik—Paradiž

— asfaltiranje ceste od knjigarne do Strojnika

— popravilo krajevnih oziroma uličnih cest v naselju Prevalje — asfaltne prevleke

— ureditev kanalizacije v kraju za odvodnjavanje meteorske vode

— gradnja cestne razsvetljave v naselju

— križišče Klemen do Rifljna — razširitev in asfaltiranje

— projekti za izdelavo komunalne ureditve v naseljih in ceste

— ureditev in asfaltiranje ceste v naselju Spodnji kraj

— asfaltiranje v Personalih in razširitev križišča Rifel

— asfaltiranje ceste Dobnik—Kugovnik—Lodrant

— asfaltiranje ceste Stare sledi—Pregenthaus

— ureditev križišča »Strojnik« po projektu Vodno-gospodarske skupnosti

— asfaltiranje ceste Ob Meži »Grošelj—Ramšak«

— ureditev in asfaltiranje ceste Krenk—Čepin

— ureditev križišča na odcepu proti le-karni

— asfaltiranje ceste na Prisojah

— razširitev križišča Na Fari pred gostilno Sonjak.

Nekatera dela niso bila v celoti izvedena, zato jih bodo nadaljevali in končali

spomladi (pločniki in fina asfaltna prevleka).

Popravilo in razširitev od mostu Leše do križišča Orešnik ni bilo mogoče, ker bo po isti trasi položen plinovod. Zato bodo pričeli delati šele v letih 1984—1985. Cesto v naselju Nicina pa bo možno asfaltirati šele po predhodni ureditvi glavne kanalizacije.

4. Krajevna skupnost Leše

Pri sprejemanju samoprispevka so se krajanje Leš odločili, da bodo združevali sredstva za:

— ureditev ceste z ustrežno kanalizacijo v delu naselja »nove bajte«

— asfaltiranje ceste proti »novim bajtam« ter skozi ta del naselja

— dokončanje ureditev kanalizacije nad športnim igriščem in istega dela ceste.

Do konca maja 1984, ko bodo uredili še kanalizacijo nad športnim igriščem in tega dela ceste, bo program v celoti izpolnjen.

5. Krajevna skupnost Šentanel

V krajevni skupnosti Šentanel so sprejeti program samoprispevka v celoti realizirali, saj so:

— postavili telefonske linije s priključki (del sredstev tudi iz proračuna)

— uredili avtobusno postajališče (del sredstev iz proračuna)

— obnovili kanalizacijo na pokopališču.

6. Krajevna skupnost Mežica

S sprejetim samoprispevkom so v Mežici nameravali izpeljati naslednje naloge:

— preureditev stanovanjske hiše na Trgu svobode št. 1 v dom družbenih organizacij

— komunalna ureditev — asfaltiranje cest in ostalih površin

— sofinanciranje gozdnih cest

— ureditev čakalnic na avtobusnih postajališčih

— ureditev letnega kopališča

— ureditev in obnova otroških igrišč in peskovnikov

— postavitev in montaža javne telefonske govornice

— obnova »Kariclove hiše«

— vzdrževanje družbenih objektov
— sofinanciranje montaže opreme za centralno ogrevanje v domu upokojencev
— sofinanciranje nove opreme za TV pretvornik na Šumahovem vrhu.

Realizacija programa samoprispevka:

— asfaltiranje — Polena, Podpeška pot, Mežica

— sofinanciranje ureditve centralnega ogrevanja v domu upokojencev

— ureditev bazena na kopališču in okolice

— sofinanciranje TV pretvornika Šumahov vrh

— vzdrževanje družbenih objektov in površin (tudi otroških igrišč)

— sofinanciranje za telefonsko omrežje Volinjak (komunalna ureditev)

— ureditev avtobusnih postajališč

— montaža telefonske govornice

— obnova stavbe na Trgu svobode št. 1

— projekti.

Iz programa drugega samoprispevka ni bilo realizirano:

— preureditev stanovanjske hiše na Trgu svobode št. 1 v dom družbenih organizacij.

Vzroki za nerealizacijo so naslednji: največji problem je bil pri izpraznitvi stanovanj, kljub precejšnji pomoči Rudnika Mežica in Samoupravne stanovanjske skupnosti občine Ravne na Koroškem, ter težav pri pridobivanju dokumentacije in soglasja spremembe namembnosti stanovanj v poslovne prostore. Stanovanja so uspeli izprazniti šele v letu 1983, razen enega, v katerem je delavec, ki je zaposlen v Železarni Ravne.

Obnova »Kariclove hiše« ni mogoča, saj po internih predračunih zahteva prevelika sredstva (ca. 250 do 300 starih milijonov) in krajanje nasprotujejo vlaganju tolikšnih sredstev v take negospodarske objekte.

Vsa neporabljenega sredstva, ki se bodo zbrala do izteka samoprispevka, bodo porabljen v letošnjem letu za obnovo oziroma preureditev stanovanjske hiše na Trgu svobode št. 1 v dom družbenih organizacij.

7. Krajevna skupnost Črna

S sredstvi krajevnega samoprispevka so se v Črni odločili za naslednji program:

— trgovina Žerjav — novogradnja
— RTV pretvornik Šumah — razširitev

— poročna soba — Magistrat Črna

— industrijska lokacija

— telefonske govornice Črna, Rudarjevo, Žerjav

— dom upokojencev Črna

— šolski športni park

— NK Peca — garderobe, atletska steza

— igrišče Žerjav

— društveni prostori v Podpeci

— TV pretvornik Koprivna, Javorje

— zunanja ureditev zaselka Rudarjevo

— zunanja ureditev centra Žerjav

— vzdrževanje objektov družbenega standarda.

IV. KAKŠNE SO PRIPOMBE KRAJANOV OB IZVAJANJU REFERENDUMSKEGA PROGRAMA

Iz javne razprave, lahko ugotovimo, da so občani pripravljani sodelovati in se ne-

posredno vključevati v izvajanje sprejetih programov v krajevni skupnosti ali občini.

Javne razprave so tudi pokazale, da smo v obdobju izvajanja samoprispevka premalo seznanjali ljudi s težavami in uspehi, ki smo jih imeli med gradnjo.

V prihodnje bomo morali najti dodatne oblike informiranja po radiu, v pisni obliki ali tudi ustno. Kaže, da sistem informiranja prek delegatov ni zadovoljiv. Ravno zaradi neinformiranja imamo danes veliko tehtnih pa tudi zlonamernih pripomb.

Največ občani in krajanje kritizirajo kvaliteto del izvajalcev in projektantov. Tu

GLASUJMO ZA!

zahtevajo osebno odgovornost projektantov, gradbenikov in drugih.

Veliko je pripomb tudi na to, da smo posamezne objekte gradili neopravičeno ali pa so bili na vrsti prehitro. Tu je največ kritike na račun podružničnih šol, kulturnih domov, posameznih vrtcev in nekaterih drugih objektov.

V tem poglavju sem želel opozoriti samo na nekatere pripombe, ki so jih občani izpostavljali v javni razpravi skoraj na vseh zborih v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela. Moram reči, da so pripombe odraza zaostrenih gospodarskih razmer, zato niso povezane samo s samoprispevkom, ampak s celotno problematiko. Odgovorov na tako množico pripomb ni mogoče dati v tem članku, ampak bodo predmet posebne obravnave. Res pa je tudi, da je med vprašanji in pripombami veliko takih, na katere brez težav lahko in bi morali dati odgovore funkcionarji oziroma politični delavci v krajevnih skupnostih in organizacijah združenega dela.

Tudi ob zdajšnjih razpravah lahko ugotovimo, da če je le mogoče, prenese model svoje odgovornosti na druga ramena in da zelo radi poudarjamo napake drugih, svojih pa nečemo videti.

V. ZAKAJ SE ODLOČAMO ZA NOVI SAMOPRISPEVEK

Kljub nekaterim pomislekom pred uvedbo drugega samoprispevka leta 1979 smo z rezultati tega več kot zadovoljni. Cenjeno je tisto delo in rezultati dela, ki jih posamezni občan najbolj pristno čuti. Ljudje se najbolj zanimajo, kako in za kaj se tako ustvarjena sredstva trošijo. Prav je tako. Prav pa je tudi, da smo občani sproti seznanjeni ne samo z rezultati, ampak tudi s problemi, ki nas tarejo v občini, krajevni skupnosti in neposredni okolici, kjer delamo in živimo. Še več, pri spoznavanju teh problemov moramo na osnovi strokovnih argumentov znati presoditi, kateri so tisti problemi, ki zadevajo širši krog ljudi in kateri tarejo samo nekatere. Velikost in širino problemov pa nam narekuje, kako nujno jih je treba reševati.

Ko smo v organih družbenopolitične skupnosti (SZDL, sindikat, ZK, ZSMS, ZB in skupščini) ocenjevali uspešnost našega

razvoja v občini, smo se popolnoma zavedali, da nimamo rešenih vseh potreb. Zavedamo se tudi, da potrebe rastejo z rastjo življenjskega standarda. Poleg tega imamo ljudje vsak le več in višje želje, kot pa jih lahko razrešimo samo v okviru možnosti. Zavedamo se tudi, da ob zaostrovanju gospodarske situacije v svetu in doma ni mogoče zanemariti nekaterih problemov, zato iščemo vse možnosti in oblike, da bi jih rešili. Ob oceni uspehov in slabosti smo se zavedali, da je položaj človeka v določeni družbi odvisen od celovitega razvoja posamezne družbe, ne pa samo od osebnega standarda. Bogaštvo je v demokratizaciji odnosov, svobodi izražanja, predvsem pa tudi od celovitega družbenoekonomskega razvoja slehernega občana. To pa pomeni, da je naš standard odvisen tudi od razvoja dobrin skupne in splošne porabe. Prav tu pa imamo še veliko nerešenih problemov, zato smo se odločili, da animiramo vse krajanje in občane in skušamo nekatere teh problemov reševati z udeležbo in dodatnimi prispevki krajanov in delavcev v organizacijah združenega dela.

Odločili smo se, da gremo v akcijo za uvedbo tretjega samoprispevka in podaljšanje samoupravnega sporazuma za naslednjih pet let (1984—1989).

Naši glavni problemi so prav gotovo v pomanjkanju prostorov za učenje in otroško varstvo. Posamezni kraji so med svoje glavne potrebe uvrstili tudi objekte zdravstvenega varstva, trgovine, poslovne prostore, kulturne prostore in v največjem obsegu probleme s področja komunalne dejavnosti (ceste, vodo, hudournike, telefone itd.).

VI. KAJ BOMO PRIDOBILI S TRETJIM SAMOPRISPEVKOM

Krajevne skupnosti so oblikovale najnujnejše potrebe za program krajevnih skupnosti, programe za posamezna območja (Ravne, Prevalje, Mežica in Črna) in tudi predloge za skupni program. Poleg tako pridobljenih potreb so vodile akcijo tudi strokovne službe posameznih interesnih dejavnosti, kakor tudi organi občinske uprave.

1. Prednostna lista

V družbenem planu občine Ravne na Koroškem in planih samoupravnih interesnih skupnosti občine, potreb o razširjeni reprodukciji v družbenih dejavnostih — investicije v objekte družbenega standarda — bi v občini Ravne na Koroškem potrebovali večje število dodatnih in novih družbenih objektov.

Vsa ta stališča in pridobljene potrebe so služila koordinacijskemu odboru, da je izdelal osnutek prednostne liste, ki je doživela nekaj sprememb. Tako izdelan osnutek predloga (predhodno prediskutiran na vseh organih družbenopolitičnih organizacij občine in krajevnih skupnostih) je šel na verifikacijo skupščine občine 20. zasedanja, ki je bilo 15. 2. 1984. O listi in drugih pogojih zdaj razpravljajo krajanje v krajevnih skupnostih.

PREDLOG

PREDNOSTNE LISTE GRADNJE OBJEKTOV DRUŽBENEGA STANDARDA V OBČINI RAVNE NA KOROŠKEM ZA III. SAMOPRISPEVEK V OBDOBJU 1984 DO 1989

I. PRAVNE OSNOVE

1. Družbeni plan občine Ravne na Koroškem 1981—1985
2. Samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske izobraževalne skupnosti za obdobje 1981—1985
3. Samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske telesnokulturne skupnosti za obdobje 1981—1985
4. Samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske kulturne skupnosti za obdobje 1981—1985
5. Samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske skupnosti otroškega varstva za obdobje 1981—1985
6. Samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske zdravstvene skupnosti za obdobje 1981—1985
7. Temeljni planov krajevnih skupnosti občine Ravne na Koroškem za obdobje 1981—1985
8. Pravilnik o normativih za graditev in opremo osnovnih šol.

II. PREDNOSTNA LISTA

V družbenem planu občine Ravne na Koroškem in planih samoupravnih interesnih skupnosti občine Ravne na Koroškem, izkazanih potreb o razširjeni reprodukciji v družbenih dejavnostih — investicije v objekte družbenega standarda — bi v občini Ravne na Koroškem potrebovali večje število dodatnih in novozgrajenih družbenih objektov.

O osnutku predloga prednostne liste gradnje objektov družbenega standarda je razpravljala skupščina občine Ravne na Koroškem na skupnem 20. zasedanju zborna združenega dela, zborna krajevnih skupnosti in družbenopolitičnega zbora 15. februarja 1984.

Ocena predračunskih vrednosti objektov je v prednostni listi izračunana na podlagi cen iz leta 1983 (za m² površin po

KAR BOMO NAREDILI - TO BOMO IMELI

50.000 din). Površine pa so povzete iz temeljev planov samoupravnih interesnih skupnosti občine Ravne na Koroškem za obdobje 1981—1985.

Objekte bi gradili po naslednjem prednostnem redu:

1. Telovadnica pri osnovni šoli »Miloša Ledineka« v Črni na Koroškem — gradnja telovadnice in pomožnih objektov pri osnovni šoli »Miloša Ledineka v Črni na Koroškem

— predvidoma predračunska vrednost: 50,000.000 din.

2. Prizidek pri osnovni šoli »Franja Goloba« Prevalje

— gradnja dodatnih učilnic in kabinetov in šolske kuhinje ter posodobitev telovadnice pri osnovni šoli »Franja Goloba« Prevalje

— predvidena skupna površina: 1672 m²

— predvidena predračunska vrednost: 83,600.000 din.

3. Prizidek pri osnovni šoli »Franca Pasterka-Lenarta« Mežica

— gradnja dodatnih učilnic in kabinetov, prostorov za šolsko kuhinjo v veznem traktu s telovadnico pri OŠ »Franca Pasterka-Lenarta« Mežica

— predvidena skupna površina: 1024 m²

— predvidena predračunska vrednost: 51,200.000 din.

4. Dodatni objekti pri osnovni šoli »Prežihovega Voranca« Ravne na Koroškem

— gradnja dodatnih učilnic in kabinetov ter posodobitev prostorov za pouk pri OŠ »Prežihovega Voranca« Ravne na Koroškem

— predvidena skupna površina: 1420 m²

— predvidena predračunska vrednost: 71,000.000 din.

— novogradnja šolskega objekta za potrebe osnovne šole »Juričevega Drejčka« Ravne na Koroškem

— predvidena skupna površina: 1706 m²

— predvidena predračunska vrednost: 85,300.000 din.

— obnova starega šolskega poslopja OŠ »Prežihovega Voranca« Ravne na Koroškem za potrebe glasbene šole

— predvidena skupna površina: 750 m²

— predvidena predračunska vrednost: 37,500.000 din.

5. Vrtec na Javorniku Ravne na Koroškem

— gradnja 2. faze vrtca na Javorniku (igralnice, kuhinja s potrebnimi vzporednimi prostori)

— predvidena skupna površina: 640 m², od tega 129 m² zaklonišče

— predvidena predračunska vrednost: 38,483.500 din.

6. Dodatni objekti pri srednji šoli TNPU Ravne na Koroškem — 2. faza

— gradnja prizidka pri srednji šoli TNPU za potrebe usmerjenega izobraževanja

— predvidena predračunska vrednost: 40,000.000 din.

7. Zdravstvena postaja z lekarno Črna na Koroškem

— gradnja zdravstvene postaje z lekarno za krajevne potrebe

— predvidena predračunska vrednost: 18,000.000 din.

Kot je razvidno iz navedene prednostne liste, so izpuščeni vsi manj nujni objekti iz prejšnjega referendumskega programa:

— narodni dom Mežica

— kulturni dom Ravne na Koroškem

— družbeni dom občine Ravne

— prostori za občinsko upravo

— prostori za družbenopolitične organizacije

— prostori za službe SIS

2. Obrazložitev posameznih postavk iz prednostne liste skupnega programa

1) Gradnja telovadnice pri osnovni šoli »Miloša Ledineka« v Črni na Koroškem

Telovadnica bi se gradila iz ostanka sredstev sedanjega samoprispevka in deloma iz sredstev novega. Telovadnica bo grajena v skladu z normativi za gradnjo športnih objektov z valorizirano predračunsko vrednostjo, ki je bila določena pri sprejemanju prednostne liste ob II. obdobju samoprispevka.

2) Gradnja dodatnih učilnic in posodobitev prostorov pri osnovni šoli »Franja Goloba« Prevalje

Prizidek pri osnovni šoli »Franja Goloba« na Prevaljah vsebuje tiste dodatne učilnice in kabinete, ki so nujno potrebni za normalno pedagoško delo na šoli, ob tem pa tudi spremljajoče objekte, kakor: šolska kuhinja, jedilnica in upravni prostori.

Adaptirali in posodobili bi tudi telovadnico, da bo ustrezala potrebam in zahtevam šole. Z zgraditvijo dodatnih objektov pri tej šoli bo pouk organiziran le v eni izmeni. Šola pa bo imela možnost razvijati vse interesne dejavnosti učencev v okviru svojega razvojnega programa. Sedaj poteka pouk v dveh izmenah v 14 oddelkih, ki jih obiskuje nad 400 učencev oziroma 58 % vseh učencev. Šola ima v svojem sestavu tri podružnične osnovne šole. K pouku na matično šolo na Prevalje se dnevno vozi 110 učencev. V bližnji prihodnosti, ko se bo sprostila gradnja družbenih stanovanj in individualnih stanovanjskih hiš na Prevaljah, lahko pričakujemo tudi povečanje števila šoloobveznih otrok. Sedaj obiskuje pouk 690 učencev, ki imajo pouk organiziran v 25 oddelkih.

Velikost objekta je opredeljena v temeljnih planov občinske izobraževalne skupnosti Ravne na Koroškem za obdobje 1981—1985. Skupna površina novih prostorov bo znašala 1160 m² in adaptiranih 512 m² in je usklajena s pravilnikom o normativih za graditev in opremo osnovnih šol.

3) Gradnja dodatnih učilnic in veznega trakta s telovadnico pri osnovni šoli »Franca Pasterka-Lenarta« Mežica

Prizidek pri osnovni šoli »Franca Pasterka-Lenarta« v Mežici vsebuje v veznem traktu s telovadnico, gradnjo novih učilnic, kabinetov, knjižnice in drugih prostorov za pedagoško delo v šoli.

Z gradnjo dodatnih prostorov bi odpadlo izmensko delo na šoli, ki se sedaj izvaja v osmih oddelkih. Izmenski pouk obiskuje okrog 200 učencev oziroma 43 % vseh učencev. Iz oddaljenih zaselkov se vozi v šolo 36 učencev. V tem šolskem letu obiskuje osnovno šolo 466 učencev, ki imajo pouk organiziran v 18 oddelkih.

Velikost objekta je opredeljena v temeljnih planov občinske izobraževalne skupnosti Ravne na Koroškem za obdobje

Mogočna rast

1981—1985. Skupna površina znaša 1024 m² in je usklajena s pravilnikom o normativih za gradnjo in opremo osnovnih šol.

4) Dodatni objekti pri osnovni šoli »Prežihovega Voranca« Ravne na Koroškem

— Gradnja prizidka pri OŠ »Prežihovega Voranca« vsebuje objekte za preselitev nižje stopnje osnovne šole iz stare zgradbe pri gasilskem domu in predvideno povečanje števila učencev glede na močnejši šolski okoliš. Skupna površina novih prostorov bo znašala 1420 m².

— Novogradnja objektov za potrebe osnovne šole »Juričevega Drežčka« Ravne na Koroškem. Velikost objekta je načrtovana v skladu s pravilnikom o normativih za graditev in opremo osnovnih šol in je opredeljena v temeljnih planov občinske izobraževalne skupnosti. Skupna površina zgrajenega objekta bo 1700 m².

— Predvidevamo gradnjo nove glasbene šole ali preureditev stare osnovne šole. Objekt bi bil grajen ob upoštevanju normativov za gradnjo učilnic za glasbeni pouk. Iz temeljev plana občinske izobraževalne skupnosti je razvidna velikost objekta, ki ima 750 m² koristnih površin.

5) Vrtec Javornik — II. faza. V letu 1983 bo iz sredstev krajevnega samoprispevka dograjena I. faza vrtca — jaslji. Z II. fazo gradnje vrtca na Javorniku pa bi pridobili le tri oddelke od desetih načrtovanih z vsemi spremljajočimi objekti (večnamenski prostor, kuhinja, uprava, zaklonišče in ostali prostori). I. faza vrtca je bila financirana iz sredstev samoprispevka krajevnih skupnosti Ravne, za II. fazo gradnje pa predlagamo, da se razporedi v skupni občinski program.

6) Prizidek pri srednji šoli TNPU Ravne na Koroškem predstavlja v svoji zasnovi II. fazo gradnje prizidka pri tej šoli. V I. fazi so bile zgrajene učilnice in kabineti s šolsko kuhinjo le za potrebe I. in deloma II. letnika usmerjenega izobraževanja. Druga faza pa predvideva gradnjo prizidka s čelne strani bivše gimnazije za potrebe višjih letnikov. Lokacijska dokumentacija je že pridobljena. Izdelani so tudi idejni načrti. Sredstva bo treba združevati tudi na regijski in republiški ravni.

7) Zdravstvena postaja Črna na Koroškem bi se naj financirala iz sredstev samoprispevka iz dela skupnega programa vseh krajevnih skupnosti. Izkazana je potreba še po gradnji zdravstvene postaje v Mežici, gradnji lekarne v Črni in reševalne postaje na Ravnah, dograditvi bolnišnice v Slovenj Gradcu in adaptaciji zdravstvenega doma na Ravnah, vendar bomo sredstva zagotavljali kako drugače.

3. Predračunsko vrednost objektov iz prednostne liste skupnega programa 1984 do 1989 ocenjujemo na 475.083.500 din (osnova leta 1983). K tej vrednosti je treba prišteti še sredstva, ki bodo potrebna za komunalno ureditev.

4. Na osnovi podatkov iz leta 1983 bomo zbrali za skupni program na osnovi samoprispevka in prispevka organizacij združenega dela SaS 3% iz čistega dohodka osnova BOD ca. 370.000.000 din

— 40% samoprispevka

— 3% BOD iz čistega dohodka TOZD — prenos iz II. referendumskega obdobja 45.000.000 din

VII. Programov, ki jih še pripravljajo posamezne krajevne skupnosti, nimamo,

zato jih v tem prispevku ne bom obravnaval. Znan in v glavnem že dogovorjen je predlog za višino sredstev, ki ostanejo krajevnim skupnostim, to je 60% od zbrane samoprispevka občanov. Predlog programov krajevnih skupnosti in posameznih krajev bo znan po javni razpravi.

VIII. STALIŠČA IN PRIPOROČILA NOSILCEM JAVNIH RAZPRAV V KRAJEVNIH SKUPNOSTIH IN ORGANIZACIJAH ZDRUŽENEGA DELA

Gradnjo objektov družbenega standarda iz skupnega programa krajevnih skupnosti v občini Ravne na Koroškem bomo morali še usklajevati in preveriti v strokovnih organizacijah, pa tudi s smernicami in izhodišči za naslednji srednjeročni plan razvoja občine Ravne na Koroškem. Zato lahko realno pričakujemo, da se bodo izdelovali idejni projekti za posamezne šole, da bo prišlo do določenih odmikov, ki leta 1980 niso bili znani.

Priporočamo vsem krajevnim skupnostim in samoupravnim interesnim skupnostim družbenih dejavnosti, pa tudi komunalnim interesnim skupnostim, da dopolnijo svoje samoupravne sporazume o temeljnih planov 1981—1985 glede na morebitne spremembe določil o izvajanju investicijskega programa.

Realno lahko pričakujemo, da s III. samoprispevkom ne bomo mogli realizirati izgradnje vseh objektov, morda le do 4. oziroma 5. objekta po prednostni listi.

V letu 1985 bi lahko zgradili telovadnico pri osnovni šoli v Črni. Začeli pa bi pridobivati projektno dokumentacijo za naslednji šolski objekt.

Zato bi morale vse samoupravne organizacije, ki jih zadeva gradnja objektov družbenega standarda, začeti s postopki za oblikovanje smernic, izhodišč in planov za prihodnje srednjeročno obdobje. Le tako bomo lahko postavili pravno osnovo za investicijsko gradnjo objektov družbenega standarda, ki jih nameravamo financirati iz sredstev krajevnega samoprispevka.

Pri realizaciji programov gradnje družbenih objektov prihaja čestokrat do spreminjanja velikosti in namembnosti objekta. Zato bi naj za takšne razširjene programe zagotavljala dodatna sredstva iz dela lastnega krajevnega samoprispevka tista krajevna skupnost, ki takšne interese zastavlja.

V skladu z dolgoročnim stabilizacijskim načrtom v SR Sloveniji bi naj SIS družbenih dejavnosti ne planirale sredstev za gradnjo oziroma investicije. Zato je gradnja zdravstvene postaje v Črni predvidena s sredstvi krajevnega samoprispevka (skupni del) in ne tako, kot je opredeljeno s temeljnim načrtom občinske zdravstvene skupnosti.

Po projekciji demografskega razvoja in problematike poselitve ter zasnovah načrta dolgoročnega razvoja v industrijskih organizacijah združenega dela in možnostih dolgoročnega razvoja občine Ravne na Koroškem — prostorski del lahko pričakujemo, da s predvideno gradnjo objektov družbenega standarda po osnutku nove prednostne liste ne bomo mogli zagotoviti silovitemu razvoju nekaterih urbanih središč v naši občini.

1. Zakon o samoprispevku, ki je bil sprejet zadnja leta, priporoča vsem družbenim dejavnikom v občini in krajevni skupnosti, da razpisujejo krajevne samoprispevke, manj pa občinske. Zato in zaradi splošnih družbenih usmeritev smo se na koordinacijskem odboru odločili, da predlagamo krajevnim skupnostim, da razpišejo KRAJEVNE SAMOPRISPEVKE. Krajevne skupnosti so naša priporočila tudi sprejele.

2. Za javno razpravo je koordinacijski odbor pripravil variantne predloge delitve sredstev. Na organih v krajevnih skupnostih so se v 80% odločili za varianto delitve sredstev, zbranih s samoprispevkom na 60% : 40%, kar pomeni, da ostane krajevnim skupnostim 60% sredstev, 40% sredstev pa krajevne skupnosti združujejo za skupni program.

3. Glede na potrebe in v sistemu nereseno problematiko vzdrževanja objektov družbenega standarda smo predlagali, da del sredstev, ki ostane krajevnim skupnostim (60%), te namenijo za najnujnejše vzdrževanje. Za vzdrževanje naj bi krajevne skupnosti namenile približno 20% omenjenih sredstev.

4. Koordinacijski odbor za izvedbo aktivnosti o tretjem samoprispevku je priporočal krajevnim skupnostim, ki so v posameznih krajih med seboj povezane, da izdelajo skupne krajevne programe. To je še toliko bolj potrebno, saj krajanj nekatere objekte uporabljajo skupaj. Tudi to priporočilo so krajevne skupnosti v dosedanjih razpravah upoštevale in pripravile programe, ki zajemajo več krajevnih skupnosti.

5. Koordinacijski odbor je poleg tega posredoval krajevnim skupnostim osnovne pravne podlage, ki jih morajo krajevne skupnosti pri izdelavi programov upoštevati:

a) družbeni plan občine Ravne na Koroškem

b) samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske izobraževane skupnosti

c) samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske telesnokulturne skupnosti

d) samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske kulturne skupnosti

e) samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske skupnosti otroškega varstva

f) samoupravni sporazum o temeljnih planov občinske zdravstvene skupnosti

g) temeljni planov krajevnih skupnosti Ravne na Koroškem

h) pravilnik o normativih za graditev in opremo osnovnih šol.

Ker je pred nami novo srednjeročno obdobje 1985—1990, morajo krajevne skupnosti vse objekte, ki jih vključijo v krajevne ali skupne programe, upoštevati tudi v omenjenih srednjeročnih dokumentih, drugače jih ne bodo mogli graditi.

6. Po rokovniku so javne razprave potekale do 30. 3. 1984.

— razgrnitev volilnih imenikov do konca aprila 1984

— referendum naj bi bil v vseh krajevnih skupnostih 20. 5. 1984

— krajevnim skupnostim so bili posredovani sklepi in zapisniki o referendumu.

7. Koordinacijski odbor je posredoval tudi predlog obveznosti za zbiranje sredstev III. samoprispevka

1) Samoprispevek bodo plačevali zavezanci, ki stalno bivajo na območju krajevne skupnosti in sicer:

— 1,5 % od neto osebnega dohodka iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja, vključno nagrade, dopolnilno delo in delo na domu.

— 1 % — če znaša neto osebni dohodek iz osebnega dohodka iz delovnega razmerja, vključno nagrade, dopolnilno delo in delo na domu, 60 %—90 % poprečnega osebnega dohodka v gospodarstvu SR Slovenije v preteklem letu.

— 1,5 % od neto dohodkov od gospodarskih dejavnosti in drugih poklicnih dejavnosti.

— 1,5 % od neto dohodkov, doseženih po pogodbah o delu in dohodkov od avtorskih pravic.

— osebni, invalidski in družinski upokojenci:

— 1,5 % — če znaša pokojnina nad 90 % poprečnega osebnega dohodka v gospodarstvu SR Slovenije v preteklem letu.

— 1 % — če znaša pokojnina 60 % do 90 % poprečnega osebnega dohodka v gospodarstvu SR Slovenije v preteklem letu.

— 1,5 % od katastrskega dohodka od negozdnih površin in od vrednosti lesa, določenega za posek za leto, za katero se odmerja prispevek.

— 1,5 % od dogovorjene odmerne osnove zavezancev, katerim se odmerja davek po pavšalnem letnem znesku.

2) Plačevanja samoprispevka so oproščeni:

a) Občani, ki imajo osebni dohodek iz delovnega razmerja, nadomestil in pokojnin, ki ne presegajo 60 % poprečnega osebnega dohodka v gospodarstvu SR Slovenije v preteklem letu.

b) Občani od družbenih pomoči, pokojnin z varstvenim dodatkom, invalidnin ter otroškega dodatka, dijaki in študentje od štipendij in nagrad od proizvodnega dela oz. delovne prakse (10. člen zakona o samoprispevku).

Dokončni predlog obveznosti in druge nedodelane nejasnosti bo koordinacijski odbor sprejel na osnovi pripomb in mnenj, izraženih v javni razpravi meseca aprila.

Na koncu bi želel opomniti vse občane, da je mogoče reševati še tako težke probleme in naloge samo združeno. Vse, kar bomo zgradili, bo v dobro slehernega občana in celotne družbe, zato bomo pripomogli k temu samo s konstruktivno razpravo in ustvarjalnim sodelovanjem. To pa pomeni tudi žrtvovanje dela dohodka, osebnega dohodka in samega sebe.

Poljana '85

Drugo leto bo minilo 40 let od zadnjih bojov II. svetovne vojne na Poljani. Obljetnica, ki zahteva pomembnosti in času primerno počastitev.

Skupščina občine Ravne na Koroškem je že lansko leto sprejela odlok o zaščiti spominskega parka Poljana, imenovan pa je bil tudi organizacijski komite za ureditev spominskega parka Poljana, ki ga vodi Franc Tušek. Pri organizacijskem komiteju delajo naslednji odbori:

— odbor za ureditev spominskega območja svobodi in miru na Poljani (predsednik Franc Tušek)

— odbor za ureditev muzeja 15. maj (predsednik R. Stojanovič)

— odbor za kulturne aktivnosti Poljana 85 in izvedbo proslave (predsednik A. Logar)

— odbor za materialne in finančne zadeve (predsednik J. Pačnik)

— odbor za upravno-pravna vprašanja (predsednik D. Mežnar)

— odbor za izvajanje akcije MDB (predsednik D. Kragelnik)

— odbor za informiranje in reklamo (predsednik M. Matkovič)

— odbor za transport in promet (predsednik T. Tevž)

— odbor za preskrbo (predsednik A. Vodovnik)

— odbor za protokol (predsednik E. Lorber)

— odbor za stike z borci »Poljana 45« in enotami NOV ter partizanskimi odredi (predsednik F. Fale)

— odbor za stike s socialističnimi republikami in socialističnima pokrajinama (predsednik G. Kacl) in

— odbor za telesnokulturne aktivnosti (predsednik J. Šater)

Iz akcijskega načrta, ki ga je organizacijski komite že sprejel, je razvidno, da gre za celovito ureditev spominskega parka na Poljani z ustreznim muzejem, kar pa je dolgoročna naloga in njena izvršitev ni pogojena s 40-letnico. Veliko nalog pa bo treba izvršiti do naslednjega leta, zato so nekateri odbori že zelo aktivni in bomo o njihovih načrtih in delu sproti in bolj obširno poročali.

Ker bo proslava prihodnje leto zveznega značaja in ker bo treba nekatere naloge reševati v veliko širšem kot samo občinskem merilu, bodo v sekretariat organizacijskega komiteja dodatno imenovani še predstavniki republiških družbenopolitičnih organizacij.

Urednik

Premagani in ujeti sovražni vojaki se pomikajo proti Mariboru. Maja 1945...

Ujeti Kozaki in četniki na Poljani

PREŽIHOVE PLAKETE 1983

PIHALNI ORKESTER RAVENSKIH ŽELAZARJEV z Raven na Koroškem

je dobil **ZLATO PREŽIHOVO PLAKETO** V PRIZNANJE ZA SVOJE IZJEMNE UMETNIŠKE USPEHE, KI JIH JE V LETU 1983 POTRDIL Z OSVOJITVIJO JUGOSLOVANSKEGA PRIZNANJA ZA LJUBITELJSKO KULTURNO-UMETNIŠKO USTVARJALNOST — ZLATIM KIPCEM »KOSTE ABRAŠEVIČA«.

Pihalni orkester ima za seboj dolgo pot ljubiteljskega kulturno-umetniškega ustvarjanja. Orkester neprestano napreduje in se uveljavlja v slovenskem kulturnem prostoru, zadnje desetletje pa je v samem vrhu slovenskih pihalnih orkestrov.

Leta 1978 je orkester osvojil zlato medaljo na svetovnem prvenstvu v Holandiji, v letih po tem pa je potrjeval svojo izjemno kakovost na domačih tekmovanjih, vse do osvojitve zlatega kipca »KOSTE ABRAŠEVIČA«.

Pihalni orkester je ena redkih skupin, ki že desetletje neprekinjeno napreduje, kar se posreči le redkokateri — tudi poklicni — skupini.

MARJAN KOLAR iz Kotelj je dobil **SREBRNO PREŽIHOVO PLAKETO** ZA LITERARNA DELA, DOŽIVLJAJSKO ZASIDRANA V KOROŠKI KRAJINI, ZA DOLGOLETNO UREJANJE KOROŠKEGA FUŽINARJA, SKRBJA ZA KAKOVOST IN DOMAČIJSKO AKTUALNOST NJEGOVE VSEBINE, ZA VKLJUČEVANJE KULTURE V SISTEM INFORMIRANJA NAŠE NAJVEČJE DELOVNE ORGANIZACIJE.

Marjan Kolar je že od leta 1951 kot pisatelj živo prisoten v slovenski literarni javnosti. Svoja dela je objavil v številnih slovenskih revijah, na radiu in televiziji. V samostojnih knjigah je izdal tri romane, povest, mladinsko povest in dve zbirki humoresk. Prejel je številne nagrade in priznanja, med drugim tudi nagrado Prešernovega sklada (1968) in Prežihovo nagrado založbe Obzorja (1967). Posamezna njegova dela so prevedena v srbohrvaški, ruski, bolgarski, albanski in turški jezik. Z njimi nastopa v antologijskih izborih ob najvidnejših imenih slovenske in drugih jugoslovanskih književnosti. Pridobil si je mesto v vseh novejših literarnih zgodovinah in leksikonih.

Marjan Kolar je uredil 56 številčk Koroškega fužinarja, kar po obsegu predstavlja 56 nad sto strani obsegajočih knjižic običajnega knjižnega formata, po vsebini pa prav toliko knjig dragocenih pričevanj o preteklosti in sedanjosti naših krajev, o življenju in delu naših ljudi. V vseh teh pričevanjih pa je tudi pomemben delež Kolarjevega peresa.

Kot urednik Informativnega fužinarja je poskrbel za to, da je interno tovarniško glasilo postalo tudi najbolj temeljit in sproten kronist vseh kulturnih dogajanj v občini.

Marjan Kolar je bil vrsto let član občinskega sveta za prosveto in kulturo, član komiteja za informiranje in propagando pri SO, uspešno je vodil delo likovnega salona in tvorno sodeloval kot član sveta družbenih predstavnikov Koroške osrednje knjižnice dr. Franc Sušnik Ravne na Koroškem.

Še posebej je treba omeniti Kolarjevo aktivno vključitev v republiško akcijo »Slovenščina v javni rabi« in njegovo skrb za jasnost materinščine v našem domačem okolju.

HERMAN VEHOVAR s Prevalj je dobil **SREBRNO PREŽIHOVO PLAKETO** V PRIZNANJE ZA DOLGOLETNO LJUBITELJSKO KULTURNO SNOVANJE IN VSESTRANSKO STROKOVNO IN ORGANIZACIJSKO DELO V KULTURI.

Herman Vehovar je takoj ob svojem prihodu na Koroško — pred 20 leti — našel stik s kulturnimi delavci in ostal zvest ljubiteljski kulturi vse do danes.

Aktivno je sodeloval pri predstavah gledališke skupine Prevalje in kasneje pri predstavah združene gledališke skupine Mežica-Prevalje.

Zelo dragoceno je njegovo delo z mladimi ljubitelji gledališča. Bil je pobudnik in vodja GLEDALIŠČA MLADIH na Prevaljah. Kot dober poznavalec gledališke problematike je bil dolga leta član strokovnih teles pri področnem in republiškem združenju.

Vehovar je uspešno deloval tudi v upravnem odboru domačega društva in mnogo prispeval k samoupravni organiziranosti društva in občinske zveze kulturnih organizacij.

Njegov prispevek k oblikovanju, razvoju in utrjevanju samoupravne organiziranosti v kulturi je izjemno dragocen.

KOROŠKI KINOKLUB s Prevalj je dobil **SREBRNO PREŽIHOVO PLAKETO** V PRIZNANJE ZA SVOJE OBSEŽNO IN POMEMBNO UMETNIŠKO IN ORGANIZACIJSKO DELO V LJUBITELJSKI FILMSKI USTVARJALNOSTI.

Koroški kinoklub že 25 let uspešno povezuje, usmerja in strokovno izpopolnjuje delo ljubiteljskih filmskih ustvarjalcev Koroške.

Člani društva so vedno iskali svoj filmski izraz in ga tudi našli v snemanju kulturnih zanimivosti koroške krajine. Marsikaj so v teh letih iztrgali pozabi in na filmskem traku obnovili. Filmi članov Koroškega kinokluba so povsod dobrodošli in tudi uspešni, kar dokazujejo številna priznanja njihovim ustvarjalcem. Njihov arhiv je neprecenljivo bogastvo filmskih dokumentov o našem življenju.

Z organizacijo mednarodnega festivala industrijskega, obrtnega in etnološkega amaterskega filma pa so ponesli ime

svojega kluba širom po Evropi in poželi nemalo priznanj kot dobri organizatorji, kar je potrdila tudi mednarodna filmska zveza UNICA, ki je v letu 1983 prevzela pokroviteljstvo festivala.

MARJAN KOVAČ s Prevalj je dobil **BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO** V PRIZNANJE ZA SVOJE OBSEŽNO IN POMENLJIVO ORGANIZACIJSKO GLASBENO IN UMETNIŠKO DELO, PREŽETO Z VELIKO LJUBEZNIJO DO PEVSKEGA POUSTVARJANJA.

Marjan Kovač je že od ustanovitve 1971. leta član MPZ Vres. V dvanajstih letih sodelovanja je kot zborovski solist ustvaril veliko uspešnih interpretacij in s tem nedvomno veliko prispeval k uspešnosti in afirmaciji pevskega zbora Vres. Kot uspešen solist je vsa leta prenašal zahtevne pevske obremenitve zborovih koncertnih programov. Posebna odlika njegovega solističnega delovanja pa so prepričljive pevske poustvaritve koroške ljudske pesmi.

Marjan Kovač je bil v minulih letih član UO društva Svoboda na Prevaljah in tudi njegov podpredsednik, je član predsedstva ZKO in njen podpredsednik in si tako tudi v odborih kulturnih organizacij živo prizadeva za širjenje glasbene kulture in vpliva na uspešno in učinkovito naravnost kulturnih skupin pri samoupravnem organiziranju.

STANKO ARNŠEK z Raven na Koroškem je dobil **BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO** V PRIZNANJE IZREDNI PREDANOSTI KULTURNEMU DELU, PREŽETEMU Z VELIKO LJUBEZNIJO DO GLEDALIŠKE DEJAVNOSTI.

Stanko Arnšek se je takoj po prihodu na Ravne aktivno vključil v KUD Prežihov Voranc in kot režiser prevzel mladinsko gledališko skupino ter tako svoje gledališko znanje prenašal na mlajše rodove.

Je stalen član gledališke skupine KUD Prežihov Voranc in je v svojem bogatem dolgoletnem amaterskem igralskem ustvarjanju oblikoval vrsto pomembnih vlog. Posebno uspešno je v letu 1983 odigral vlogo župnika v Samorastnikih, kjer je pokazal svoje bogato znanje in igralsko širino.

S svojim delom v odborih KS in ZKO pa je Arnšek pomembno prispeval tudi k samoupravni organiziranosti in aktualizaciji kulturnega snovanja.

ELIZABETA KACL-LIČEN s Prevalj je dobila **BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO** V PRIZNANJE ZA USPEŠNO IN POMENLJIVO DELO NA PODROČJU AMATERSKE GLEDALIŠKE DEJAVNOSTI.

Lizika Kacel je že kot dijakinja sodelovala v gledališki skupini. Kasneje se je vključila v delo združene gledališke skupine Prevalj in Mežice. V svojem dolgo-

letnem amaterskem ustvarjanju je oblikovala vrsto pomembnih vlog.

V letu 1983 se je priključila gledališki skupini KUD Prežihov Voranc in v Samorastnikih z izredno tenkočutnostjo odigrala vlogo Hudabivške Mete in tako pomembno prispevala k popolnejši podobi uprizoritve Samorastnikov.

BORIS FLORJANČIČ z Raven na Koroškem je dobil **BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO V ZNAK PRIZNANJA ZA VSESTRANSKOST PRI OHRANJANJU IN PRENAŠANJU TRADICIJ NARODNOOSVOBODILNE BORBE NA MLAJŠE RODOVE.**

Boris Florjančič s svojim požrtvovalnim celom in pobudami za širšo družbeno akcijo pri obeleževanju dogodkov iz narodnoosvobodilnega boja zavzeto in z veliko ljubeznijo prenaša izročila iz težavnih in usodnih dni našega boja na mlajše rodove.

Kot mentor je vedno pripravljen sodelovati v raznih kulturnih akcijah in si prizadeva v kulturnem življenju velike zgo-

bovinske trenutke iz narodnoosvobodilnega boja obeleževati in ohranjati kot trajne kulturne vrednosti.

IVAN VOCOVIK s Prevalj je dobil **BRONASTO PREŽIHOVO PLAKETO V PRIZNANJE ZA SVOJE DOLGOLETNO IN POMEMBNO DELO NA PODROČJU OSVETLJEVANJA.**

Ivan Vocovnik je že več kot 30 let aktiven član KUD Prežihov Voranc in je kot osvetljevalec sodeloval pri vseh gledaliških predstavah; ni le izvrševalec režiserjevih zamisli, ampak pogostokrat samostojni oblikovalec zahtevnih svetlobnih efektov.

V letu 1983 je bil pri zahtevnem osvetljevanju Samorastnikov še posebej uspešen.

Ivan Vocovnik spada med tiste kulturne delavce, ki ostajajo za kulisami in so veseli vsakega uspeha v društvu, čeprav pri aplavzu in pohvalah nanje tako radi pozabljamo.

venske kulture od Levstika, Cankarja do Župančiča, kakor tudi mnogi borci za najgloblje socialistične spremembe v družbi in v odnosih med narodi.

Prešernova beseda je plemenitila mnoge znane in neznane borce naše revolucije, ki jim je bil osvobodilni boj odločilna spodbuda in podnet njihovega pesniškega ustvarjanja. Vsa partizanska pesem ima v svojem poreklu stik z literarno tradicijo, hkrati pa se je rodila podobno kot brezimno in množično partizansko pesništvo vojnih let. V kulturni zgodovini evropskih odporniških in osvobodilnih gibanj druge svetovne vojne je to dejanje brez primere. V tem je naravna povezava revolucije in kulture — osvoboditev dela in človeka. V tem smislu se je komunistična partija Slovenije izkazala kot zakonit dedič slovenskih kulturnih velikanov, njeno delo pa je hkrati tudi veliko kulturno dejanje. Takšno pojmovanje namreč, da ima naša revolucija ustvarjalen značaj, da je ta boj tudi kulturni boj, je osnova naše kulturne naravnosti in kulturnega bivanja, v njem je vsa demokratična širina kulturnih možnosti vseh nas, združenih v Jugoslaviji, v njem je odprtost do drugih kultur. Načela naše kulturne politike je določil narodnoosvobodilni boj sam, in imajo njegovo vsebino in hotenje.

Tako nas more sleherni soočenje s Prešernom, ki je tudi soočenje z našo kulturno preteklostjo in sedanostjo, vzpodbujati k analizi o tem, kako uresničujemo in razvijamo kulturno dediščino. Obenem je to priložnost za ocenjevanje dosežkov na podlagi kulture s stališča širših družbenih, narodnostnih pa tudi občečloveških interesov in uresničevanja socialističnih moralnih in etičnih vrednot, ki nastajajo v boju osvoboditve duha in za resnično uveljavljanje človekove osebnosti in njene celovitosti. Kajti razsežnosti, ki jih je odprl slovenskemu narodu in kulturi Prešeren, tudi danes vodijo in usmerjajo naš vsakdan, splošno družbeno politiko doma kakor tudi v odnosih do drugih narodov in narodnosti in, če hočete, do sveta.

Zato prav gotovo ni slučaj, da naša prizadevanja utemeljujejo samoupravno kulturno politiko na revolucionarnih tradicijah, še zlasti na tradicijah narodnoosvobodilnega boja in povojne socialistične graditve. Le na takih osnovah more delovno in življenjsko okolje vse bolj postajati tudi kulturno okolje, kultura pa organska komponenta vsakodnevnega življenja delovnega človeka.

Kultura ni samo sprejemanje kulturnih vrednot, je zapisal Edvard Kardelj, kultura je predvsem ustvarjanje teh vrednot. Vsakodnevno ustvarjanje in zadovoljevanje kulturnih potreb v mnogoterih društvih in sekcijah, katerega vodilo naj bo in mora biti ljubezen do dela in potreba po lastni izraznosti in udeležanju življenjske energije. Ni profesionalne in amaterske kulture in znotraj nje umetnosti.

Umetnost je ena sama, in to zdrava, poštena in svobodna v ustvarjalni moči in hotenju, ali pa je sploh ni. Zato mora biti naše prizadevanje usmerjeno v približevanje kulturnih dobrin in hkrati vzpostavljanje razmerij, ki omogočajo kulturno dejavnost vse večjemu številu delovnih ljudi in občanov. Vzdrževanje razcepljenosti kulture in kulturnega ustvarjalca kot ak-

Andrej Logar

Govor na slavnostni skupščini obeh zborov kulturne skupnosti Ravne na Koroškem ob slovenskem kulturnem prazniku

Tovarišice in tovariši!

France Prešeren se je rodil 3. decembra 1800 v Vrbi pod Stolom na Gorenjskem in čeravno so nam mnogi oporekali, praznujemo Slovenci svoj največji kulturni praznik na obletnico njegove smrti — 8. februarja.

Ko je predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta sprejelo ta naš manifest kulturne politike, so zapisali: »Velicina Prešerna ni le v tem, da je znal izraziti najzlahtnejše misli v jasni narodni prispodobni in da je dokazal, da se v slovenskem jeziku dajo ustvariti mojstrovine tudi v najbolj zahtevnih pesniških vrstah in oblikah. Njegova zgodovinska zasluga

je, da je z močjo svojega izraza in z globino svoje človečnosti prispeval k temu, da je slovenski narod v kratkem času z ogromnimi koraki dosegel vrhove evropske kulture in da se je vse bolj povezoval z naprednimi mednarodnimi kulturnimi tokovi. Ob Prešernu se meri veličina ali pritlikavost časov, on je naš ponos in naša opora, z njim smo se otresli duhovnega uboštva in preteklosti, le z njim bomo bogati in veliki tudi v prihodnje.«

Tako so torej zapisali pred skoraj štiridesetimi leti. Danes bi težko kaj nadvse bistvenega dodali.

Ob Prešernovi umetniški besedi so se z enako vnemo vzgajali največji duhovi slo-

Igra

tivnega kulturnega subjekta in na kulturnega porabnika kot pasivnega kulturnega receptorja je nevzdržno. In to z vidika razvojnih procesov sodobnega sveta in tudi smisla kulture v sistemu socialističnega samoupravljanja. Ta hipoteka obravnavanja in razumevanja kulture v socializmu seveda še zdaleč ni presežena in tudi mi z zasnovanostjo kulture, ki jo radi opredeljujemo kot bivanje — kultura kot pot k svobodi — nismo docela in zadovoljivo eliminirali iz naše dnevno-politične prakse, dasi je treba reči, da smo v celoti presegli pojmovanje kulture, ki zaprisega na razmerje med elitno in množično kulturo.

Naši kraji so polni dokazov nesmiselnosti morebitnega takšnega početja in strinjania. Smo za demokratizacijo kulture, toda le za takšno, kjer bo v ospredju zahteva, da postane kultura resnična lastnina najširših ljudskih množic, ne pa pot in priložnost za naraščanje velikopoteznih kulturnih manifestacij, ki naj bi dokazovale veliko kulturno raven kraja. Morda je resnično škoda, da sredstva obveščanja, z redkimi izjemami, pa ne tistimi republiški-mi, poudarjajo in tehtajo kreativnost krajev pa celo ljudi po slednjih primerih, nič ali pa zelo malo pa vrednotijo splošno kulturno naravnost in zavzetost delovnih ljudi in občanov do kulturnega ustvarjanja — torej do vsega, kar je ustvarjalno.

S tem se hkrati odpirajo nove možnosti za reševanje razmerja med materialno in duhovno kulturo, pa tudi med materialno in duhovno produkcijo, ki se integrirata v enoten proces družbene produkcije in reprodukcije.

Mnogotere so oblike, v katerih udejanjamo in potrjujemo smisel samoupravne kulture, mnoge so, ki mozaik te naše kulture dopoljujejo.

Prizadevanja kulturne skupnosti so vsekozi usmerjena v takšno pojmovanje kulture, ki prispeva k razvijanju ustvarjalnih razsežnosti vseh področij družbenega dela, k povečanju človekovih ustvarjalnih možnosti, k oblikovanju kulture dela, kulture medsebojnih odnosov, da bi se splošne kulturne in estetske razsežnosti razprostrle na vse človeško delo, na vso vsebino in življenje vseh delovnih in družbenih okolij.

Kajti hiter industrijski razvoj, razvoj tehnologije, znanosti, ne prinaša samo novih in velikih stanovanj, sodobnih in modernih naselij, višjega standarda, tak razvoj prinaša s sabo tudi armade utrujenih, bledih obrazov, prinaša odnose odtujenosti, dehumanizacije in še in še. Kultura mora postati način življenja, zavest vseh ljudi in ne samo komponenta prostega časa v kakšni veleumni sociološki obravnavi ali v razmišljanju tehnokrata, ki vidi v kulturi predvsem porabnika, ne pa tudi ustvarjalca neslutnih bogastev. Za naše razmere zadosti aktualno je, če rečemo, morda zveni malo aktivistično, pa vendarle — tudi kultura je dejavnik ekonomske stabilizacije. Samoupravljanje brez kulture je samoupravljanje brez prihodnosti. Tudi težka gospodarska situacija nas ne sme odvrti od te poti in naravnosti. V konkretnih razmerah in dogajanju lahko rečemo, da naše združeno delo plebiscitarno sprejema takšno opredeljevanje kulture.

Kulturna skupnost bo tudi v prihodnje omogočala in spodbujala celovito dogovarjanje in sporazumevanje o vseh pomem-

bnih vprašanih in zadevah v kulturi — od oblikovanja programov do zagotovitve materialne podlage za kulturno življenje v občini Ravne na Koroškem.

Oziraje se na nagel družbeni in gospodarski razvoj občine, med občinami v republiki smo na visokem sedmem mestu, bo kultura skupnost najustreznejše prilagajala tudi svoje oblike, delo in organizacijsko strukturo. V tem smislu bo z vso resnostjo upoštevala nove razvojne možnosti in perspektivo naših krajev, ne glede na velikost ali kakšno drugo »prioriteto«.

Ena izmed najpomembnejših nalog v prihodnjem obdobju je zagotovitev materialnih pogojev za delo kulturnih organizacij. Glede na to, da v bližnji prihodnosti ni možnosti za naložbe in investicijsko vlaganje, navkljub perečim problemom, s katerimi se soočamo n. pr. v Titovem domu, bo potrebno smotrnejše in odgovorneje ravnati s kulturnimi domovi in drugimi objekti, namenjenimi za kulturne prireditve. Navkljub vsemu pa bi kazalo za osrednji kulturni hram na Ravnah le najti ustreznost rešitev.

Med kulturnimi manifestacijami je mnogo takšnih, ki so se s svojo dejavnostjo vtkale v kulturno življenje naših krajev. V mnogočem bi njihovo siromašenje osiromašilo tudi kulturno življenje nasploh. In če smo v teh letih večkrat poudarjali, da so Vorančevi dnevi in druge kulturne akcije prerasli v pravo kulturno gibanje, so to

zares, in jih bomo v prihodnje razvijali še bolj vsestransko, da bodo prodrli v vse pore našega družbenega življenja, tako da bo kultura resnično postala lastnina naroda, delovnih ljudi, da bo predvsem kulturna tvornost dobila svojo množično podlago, tako pri osvajanju kulturnih vrednot kakor tudi pri vzpodbujanju kulturnoumetniške dejavnosti in iniciative vseh naših krajanov in občanov.

Posebno skrb in obravnavo zaslužijo spomeniki ljudske revolucije in NOB. Še vedno razmišljamo o posebnem vodiču po partizanskih spominskih poteh Koroške, ustreznem dokumentarcu s podobno vsebino. Mnoge akcije iz srednjeročnega obdobja 1981—85 so bile uspešno uresničene. Postavljeni so bili novi spomeniki, nove spominske plošče, zanimiv in po svoje vznemirljiv pa je delež, ki ga je k tej tematiki s svojimi deli dodal slikar Franc Boštjan. Načrt za realizacijo spominskega srečanja Poljana 85 je tudi sestavni del programov naše kulturne skupnosti.

Stike in sodelovanje s Slovenci zunaj naših meja bomo tudi v prihodnje nenehno krepili in pospeševali. Po načelih recipročnosti bomo izmenjavali kulturniške skupine, umetnike in pisce iz pobratenih občin.

Tudi v prihodnje bomo tvorno sodelovali pri delu naših osrednjih kulturnih ustanov, Koroški osrednji knjižnici dr. Franc Sušnik, Delavskemu muzeju, Likovnem salonu. Kot prednostne dejavnosti bomo tu-

Ovinek

di v prihodnje opredeljevali amatersko kulturo, knjižničarstvo in varstvo kulturne in naravne dediščine. Kulturna skupnost bo v prihodnjem obdobju skrbela v skladu s pristojnimi za skladnejšo in učinkovitejšo dejavnost medobčinskih zavodov za kulturo. Pokrajinski muzej revolucije v Slovenj Gradcu, Pokrajinski arhiv Maribor, Zavod za spomeniško varstvo Maribor.

Samo iz takšne zasnovanosti dela mora izvirati skladno oblikovanje kulturnih programov, ki naj bi bili v vseh svojih oblikah izraz resničnih potreb delovnih ljudi in občanov, obenem pa zagotavljali nadaljno rast kulture ter naših krajev in njeno uveljavljanje v širšem slovenskem in jugoslovanskem prostoru. Tak kulturni program pa zahteva zagotovitev ustreznih materialnih razmerij kulture do drugih oblik združenega dela, skratka preoblikovanje kulture v enakopravno sestavino združenega dela.

Toda Prešernov dan naj ne bo formalno slavljenje pesnika in umetnosti. Pa tudi ne dan priznanj in obžalovanj, da smo pre malo storili za kulturno emancipacijo delovnega človeka ali pa da zaostajamo v bogatstvu naše slovenske in evropske kulturne biti. Bodi sicer v nas močna samokritična zavest, toda bodi še močnejša in večja vera v delo, v ustvarjalnost duha in v kulturo znanja in mišljenja.

Prešernov dan naj nas vzpodbudi, da spet premerimo veličino njegovega dela, in ne samo njegovega, ampak tudi besede protestantov, vizionarost Cankarja, ki je samozavestno dejal — moje delo je slutnja zarje, korenjake Voranca in zanesenjake Kosmača, metafore Župančiča. Srečajmo se spet z našimi podobami, našo kulturno prepričanostjo in gradimo za jutri.

Naj za konec spomnim na Marxa, ki je pred davnimi leti dejal, da je potreba v slehernem ustvarjanju najti spet tisto doživetje, da bo delo radost človeka. Pomniti je treba to misel. Zakaj umetniška in znanstvena kultura, znanje in ustvarjalnost so poroštvo naše nacionalne in politične svobode in naše samoupravne samostojnosti.

Naša družba ima zgodovinsko možnost, da spreminja delo v kulturo! In je tudi odgovorna za to.

Z zanosom našega posebnega odnosa, ki je lasten nam, ljudem v tem delu Slovenske zemlje, se ob kulturnem prazniku poklanjamo z vsem dostojanstvom tudi spominu našega Lovra Kuharja-Prežihovega Voranca, ki nam s trdno resničnostjo svoje življenjske poti, izklesane in utrjene ob Titu in revoluciji, kaže dragoceno pot, po kateri sta vsak v svojem času soustvarjala tudi naša rojaka dr. Franc Sušnik in Leopold Suhodolčan.

Po Vorancu smo poimenovali priznanja za kulturne dosežke, za živi delež in umetniško moč pri osveščanju, soustvarjanju in izpričevanju kulturne volje v koroški krajini. Skromna oddolžitve rojaku, ki v celoti ni možna, vzpodbuda dobitnikom, nagrajencem na njihovi ustvarjalni poti.

MISLI

Kadar govornikom manjka globine, gredo v širino.

MONTESQUIEU

Kdor razumljivo govori, dobro govori.

MOLIERE

Tone Sušnik

Prežih o materi in materinstvu

Ob smrti svoje matere je svakinji Pavli takole pisal: »Mene je hudo prijela materina smrt, ker jim več dolgujem kakor pa Gustelj in Lojz. Oni mi niso bili le rodna mati, so bili povzročiteljica skoraj vseh književnih del, ki so danes last slovenskega naroda. Oni so mi pripovedovali korene teh povesti in zgodb.«

S svetlobo jutranjega sonca je obžaril ljubezen do matere in iz ljubezni do matere je majhen pobič premagal strah »Pekla«, pa je nabral solzice.

»S polnim naročjem solzic sem se zagnal iz Pekla in v eni sapi bežal proti domu, kamor sem prihlačal prav v trenutku, ko je mati stopila na hišni prag.

Ta trenutek je daljno sonce poslalo svoj prvi sončni žarek na dvorišče in po njem se je razlila prelepa svetloba. Sredi te svetlobe je stala mati, prečudna lepa in vsa ožarjena, kakor prikazen iz nebes. Planil sem prednjo s polnim naročjem cvetlic in zmagoslavno zaklical: »Mati, mati... solzice...« In ta požrtvovalnost, premagovanje strahu, sonce in svetloba — mar niso ideali humanizma!!

Toplo radodarna in ljubeča je v Levem devžju. »Sosedovi otroci so siroteji, ker nimajo matere.« Čut do sočloveka! Mar ne izgublamo včasih posluha za stiske bližnjega?

Še tri nepozabne podobe mater, materine ljubezni, izstopajo v Prežihovem delu: Černjakova terba, Radmanca, Meta.

In ko rodi sina, svojega Vuheja, se z globoko ljubeznijo bori zanj. Vsa obnemogla tava in blodi okrog, ko so ji ga ugrabili, samo, ker so hoteli prikriti sramoto. Kaj je sramota?! »Nerazumljivi glasovi, ki so ji vrel iz ust, so prosili: »... Pernjak, daj mi mojega otroka nazaj, ... jaz brez njega ne morem živeti, ... lepo te prosim, Pernjak, Pernjak... Usmili se me, ker nimam nič drugega na svetu kakor tega otroka...« (Jamnica)

Baladno se konča ta jok, to blazno iskanje otroka: zaslíšal se je tako strahovit, srce in mozeg trgajoči krik, da jim je zastala kri po žilah. »To pa je bil zadnji krik te noči, nakar je nastopila mrtvaška tihoča.« (Jamnica) Naslednji dan so jo našli v vodi. To je psihološka študija človeške stiske te duševno prizadete matere, ki jo je družba zapostavljala, a je izpričala izreden čut materinstva. Prežih je prav v teh opisih junakinj izpričal svoj veliki humanizem.

Tu je nato Radmanca. Podoba naše kmečke lepe Vide, ki hrepeni po ljubezni.

Doživi prerojenje ob srečanju z Voruhom in ostala mu bo zvesta, »tebe ne bom nikdar zapustila, ker si dober človek...« Otroci so v trenutku opoja potisnjeni v drugi plan, Prežih pa vendar razvija materinstvo. »Večno bom tvoja in mojih otrok.« In ta zavest v njej zmagava.

V opoju čiste, mlade ljubezni, ko še za pregrešnost ni vedela, se rodi Meti prvi otrok in že ji smodijo dlani s predivom: prešuštnici in pankrski materi.

Iz ljubezni pa se rodijo novi otroci. In zlegla je devet pankrtov. Ne odpove se ljubezni, ker ima pravico do nje. Upre se starim patriarhalnim zakonom: »... Temu, kar je mojega, se ne odpovem.« Ljubica — mati; ljubezen — materinstvo!

Še beseda o Vorančevi ženi. Tiha, ljubeča in zvesta. Kot Penelopa zvesto čaka in varuje ognjišče dolga leta, skozi pomanjkanje in preganjanje. V snežnem metžu je sredi božične noči tavalala med Peco in Olševo z dvema deklicama, da bi se srečala z možem, deklici z očetom. Okupator ni le Voranca zapisal strahotnemu umiranju, tudi ženo in hčerki je zaznamoval za smrt v ječah in taboriščih.

Ivan Hamun

Maj

Ko sva šla po mehki travi,
kot hodila sva nekdanj,
lepo so jablane cvetele,
bil je najlepši mesec maj.

Gledala sva za metuljčki,
ki so po cvetkah se podili,
spominjala se dnevov davnih,
ki prav hitro so minili.

Kot nekoč je mehka trava,
jablan cvet je še prav tak,
le midva sva že bolj stara,
in korak je bolj težak.

Ko sva si roko podala,
tudi takrat bil je maj,
bila so mladostna lica,
a mladosti ni nazaj.

Vsako leto maj se vrne,
se narava prebudi,
nam pa obudi spomine
na minule lepe dni.

Valentin Polanšek

Sedanji trenutek slovenske poezije na avstrijskem Koroškem

Pesniška sedanost na avstrijskem Koroškem je tako razgibana, tako enkratna in obetavna kot še nikdar v zgodovini slovenskega slovstva.

In ta sedanost ima toliko prvinskega na sebi, da odpira najširše perspektive v bodočnost in nadaljnjo rast slovenskega besednega ustvarjanja onstran Karavank v deželi ob Dravi, Zilji in na Gurah.

Le kdaj se je avstrijsko-nemški svet toliko zanimal za koroške slovenske pesnike kot dandanes? Trdimo lahko, da imamo dolgo vrsto velikih prijateljev med nemško piščimi besednimi ustvarjalci, omenimo samo Handkeja, Turrinija, Wiplingerja, Nowotnyja, Scharfa, Guttenbrunnerja.

Dokaz neuničljive pesniške moči je tudi dejstvo, da kljub vsemu pri nas naprej izhaja revija MLADJE, kljub pojavu neke »črne številke« pred nedavnim.

Zlasti je učinkovit prodor v nemški literarni svet: Izbor Kokotovih pesmi v zbirki Die Totgeglaubten, Januševe Gedichte v prevodu Handkeja v založbi Suhrkamp in prevodi nekaterih Polanškovihih pesmi po različnih nemških publikacijah. Janko Ferik pripravlja prevod pesmic Maje Haderlap, ki so pred kratkim izšle v zbirki Žalik pesmi.

Naši koroški slovenski avtorji so predstavljeni v številnih antologijah: Kärnten im Wort, Ta hiša je moja, Povojni slovenski koroški pesniki in pisatelji Leva Delele, Le livre Sloven slov. centra PEN, Na zeleni strehi vetra = Auf dem grünen Dach des Windes, Dichtung aus Kärnten Lorenza Macka, Kärnten, ein Tyrolia Bildband, Die Brücke, Družina in dom, Sozvočje = Összhang, Die Literatur der Kärntner Slowenen v Kindlers Literaturgeschichte der Gegenwart, Slovenian heritage, Slovenski ameriški inštitut Ohio, USA Contemporary Slovenian Austrian Poets.

In še letos, 1984, izideta dve dodatni antologiji: slovensko-angleška o koroški poeziji in slovensko-nemška v Österreichisch Bundesverlag. V načrtu pa je antologija ženske lirike sveta, v katero bodo uvrstili Milko Hartman.

Začuden se moramo spraševati, kako je mogoče, da je izšlo v preteklih tridesetih letih okoli trideset različnih pesniških zbirk domačih besednih ustvarjalcev — in to po obdobju utrakvističnih ponemčevalnih šol v dveh desetletjih med vojnami, po štirih letih avstrofašizma, sedmih letih velenemškega nacizma, druge svetovne vojne, izseljevanja, kacetov in totalne prepovedi slovenščine v javnosti in šoli?

Ob takih ugotovitvah raste naša slovenska kulturna zavest na avstrijskem Koroškem in nas pomlaja — in ne tako, da se stalno srečavamo ob spominskih proslavah in tožimo rojakom in svetu, kako smo jo skozi zgodovino vedno dobivali po grbi.

Pa tudi zato, da bo Slovenec v SRS spoznal: Slovensko zamejsko pesništvo kar nič ni nekaj obrobnege, je skupna kulturna moč in izpoved v smislu našega-vašega, vašega-našega velikega Prešerna!

MILKA HARTMAN (roj. 1902) je od svoje osemdesetletnice vedno pogostejše v središču koroške in avstrijske javnosti — zdaj jo proslavlja ta, zdaj drugi. Pred nedavnim ji je avstrijski zvezni predsednik podelil častni naslov profesorja.

Ko se je končala prva svetovna vojna, je začela plesti prve rime šestnajstletnica z Libuškega polja blizu Pliberka. K mnogim svojim rimam je tudi zložila svojo melodijo.

Bistvene značilnosti Milkinoga pesniškega sveta: naiven ljudski način izpovedovanja z močnimi religioznimi in narodno-prebudnimi elementi. Nedvomno svojski čar idealiziranega in folklorističnega kmečkoga življa najdemo v njenih pesnitvah.

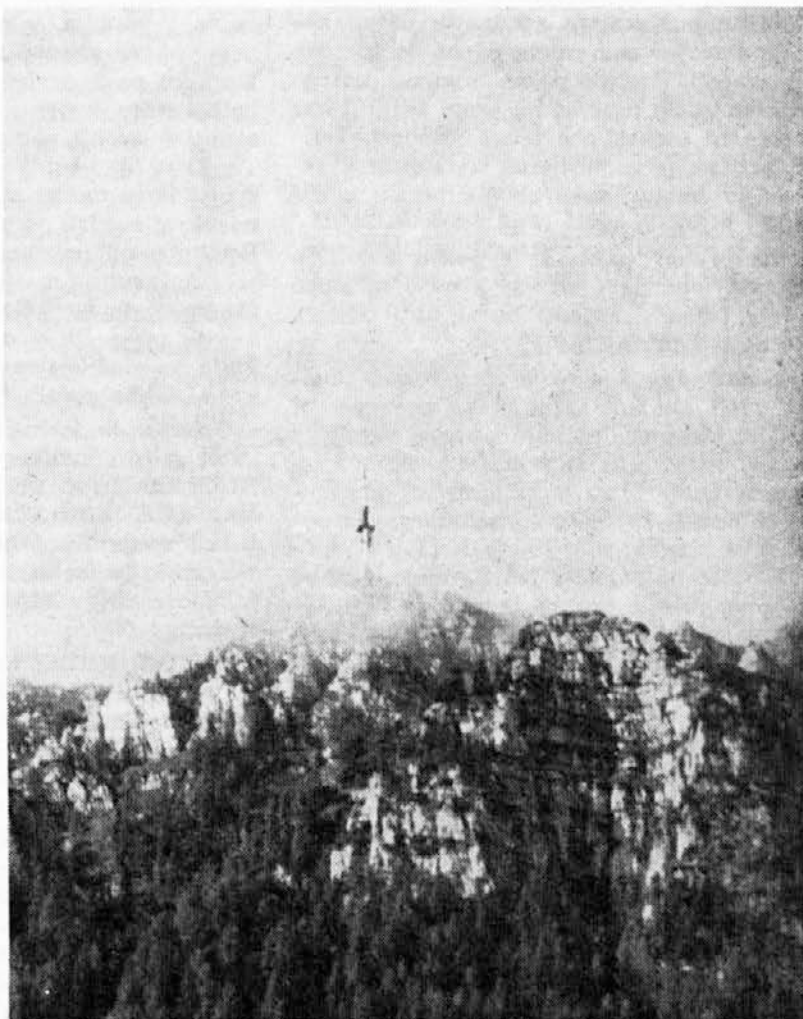
Prav v medvojnih letih je bila Milka Hartman privatna učiteljica gospodinjskih šol in je s svojimi tečaji razvijala veliko poljudno kulturno delo, po potrebi pisala prizore in besedila za proslave in*1934. izdala v samozaložbi 49 napevov k svojim pesmim v dveh zvezkih.

1952. je izšla njena prva zbirka MOJE GREDE, 20 let pozneje je sledila zbirka LIPOV CVET, pozneje pridejo na dan še PESMI LIBUŠKEGA PUOLA ter ZBRANA DELA v treh knjigah.

Prva kitica pesmi Skrivnost srca se glasi takole: »Koliko rahlih, lepih sanj / srce starostno v sebi skriva! / O, saj nihče ne vidi vanj...! /«

60 let po rojstvu Milke Hartman se je rodila prav v Polanškovem rodnem kraju v Lepeni MAJA HADERLAP, začasno študentka gledaliških ved in germanistike na Dunaju, ki je konec lanskega leta izdala svojega pesniškega prvenca ŽALIK PESMI in je za leto 1983 prejela pospeševalno nagrado koroške deželne vlade. Haderlapova je bila deležna laskavih ocen. Maja prihaja iz rodbine, ki je dala slovenskemu narodu na Koroškem vrsto ljudi, ki kujejo rime in pišejo še karkoli: Njen davni prednik je bil Filip Haderlap, nekdanji urednik koroškega Mira in zlagatelj raznih spisov in veselih rim — Majina stara teta Katarina Miklav, roj. Haderlap, je pisala preproste pesmi v kacetu, kjer je končala žalostno, a nekaj njenih verzov jo je preživelo — Tonči Haderlap, Majin stric, je pred meseci izdal izbor svojih pesmic, ki so mu nastajale iz ljubi-

Gora

teljstva do narave in lova: bil pa je tudi kot otrok že v partizanih — in sama Majina mama Karolina zbuja s svojimi verzifikacijami pozornost med koroškimi Slovenci.

Pesmi Maje Haderlap so sodobno angažirane, s prizvoki elegičnosti, kljub odprtosti svetovljanstvu, erotični svobodi in povezanosti z izviri podeželskih potegavščin. Za pokušnjo: bivanje / danes nosim / belo vrano, / ki prišla je, da pove mi, / kje mogoče je živeti. / nosimo jo, / a je ne branim. / vrnejo se črne vrane, / bela mora odleteti.«

Med sodelavkami MLADJA smo opazili v zadnjih letih še nekaj imen: ŠTEFKO VAVTI, ki je medtem promovirala iz sociologije, OLGO VOVK, ki je postala dr. iuris prav tako na Dunaju, in JOŽICO ČERTOV, ki študira slavistiko na celovski univerzi.

Ker te tri mladjevkice doslej še niso izdale samostojne zbirke, zaenkrat nismo navedli kakega poetičnega primerka.

GUSTAV JANUŠ je že dolga leta sodelavec Mladja; je besedni ustvarjalec, ki je skozi desetletja ostal pri poeziji — ker je pesmi pesnil in ne samo zapisoval verzifikacije. S svojo zbirko PESMI, knjiga je izšla konec lanskega leta istočasno v izvirniku in v Handkejevem prevodu v nemščini, je uspel. Recenzor Založbe Obzorja zaključuje svoje besede ob zadnji Januševi pesniški zbirki takole: »Knjiga PESMI Gustava JANUŠA je zbirka močne govornice in avtorjeva dokončna umetniška uveljavitev.«

Pri DZS je izšla pred šestimi leti Januševa prva knjiga poezije, ki jo je naslovil prav tako s PESMI, ali v notranjosti knjige s P(es)m(i). V prvih njegovih pesmih v Mladju 1963 so lirična tihožitja in marsikaj je melanholično ali abstraktno zabrisano. Nekatero zgodnejše pesmi kažejo avtorjev zagrenjeni odnos do koroške stvarnosti. Pogosto pa na preprost, hoteno naiven način izpoveduje svoje kajkrat kar pikre in sarkastične izlive. Mnogo verzifikacij pa je zaobrnjenih naravnost v zabavljiv humor, tako slavna pesem o solati.

Za primer odlomek iz pesmi KOKOŠ: »... Saj veš, da / mi vse jemo, / ne samo tvoja jajca. / Pojedli bomo tudi tebe, / če ne boš pridno nesla...«

Gustav Januš je svoje verzifikacije označil pred leti kot »predmetno poezijo«; ni znano, kakšnega mnenja o svojih verzih je v teh dneh... Zdaj je lok Januševga izpovedovanja blizu elegičnosti in sprejemljive bivanjske resnosti, banalnega od poprej se izogiba; zdaj je v »DOLGE STAVKE oblečena pamet / izbriše mejo, / ki so jo potegnile / hrabre besede... Vprašanja so odveč... Brez presenečenja... NOBEDEN skoraj nima več / sledov žalosti v sebi... V ZNAMENJU VESELJA / izgubi strah / svoj prsteni obraz... ali: »SEDANJOST SKAČE / od stopnice do stopnice / veselo naprej...« in zaključuje z umirjeno ugotovitvijo bivanjsko stanje s stih: »Čustva se prepirajo, / ko umre pamet... Ne čudim se.«

Dva mladjevca, ki sta izdala vsak po eno pesniško zbirko, je treba omeniti, četudi sta že davno utihnili: Karla Smolleta UJETI KRIK in Erika Prunča TIHOŽITJA. O prvi knjigi je pisal Kmecl:

»... pod očitnim vplivom poznega ekspresionizma je razodeval samosvojo podobo...«, o drugi zbirki pa: »... s pesmimi v asonirani obliki spominja na Strniševo liriko... a zdi se, da je nagnjenost pesniškega daru v racionalistični urejenosti...«

Kar dolga pa je še vrsta tistih mladjevskih sodelavcev, ki so se pojavili in brez zbirke zginili in utihnili tudi s prispevki v reviji: Andrej Mohar, Janko Pörtsch, Stanko Wakounig, Horst Oris, France Serajnik, Peter Millonig in še kdo...

Spočetka so se posluževali skoraj vsi mladjevci različnih psevdonimov, včasih posameznik po več imen. Tako je nastajal na zunaj vtis, da je krog sodelujočih razveseljivo zajeten, kar ni vedno držalo. Morda je tudi marsikak pisec prav zakamufiran »razvijal« neverjetne sposobnosti in potreben pogum za nastop v javnosti?

ANDREJ KOKOT se je pojavil zunaj mladjevske skupine, najprej 1956. v Slovenskem vestniku, pozneje s samostojnimi zbirkami, leta 1969 s prvo knjigo pesmi ZEMLJA MOLČI. V naslednjih 15 letih do danes je izdal kar 8 slovenskih pesniških zbirk, eno nemško in eno s pesmimi za otroke.

Pesmi, v katerih se Kokotov talent izkaže, pogosto govorijo o sodobni usodi koroških Slovencev — resnobno, s premislekom, z obtožujočo otožnostjo, vendar ne vdajo.

Slavko Jug piše v uvodu h Kokotovi knjigi ZEMLJA MOLČI: »... Drobnja knjiga Andreja Kokota prihaja pred bralce skoraj nepričakovano in brez vnaprejšnjih napovedi. Zato smo je še bolj veseli.« Ob izidu 9. zbirke KAPLJE ŽGOČE ZAVESTI pa meni Matjaž Kmecl med drugim: »... ni več glasnih vprašanj nikomur, je le še intimno samospraševanje... zdaj je tišina še globlja, v svoji najgloblji intimnosti pa še zgovornejša. Prav med temi pesmimi pa je treba iskati Kokotove najboljše stihe doslej...« Tone Pavček pa k zadnji (otroški) zbirki: »Kdo bi si mislil! Ta, ki je tako bridko in trpko nosil in pel svoj kamen molka za naš Korotan, se kar naenkrat zvedri, pa jo zaokroži na veselo.« Postojmo ob nekaterih Kokotovih verzih: »... A čakam, / na jutri čakam, čakam in čakam, / da bom človek...« ali: »... Danes je res velik dan. / Zemlja se je nagnila na sončno stran!«, pa še to: »... Nekaj bi lahko počeli, / časa je dovolj...«

Omeniti je treba tudi pesniško zbirko avtorja duhovnika: Knjiga ANTONA KUCHLINGA (letnik 1903) DRAVA, POVEJ, KJE DOM JE MOJ je prizadeto izpovedovanje trpečega rojaka Korošca, ki religiozno in metafizično išče razplet boleče more, kjer gineva slovanska materinščina.

ANTON HADERLAP, samouk, izpoveduje v svoji zbirki PESMI rodoljubje, ljubiteljstvo lovca in še kako nedorečenost zemljana Slovenca, ki zaradi delovnega mesta živi izven naselitvenega prostora svojih sodeželanov in sorojakov.

FRANCE MERKAČ se osvobaja s svojim pesniškim prvencem ODTENKI RAZBOLELE RESNIČNOSTI stisk, prividov in naglušnih opazovanj v strahotno ogrožajoči koroški slovenski utesnjenosti.

JANKO FERK se sicer sam imenuje pisatelj, a je tudi objavil vrsto besedil v

Rudarska

Lep in častit je ta knapovski stan,
od višjih gospodov obražtan, spoznan.
Časti je vreden, še gospod ga časti,
ker mu žlahtnega blaga iz zemlje dobi.

Ta knapič se v zemljo v nevarnost poda,
tam strelja, tam vrta ter rudo kopa.
On dela, on švica, se prime ga pot,
v nedeljo se umije, je lep kot gospod.

Ves teden, ves mesec na delo hiti,
ko mesec preteče, pa gnarce dobi.
Po trgu on hodi, cigare kadi
pa tudi v gostilni, pri vincu sedi.

Vse zlato in srebro in železne reči
tega knapovskega stanu ponižnost uči.
Vikati moraš ga in se mu odkriti,
tako se mora vsak knapovski človek častiti.

Slišal sem praviti neumne ljudi,
da brez knapovskega stanu se lahko živi.
Pa to je govoril le človek vam tak,
najbrže je bil kak ameriški divjak.

Ne šimfaj toliko, ker knapovski stan
je vsakemu v dobro od Boga poslan.
Brez njega živeti in svetu mi ni v stan,
ker nujno ga rabiš vsak dan.

Kovač bi ne mogel železo kovat,
čel knapič ne šel bi rude kopat.
Ta ruda se mora nastreljat najprej,
potem gre kovačevsko delo naprej.

Ta holcar v planini je ravno tako —
čel nima sekire, mora iti domov.
Železna sekira mu drevje podira,
na kupe zvali in v drva zdrobi.

Za knapa zahvali tudi žlosar boga,
ker pila lesena tudi nič ne velja.
Ta pila, kladivo, od kod je vse to,
globoko je bilo pod trdo zemljo.

Ta kmetič na polju je ravno tako,
ga železno hecvovje prepričalo bo.
Le kako bi on kopal, kar z golo roko,
ko bi tega trdega železa na svetu ne blo.

Kmetič, kaj misliš, kaj knapič velja,
on svinčasto rudo izpod zemlje kopa.

Spomni se kmetič na knapovski stan,
ker brez njega še tebi ni v stan.
Ne mogel bi orati, ne žita sejati,
tak moral bi še kruha stradati.

Kadar kaj železnega v rokah imaš,
se lahko prepričaš in dobro spoznaš.
Brez knapa ne moreš ničesar storiti,
najmanjšega dela — še hlače ne zašiti.

Svinčasta ruda je tudi žlahtno blago,
ki globoko je bilo pod trdo zemljo.
Iz nje so barve, stare in lepe reči,
to vse se iz svinčaste rude naredi.

pešem

Svinčasta ruda tudi za cesarja velja,
ker s svinčcem premaga sovražnika.
Krogle nalije, sovraga ustrelji,
tako ga z zemlje podi.

Kadar boš videl ta srebrni denar,
spomni se, človek, na knapovski stan.
Ta srebrni denar, ki se tak lepo tišči,
tudi knapovski človek iz zemlje dobi.

Slišal boš zvonove prepevati tam,
spomni se, človek, na knapovski stan.
Kar visoko v stolpu lepo zvoni,
tudi knapovski človek iz zemlje dobi.

V cerkvi boš videl ta kelih ves zlat,
monštranco prelepo v tabernakeljnu stat.
V cerkvi prebiva Zveličar, naš Bog,
vse to je prišlo iz knapovskih rok.

Zdaj si slišal, prevzetnež, kaj knapič velja,
ki v smrtni nevarnosti rudo kopa.
Če ga ti zaničuješ, bo tebi gorje,
prevzetnemu po smrti se pekel odpre.

Moji ljubi prijatelji, spomnite se,
pa vsi bratje in tudi sestre.
Vsak stan je koristen in spoštovan,
eden brez družga živeti ni v stan.

Po naključju sem dobil od starejšega
upokojenega rudarja Ivana Permanška to
rudarsko pesem.

Spominja se še, da jo je njegova babica
znala prepevati ter jo je tudi zapisala
okrog leta 1870.

Pesem so pele ženske »knapice«, ki so
prebirale svinčvevo rudo. Prepevale so jo
na šihetu ob malici in tudi doma. Možje
»knapi« pa so jo radi prepevali, kadar so
prišli v Črno in se v gostilnah povesečili.

Danes je ne znajo več peti niti najstarejši
upokojeni knapi.

Škoda bi bilo, da bi prišla v pozabo.

Ivan Modrej

Dragica Zavratnik

Daleč

Iz daljave otožni klici.

Pesem.

Simfonija dvajsetega stoletja.

Saj ni pesem.

Vonj po osmojenem mesu.

Groza za tistega,

ki ne živi.

Potrebna je sreča.

Življenje je loterija.

Občuduj sončni zahod!

Vidiš neskončnost.

Vem, da nisi srečen.

Raje sem kratkovidna.

vezani obliki. Težaško zakajstvo si naprti s problematiko smrti v drobceni knjigi z naslovom SMRT ČRNI CIKEL. Avtor je dobitnik velike avstrijske mladinske nagrade za literaturo 1979, koroška dežela pa mu je dala 1980. delovno štipendijo. Leta 1958. rojeni Janko Ferik je začel pisati že kot gimnazijec, sedaj študira pravo na Dunaju. Prozo piše v nemščini. Samo en verz: »Življenje je najbolj nesramen zvodnik / Življenje je zvodnik smrti... vsaka smrt ima enako vrednost... cena je življenje...«

Na obzorju mladih literatov se akcenturirajo med drugimi študentje FABIAN HAFNER, soizdajatelj Literarne antologije BESEDE — Wörter, Literatur, Anthologie; KRISTIJAN MOČILNIK, sodelavec Mladja, in JANI OSWALD, član uredniškega odbora pri Mladju.

VALENTIN POLANŠEK je začel pesniti še med vojno kot učiteljskičnik, 5 let po vojni ima priložnost objavljati svoje literarne prvence, nato, ko je leta 1950 začel sodelovati na slovenskem oddelku avstrijskega radia. Spet poteče 10 let, preden Kajetan Kovič predstavi koroškega avtorja v Naših razgledih s sedmimi pesnitvami širši javnosti v matični Sloveniji. Medtem je bilo doma na Koroškem, Tržaškem in še kje v svetu objavljenih nad dvesto pesmi. Valentin Polanšek je dobitnik več literarnih nagrad — tako je kot Kokot prejel tudi nagrado Prešernovega sklada.

Avtor je mnogo svojih vezanih besedil uglasbil in jih izvajal s svojimi mladinskimi zbori — pozneje tudi z odraslimi skupinami — na slov. oddelku celovškega radia, kjer še danes občasno sodeluje. Leta 1955 je obirski mladinski sekstet pel njegove skladbe na RTV Ljubljana. Z istimi mladinskimi pevci je avtor nastopal po koroških odrih tako s samostojnimi koncerti kakor tudi z božično spevoigro lastnega izvora. V zadnjih desetih letih nastopa Polanškov Obirski ženski oktet (OŽO) doma in širom po svetu z najnovejšimi pesmimi-skladbami avtorja-dirigenta tako tudi na ljubljanski in avstrijski TV in v šestih filmih. Z Obirskim ženskim oktetom sta izšli doslej 2 LP, na eni je posnetih 8 Polanškovih uglasbenih pesmi. Leta 1963 izide pri koroški založbi Drava Polanškov pesniški prvenec GRAPE IN SONCE, 8 let pozneje pri MK v Ljubljani KARANTANSKE in 1974. pri DZS pesniška zbirka LIPOV BOGEC — vmes izda avtor v samozaložbi še zbirko otroških verzov, ki izide ponovno v razširjeni izdaji leta 1980 pod naslovom ČINČEK IN ČOPKA (prva izdaja je nosila naslov ČINČEK). Nad osemsto Polanškovih pesmi je doslej izšlo po raznih listih, revijah, antologijah in na druge načine, nekaj je bilo prevedenih v 10 jezikov, tako tudi v albanščino in lužiško srbščino. Kot avtor mladinske literature je pisal in režiral na celovškem radiu več radijskih iger, eno z naslovom LASTOVIČJE GNEZDO, njegovih mladinskih pesmi niso objavljali samo doma, ampak tudi v Sloveniji, na Tržaškem in v ZDA.

Piscu teh vrstic ni lahko navesti različnih recenzij in kritik svojih pesniških produktov — kot prizadet ustvarjalec more biti samo subjektiven. Naj velja za vse ocene Mitje Mejaka v spremni besedi KARANTANSKIM: »To pa najprej pomeni,

da je lirika Valentina Polanška organsko izšla iz dinamike slovenskega liričnega razvoja.«

In še odlomek iz Polanškove pesmi PESEM VŽGIMO: »... Pesem vžgimo, / da bo zadonela / za današnji dan, / za jutrišnji svet, / za pojutrišnje življenje! / In ostal / bo odmev / v srcih, / kakor bi / objemal / dober človek / dobrega človeka!

Kot avtor mladinske literature je Polanšek oral na Koroškem ledino. Sledila mu je vrsta sodobnih piscev s samostojno zbirko otroških pesmi. MILICA HROBATH — LENČKA KUPPER — MARICA KULNIK — ZORKA LOISKANDL-WEISS — HERMAN GERM — ANDREJ KOKOT in še mnogo sodelavcev zlasti v koroškem slovenskem šolskem listu MLADI ROD, pri katerem sodeluje Valentin Polanšek od prve številke januarja 1952.

Z OŽO imamo posebno slovensko koroško himno, s katero na vsakem nastopu omamimo poslušalce — jaz bi končal le s kitico: »Naj vse nas pesem dviga / in naša srca vžiga, / ker smo zbrali se, / da v duši nam zapoje, / kar tvoje je in moje: / To slovenska pesem je!«

BIBLIOGRAFIJA SLOVENSКИH KOROŠKIH PESNIKOV

DARLE, Niko: Tihožitja (pesmi Eriha Prunča). — Celovec : Mohorjeva založba, 1965

FERK, Janko: Der verurteilte Kläger : Roman. — Salzburg : Zsolnay, 1981

Smrt. Črni cikel. — Celovec : MD, 1982
Hladni ogenj = Kühles Feuer. — Celovec : KDZ : SIC, 1978

Samoumevnost nesmisla = Das Selbstverständlich des Sinnlosen (soavtorstvo : Domaj, Kuess, Hobel. — Celovec : SIC : KDZ, 1979

GERM, Herman: Otroci enega sonca. — Celovec : MD, 1982

HADERLAP, Anton: Pesmi. — Celovec : Klub prijateljev lova, 1982

HADERLAP, Maja: Žalik pesmi. — Celovec : Drava, 1983

HARTMAN, Milka: Moje grede. — Celovec : Mohorjeva založba, 1952

Lipov cvet. — Celovec : Mohorjeva založba, 1972

Pesmi libuškega puola — Celovec : Mohorjeva založba, 1972

Milka Hartman: Izbrana dela — Celovec : Mohorjeva založba, 1982

HROBATH, Milica: Vigredno sonce : Otroške pesmi. — Celovec : MD, 1981

JANUŠ, Gustav: Pesmi. — Ljubljana : DZS, 1978

Pesmi. — Celovec : MZ ; Maribor : Obzorja, 1983

Gedichte. — Suhrkamp, 1983

KOKOT, Andrej: Zemlja molči. — Celovec ; Borovlje : Drava, 1969

Ura vesti. — Celovec ; Borovlje : Drava, 1970

Čujte, zvonovi pojo. — Jesenice : KUD Tone Čufar, 1972

Zvestoba. — Trst : Založništvo tržaškega tiska, Koper : Lipa, 1972. — (Pesniški list)

Onemelo jutro. — Celovec ; Borovlje : Drava, 1974

Nekje pa pesmi pojo: Izbrane pesmi. — Maribor : Obzorja, 1976

Die Totgeglaubten. — Darmstadt : J. G. Bläsche, 1978
 Kamen molka. — Lj. : CZ, 1979
 Kaplje žgoče zavesti. — Celovec : Drava, 1982
 Ringaraja. — Celovec : Drava, 1983
 KUHLING, Anton: Drava, povej, kje dom je moj. — Celovec : MD, 1973
 KULNIK, Marica: Tinček ujame sonce = Tino fängt die Sonne ein. — Celovec : SPZ ; Lj. : MK, 1979
 (LOISKANDL-WEISS, Zorka) TAI: Kadar solze pripovedujejo = Wenn Tränen erzählen. — Celovec : Drava, 1982
 Betlehemska zvezda = Der Stern von Bethlehem. — Celovec : MD, 1983
 KUPPER, Lenčka: Pojmo s ptički : otroške pesmi. — Celovec : MD, 1981
 MAČEK, Miško: Ujeti krik (pesmi Karla Smolleta). — Celovec : Mohorjeva družba, 1965

MERKAČ, Janko: Odenki razbolele resničnosti. — Celovec : Mladje, 1980
 POLANŠEK, Valentin: Grape in sonce. — Celovec ; Borovlje : Drava 1963
 Karantanske. — Lj. : Mladinska knjiga, 1971
 Činček : 29 otroških pesmi. — V samozaložbi, 1972
 Velike sanje malega človeka. — Maribor : Obzorja, 1973
 Lipov bogec. — Lj. : DZS, 1974
 Činček in Čopka. — Celovec : Klub Mladje, 1980
 Križ s križi : roman. — Celovec : MD, 1980
 Bratovska jesen : roman v 2 delih. — Celovec ; Borovlje : Drava, 1981, 1982
 Dečva z Obirja : Obirski ženski oktet LP plošča
 Roža rdeča rožica : Obirski ženski oktet LP plošča

Tone Sušnik

Častitljiva obletnica (1584 – 1984)

»Mi smo, Bug vej, dosti zmišlovali, s kavovimi puhštabi to našo besedo bi mogli prov... štaltnu inu zastopnu pisati...«

(Trubar, Ta evangeli svetega Matevsha, 1555)

Februarja, osmega dne tega mesca je bilo, pred petsto (500!) leti se je prek Ljubelja vrnil Jurij Dalmatin s skupinico prijateljev in sodelavcev, na konjih z veličastnim delom, svojim in vse slovenske reformacije z dotiskano »BIBLIO, tu je vse svetu pismu, Starega inu Noviga Testamenta, Slovensko tolmažena...«, s knjigo »opus proprium« slovenske reformacije. TO JE BILO 1584.!

Z obsežnimi popisanimi listi, z rokopisi Jurija Dalmatina, z rokopisom Biblije so aprila 1583 odpotovali čez Jezersko v daljni Wittenberg ob Labi (Elbe): v Celovec, na Dunaj, Prago, Dresden, mimo Berlina. Dolga je bila ta pot. S tiskanjem so začeli 28. maja 1583. Dalmatin je s svojimi sodelavci za silvestrovo 1583 odpotoval. Februarja 1584 je prišel do Celovca (morda se je ustavil pri slovenskem predikantu Fašanku, ki je sodeloval pri pregledu rokopisa; morda se je ustavil pri prijatelju in soščolcu Megiserju!) in dalje na Kranjsko. Še današnji tiskarnarji in knjigovezi, pri vseh modernih strojih, bi bili ponosni na takó naglo opravljeno delo. Komaj dojamemo Dalmatinove dolgoletne napore pri prevajanju obsežnega in zahtevnega teksta, ni imel ne slovarjev ne slovnice. Saj je ob Bibliji nastajala prva slovenska slovnica Adama Bohoriča, ki je sodeloval pri tisku v Wittenbergu (1583!), in sočasno z Biblijo bila dotiskana z naslovom *Arcticae horulae* z mislijo »vsaki jesik bode Boga sposnal«.

Komaj dojamemo izreden idealizem, porojen iz gorečnosti do vere in iz ljubezni do slovenskega naroda, do slovenskega jezika, do slovenske knjige, idealizem, ki umira v potrošniški družbi atomske dobe, ko slabi odnos do jezika, ko se vedno manj zanimamo za dobro knjigo.

Zvestobo slovenski besedi in knjigi izpričuje tudi preteklost enega izmed izvodov Biblije, ki jo hranijo na Ravnah v študijski knjižnici. Ravenski izvod je prišel od Mlinarjevih dedičev z Blata pri Pliberku. Mlinarjeva hiša na Blatu je Biblijo skrbno hranila skoraj 500 let. Po ustnem izročilu so jo Mlinarjevi predniki dobili v času reformacije v grebinskem samostanu. V obdobju protireformacije so jo morali skrivati v skrinjah na podstrešju ali pa na petru v senu. Ohranili so jo iz ljubezni do slovenskega jezika, do slovenske besede. »Gotovo so jo Mlinarjevi znali tudi brati, bili so duhovniki, in so jo, ko je bilo to zopet dovoljeno, brali tudi svojim sosedom. S tem so vzbujali slovensko narodno zavest in ponos, da so tudi v slovenskem jeziku svete pisme tiskane.

Zgodilo se je, da je ta starodavni Mlinarjev rod v začetku tega stoletja odgospodaril. Posestvo je bilo prodano, potem ko je zadnji gospodar, še mlad, umrl. Dalmatinovo Biblijo pa je vzel od prodane rodne hiše njen najmlajši sin — bogoslovec Tonej Mlinar s seboj v svet. Povsod, kjer je pozneje kot duhovnik deloval, jo je imel pri sebi. Leta 1920 je moral bežati s Koroške. Na Hrvaškem, v Ivancu je župnikoval in tam na smrtni postelji izročil knjigo nečakinji Malki, ki je bila zadnja tega rodu, bukovniško talentirana. Ona je vedela, da danes ni več čas, da bi se taka knjiga skrivala po skrinjah in podstrešjih. Treba jo je postaviti na narodni oltar, da-

ti narodu, da mu bo govorila nauk o zvestobi do naše slovenske besede, bodisi tiskane ali govorjene.

Ponudila jo je koroški gimnaziji na Ravnah. Takratni ravnatelj dr. Sušnik je važnost trenutka doumel, knjigo odkupil in jo uvrstil kot najdragocenejšo v študijsko knjižnico.

Ta knjiga nam zdaj govori isto oporoko, kot so jo umirajoči predniki pri Mlinarju govorili svojim naslednikom: »Vzemite slovensko tiskano in govorjeno besedo iz mojih rok. Spoštujte in ohranite jo vse svoje življenje. Negujte jo in posredujte jo vašim potomcem, da bo živeła na Koroškem, čeprav zapostavljena, še nadaljnja stoletja, v tretje tisočletje našega štetja.« Tako je o usodi Biblije in o izročilu spregovoril pokojni Mirko Kumer z Blata ob 100-letnici Janežičeve smrti na Ravnah.

Marija Hriberšek

Moja zemlja

Nocoj sem spet pogreznjena v tišino.
 Na nebu le oblaki so, ni zvezd.
 Prav blizu čutim mojo domovino,
 utripe svetlih mladih let,
 tišino ozkih gozdnih cest.

Še čujem Prežiha,
 ko gre nad šancami po rosni travi
 ves silovit kot gora
 in mi toplo pravi:
 »Kako sem lepe sanje sanjal davi:
 Na gori je sijal orjaški kres,
 osvetljeval je tri doline
 in soj je šel čez hribe v dalj.
 Jaz bil sem zopet dečko mlad
 in že sem prek Ošvena v hrib hitel:
 rad bi pri ognju v temni noči
 uporno pesem doživel.«
 Zdaj vem, da kres na gori je gorel,
 ko okupator, krvi žejen,
 uničiti naš rod slovenski je hotel.«

Te naše gore: Ti ljudje!
 Čeprav sem daleč proč od vas,
 se zdi, da ni še daleč čas,
 ko Uršlji gori srečno sem dejala
 in onkraj meje sem bodočnosti se zbala.

Bolj ko kdaj prej
 zdaj nate mislim, zemlja moja.
 Saj nate — vemo — težka legajo
 bremena,
 da se ti upogibajo ramena.

Le kdo razume od velikih v svetu,
 kako je biti čisto zbit
 in vstajati iz ruševin?
 Dokazala si, domovina moja, svoje sile,
 ko so te divje horde tolkle in drobile.
 In kaka je bila herojska moč,
 ko pridne roke so te obnovile:

Kar nas je zunaj, v mislih smo s teboj,
 ko zdajle biješ ekonomski boj.

Henrik Kaker

Raster elektronski mikroskop v Železarni Ravne

UVOD

V Železarni Ravne smo v maju 1983 instalirali raster elektronski mikroskop (angl. scanning electron microscope), kar predstavlja novo veliko pridobitev za metalurško raziskovalno delo. Raster elektronski mikroskop je razmeroma novo raziskovalno orodje, ki se uspešno uporablja v svetu zadnjih dvajset let, saj so prvi komercialni raster elektronski mikroskop izdelali v Veliki Britaniji (Cambridge Stereoscan). Njegova uporabnost je vsestranska; poleg metalurgije ga uporabljajo še v industriji mikroprocesorjev, strojništvu, medicini, biologiji, rudarstvu, geologiji, fiziki, torej na vseh področjih tehnike in znanosti. V Sloveniji je trenutno pet raster elektronskih mikroskopov, v ZDA pa jih je bilo že leta 1972 več kot štiristo.

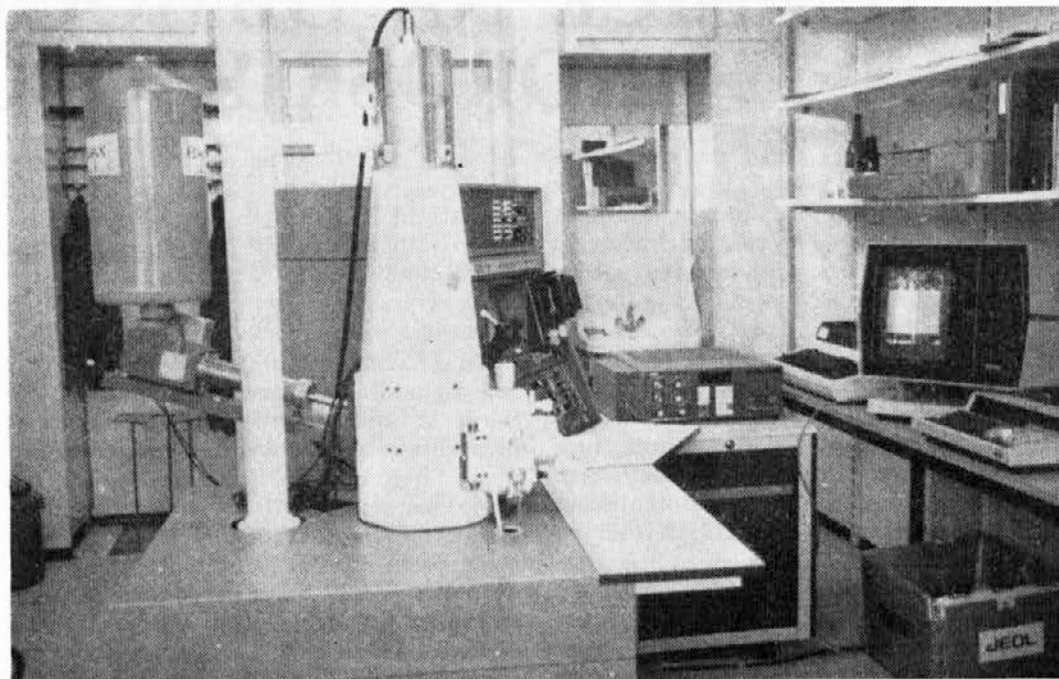
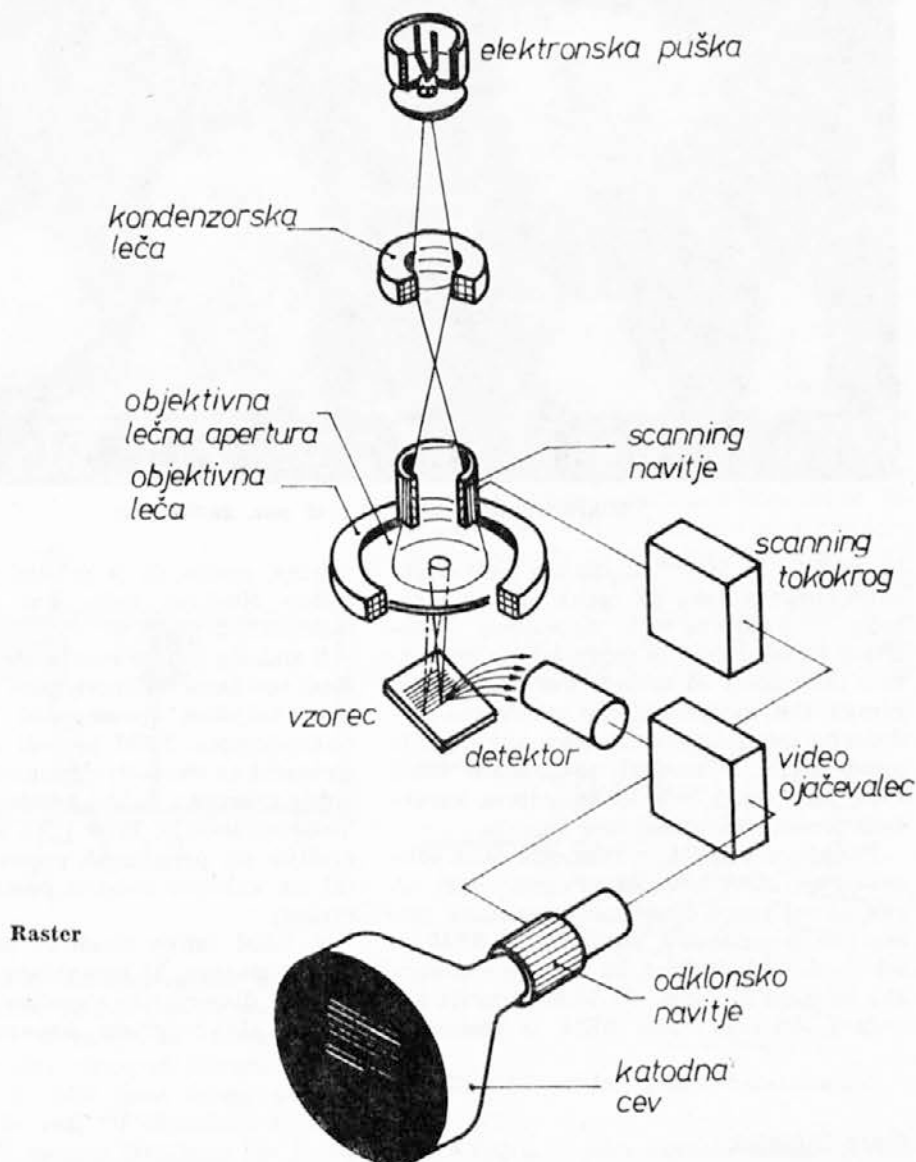
OSNOVNI PRINCIP DELOVANJA

Osnovni princip delovanja raster elektronskega mikroskopa (REM) je zasnovan na pojavih, ki nastajajo, ko fino fokusirani curek elektronov pade na vzorec. Ko elektroni visoke energije zadenejo vzorec, se razsujejo po atomih ali pa se zaustavijo. Vsi ti procesi se dogajajo znotraj tako imenovane vzbujevalne cone, ki je v primeru vzorca, sestavljenega iz elementov z nizkim atomskim številom, v obliki solze, pri vzorcu, sestavljenem iz elementov z visokim atomskim številom, pa v obliki poloble. Pri tem iz vzorca emitirajo elektroni (sekundarni, odbiti, transmisijski in Auserjevi), rentgenski žarki in toplota. Ti elektroni se uporabijo kot signal za ustvarjanje slike na opazovalnem ekranu. Število emitiranih elektronov je odvisno od srednjega atomskega števila elementov v vzorcu. Težji elementi emitirajo več elektronov kot lažji in zaradi tega na sliki nastane kontrast na mestih različnih faz.

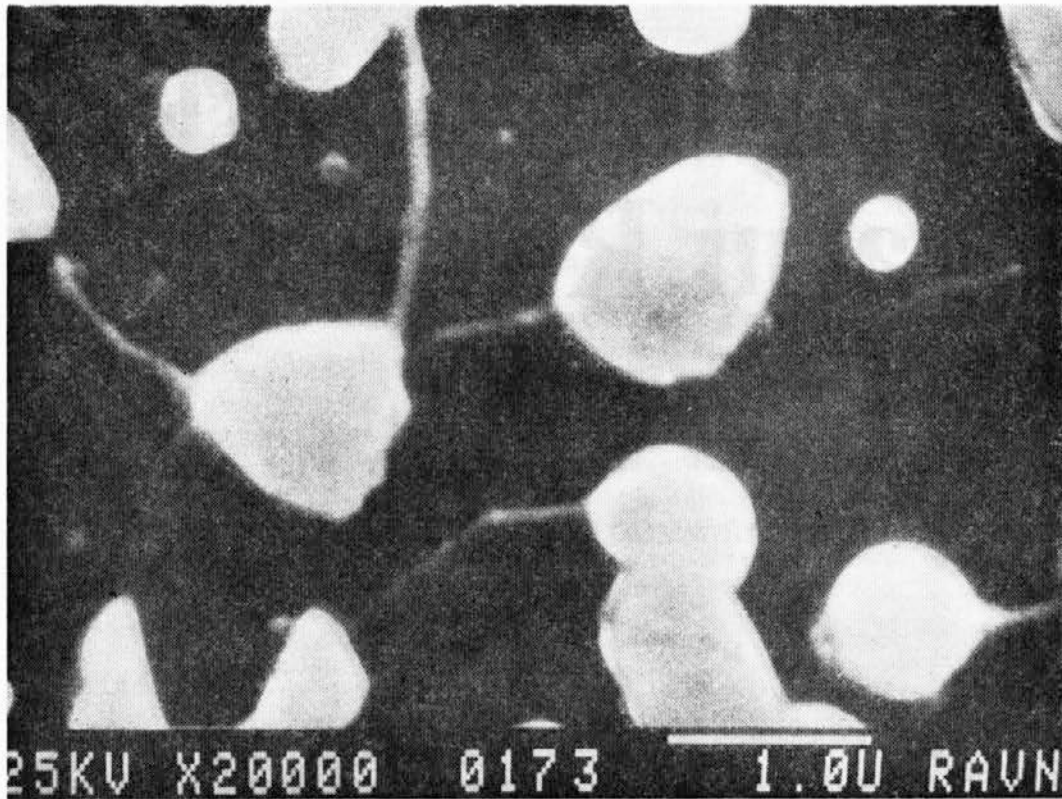
V REM je mogoče opazovati vzorce, ki jih pripravimo podobno kot za optični mikroskop. Pri nekovinskih vzorcih je treba poskrbeti, da je njihova površina prevodna za elektrenino, ki jo prinaša primarni elektronski curek. To dosežemo s tem, da na površini vzorca napravimo tanek sloj prevodne snovi. Običajno je to ogljik, lahko pa se uporabijo tudi kovine, kot so zlato, srebro, krom in baker.

Pri REM elektronski curek rastrira preiskovano površino. Curek, ki je velikostnega reda 10 nm ali manj, udarja vsakokrat le ob eno točko na vzorcu, tako moremo zbrati podatke s številnih točk, da dobimo sliko površine vzorca. Slika 1 prikazuje osnovni princip delovanja REM.

Običajni način delovanja REM je rastriranje površine vzorca, hkrati pa poteka tudi rastriranje po katodni cevi opazovalne-

Raster elektronski mikroskop v Železarni Ravne

Mikrostruktura jekla Č.1943 pov. 20.000-krat

ga ekrana, ki je sinhronizirana z elektronskim curkom, tako da vsaka točka na katodni cevi ustreza točki na vzorcu. Intenziteta katodne cevi je modularna z intenziteto informacij od vzorca. Vse slike, razen rentgenske, so upodobljene kot zvezna modulacija svetlobe, rentgenska slika pa je upodobljena z modulacijo gostote belih točk, kjer vsaka bela točka ustreza karakterističnemu rentgenskemu signalu.

Povečava v REM je razmerje med velikostjo površine, ki jo otipa elektronski curk, in velikostjo opazovalnega ekrana. Dosegljive povečave v standardnih REM so od 10- do 200.000-krat, za splošno metalurško rabo pa že zadostuje 20.000-kratna povečava. Velika vrlina REM je globinska

ostrina, cenijo, da je pri isti povečavi približno 300-krat večja kot pri optičnem mikroskopu.

S stališča ločilne zmožnosti je REM most med optičnim mikroskopom in klasičnim transmisijskim (presevnim) elektronskim mikroskopom. REM je tudi edinstven instrument za stereo-tridimenzionalno opazovanje vzorcev z veliko globinsko ostrino in mnogostranstvo. Prav tako je REM nepogrešljiv pri preiskavah prelomnih površin, saj ne zahteva nobene posebne priprave vzorcev.

V REM lahko vsadimo enega ali več spektrometrov, ki omogočajo valovno dolžinsko disperzijsko analizo rentgenskih žarkov ali energijsko disperzijsko analizo

rentgenskih žarkov. Na ta način smo dobili napravo, ki je istočasno raster elektronski mikroskop in elektronski mikroanalizator. Tako sestavljena naprava je zelo ugodna za analizo nekovinskih vključkov, karbidov in drugih faz v jeklu, kar omogoča istočasno preiskavo morfoloških značilnosti in določitev mikrokemijske sestave analiznih faz. Slika 2 prikazuje mikrostrukturo mehko žarjenega jekla Č.1943 (OC 120).

V metalografskem laboratoriju imamo raster elektronski mikroskop JEOL JSM 35-CF in energijsko disperzijski spektrometer EDAX PV 9100/45, slika 3.

UPORABA PRI RAZISKOVALNEM DELU

REM je zelo uspešno in uporabno orodje za preiskavo različnih vzorcev. Z njim dobimo dovolj uporabnih informacij, ki skupaj z drugimi preiskovalnimi metodami dajejo popolno sliko pri reševanju problemov, ki se pojavljajo pri izdelavi jekla in njegovi predelavi. Faktorji, ki določajo njegovo vsestranskost, so: ločljivost, globinska ostrina, povečevalno območje, enostavna fotografska dokumentacija, enostavna priprava vzorcev in možnost uporabe rentgenskega spektrometra. Glavna področja uporabe rastrskega elektronskega mikroskopa so:

- študij prelomnih površin
- mikrostrukturne preiskave jekel
- preiskave različnih površin
- študij kovinskih in nekovinskih materialov
- kvantitativna analiza slike
- kvantitativna in polkvantitativna rentgenska mikroanaliza različnih faz v jeklu.

Maks Dolinšek

DIMNICE NA OBMOČJU ŠTIRIH KOROŠKIH OBČIN

Dimnica z dimnično hišo spada med najstarejše hišne tipe na slovenskem ozemlju. Taka dimnica je hkrati kuhinja, spalnica, delavnica — delovni prostor in prostor za živino. V njej je, navadno na sredi ali pa v kotu, prosto ognjišče — zid, ki je običajno dvignjen do višine mize, torej okoli 60 do 70 centimetrov. Nad njim se po navadi boči z ilovico zametan lesen »klobuček« (dr. Franc Kotnik) ali klobučnik, ki lovi dim in iskre. Tu ni kahljaste peči, tudi dimnika ni! Dim je uhajal kar skozi strop. Poleg prostega ognjišča je za ognjiščem krušna peč, ki so jo uporabljali tudi za peko drugih jedi. Sčasoma so dimnici dodali še lopo, »uopo« (dr. Franc Kotnik) s podaljšano streho. V njej so opravljali razna hišna opravila, kadar je bilo slabo vreme. Prvotno pa je bila ta lopa prebivališče živinorejca. Take domačije so bile ohranjene

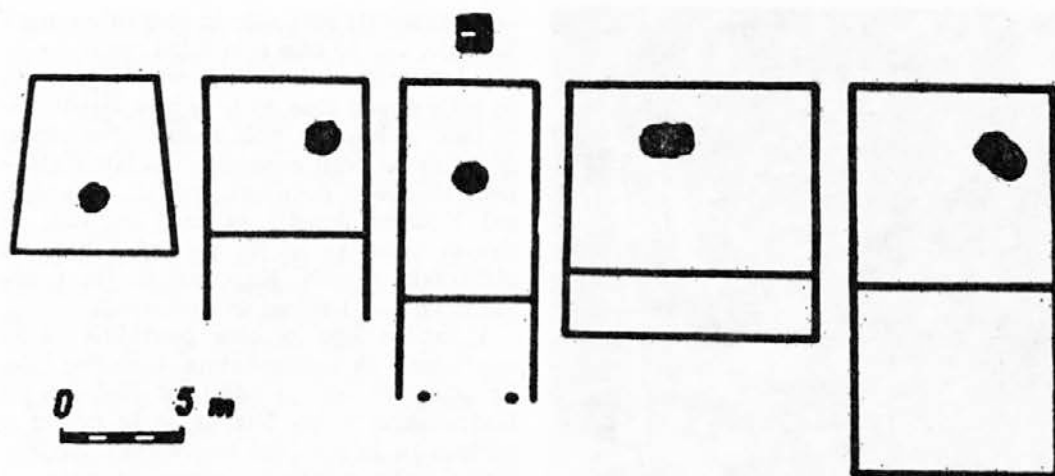
še do petdesetih let v odročnih predelih Pohorja in Kobanskega, pa tudi ponekod po Strojni in Brdinjah (prof. Franjo Baš), kjer so jih lahko našli še v najrazličnejših razvojnih stopnjah. Taka hiša nas kot preostanek prastarih časov sili k razmišljanju o razvoju naše kmečke hiše.

Ko so naši predniki pred kakimi 1400 leti zapustili svoja prvotna bivališča v Zakarpatju in se naselili v novi domovini, so prinesli s seboj tudi svojo naselbinsko tradicijo, ki je bila različna od tiste, kakršna se je morala razviti v danih pogojih in okoliščinah v novi domovini. Zaradi vse močnejšega časovnega odmikanja starega načina življenja in stanovanjske kulture kmeta na našem področju v pretekli dobi — konec 19. stoletja, predvsem pa v 16. in 17. stoletju, pa tudi še v času med obema vojnoma — si je upravni odbor Delavske-

ga muzeja Ravne zastavil nalogo, da postavi kot predhodnico etnografskega oddelka v muzeju tudi »dimnico« — kuhinjo z dvignjenim ognjiščem (zidom) ter s pečjo za kuhanje in pečenje.

Že nekaj let prej smo na našem območju (torej na območju štirih koroških občin: Ravne na Koroškem, Dravograd, Slovenj Gradec in Radlje ob Dravi) iskali najbolj primeren tip dimnične kuhinje oziroma dimnične hiše. Za nasvet smo prosili prof. Franja Baša, priznanega strokovnjaka v teh zadevah, tedanjega ravnatelja tehničnega muzeja Slovenije. Profesor Baš je poznal na našem prostoru skoraj vsako kmečko domačijo, zato smo pričakovali, da nam bo priporočil najprimernejši tip dimnične kuhinje.

Najprej so se člani upravnega odbora delavskega muzeja (dr. Franc Sušnik, Av-

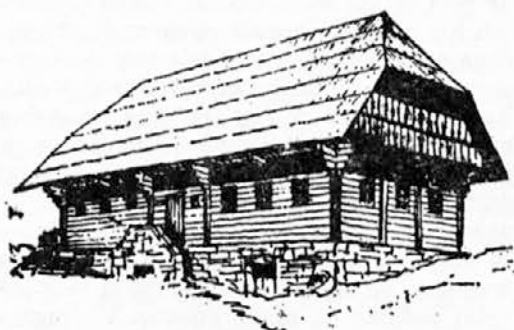

Razvoj predzgodovinske hiše na Pošteli, premik ognjišča in nastanek dvocelične hiše (Fr. Baš)

Hiša na Pošteli

gust Kuhar, Franc Fale, Beno Kotnik-Hostnik, Jože Pratneker in Rudolf Kerec z Mute) ogrevali za prenos znane Dravčarjeve (Dravčbaherjeve) dimnice iz Dravč nad Vuzenico. Tega pa kljub ugodni participaciji (40 odstotkov tedanjega predračuna s strani republiškega odbora za kulturo SRS) člani upravnega odbora niso sprejeli zaradi previsokih stroškov izvedbe.

Beno Kotnik, brat dr. Franca Kotnika, je nato predlagal, da bi na gradu kot osnovo etnografskega muzeja na prostem (Skansen, Freilichtmuseum) na primernem mestu v okolici gradu postavili kopijo Juričeve dimnične hiše, ki jo je sedanji gospodar Andrej Kotnik-Jurič dobil od svojega očeta Dominika Kotnika-Zupanca leta 1906. Po prvi svetovni vojni je Jurič dimnično hišo podrl, na njenem mestu pa v bližini postavil današnji hlev, na mestu kašte pa novo hišo, kjer stanuje še danes. Izčrpen opis o tej dimnici je napisal Juričev starejši brat dr. Franc Kotnik v svojem delu »Starosvetnosti« (DSM 1942, str. 31–33).

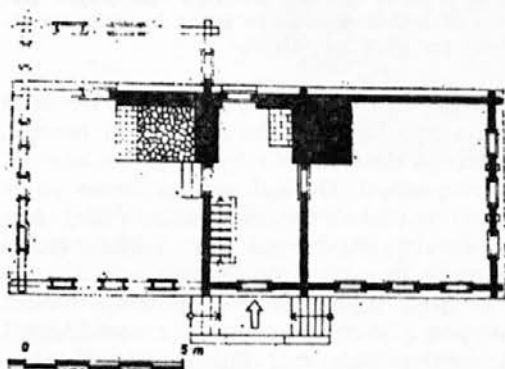

Iz: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. I. zvezek (str. 561)

Profesorju Franju Bašu pa se je zdela najbolj primerna še ohranjena dimnična kuhinja pri Vrhnjaku na Brdinjah nad Kotljami. (Tako se je upravni odbor delavskega muzeja odločil za kopijo le-te.) Predlagal je, da bi jo postavili v nekdanji grofovi shrambi za vozove in prostoru za prešanje sadjevca (v podaljšku vzhodnega trakta gradu pod današnjimi prostori ekonomskega centra, nasproti muzejski zgradbi). Vrhnjakova dimnična hiša pa je hkrati tudi eden tipov hiš, ki ga je razširila nekdanja načrtna kolonizacija v srednjem veku. Ne ve se, ali je bila uvedena po nemških zgledih, ali pa je po teh zgledih samo

razširjala obliko, ki so jo Slovenci poznali že od prej.

V naših krajih, na jugovzhodnem delu Koroške, so se utrdile dimnice v glavnem konec 15. stoletja. Tedaj so bile razlike med kmečkimi in meščanskimi bivališči

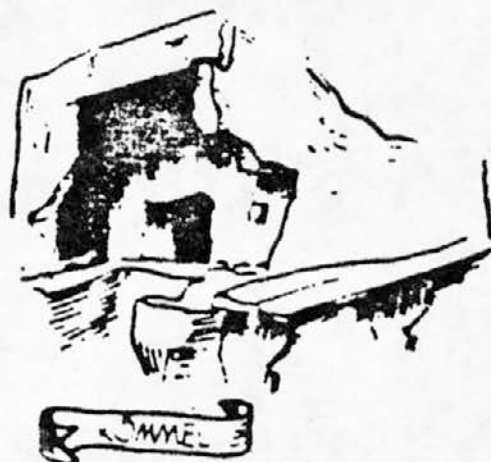

najbrž še vidne. Dimnice so bile grajene v glavnem iz lesa. Njihove stene so bile nabite iz dobro obtesanih in sphanih brun. Znani avstrijski etnograf Geramb je bil mnenja, da je bilo pred drugo polovico 16. stoletja še vsaj 90 odstotkov vseh hiš dimničnih. V samem Guštanju jih je bilo konec 17. stoletja še precej, saj je bila večina takratnih hiš lesenih. Dr. Franc Kotnik pravi, da so bile dimnice celo po župniščih. Zidane so bile le po okoliških gradovih, v hiši trškega sodnika in še katerega premožnejšega tržana. Še v letu 1910 je imela dimnično kuhinjo gostilna »Pri pošti« — nekdanja Milovnikova gostilna (tako je izjavila nekdanja gospodinja).

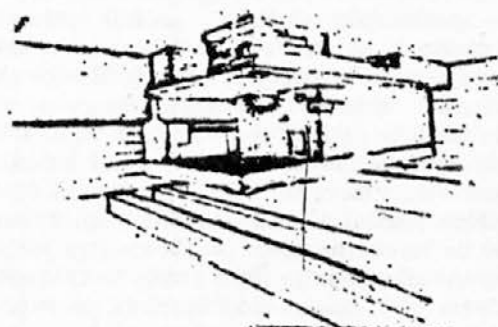
Kuhinja je bila zidana le tam, kjer se je ognjišče (goriščni prostor) dotikalo lesenih delov kuhinje. Ker pa tržani niso dovolj upoštevali varnostnih predpisov, je Goštanj večkrat pogorel, saj je bila velika večina hiš lesenih.

V letu 1810 je po virih neki Anton Naredi, oskrbnik na gradu »Waldenstein«, povedal o dimnici, da je to prostor za stanovanje za vso družino in da stoji navadno blizu vrat kurišče s pečjo, ki sta pozidani s kamni in dobro zametani z malto. V pečji se pozimi in poleti kuha za ljudi in živino. V prostoru je tudi miza, za njo na steni visijo podobe, slikane na steklu, navadno z nabožno vsebino. Poleg slik je v kotu nameščen križ, s stropa pa iz istega kota

visi golob, ki predstavlja sv. Duha. V levem kotu pri vratih stoji običajno kotel za kuho hrane za svinje, ki jih krmijo kar tu. Pravi, da so dimnične sobe zelo nečiste; dim uhaja tudi skozi razpolovljena vrata,

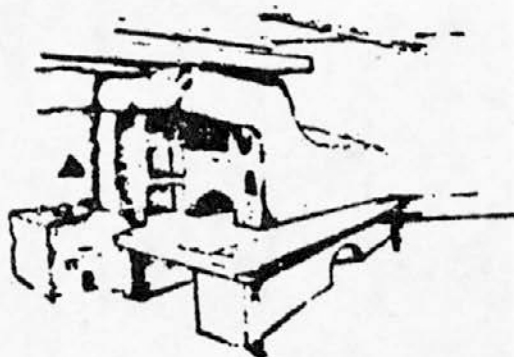

ki vodijo v vežo. Rokopis o laboškem kmetu »Lavantaler Bauer« pravi, da so bile hiše krite s »šitli« in s slamo. Kmečke hiše imajo mnoga majhna okna, od katerih so gornja le dimne odprtine s pomičnimi deščicami (dušniki). Dimni pas je v prostoru tako nizek, da je bila gospodinja od dima vsa solzna, ko je delala v kuhinji. Imenuje še klop pred ognjiščem in ob strani peči, ki so jo uporabljali za spanje berači in različni potniki, pod njo pa je bil prostor za

Dimnica pri Lagojatu (rekonstrukcija)

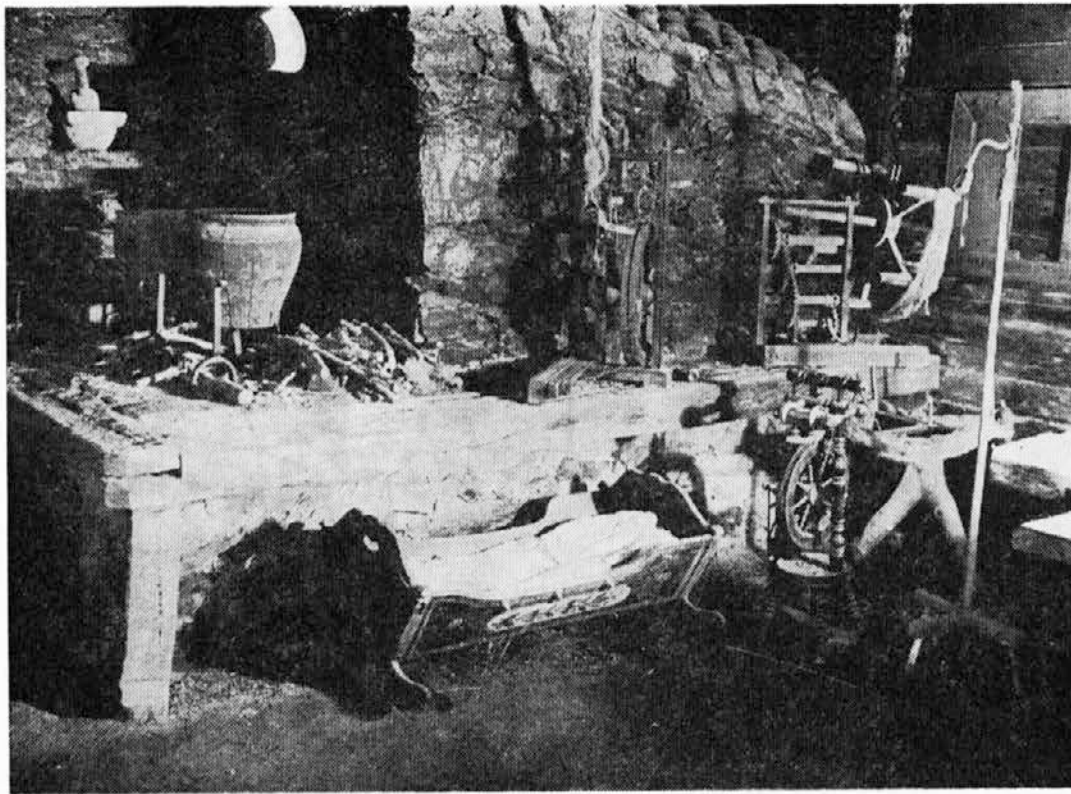
kure (kurnik). Nad »kvobučnikom« (Prežihov Voranc) so bili manjši vodoravni tramovi (dere) za sušenje drv. Prostor so prezračevali s pomočjo gornjih okenc ter gor-

Dimnica pri Eberlu (rekonstrukcija)

njega dela vrat, ki so vodila v dimnico. Rokopisa kažeta, da je bila v prvi polovici 19. stoletja še vsa Labotska dolina področje dimničnih hiš, prav tako pa tudi Strojna.

Poleti 1956. leta sem hodil po Čofatiji (paleozojski vrh med Toplo in Koprivno) in si tu ogledal staro, že razpadlo kmetijo

Zid v dimnici (dimnični kuhinji) v delavskem muzeju. V dimnici s »skrivnecom« v navpičnem zidu, desno od pečne odprtine razno posodje, glisti iz brun za sušenje lesenega »paclovja«, pogradi okrog ognjišča, kolovrati in motovila ter večji stoječi »svetnek« in zibka na lesenem zidu pa kavni mlinček in »žličnik« ter okni na »smuk«

Čofati. Toliko, da je še stalo zidovje, ki je kazalo oblike tlorisa kuhinje, vsekakor dimnične, in drugih bivalnih prostorov. Ker to območje sestavljajo stare kamenine — paleozojski skrilavci, je bilo zidovje grajeno iz skрила, le malto za vezavo kamenja so imeli pripravljeno iz ilovice in apnenčaste malte. (Apnenčast pesek so si dovažali iz niže ležečega grabna Tople.) V skromni, le 2,5-krat 3 metre veliki kuhinji je bil še v severozahodnem delu zid (goriščna plošča), ki ni mogel biti višji kakor 60 do 70 centimetrov. (V 17. stoletju je tu po urbarju župnije Črna živelo še 12 ljudi. Danes ni nikogar več!) Kuhinja je imela nad zidom »klobuček« (nebo), tla pa so

bila po vsej površini pred zidom steptana iz ilovice. Levo od kuhinje je bil hodnik, katerega dele je bilo že težko razločevati in razpoznati. Od kuhinje na desno so se videli v tlorisu še zidovi sobe (hiše). Nedaleč od te stavbe sta bila »ovčjak« (staja za ovce) in večji živinski hlev.

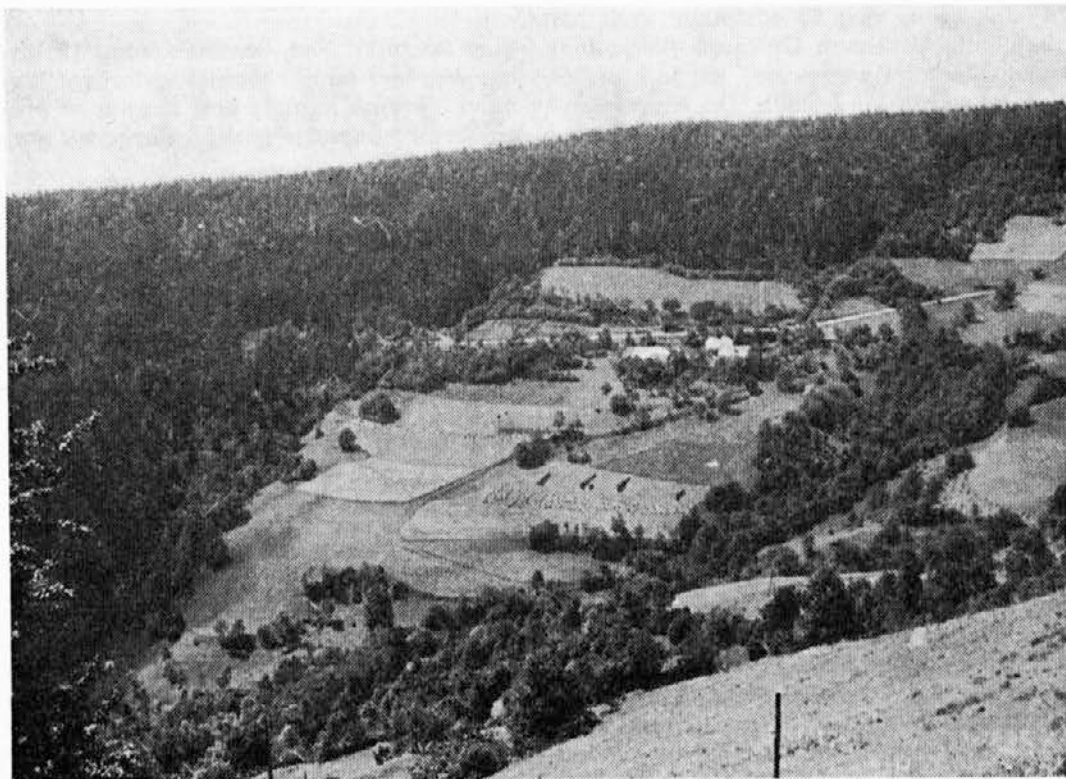
Celotna stavba je bila opuščena najbrž že pred I. svetovno vojno. Pri sosedah: pri Končniku, Fajmutu, Florinu, Kordežu in Burjaku so bile po izpovedih Končnice dimnične kuhinje opuščene že pred I. svetovno vojno (1908), vsekakor pa tik pred njo. Tako je bilo tudi pri Jeklu v sončni Koprivni, pa tudi pri Kumru in Jelenu. V soseščini Čofatije so ob nastanku kraljevi-

ne Jugoslavije propadle in razpadle mnoge kmetije, ker so bile zelo blizu meje. Tu so v poletnih mesecih pasli živino, ki je imela za pitje dovolj rose, ki je je bilo zaradi višje lege in hladnih noči zadosti. Posestniki te živine so svoji gosposki oddajali v glavnem sir (večji govejega, manjši pa ovčjega). Nekateri kmetje so imeli tod tudi po dvesto ovac, ki so jih prodajali tudi na pliberških sejmih. Kupovali so jih predvsem Tirolci, Ladinici in tudi drugi.

V zatišju lepe koroške pokrajine pa so se ohranile še tudi nekatere dimnične hiše. Še leta 1982 sem jo našel pri Kočniku na Ludranskem vrhu, bila pa je že precej v razsulu in je niso več uporabljali. Živino-rejski način življenja, vezan na pašo, je povzročal močnejše opuščanje teh kmetij, saj so pastirji živeli na višinah le še poleti. Opuščanje teh kmetij pa je povzročilo tudi razpadanje celih domačij.

V Zgornji Jamnici je stala pri Zelniku (po pripovedovanju stare gospodinje s te domačije) značilna dimnica. V večji gornji hiši so tedaj stanovali jugoslovanski obmejni stražarji (financarji, graničarji), ki so stražili jugoslovansko-avstrijsko mejo. Ta gornja hiša je imela nad prizemnim zidom lep lesen gank. Gornji del zgradbe je bil grajen iz močnih lesenih brun, spodnji del pa je bil iz zidanega skрила. Spodnja — dimnična hiša, ki je bila manjša od gornje, je stala nekoliko niže in je bila pritlična. V vzhodnem kuhinjskem zidu je imela vgrajene železne obroče za privezovanje krav, ki so prihajale k molži v kuhinjo. Na tak način so jih laže pomolžli. Tudi ovce in svinje so imele v spodnjo hišo prost dostop. Prostor pred kuhinjo je bil pokrit s streho, ki je bila podaljšek strehe nad kuhinjo. Večina kuhinje je bila iz lesa, v bližini ognjišča pa je bila zavarovana pred ognjem z zidanim skrilovjem. Na enak način so bile grajene dimnične kuhinje tudi zahodno od tod, na Komlju na avstrijski strani.

V celem pasu ob avstrijski meji je bilo na naši strani meje nekdanje veliko dimničnih hiš, bržkone zaradi nevarnosti obmejnega pasu. Nekatere so ostale zelo do osemdesetih let: Križan, Zgornji Žvab, Kadiž, Kobovc, Janež. Požeg je bila mogočna kmetija z dvema hlevoma. Dimnico so tu razdrli okoli leta 1981. Tu je bilo nekdanje dosti živine, saj so gozdne predele kmetije uporabili za pridobitev pašnikov. Pašnike so pridobili s požiganjem lesa — gozdnih predelov. Še danes se vidi, kako si je kmet večal pašnike na račun gozdov. V drugem obdobju srednjeveške kolonizacije slovenske zemlje prevladuje pri imenih vseh tipov (položaj v hribovitem svetu) izvor nastanka: požiganje — Požeg. Krčenje gozda s požiganjem v njive in pašnike se je vse bolj umikalo pred izsekavanjem ob manjšanju obsega krčenja gozda nasploh do konca 15. stoletja. V 19. in 20. stoletju so raziskovalci našli požigalno tehniko le še na strmih pobočjih s slabim in redkim gozdom, zlasti v okoliših z majhnim odstotkom orne zemlje in z mnogo gozdne površine (gornja dolina Meže, dolina gornje Mislinje, gornje Savinje, po Kozjaku, Pohorju). Sredi 19. stoletja je bil ta način krčenja že preživeli, slabotni ostanek nekdanjega pomembnega načina pridobivanja orne zemlje, ki se je umaknil v samote na višinah. Pridobivanje zemljišča za gojenje kul-

Na Strojni so si kmetje večali kulturno zemljo s požiganjem

tur z osuševanjem pa se zaradi hribovitih, strmih predelov v naših krajih ni moglo uveljaviti.

V zelo slabem stanju so bile dimnične hiše pri (po domače) Javorniku, Brumniku, Kanovniku v Črneški oziroma Libeliški gori. Pri Brumniku je stal večji sklop stavb s številnimi svinjskimi hlevi.

Ob naselitvi so se naši predniki najprej naselili po nižjih predelih. Šele pozneje so se odločili za višje, tudi osojne, bolj senčne kraje. Če so bile razmere ugodne, se je višinska meja kmetij pomaknila tudi višje. Vse to pa je bilo odvisno od pokrajine, pa tudi od kolonizatorja (plemič, kler). V prostoru zahodno od Črne se je višinska meja pomaknila tudi do višine 1300 metrov in še čez, kar je na slovenskem ozemlju najvišje. Zato imamo pri nas najvišje ležeče kmetije v Sloveniji: Bukovec (Bukovnik) pod Raduho (1343 m); Jekl v sosednji Koprivni (1342 m); Čofati v Koprivni, ki pa danes ni več poseljena kmetija (omogočala je življenje celo na višini okrog 1400 metrov); Končnik v Topli — na višini okrog 1200 metrov. V srednjem veku so bili lastniki teh kmetij Žovneški gospodje Sonneger-schaft) in dobrlaveški (dobrovelski) samostan. Zaradi neprimernih tal in zelo ostrega podnebja so tu gojili v živinorejskih obratih od živine v glavnem le drobnico. Kljub strminam pa so tu gojili žita (»nosačija«!). Od svojih pridelkov so dajali gospodi največ sira (večji: goveji sir; manjši: ovčji sir). Kljub strminam in trdi podlagi tal (kristalinski skriljavci) tudi večji živini ni drselo. (Pod Olševo je še danes Govejščica.)

Južneje od teh krajev, na Ludranskem vrhu, je bila pri Kočniku ohranjena še do danes dimnična hiša (1981), ki pa je bila že v zelo slabem stanju. V predelih Javorja in Ludranskega vrha je bilo ohranjenih še nekaj takih dimničnih hiš, toda tudi te so bile v zelo slabem stanju.

Na vrhu Loma sem leta 1954 odkril lepo dimnično hišo, nekaj niže — pri Železatu — pa še kuhinjo, ki so jo uporabljali še tedaj (kljub bližnji cesti in bližini naselja Poljana). Proti jugovzhodu, na Lešah nisem odkril ostankov nobene dimnice, saj je bilo to področje poseljeno z naprednejšimi knapi, ki so v svojih bajtah zelo hitro opustili starinsko kuhanje na zidu. Od tod proti vzhodu so na področju apnenca obstajale še nekatere dimnice: Protičeva hriba, Kamnik na Selah pod Uršljo goro.

Kot sem že omenil, so naši predniki najprej naselili najnižje predele, šele v poznejši dobi, ko so bila vsa plodna področja že krepko poseljena, so se začeli naseljevati tudi na višjih področjih, posebno še, če so ležala v prisojnih, sončnih legah. Kmetije so se torej razvile tam, kjer so bili pogoji za kmetovanje. Če teh pogojev ni bilo, je bilo treba agrarne površine naravi »iztrgati«. Ščasoma so kolonisti začeli krčiti tudi gozdove. Najprej so seveda to začeli v nižjih predelih, kjer so bila tla sposobna za višjo kulturno stopnjo. Vsaka kmetijska domačija pa se je omejila le na najožjo površino, ki je bila najbolj sposobna za idealno obdelovanje, ne da bi zmanjšala površino plodne zemlje. Kmetije lahko ležijo tudi na meji dveh kultur — polj in travnikov, ali pa na različno oblikovanih površinah — terasah, hrbtih, različnem hribovju, predvsem pa tam, kjer je

Goriščna plošča pri Jezerčniku v Črneški gori

bila v bližini voda. Brez sonca ni življenja in rasti! Zato so naši predniki izbirali za svoje domove mesta najprej tam, kjer so bile življenjske razmere najbolj ugodne. Tudi v hribovitih predelih je bila prvotno najpomembnejša lega v prisojnih pobočjih, šele pozneje so si izbirali tudi rodovitna pobočja v nižinskih predelih. Če so bile razmere izredno ugodne, so si višinsko mejo poljskih površin pomaknili še višje.

Mimo Gampreta, kjer je bilo na koncu 20. stoletja v hlevu še 15 glav živine, 50

ovc in 2 konja, — ob mojem obisku pa je bil prazen —, sem jo mahnil k Jezerčniku na Libeliško goro. Tudi pri Jezerčniku je do leta 1956 obstajala dimnična kuhinja. Imela je do 60 cm visok zid — ognjiščno ploščo, ki je bila prislunjena na vzhodno steno kuhinje. »Klobučjeka« ni imela, pač pa značilne vdorine, ki so pri takih kuhinjah v navadi (skrivnek in druge). Pod ognjiščno ploščo pri tleh je bil tudi prostor za kure. Tudi glist za sušenje drv je bilo še nekaj ohranjenih (obe glavni — nosil-

Nekdanja Juričeva dimnična kuhinja na Dobrijah

Navršnik

ni). Kmetija pri Jezerčniku leži na severnem obronku Strojne — na Libeliški gori. Celotna stavba je bila nekdanj zgrajena v glavnem iz lesa (leseni brun). Na severni strani je imela prislone zelo lep »gank«, vhod v kuhinjo pa je bil z zahodne strani. Ob mojem obisku je gospodinja pravkar kuhala ob vzhodni steni kuhinje, ki je bila zgrajena iz skriljastega kamna. Zid je bil vezan na vzhodno steno. Dim je odhajal iz kuhinje skozi vzhodna vrata. Zid — ognjišče je bilo še v uporabi.

Tudi pri kmetih Lagojatu in Eberlu pod Lagojačim vrhom (1018 m) so v ta namen uporabljali skrilj, ki je bil najbolj pogost kamen v njihovi okolici, za malto pa so uporabili ilovico, ki so jo tudi zafugirali med kamne, ter redko apnenčasto malto. Ta tip kuhinj je obstajal še do 1956. leta; za dimnice je bil to zelo pozen datum! Ve-

liko pa jih je bilo že čisto razpadlih, tudi pri Eberlu in Lagojatu je bilo podobno. Pod goriščno ploščo je bil še ohranjen prostor za kure, nekaj pa je bilo tudi še glist za sušenje drv (predvsem obe glavni, nosilni).

Eberle je lep primer nadkletne dimnične kuhinje. Tudi ta je bila v osnovi grajena iz skrilja, prav tako tudi prostori okrog hiše ter deli nad kletjo. Peč ni imela »kahelj«, glisti so bile vezane na steni, severno in južno. Vhod v prostore je bil iz veže, v katero je bilo mogoče priti tudi z ganka na južni strani, ki je bil visok kakšne tri metre. Iz dimnične kuhinje je dim uhajal skozi dušnike in naprej skozi podstrešje na prosto.

Ker je bilo območje Strojne, Tolstega vrha, Selovca, Brdinj in Podgore precej oddaljeno od urbanih naselij, so se dimnice

kljub reformi v 18. stoletju in strogim odredbam ohranile še do današnjih dni. Nekatere so uporabljali še v petdesetih in šestdesetih letih. Tedaj sem (okrog leta 1954) naletel še na mnoge domačije, kjer so gospodinjke kuhale še na zidu (Jezerčnik na Libeliški gori, Vrhnjak na Brdinjah, mežnarija v Šentanelu in še marsikje). Pri ogledovanju teh kmečkih hiš z dimničnimi kuhinjami, ki so jih kljub nevarnosti požarov še vedno uporabljali, sem opazil tele značilnosti. Vse so bile še vedno lesene, le okrog ognjišča so bile zidane. Tla so bila iz steptane ilovice in tako vsaj v glavnem zavarovane pred ognjem. Na področju starih kamenin so bile dimnične kuhinje zgrajene iz skrilja, na območju mlajših kamenin (prim.: Kamnik na Selah) pa iz apnenca. V veliki večini so bili kmečki domovi sredi gozdov. Zemljiška razdelitev je bila običajno v celkih. Površine za poljedelsko obdelavo so si kmetje, ki so živeli na gozdnem področju, večali s krčenjem, požigalništvom. S tako nastalim pepelom so dobili gnoj, ki je bil za tako zemljo potrebno gnojilo.

Dosti dimničnih hiš je tudi v Šentanelu in na Strojni (naznačil dijak Vrtič) ter na Kobanskem in zahodnem Pohorju.

Na južni strani Šteharskega (Lagojačega vrha — 1018 m) je bilo nekdanj, pred II. svetovno vojno, nekaj dimničnih hiš: pri Studenčniku, Rutniku in drugod. Po opisu dr. Franca Kotnika je bila znana na desni strani Meže stoječa Juričeva dimnica, ki jo je opisal dr. Kotnik v Slovenskih starosvetnostih, (DSM 1942, Ljubljana), narisal pa študent Slavko Majcen iz Maribora. Še bolj proti jugovzhodu pa je bila na Brdinjah Vrhnjakova dimnica, ki ji je prof. Franjo Baš posvečal velik pomen in je služila za primerek dimnice v delavskem muzeju na Ravnah. Upravni odbor muzeja je želel z dimnično kuhinjo ustvariti etnografsko zbirko, kakor so jo ustvarili za svoje področje železarji. (Za ustanovitev železarske zbirke imajo največ zaslug člani Društva metalurških inženirjev in tehnikov /DRMIT/ z Gregorjem Klančnikom in Avgustom Kuharjem na čelu. Zasnovali so jo v prostorih, kjer so bile včasih spalnice dijaškega doma oziroma nekdanja konjušnica grofa Thurna. Uredili so jo v sobi v zahodnem delu pritličja, kjer je še sedaj.) Po Melikovem mnenju naj bi bila najstarejša oblika slovenske hiše enocelična lesena hiša z ognjiščem na sredi, ki je

MISLI

Človek je edina napaka narave.

GORKI

Človek je žival, ki se bavi s politikom.

ARISTOTEL

Človek je velika, umazana reka.

NIETZSCHE

Živeti ne pomeni dihati, temveč delati.

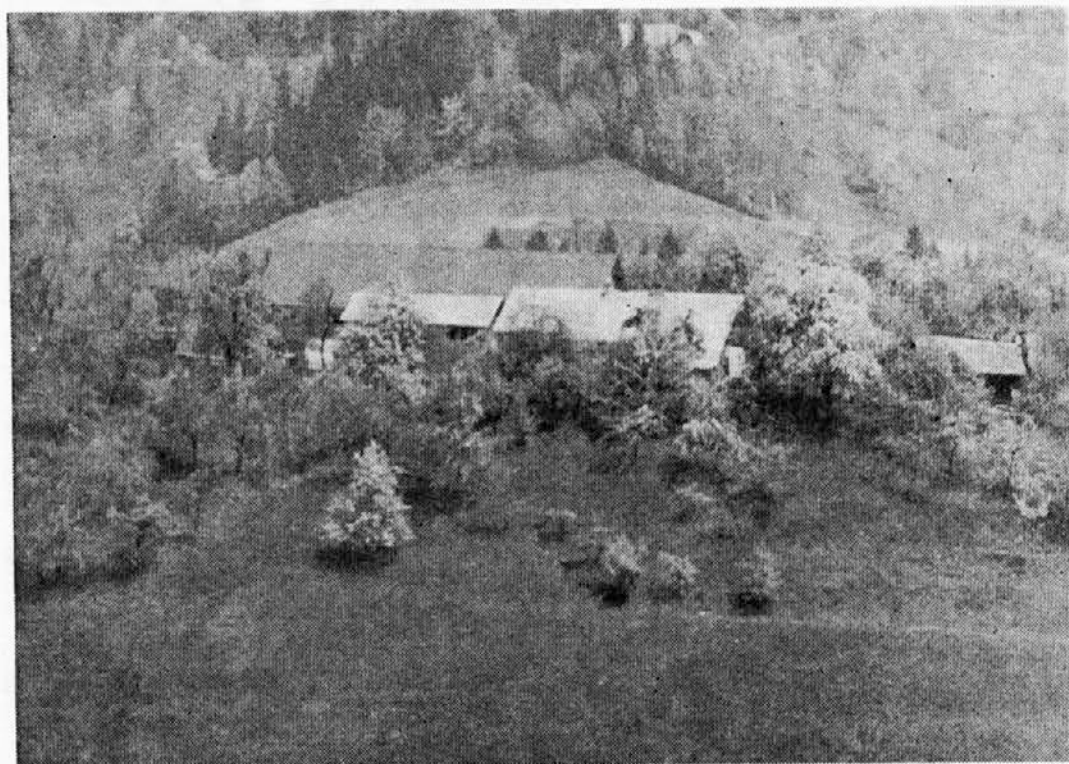
ROUSSEAU

Nekoristno življenje je zgodnja smrt.

GOETHE

Življenje je potovanje v negotovost.

SHAKESPEARE

Pri Vohnetu na Vrheh dandanašnji

bila na splošno tip kmečkega doma v srednjem veku. Tudi prof. Franjo Baš je, ko je obravnaval klasifikacijo dimničnih hiš, postavil v svojem delu »Kobanski hram« kurišče na prvo mesto. Pri tipih pa je postavil na prvo mesto dimnični tip kmečke hiše.

Razloček med dimnico in črno kuhinjo je nastal ob veliki kolonizaciji med 11. in 13. stoletjem, kar pa lahko, po mnenju prof. Baša, le slutimo. Imela je določene prednosti predvsem za gospodinjo, saj je le-ta opravljala vsa dela v zakurjenem prostoru, v črni kuhinji pa je bila izpostavljena nenehnemu in neenakomernemu izžarevanju in stalnemu prepihu. Pri nas se je dimnica obdržala do 19. stoletja in še čez.

Na severovzhodu blizu Vrhnjaka je bila pred I. svetovno vojno dimnična hiša pri Vohnetu na Vrheh. V svojem odlomku iz nedokončanega romana Pristrah z naslovom »Skrivna bralnica« jo je opisal Prežihov Voranc (Prežihova zbrana dela, 8. zvezek). Prežih je zelo nazorno orisal in opisal dimnično kuhinjo in predmete, ki so jih v tistih časih (konec 19. stoletja) uporabljali pri delih v dimnici.

Na apnenčastem področju na Selah sem naletel na lepo grajeno dimnico, ki pa je že čisto razpadala. To je bila Kamnikova — Protičeva huba. Da sem si o njej lahko napravil vsaj približno predstavbo, sem uporabil rekonstrukcijo. Tudi dalje proti vzhodu, na štajerski strani pokrajine, so bile številne dimnice, pa si jih zaradi sorazmerne oddaljenosti nisem utegnil ogledati.

NOTRANJOST DIMNIČNE KUHINJE

Vsaka dimnična kuhinja ima na zidu — gorišni plošči: — kozo (koza), ki služi za podkurjenje in pospeševanje gorenja na zidu. Les, ki se je tu posušil, so dali pod trimpus (trimpus), ki je lahko okrogel ali trioglat. Ni si mogoče predstavljati zidu brez trimpusa in koze!

V steni pred odprtino za peč so različne plitve odprtine — niše, ki služijo v različne namene. Desno od odprtine je običajno skriv (skrivnek). To je prostor za shranjevanje žerjavice, ki mora stalno tleti, ko jo na veliko soboto zamenjajo; torej tli vse leto do prihodnjega velikega petka. V dimnični kuhinji podnetijo vsako jutro ogenj s to tlečo žerjavico iz skrivneka. Če bi se pripetilo, da bi ogenj v skrivneku ugasnil, bi bila to za gospodinjo zelo velika sramota. Pod to ploščo je »kotec« — kurnik ali zajčnik, torej mesto za kure in zajce. Okoli zidu pa so bila razmeščena ležišča za berače, domače hlapce in dninarje. Nad zidom,

MISLI

Kdor zna umreti, ne zna biti suženj.

SENEKA

Umri ob pravem času.

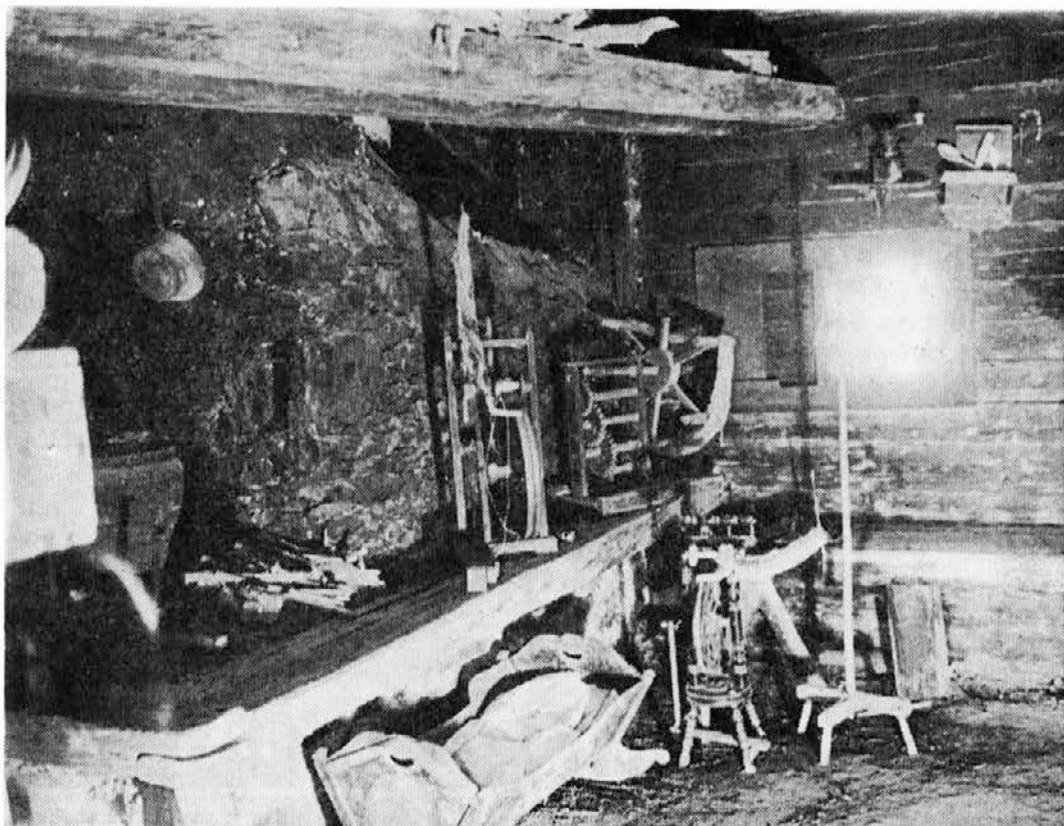
NIETZSCHE

Smrt mladih je brodolom, smrt starih prihod v luko.

PLUTARH

Čas mineva in vendar je edini, ki ostane.

V. JERMAN

Dimnica v Delavskem muzeju (Vrhnjakov tip)

vezane na obe steni, so bile »glisti«, na katerih so sušili vlažen les (polena in »šreflni«), ki so ga nato podtikali pod trimpus, prej pa še pod kozo, da se je res čisto osušil.

V kotu kuhinje je bila javorova miza, katere robovi so bili navadno označeni z dnevi v letu. Prazniki so bili označeni z vložnimi intarzijami iz različnih vrst značilnega barvanega lesa (prim.: pri Končniku, Fajmutu, Florinu, Lipoldu in tudi drugod). Okrog mize so bili razporejeni stoli, kjer so sedeli: gospodarjeva družina, hlapci, dekle in dninarji. Po opravljeni molitvi so lahko pričeli jesti šele tedaj, ko je začel gospodar uživati hrano. Z zajemanjem hrane so prav tako nehali takrat, ko je nehal zajemati gospodar.

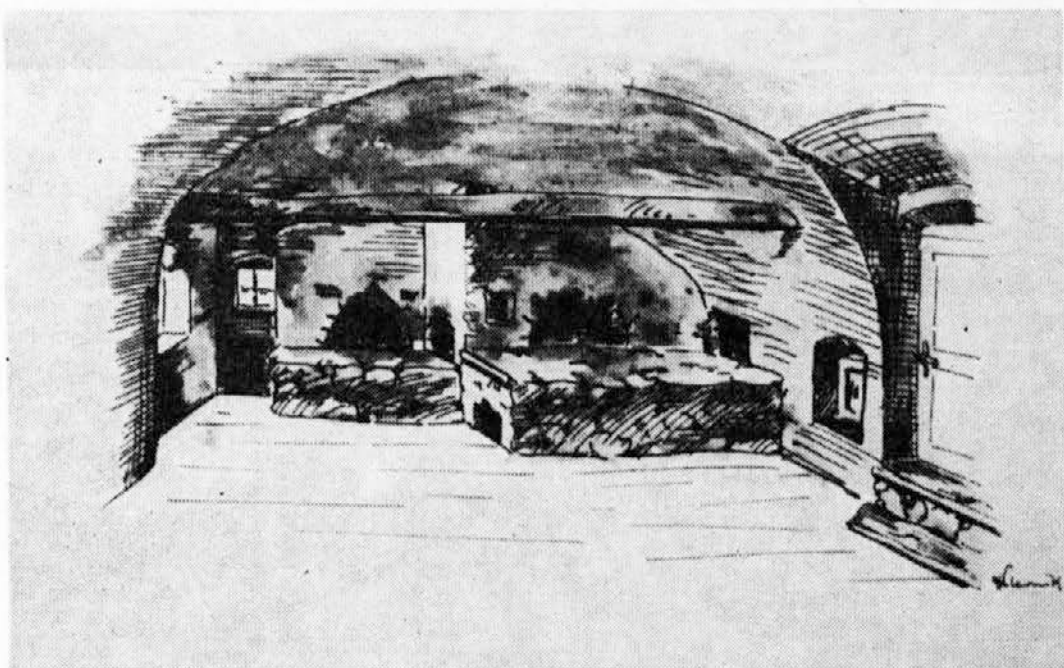
Nad mizo na stenah tik pod stropom so običajno visele slike na steklu z nabožno vsebino. Take slike so pri nas običajno še

pred sto leti kupovali na sejmiših v Železni Kapli.

Okrog po kuhinji so bili razmeščeni najrazličnejši predmeti za tedanjo rabo: stol za izdelovanje cokelj (coklje — obuvalo za vsak dan iz lesa in usnjenega zgornjega dela), posodje za vodo (čeber, žehtar), na steni v skledniku (sklednik) pa je bilo še glinasto posodje za pitje vode in rine (rina) za mleko. V teh posodah so mleko tudi kisali.

Nad zidom pod stropom so bile glisti, ki sem jih že omenil. To je bil par ali več debelejših ali tudi tanjših brun, na katere so polagali vlažne smrekove kose lesa (ali drugega lesa), ki so jih potrebovali za kurjenje pod železnimi litimi posodami, ki so bile postavljene na trimpuse.

Kuhinjska tla so bila po celi kuhinji, ali pa vsaj pred zidom, zaradi varnosti iz steptane ilovice.

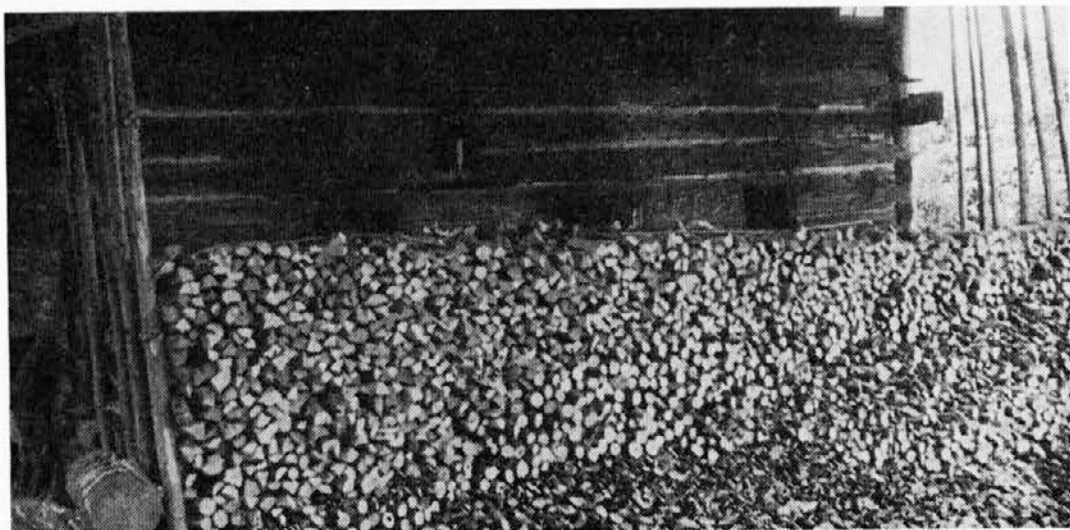
Dimnična kuhinja pri Podhovniku pod Homom

V kotu pod križem in podobami, slikanimi na steklo, je javorova miza z malim svetnikom, veliko skledo in posodo za mošt, okoli pa klopi in velik svetnek

Vrhnjakova dimnična kuhinja z jugozahodne smeri z malimi okni

in založena s paclovjem

Ivan Hamun

Spomini vojne

Ko se vojna je začela,
tujci k nam so pridrveli,
mnoge v ječe so zaprli,
nas pa so za sužnje imeli.

So narod naš začeli mučit,
da bi skoraj vsi pomrli,
zato smo složno vsi sklenili,
in smo tujcu se uprli.

Za vodjo smo moža izbrali,
ki imel je srce plemenito,
v borbo k zmagi nas je vodil,
to je bil naš dragi TITO.

Čeprav so bile zime hude,
zapustili smo domove,
šli smo branit domovino,
šli v mrzle smo gozdove.

Bili so to hudi časi,
mnogo smo strahu prestali,
končno pa je le minilo,
smo svobodo dočakali.

Dragi TITO, tebi hvala,
bil si domovine sin,
čeprav v grobu že počivaš,
večno nate bo spomin.

Ana Erjavec

Njiva

Težko čaka njiva,
da sonce jo ogreje,
da seme se poseje.
Težko čaka,
da tvoja roka jo opleje,
da za tvoj trud
svoj sad bo izročila,
nato pod snegom
se mirno bo spočila.

Kaj pa mi?
Vsako leto nam je
težji dih, vsako leto
bolj utrujen naš korak.

A ti, njiva,
vsako leto spočita,
sveža, še nadalje
rod za rodom boš hranila.

Peter Tomazin-Skala

ODRED 'MODRI ENCIJAN' BO VAROVAL SPOMENIK NA BRINJEVI GORI

Organizacija ZB NOV Prevalje je na seji 20. septembra 1983 sprejela sklep, da se pisмено gradivo o nastanku in pomenu spomenika pod Brinjevo goro v bližini kmeta Žažeta preda v vzdrževanje in čuvanje mladim, to je taborniški organizaciji »MODRI ENCIJAN« s Prevalj.

Slovesnost je bila 25. 11. 1983. Program so pripravili učenci osnovne šole Franjo Golob s Prevalj. Navzočih je bilo lepo število učencev in učiteljev šole. Z njihovo pomočjo organizacija ZB že več let uspešno prenaša tradicije NOB na mlade šolarje, kakor tudi na druge.

V svojem obširnem govoru je predsednik ZB NOV Prevalje orisal zgodovino tega kraja ter tragične dogodke v dobi okupacije.

Vsa zgodovinska dejstva tega dogodka je zbirala tudi komisija za tradicije NOV pri odboru ZB Prevalje. Največ je prispeval Milan Ferik, nekaj popravkov in dodatkov pa Peter Tomazin-Skala, ki dobro pozna teren, saj je bil v prvi skupini borcev na tem terenu leta 1943.

V imenu organizacije ZB Prevalje se vsem, ki so sodelovali pri proslavi 40-letnice AVNOJ in pri izročanju spomenika poß Brinjevo goro v varstvo taborniški organizaciji, najtopleje zahvaljujem.

ZAČETKI NARODNOOSVOBODILNEGA GIBANJA NA STRAŽIŠČU

Pozno jeseni leta 1942 in pozimi 1943, ko je osvobodilno gibanje močnejše zaživelo v vseh planinskih predelih na Plešivcu, v Podpeci in Podjuni, se je plod tega upora presnel tudi na severno področje Mežiške doline. Prva skupina partizanov I. koroškega bataljona je v Šentanel, na Strojno in Stražišče prišla že meseca aprila 1943, torej kmalu po napadu na Mežico. Opravili so več pomembnih akcij. Na Peci so 13. junija požgali planinsko kočjo, v predmestju Pliberka so nekemu nacistu požgali kozolec, kmalu zatem pa so okrog 7. maja v Šentanelu priredili partizanski miting, ki je odmeval daleč naokoli in sovražnika zelo presenetil. Skupina pod vodstvom Toneta Okrogarja-Nestla in komisarja čete Milana Mrzela-Mileta pa je imela nalogo prebivalstvu teh kmečkih okolišev razlagati prave cilje in smoter boja proti okupatorju.

Iz stražiškega kmeta je že nekdanj žarelj ogenj odpora, zato je politično delo v tem kraju kmalu rodilo prave sadove. Plodna tla so bila tod že leta 1941, saj je čez železniški prehod pri Markovi čuvajnici že takrat potekala kurirska zveza partijske organizacije Mežiške doline in prve uporniške skupine na Prevaljah.

Zvezo so vzdrževali s partijsko organizacijo v Dravogradu. Prehod pa so pozneje uporabljali tudi terenci, obveščevalci, kurirji, člani Dravogradskega okrožja, enote VDV, OZNE in minercev, ki so na tem ob-

močju izvedli več diverzijskih akcij. Borci NOV, ki so reševali sestreljene zavezniške letalce, so jih čez ta prehod vodili na osvobodeno ozemlje in naprej v njihove baze.

Precej kmetov se je — ne glede na življenjske in materialne žrtve — za osvobodilno gibanje opredelilo že leta 1943. Na

NA POBUDO KRAJEVNE ORGANIZACIJE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NARODNOOSVOBODILNE VOJSKE

PREVALJE

IN SVETA KRAJEVNE SKUPNOSTI

TRG PREVALJE

SPREJEMA DRUŽBENA ORGANIZACIJA

TABORNIŠKI ODRED PREVALJE

V VARSTVO SPOMINSKO OBELEŽJE

PRI ŽAŽETU POD BRINJEVO GORO NA STRAŽIŠČU

IN SE ZAVEZUJE, DA BO NENEHNO IN TRAJNO:

SVOJO DEJAVNOST USMERJALA V OHRANJANJU, RAZVIJANJU IN UTRJEVANJU TRADICIJ NARODNOOSVOBODILNEGA BOJA IN SOCIALISTIČNE REVOLUCIJE, KI STA JU VODILA KOMUNISTIČNA PARTIJA JUGOSLAVIJE IN TOVARIŠ TITO;

ČUVALA BRATSTVO IN ENOTNOST NAŠIH NARODOV, KI STA POSTALA V SKUPNEM BOJU PROTI OKUPATORJU IN DOMAČIM IZDAJALCEM IDEALA SVOBODE IN ENAKOPRAVNOSTI TER TEMELJ GRADITVE SAMOUPRAVNE SOCIALISTIČNE DRUŽBE;

S PRIČEVANJI IZ LET SKUPNEGA TRPLJENJA IN SKUPNIH BOJEV POLITIČNO IN MORALNO ZAVEZALA SEDANJE IN PRIHODNJE RODOVE, DA TRAJNO ČUVAJO PRIDOBITVE NARODNOOSVOBODILNE BORBE IN DA SMELO SKUPNO NADALJUJEJO ZAČRTANO TITOVO POT.

PREVALJE, 25. 11. 1983

območju Stražišča so sprva delovale le trojke. Poimensko lahko naštejemo partizane: Ivan Jernej-Korošec, prvi politični delavec, Tone Okrogar-Nestl, mitraljezec, Olga Kastelic-Marjetka, mladinska politična delavka, Milan Mrzel-Mile, politkomisar, na-

dalje kot spremljevalci borci Andrej Mokina-Jaka, Jože Novak-Jager, Franc Šetina-Šuro, Janko Kladnik-Jur, Benedikt Grabner-Dušan, Anica Eržen-Pepca, Peter Tomazin-Skala in drugi. Po prihodu iz Dolomitov se je zadrževal na tem terenu Ferdo Flajmiš-Iztok, Ivo Janzekovič in Jože Gutovnik-Aga kot domačini. Našteti so se vključili v že začeto politično delo na tem terenu. V mesecu juniju 1943 je prišla s Smrekovca večja skupina borcev z Ivanom Uraničem-Dragom na čelu.

Na Stražišču je delovala z ostalimi aktivisti in političnimi delavci. Na tem terenu so bili tudi še drugi borci, kot Julijan Vodopivec-Aleks, Franci Jug-Brzi in mladinska aktivistka Pepca Flajmiš, ki je bila tu doma. Pri Žažetu so sprejeli v mesecu avgustu 1943 v oskrbo težko ranjenega partizana Petra Tomazina-Skalo. Skrbeli so za hrano, za varnost in zdravila. Z njim je bila tudi partizanka Pepca. Ker na tem terenu izdajalci niso imeli večjega uspeha, je zavednost ljudi rastla in se utrjevala. Prvim vpoklicem naših ljudi v nemško vojsko so sledili vstopi v partizane.

Politično delo je na celotnem območju tako zaživelo in vplivalo na prebivalstvo, da je še ostala večina fantov, ki so morali prisilno v nemško vojsko v letu 1943, ob prvih dopustih dezertirala in se priključila NOV.

Med temi je bil tudi pogumni Ferdo Flajmiš-Iztok, ki je kot mobiliziranec v nemško vojsko skupno z dvema tovarišema, Ivanom Janzekovičem in Rajkom Vučejem s Prevalj v Celovcu pobegnil z vlaka. Povezali so se z železniškim uslužbenecem v Celovcu Maksom Sekolom s Prevalj ter že aprila 1943 odšli v partizane v Dolomitski odred.

V naslednjem letu na Stražišču skoro ni bilo več domačije, ki ne bi sodelovala z OF in iz katere v partizane ne bi odšel za vojsko sposoben možki. Od spomladi 1943 pa do konca vojne so v NOV vstopili naslednji domači fantje: Ferdo Flajmiš-Iztok, Ivan Broman, Alojz Prikeržnik, Franc Konečnik, Rudi Hudopisk, Maks Hudopisk, Miloš Jeromel, Andrej Jeromel, Ferdinand Šumnik in oče Matija Šumnik. Jože Šumnik, sin kmeta Žažeta Matija Šumnik pa je imel partizansko dovolilnico, da kot bolehen ostane doma za domačega obveščevalca.

Ivan Broman je padel oktobra 1944 v Laboški dolini skupno z Rusom Evgenom, Alojz Prikeržnik, p. d. Španerjev je padel meseca avgusta 1944 pri kmetu Dvorniku v Šentanelu, Franc Konečnik, p. d. Krajgarjev, je padel na Mozirski planini februarja 1945, Jože Šumnik pa je padel v gozdu nad domačo hišo 29. 9. 1944.

OKUPATORJEVO NASILJE

Bolj ko se je na Stražišču in v okolici krepilo osvobodilno gibanje, toliko bolj se

je stopnjevalo okupatorjevo nasilje. Nemška policija in gestapo sta pod Brinjevo goro često patrolirali in postavljali zasede. Zato sta 27. 11. 1943 v takšno zasedo padla aktivista iz trojke obveščevalcev Jugov Franci-Brzi z Raven na Koroškem in Jože Gutovnik-Aga. Na Stražišču je tako padla prva žrtev — Jugov Franci. V poletju 1944 pa je okupator za sodelovanje z OF osutil več kmečkih družin. Gestapo in policija sta 12. maja nenadno vdrla v hišo Prikeržnikove družine, p. d. pri Španerju pod Brinjevo goro. Odpeljali so mater Marijo in hčerko Jožefo v gestapovske zapore v Dravogradu ter dalje v taborišče Rawensbrück, kjer so hčerko Jožefo zaplinili, mati Marija pa je od izčrpanosti in mučenja umrla. Podivjani gestapovci in policija so domačijo popolnoma izropali in požgali. V gestapovsko mučilnico v Dravograd pa so odpeljali tudi Franca Papeža, in sicer 29. septembra 1944, in ga tam ubili. Le-ta je pri Španerju poprej opravljal razna kmečka dela in bil hkrati partizanski zaupnik.

V začetku jeseni 1944. so s Stražišča odpeljali tudi Flajmiševo družino, p. d. Drviševo, in sicer Maksa, hčerko Gretko in mater v taborišče Nürnberg, hčerko Matildo v Celovec, sina Franca pa v Dachau.

Odpeljali so tudi Kuharjevo družino, p. d. Merkačevo, in sicer: meseca decembra 1944 v Rättenbach:

Ivan Kuhar, Alojzijo, Martina, Nežo in Ano. Frančiško Sekol in Jožeta, tudi s Stražišča, pa prav tako v taborišče Rättenbach. Odpeljali so tudi Adija Šumnika v Buchenwald. Jakoba Pečnika so odpeljali že leta 1941 v Auschwitz. V Celovec so odpeljali tudi Maksa Hudopiska v mesecu decembru 1944 in Angelo Hudopisk v mesecu marcu 1945.

Na meji med Strniščem in Breznico pri kmetu Rakitniku pa so gestapovski podivjanci in SS policija 28. novembra 1944 uprizorili najhujši zločin v Mežiški dolini. Pobili in v hiši sežgali so celotno Merkačevo družno, p. d. Rakitnikovo, poleg tega tudi Košakovo mater Elizabeto iz Podkrajja in pastirico Angelco Fužir s Prevalj.

V taboriščih so umrli in bili ubiti naslednji prebivalci Stražišča:

JOŽEFA PRIKERŽNIK
JAKOB PEČNIK
MARIJA PRIKERŽNIK
MAKS FLAJMIŠ
FRANC PAPEŽ

USODNI DOGODKI

27. novembra 1943 sta okrog opoldneva h kmetu Drvišu prišla politični aktivist Jože Gutovnik-Aga in obveščevalec Jugov Franci-Brzi z Raven na Koroškem in se zadržala le toliko, da bi se odpočila in okrepčala. Drviševa družina je bila sicer zelo zanesljiv partizanski zaupnik, vendar niso mogli slutiti, da bo prav ob tem času na Brinjevo goro prišla nemška policija. Zato sta partizana nadaljevala pot proti vrhu Brinjeve gore. Zaradi varnosti sta hodila po globeli ob robu gozda navzgor. Toda ob razpotju cest se je pred njima nenkrat pojavila policija, ki je prišla od kmeta Bromana, in pričela na vso moč streljati proti njima. Jugov Franci je bil hipoma zadet v prsi ter hudim ranam kmalu podlegel. Njegovemu tovarišu Jožetu

Gutovniku se je še uspelo strelom umakniti ter po čudnem naključju policiji pobegniti. Vendar se je pozneje razvedelo, da je bil Jože Gutovnik-Aga somišljenik »bele garde«. Prešel je na stran okupatorja ter z njim sodeloval vse do konca vojne.

Ob koncu poletja 1944 pa sta pod vrhom Brinjeve gore, nad Žažetovo domačijo, padla še dva hrabra partizana.

Ferdinand Šumnik, sedaj gospodar na Žažetovi kmetiji pod Brinjevo goro na Stražišču, je o tragičnem dogodku vedel povedati naslednje:

Le dan poprej sem kot kurir na liniji Uršlja gora—Stražišče pripeljal po svoji kurirski zvezi partizana Ivana Polanška, doma s Strojne. Skril sem ga v svoj bunker nad našo domačijo, da bi zanj dobil nadaljnjo zvezo. Imenovani je bil prej v enoti Kokrškega odreda. Ker je bil bolehen je baje dobil dovolilnico, da se lahko priključi partizanom na domačem terenu ali ostane doma in z NOV tako sodeluje. Tudi spala sva v bunkerju oziroma pod šotorom v gošči tisto noč. V jutru usodnega dne 29. septembra 1944, ko bi morala pot nadaljevati, se je zgodilo najhujše. Brat Jože, ki je spal doma, naju je prišel buditi okrog pol osme ure zjutraj, ker je opazil, da se hiši približuje nemška policija, vendar je bilo že prepozno. Policisti so ga opazili. Čeprav je bil brez orožja ter v civilu, se je nanj takoj vsula toča krogel. Jože je bil smrtno zadet in kmalu je tudi umrl. Ivan Polanšek, ki je prav trdo spal ob meni, je ob tem streljanju hitro planil pokonci, vendar je bil tako zmeden, da je planil naravnost policiji pred brzostrelke. Seveda so ga rafali sovražnikovega orožja takoj pokosili. Hudim ranam je tudi Ivan takoj podlegel. Sam sem poprej tako trdo spal, izmučen od dolge poti, da brata Jožeta sploh nisem slišal, ko naju je budil, da bi se še pravočasno oba skupaj umaknila. Prebudilo me je šele močno streljanje, kar pa me je rešilo, saj sem takoj ugotovil, od kod pravzaprav Nemci napadajo. Kot srnjak sem se pognal v obratno smer skozi goščo in navzdol po gozdu proti Čuježevi kmetiji. Za seboj sem sicer slišal kričanje »Halt, halt!« in žvižge krogel, vendar me te niso več dosegle. Bil sem namreč po kričanju policije prepričan, da so vmes tudi Slovenci, to pa je bila hotuljska SS policija skupno z gestapom. Tistega dne je moral v partizane oditi tudi oče Matija z materjo Angelo.

OSEBNI PODATKI PADLIH BORCEV:

Franci JUG-Brzi se je rodil v delavski družini 20. marca 1926 v Guštanju, bil je sin očeta Luke in matere Julijane. Osnovno šolo je obiskoval v Guštanju, meščansko pa v Slovenj Gradcu. Po končani šoli se je Franci kot vajenec zaposlil v Jeklarni na Ravnah, ker je bil tam zaposlen tudi njegov oče Luka. Družina je bila zelo zavedna. Franci je temu sledil ter se kmalu po vdoru okupatorja v našo deželo tudi sam odločil za osvobodilno gibanje. Stopil je v NOV 13. 6. 1943 ter postal obveščevalec in kurir Dravogradskega okrožja. Bil je hraber borec.

Ivan POLANŠEK se je rodil leta 1908 v Kamniku. Tudi osnovno šolo je obiskoval v Kamniku. Njegov oče je bil samostojni kovač. Zaradi velikosti družine in pomanj-

kanja je moral Ivan kmalu od doma, ter si sam služiti kruh. Odšel je iz Sel pri Kamniku na Koroško in se ustalil pri kmetu Pokrzniku na Strojni. Tam se je z domačo hčerko tudi poročil.

Ko se je narodnoosvobodilno gibanje razširilo tudi na področje Strojne, se je zanj odločil tudi Ivan. Iz koroških enot, kamor je vstopil, je bil poslan v Šercerjevo brigado, vendar se je potem lahko vrnil v enoto Koroškega odreda. Po neki manjši nemški ofenzivi v začetku septembra 1944 in manjši reorganizaciji nekaterih enot Koroškega odreda je dobil dovolilnico, da se kot bolehen lahko priključi terencem v domačem kraju. To pa Ivanu ni bilo usojeno. Glede na to, da je vstopil v partizane 28. avgusta 1944, je bila njegova partizanska doba zelo kratka. Blizu domačega kraja je žrtvoval svoje življenje za svobodo domovine.

Jože ŠUMNIK se je rodil 9. marca 1924 na Stražišču št. 8. Bil je sin matere Angele in očeta Matije Šumnika-Žažeta. Osnovno šolo je obiskoval na Prevaljah. Po šoli je Jože ostal doma in pomagal pri kmečkih delih vse do svoje smrti. Potrebno je poudariti, da je celotna Žažetova družina sodelovala z osvobodilnim gibanjem že od leta 1943. Tako je tudi Jože postal domači obveščevalec in kurir. Zaradi bolezni v partizane ni mogel oditi, zato je dobil dovolilnico, da lahko ostane doma, ter tako vsestransko pomaga partizanom.

Posmrtni ostanki Jožeta Šumnika so shranjeni v skupnem grobu borcev NOV na pokopališču Barbara na Prevaljah.

Kljub ustrahovalnim metodam z mnogimi aretacijami in izgonom prebivalstva v razna taborišča okupator ni dosegel pravega učinka. Prebivalci Stražišča, ki so še ostali doma, niso popustili, temveč so še bolj vsestransko podpirali osvobodilno gibanje. Razen političnih delavcev, kurirjev, obveščevalcev, VOS je tod delovala tudi gospodarska skupina. Iz Stražišča, s Strojne, Breznice in iz Šentanela je skupina s hrano in drugim materialom oskrbovala tudi partizanske bolnice v Matkovem in Robanovem kotu. Kmalu pa tudi bolnico »Pepca« v Bistri.

Kmečko prebivalstvo tega majhnega kraja je prispevalo velik krvni davek za osvoboditev domovine in boljše življenje.

Spomin na padle borce za svobodo domovine in ostale žrtve okupatorjevega nasilja na Stražišču ne sme nikoli zbledeti; tega se zavedajo tudi prebivalci Stražišča, ki so vse gorje vojne in boja občutili na lastni koži.

Pod Brinjevo goro na Stražišču smo v spomin na padle borce postavili nov spomenik, ki mu ne bo mogel škodovati zob časa, ter ga slovesno odkrili 28. novembra 1976.

Na stožčastem in zobatem betonskem podstavku v obliki prešnega koša, visokem 1 m in s premerom 0,75 m, okrogle oblike, je pritrjena prokrom plošča, na kateri so odlična imena in datumi padlih. Na obrobju plošče pa je odličil z velikimi črkami napis: »NE POZABITE NA NAS — ZA VAS SMO TU PADLI — ZA VAŠO SVOBODO«

Ta spomenik naj govori še poznim rodovom o junakih, ki so ljubili svojo zemljo in zanjo dali svoja dragocena življenja.

Ignac Zdovc

Koroški partizanski kurirji so zborovali

V soboto, dne 7. januarja 1984, so se zbrali koroški partizanski kurirji na letni konferenci v domu upokojencev na Prevaljah. Letno konferenco je začel predsednik odbora Ožbi Fajmut iz Slovenj Gradca. Posebej je pozdravil direktorja DO Gorenje Muta, inženirja Marka Rutarja, Draga Miklavca in Petra Tomazina. Žal se te konference niso udeležili partizanski kurirji iz avstrijske Koroške, čeprav so bili vabljeni.

Predsednik Ožbi Fajmut je povedal, da je patronat nad koroškimi kurirji prevzela delovna organizacija Gorenje Muta. Domicilno listino pa bodo podpisali na eni izmed slavnosti letošnje leto v podjetju Gorenje Muta. To odločitev so kurirji pozdravili z burnim ploskanjem.

Pri pregledu sklepov lanske konference so kurirji ugotovili, da so izvršili vse sklepe razen enega. Zaradi pomanjkanja sredstev niso postavili spomenika na železniškem prehodu na Holmcu. Tu so namreč prečkali progo kurirji raznih relejnih postaj, tudi Dominova kurirska četa TV-32.

Poročilo tudi navaja, da se je zbralo veliko gradiva z območja kurirskih relejnih postaj na Koroškem. Manjkajo še podatki iz relejne postaje K-10, ki je delovala v Koprivni in nosi njeno ime pionirski odred osnovne šole v Koprivni. To gradivo se bo uporabilo za tisk druge kurirske knjige.

Koroški kurirji so na konferenci sprejeli nekaj sklepov za nadaljnje delo.

Tudi v prihodnje bodo sodelovali na pohodu ob žici okupirane Ljubljane. Kot vsako leto bodo tudi letos ob dnevu mladosti obiskali pionirski odred K-10 na osnovni šoli v Koprivni. Skupno z učenci v Koprivni bodo organizirali proslavo. Ravno tako bodo tesno sodelovali pri kurirčkovi pošti po vsej koroški regiji.

Z Gorenjem Muta bodo sodelovali na njihovih prireditvah. Posebej še pri podpisu domicila.

Pokrajinskemu muzeju v Slovenj Gradcu bodo še naprej pomagali zbirati gradivo o delovanju kurirskih postaj, linij in zvez, ki so delovale na območju Koroške.

Obiskovali bodo obolele kurirje, člane koroškega pododbora. Vse člane, ki so zaradi bolezni nujno potrebni topliškega zdravljenja, bodo pošiljali v toplice.

Skrbeli bodo, da bodo krajevna in občinska združenja ZB NOV v koroški krajini vse borce — kurirje, ki so delavni v pododboru in v drugih organizacijah in društvih, predlagala za odlikovanja in priznanja.

Tudi letos bodo sodelovali s kurirji z onstran meje. Udeleževali se bodo pohoda po poteh Dominove čete TV-32. Ta pohod organizira vsako leto Zveza borcev iz Pliberka in se pričinja ob Apovnikovi domačiji na Grabljah. Nato je spominska slavnost na pokopališču v Šmarjeti. Pot se nadaljuje do spomenika na Komlju, kjer je večja slovesnost.

Predsednik področnega odbora koroških partizanov Peter Tomazin-Skala je opomnil borce kurirje, da vse premalo pišejo o svojih doživljajih v času NOV na Koroškem, kjer so delovali.

Ignac Zdovc

Borci iz Črne so si zadali nove naloge

V nedeljo, 11. marca, se je v kulturnem domu v Črni na Koroškem zbralo večje število borcev in bork na svoji letni volilni konferenci. Najprej je borce iz Črne pozdravil mešani pevski zbor iz Črne, ki nosi ime po padlem borcu iz Črne Kristlu Markoviču-Matu. Zapel je nekaj borbenih pesmi. Učenci osnovne šole Miloša Ledineka, člani krožka NOB na šoli pa so pozdravili koroške borce in jim zaželeli ljubelega zdravja.

Delegacija borcev je ob žalostinki 16 umrlih borcem v preteklem letu položila šopek nageljnov pred spomenik 221 padlim borcem in žrtvam fašističnega terorja iz Črne.

Iz poročila predsednika Franca Nagernika je bilo razvidno, da v Črni živi še 267 borcev. Najstarejša članica je Katarina Glančnik, ki bo letos dopolnila 96 let. S konference so ji borci poslali posebno priznanje z željami, da bi čakala sto let življenja.

V zadnjem mandatnem obdobju je borčevska organizacija v Črni naredila zelo veliko za ohranjanje tradicij NOB v kraju. Pred kulturnim domom v Črni je bilo postavljeno spomeniško obeležje z napisi 221 padlih borcev in žrtev fašističnega terorja. V Topli so postavili velik spomenik, posvečen prvi revirski četi, ki je prišla na Koroško jeseni 1942., in političnemu vodstvu s Pavletom Žavcarjem-Matjažem. Borci so prezimili zimo 1942—1943 v skalah Pece nad Toplo. Lani pa so borci iz Črne odkrili spomenik 6 padlim aktivistom OF za prevaljski okraj na Pelovcu v zgornjem Javorju. Vse to pa so lahko napravili le s pomočjo občinskega odbora ZZB NOV Ravne na Koroškem, Gozdnega obrata Črna, Rudnika Mežica, Železarne Ravne in gradbenega podjetja Kograd iz Dravograda. Borci se vsem najlepše zahvaljujejo.

Zelo veliko so si borci iz Črne prizadevali za družbeno samozadržito in SLO. Tekmovali so v občinskem merilu in trikrat zaporedoma zmagali. S tem so osvojili prehodno zastavico v svojo last. Tudi v bodoče bodo nadaljevali to dejavnost.

Organizacija borcev v Črni je ena najuspešnejših med vsemi organizacijami v kraju in tudi v občini. Več kot 60 partizanskih domačij so predlagali za posebno priznanje in nad 200 posameznikov — aktivistov OF za posebne značke. Vse to bodo podelili na posebni slovesnosti. Ob novem letu so skupno z vojaškimi invalidi iz Črne obiskali 47 bolnih in osta-

Koroški partizanski kurirji so zborovali

relih borcev. Na borčevski dispanzer so bili poslani na zdravniške preglede vsi borci iz Črne. Zaradi težje obolelosti pa je bilo poslano v topliško zdravljenje 15 borcev.

Borci iz Črne tekmujejo za bralno značko Karla Prušnika-Gašperja skupno s šolsko mladino iz Črne.

Za odlikovanja so poslali borci 20 predlogov za tiste borce, ki so ves čas po vojni bili najbolj agilni v gospodarstvu, političnem in kulturnem življenju.

Dobro sta sodelovala borčevska organizacija in krožek NOV na šoli Miloša Ledineka v Črni. Borci iz Črne so s šolo sodelovali ob obrambnih dnevih, izletih v naravo, predavanjih, kurirčkovi pošti in Titovi štafeti. Zategadelj učenci višjih razredov dobro poznajo spomenike v kraju in tudi partizansko bolnico v Beli peči.

Borci iz Črne vsako leto organizirajo ob krajevnem prazniku v mesecu avgustu pohode po poteh koroških bataljonov. Ti pohodi nimajo le krajevnega, ampak občinski pomen. Udeleženci pohodov obiskujejo koroške partizanske domače in spomenike NOB.

Na pobudo borcev iz Črne je smučarski klub Črna organiziral tekmovanje v slalomu za pokal Koroškega odreda.

Tudi z borci iz avstrijske Koroške sodelujejo z borci iz Črne. Vsako leto obiskujejo partizanske grobove onstran meje. S konference v Črni pa so borci poslali protestno noto republiškem odboru ZZB v Ljubljano zaradi heimatdinstovskega rovarjenja proti slovenskim šolam na Koroškem. Protestno noto z isto vsebino so poslali tudi odboru koroških partizanov v Celovcu.

Borci iz Črne so na svoji konferenci izvolili nov odbor. V odbor je bila izvoljena polovica novih članov, ker je prejšnjim odbornikom pretekla mandatna doba. Za predsednika novega odbora je bil izvoljen Ivan Rožanc, koroški in pohorski borec. Bivšemu predsedniku Francu Nagerniku in vsem odbornikom je bila izrečena posebna pohvala za njihovo delo in trud.

Novi odbor si je zadal posebne naloge, da bodo letos odkrili spomenik trem žrtvam fašizma na Lopatetovem v zgornjem Javorju. Ravno tako so sklenili, da se v občinskem merilu na razpotju Koprivne in Bistre postavi večji spomenik v spomin največjih bojev koroških partizanov na tem predelu Koroške. Boji so bili 13. in 14. avgusta 1944 in tu so koroški partizani izbojevali največjo zmago na tem predelu Koroške.

Borci Črne bodo tesno sodelovali z občinskim odborom ZZB NOV Ravne pri vzdrževanju partizanske bolnice v Beli peči.

Posebej si bo odbor borcev prizadeval za sodelovanje z mladino, kar staremu odboru kljub prizadevanju ni uspelo.

Posebna naloga novega odbora pa bo v letu 1984 pomoč pri izvedbi novega, tretjega samopríspevka v ravenski občini. Prav tu je naloga novega odbora, da pokaže to, kar so borci prikazovali v času NOB, da se izbojujejo sredstva za nadaljni obstoj kraja, kjer živimo.

Franjo Hovnik-Staško

SPOMINSKI KOMPLEKS NA OSANKARICI

Prav gotovo ni odveč, če tudi v našem Fužinarju zapišemo nekaj o načrtih za ureditev spominskega kompleksa na Osankarici, kjer je v neenaki borbi s 40-krat premočnim sovražnikom izkrvavel legendarni Pohorski bataljon, ko je v ognju pod sovražnimi strelji na okrvavljenem snegu obležalo 69 bork in borcev tega bataljona.

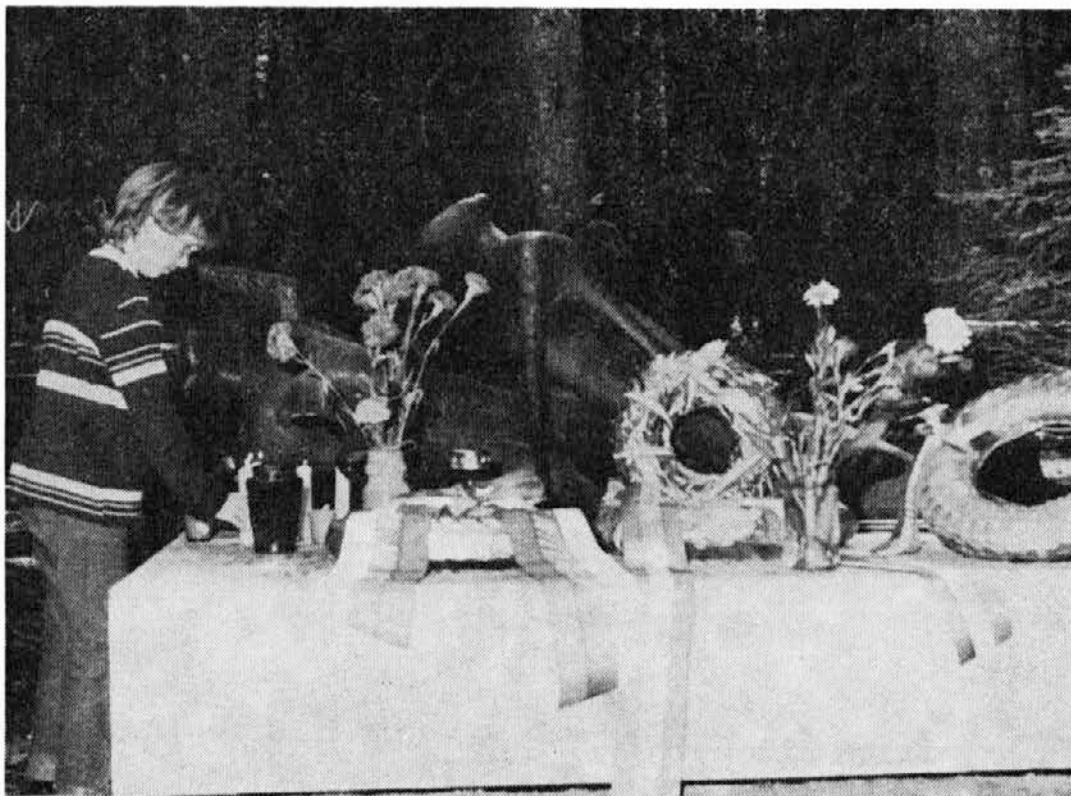
Danes že četrto leto deluje skupščina podpisnikov družbenega dogovora o urejanju spominskega kompleksa Osankarica. Podpisnika tega družbenega dogovora pa je tudi ravenska občina. S tem dogovorom so se podpisniki dogovorili, da bodo združevali sredstva devetih občin vse od Ptuja, Titovega Velenja, Raven, Radelj do Maribora, oziroma na celotnem štajerskem območju. Sicer pa so med podpisniki tega družbenega dogovora tudi številne delovne organizacije in skupnosti. Skupščina podpisnikov je že na svoji prvi seji sprejela dokaj obširen program dela za ureditev spominskega kompleksa na Osankarici.

Že danes so vidni uspehi tega dela. Preuredili so dom na Osankarici. Zgradili so prizidek in muzejski del in druge namenske prostore. Postavili so kabelski telefonski priključek in zgradili vodovod od Mrzlega studenca do doma na Osankarici. Vsa ta dela so bila dokaj obsežna. Veliko so opravili prostovoljnih delovnih ur. Največ so pri tem pomagali Gozdno gospodarstvo Maribor, vojaške garnizije v Slovenski Bistrici in Mariboru, PTT Maribor, Certus Maribor, Elektrokovina Maribor in mnogi drugi. Z novo cestno povezavo od doma na Osankarici do Treh kraljev je dana nova možnost celovitejše predstavitve

in smiselne povezave ter ponudbe na tem delu Pohorja, tako v komunikacijskem, športnem, turističnem, predvsem pa seveda spomeniškem pogledu.

V prostorih, kjer je razstava Partizansko Pohorje, je že tudi montirano ozvočenje, ki bo v prihodnje omogočalo racionalnejše vodenje obiskovalcev po razstavi v več jezikih. Prav tako je že urejeno okolje doma na Osankarici, ki omogoča amfiteatralni pristop pri večjih prireditvah, zlasti obletnicah padca Pohorskega bataljona. Na novo je tudi urejeno sodobno krožno obrčališče za avtobuse z obsežnimi parkirnimi prostori. Izdelana je nova maketa poslednjega bojišča legendarnega Pohorskega bataljona ter zagotovljeno stalno in nemoteno delovanje doma in muzeja Partizansko Pohorje. V načrtu je tudi nova, obsežnejša knjižica o partizanskem gibanju na Pohorju, ki jo pripravlja Lojze PENIČ, kustos muzeja v Mariboru, sicer pa neutrudni skrbnik muzejske zbirke na Osankarici.

Iz vsega tega je razvidno, da je bilo do sedaj že mnogo načrtov uresničenih, nekaj pa jih seveda še čaka, predvsem zaradi počasnega pritoka združenih sredstev. Sicer pa je družbeni dogovor doslej podpisalo že nekaj nad 50 podpisnikov. Pričakujejo, da se bodo oglasili še novi, kajti le tako bo zamisel o gradnji in dograditvi spominskega kompleksa Osankarica v celoti uresničena, kar bi brez kolektivne zavzetosti in materialne podpore ne bilo mogoče. Škoda, da k sodelovanju niso uspeli pritegniti tudi Kulturne skupnosti Slovenije, ki bi naj nudila vsaj moralno pomoč, če že materialne ne bi zmožla.

Neznana deklica ob prižiganju svečke na osrednjem spominskem obeležju pohorskim junakom, ki so tistega mrzlega 8. januarja leta 1943 tu v neenakem boju s sovražnikom izkrvaveli, pri Treh žeblih nad Osankarico.

Anton Ikoč

Spomini na partizanske bolnišnice Vzhodnokoroškega odreda

S KOROŠKIMI PARTIZANI

Bilo je dvajsetega februarja 1944, ko sem se odločil, da grem v partizane, sicer bi me že naslednjega dne žandarmerija prisilno odvedla v nemško vojsko. Dopolnil sem osemnajsto leto. V Matkovem kotu pri kmetu Matku me je zgodaj zjutraj zaustavila partizanska straža, in ko sem povedal, da sem prišel v partizane, smo si čvrsto stisnili roke. Ostal sem nekaj dni pri njih v bunkerju nad Perkom. V tem bunkerju, pravzaprav leseni kolibici, obiti z lubjem, je bilo tudi nekaj domačinov: Janez Zalesnik-Bled, Mirko Herle, Gregor Poličnik-Grega, Jože Vršnik in njegov brat Alojz-Brko, neki Fric iz Koroške, ter Magda z Gorenjske. Magda nam je pripovedovala, da je bila v zaporih v Begunjah na Gorenjskem, od koder je ušla. Večkrat je dobila živčni napad in smo jo le s težavo umirili.

Zapadlo je mnogo snega in hud mraz je pritisnil. Čeprav smo kurili, nas je zeblo. Noge smo tiščali k ognju, da smo si že podplate smodili. Zeblo nas je vse huje. Nekega dne smo ugotovili, da je Mirko Herle brez naše vednosti odšel. Takoj je odšla patrolja do kmeta Perka, kjer je izvedela, da je Mirko šel domov po puško. Odšla je ponj v Solčavo. Kmalu zatem je prišel Franc Štifter-Svit, s katerim sem moral oditi do kmetije Covnik. Tu me je že čakal štabni kurir Alojz Coklin-Janko iz Radmirja, s katerim sem odšel na Koroško. Z nama je bil še en kurir. Ko je bila že noč, smo srečno prečkali jezersko cesto, kjer so Nemci radi postavljali zasede, se zagrizli v strmino in prispeli v kurirsko zemljanko pod kmetijo »Pri štirih« v Beli. Zemljanka je bila dobro prikrita v mladi smrekovi gošči, kamor si prišel po jarku. Tu smo prespali. Naslednji večer sem prišel k tretji četi Vzhodnokoroškega odreda, ki se je mudila pri »Štirih«. Kurirja sta me izročila komandirju in komisarju, ki sta me vpisala v seznam borcev s partizanskim imenom Dorko. V tretji četi je bilo že več Solčavanov, zato sem se kmalu vživel v novo življenje. 10. marca so me določili za četrtega bolničarja. Dobil sem sanitetno torbico z najpotrebnejšim sanitetnim materialom in postal bolničar.

Naša četa je operirala v okolici Obirja, Železne Kaple, Pliberka, Koprivne in Solčave. Imeli smo tudi pevski zbor, v katerem sem pel prvi tenor. Tudi harmonika je bila naš spremljevalec. Ljudje so nas vsepovsod radi poslušali, kadar smo prepevali narodne in partizanske pesmi in včasih smo se tudi zavrteli. Komandir čete je bil Lado Volbenk, doma iz Železne Kaple, komisar Grega Gernador, namestnik komandirja Boj (padel na Svinjski planini) namestnik komisarja Šuro, mitraljezec Karel Slemenik-Evald, ki je imel zbrojevko. Za akcijo je bilo vselej dovolj prostovoljcev.

18. marca je naša četa odšla čez Obir in skozi rudniški rov ter se ustavila na kmetiji Štok na Stari gori, partizani smo jo imenovali pri »Citrah«, kjer je gospodaril Franc Oprčan-Brko, doma iz Solčave. Pri njem smo ostali ves dan in prosti čas izkoristili za čiščenje orožja. Novinci smo se vadili v sobi z zavezanimi očmi razstaviti in sestaviti zbrojevko. Stražarska mesta smo imeli okrepljena, saj je bila v bližini cesta, ki je vodila na Obir. Tu je imela protiletalska obramba postojanko in Nemci so se večkrat pojavili na cesti.

Noč je že legla na zemljo, mraz pa je pritisnil, da je škripalo. Stisnili smo se vsak v svoj kot in zaspali. Toda sladki spanec mi je kmalu vzel dežurni, ki me je pocukal za rokav in dejal: »Dorko, na stražo!« Kljub mrazu mi je na straži ves čas nagajal spanec. Da nisem zaspal, sem si s snegom mel oči. Ko je zopet prišel dežurni, je bila četa pripravljena za odhod. Odšli smo po cesti v dolino. Med potjo smo morali naglo zavzeti položaje, kajti slišali smo, da se nekdo bliža. Ko je predhodnica ugotovila, da sta bila le dva domačina, ki sta se vračala iz doline, smo zopet odšli naprej. V dolini smo se ustavili in prisluhnili v temo. Ker ni bilo opaziti nič sumljivega, smo prekoračili železniško progo in cesto Železna Kapla — Senča ves. Prišli smo do neke vasi, kjer so nam postregli z dobro zabeljenimi koroškimi žganci. Naš zbor je zapel nekaj partizanskih in koroških narodnih pesmi. V očeh ljudi smo opazili solze. Spoznali smo, kako mila jim je slovenska beseda in kako radi poslušajo slovenske pesmi. Potem smo odšli dalje proti št. Lipškim Rovtam. Ob svitu smo prispeli tja in se ustavili pri nekem kmetu. Prijazna, debela gospodinja, pozneje je odšla v partizane, nam je postregla z jabolčnikom in jabolki. Čeprav smo bili zelo utrujeni, smo bili vseeno dobre volje. Ob harmoniki in plesu smo kmalu dočakali kosilo. Tega dne, 19. marca, je bilo v zraku mnogo zaveznških avionov. Od brnenja motorjev se je tresla zemlja in šipe v oknih. Nemci so začeli streljati iz bunkerjev na Obirju, a protiletalsko topništvo je bilo brez moči proti stoterim trdnjavam, ki so letele dalje ob spremstvu lovcev. Kmalu smo zaslišali grmenje iz Celovca. Ob vsem tem nam je sončni dan hitro minil in zadišali so zabeljeni koroški žganci. Bil je že pozen mrak, ko je nenadoma stražar Ivo potrkal na okno in nas opozoril na nevarnost. Misel na žgance nas je hitro minila, kajti že smo zaslišali strel. Stražar je opazil pomikanje kolone in slišal nemško govorjenje za ograjo. Zavpil je: »Stoj! Kdo tam?« Ker se mu ni nihče odzval, je streljal.

Bili smo izdani. Bajce je sosedova dekla šla v št. Lipš in nas prijavila policiji. Komandir Lado je takoj odločil. Bili smo že delno obkoljeni. Imeli smo le nekaj avstrijskih pušk,

dve brzostrelki, nekaj pištol in zbrojevko. Za vse pa nam je primanjkovalo streliva, zato smo se morali umakniti. Odšli smo skozi sadovnjak in dalje za robom, ki nam je nudil dobro kritje. Ko so Nemci zaslutili naš premik, so začeli spuščati rakete. Takoj, ko smo opazili svetlečo se raketo, smo poplegli na tla in ko je ugasnila, smo se hitro umaknili v gozd. Na bližnjem hribu smo izbrali boljše položaje. Kmalu so se oglasili nemški šarci, vmes pa so treskale tudi bombe. Nemci so se spopadli med seboj, kajti spodnja kolona Nemcev, ki nas je hotela obkoliti, in smo se ji nevede za las izmaknili, je naletela na odpor zgornje, ker so bili Nemci v zgornji koloni prepričani, da imajo v kleščah partizane. Pozneje smo izvedeli, da so imeli več mrtvih in ranjenih. Ko smo se prešteli, je manjkal samo Švicar. Bil je doma blizu Celovca, imel pa je že kakih štirideset let. Govoril je samo nemško. Tudi uniformo je imel nemško, namesto kape pa je nosil klobuk. Šele čez nekaj dni nas je našel. Pripovedoval je, da je zašel med Nemce in celo govoril z njimi. Nemci so mislili, da je njihov, ker je klobuk že poprej skrtil pod sukno. Izrabil je prvo priložnost in izginil v noč. Misli je, da smo odšli proti Koprivni, zato nas je iskal tam. Kmetje, pri katerih je spraševal za našo enoto, so mislili, da je nemški vohun, ker je govoril le nemško. Končno ga je neki kmet spoznal in mu oskrbel zvezo z nami.

Pripravljali smo se za nov premik. Sedaj smo šli v akcijo na drugo stran Pece, na Pliberško polje. Previdno smo prešli prelaze in odšli v dolino proti Libučam, da bi napadli »landvahovce«. V vas smo prišli, ne da bi nas kdo opazil. Sredi vasi pa se je Bojanu nenadoma sprožila brzostrelka. Nastala je zmeda, kajti mislili smo, da so nas napadli sovražniki. Brž smo si poiskali zaklone. Rafal je privabil tudi nekega landvahovca, ki je priteklo do nas in začel vpiti: »Halt ferfluhte banditen!« Tudi streljal je na nas s pištolo. Komandir Lado je izvlekel svojo pištolo »štajerko« in po nekaj medsebojnih strelih se je kričoč zgrudil zadet v grlo. Pobrali smo mu orožje in škornje. Nekaj tovarišev je medtem že zavzelo postojanko landvahe ter zaplenilo nekaj pušk. Za to akcijo smo imeli pripravljenih tudi nekaj propagandnih lepakcv, ki bi jih morali nalepiti na zidove. V konzervni škatli sem imel pripravljeno lepilo iz moke. Ob nenadnem streljanju, ko si je vsak poiskal najbližji zaklon, sem se pognal, da bi preskočil ograjo. Pri skoku pa se mi je noga zataknila med ograjo, da sem telebnil na tla kot klada in seveda razlil vse lepilo. Tako smo potem lepake nataknil na plotove in jih raztrosili po cesti. Morali smo se hitro umakniti, kajti Nemci v okoliških vaseh so bili že opozorjeni, ker so slišali streljanje. Slišali smo tudi kamione, ki so se bližali, in zato smo odšli proti Mežiški dolini. Okrog

polnoči smo prispeli v Heleno. Poiskali smo primeren prostor za počitek v opuščnem rudniškem rovu. Ko se je zdanilo, smo odšli do prvih kmetov v Topli. Med potjo v rudniškem bloku ob kamionski cesti, smo namevali ostriči neko dekletko, ki je imela polici-
ste. Potočila je nekaj solza in nas prosila, naj tega ne storimo. Res smo ji lase pustili toda obljubili smo ji, da še pridemo, če ne bo držala obljube. Spotoma je naš komandir zaplenil nekemu lovcu lovsko puško trocevko. 26. marca smo zopet odšli v akcijo. Lado in Šuro sta odbrala nekaj prostovoljcev in nas povedla nad elektrarno ob vznožju Tople. Da bi zavaroval akcijo, je ostal v zasedi pri prvem ovinku proti Črni mitraljezecu Evaldu z dvema pomočnikoma. Trije smo šli v elektrarno, kjer smo delno uničili naprave, pobrali jermenje in prekinili tok z rudnikom svinca. Ker je zmanjkalo toka, se je telefon v elektrarni takoj oglašil in ker dežurnemu v elektrarni nismo dovolili dvigniti slušalke, je kar naprej zvonil, dokler ga nismo razbili. Stroj smo polili z oljem in jih zažgali. Iz Tople smo zjutraj vsi skupaj odšli proti Koprivni. V dolini je bilo še videti dim, ki se je kadil iz elektrarne in naznanjal uspešno akcijo. Utaborili smo se pri kmetu Jeklu. Po kosilu bi morala biti politična ura, toda stražar Rudolf-Zmago Krivec je opazil, da gre za nami mimo Ledrovca nad sto Nemcev. Spet premik. Komaj pa smo napravili nekaj korakov, so nas že napadli s »šarci«. Morali smo se prebiti čez čistino na rob, kjer smo zopet imeli zaklon. Dum-dumke so pokale okoli nas, kot da bi nas Nemci že držali za vrat. Prvi se je pognal komisar Grega. Ostali smo mu sledili v velikih razmakih. Nihče ni bil zadet. Morali smo se prebiti še čez Jeklov vrh, kjer je bila zelo velika čistina. Spomladanski sneg se je močno udiral in nam onemogočil hitro umikanje. Zlasti na nekaterih krajih ga je bilo veliko. Čez čistino smo tekli v strelcih in zabredel sem v velik zamet. Sneg se mi je udiral do pasu, da sem se komaj skobacal iz njega. Tudi tu nas je doseglo nemško orožje in Nemci so še vedno napadali. Ostali so bili že daleč spredaj za hribom, jaz pa sem si pomagal z vsemi štirimi, da bi se skopal iz snega, preden pridejo Nemci. Le ti so me opazili in začeli nabijati s strojnimi. Navkreber nisem mogel več, ker sem popolnoma omagal. Krogle so sikale okoli mene in se zadirale v sneg. Na srečo me ni nobena zadela v živo, dve sta mi samo preluknjali bluzo. Vrgel sem se na tla in se po trebuhu speljal navzdol za rob gozda. Tu sem bil varen pred krogami. Brž sem napravil načrt. Mahnil sem jo kar počez proti Sv. Jakobu. Na srečo sem kmalu prišel na nekoliko izhojeno stezo in se tako rešil iz sneženih zametov.

Ko sem prišel v bližino Sv. Jakoba, sem si poiskal skrit prostor, ki mi je nudil dober razgled po vsej dolini. Videl sem Nemce, ki so se pomikali proti Lipoltu. Sedaj sem bil varen. Ker sem se namenil proti Solčavi, sem takoj krenil na pot. Proti večeru sem prišel po ozki poti visoko nad Robnika. Spoznal sem, da bi ta večer težko prispel do Solčave, ker sem bil zelo izmučen, zato sem se spustil po grebenu in skalovju proti kmetiji Robnik. Tam sem dobil tudi nekaj topllega za pod zob. Ko sem se okrepčal in odpočil, sem odšel k Štifterju in tam prenočil. Zjutraj pa sem nadaljeval pot, da poiščem četo. Med potjo sem srečal kurirja, ki mi je pripo-

vedoval, da je četa pri kmetu Ložekarju, in da se pogovarjajo, češ, da so me Nemci gotovo ujeli ali pa, da sem padel. Še bolj sem hitel, da jim čim prej sporočim, da sem živ. Proti večeru sem prispel v četo in vsi smo bili veseli, da ni nihče padel ali bil ranjen.

Premaknili smo se k Žibovtu. Ker sem se med potjo iz Koprivne močno prehladil, da sem imel vročino, mi je Žibovtova Nežka skuhalo lipovega čaja. Kuhala ga je v črni kuhinji na ognjišču in ni videla, da je s stropa kakor nemška štuka strmoglavil v lonec s čajem velik ščurek. Ko mi je Nežka prinesla čaj, sem brž napravil globok požirek in ko sem mislil še drugega, sem zagledal v loncu ščurka, ki se je pripravljala, da bo pogledal v moj prazni želodec. Preprečil sem mu, da mu ni bilo treba »pripriavati« iz želodca nazaj.

Naslednji dan smo se prestavili h kmetu Golerju v bližino Sv. Duha. Tisti dan je prišel v četo sanitet. referent VKO Tone Hudopisnik-Zvone in me določil za bolničarja k ranjencem 14. divizije.

SLOVO OD TRETJE ČETE VKO

Sanitetno torbico z vsem materialom sem moral izročiti novemu četnemu bolničarju. Še kratko slovo od tovarišev in pozdrav »Smrt fašizmu!« in zagazila sva v visok sneg ter nadaljevala pot proti Matkovemu kotu.

Bilo je 1. aprila 1944, ko sva prispela k ranjencem 14. divizije. Zvone me je predstavil ranjencem in mi dal navodila za vsakega posebej, kako ga je treba zdraviti. Skupaj sva nato previla nekaj ran. Pustil mi je še nekaj najpotrebnejšega sanitetnega materiala. Ko sva se poslovila, mi je še naročil, da se mora v »bolnišnici« vzdrževati red in čistota.

»Pa dobro jih zdravil!« mi je še dejal, ko je odhajal.

GRADNJA BOLNIŠNICE V MATKOVEM KOTU

V začetku marca 1944 so po nalogu VKO (Vzhodnokoroški odred) že pričeli graditi stavbo na zemljišču kmeta Matka-Neže Prodnik v Matkovem kotu, na parceli št. 663, k. o. Sv. duh.

Za gradnjo je bila zadolžena ekipa: Janez Zalesnik-Bled (vodja), Mirko Herle, brata Jože in Alojz-Februar, Vršnik, vsi domačini iz Solčave in Fric, ki se še ne ve, od kod je bil.

V visokem snegu so podirali košate, s snegom obložene smreke, jih obtesali in zvelikli na mesto. Po nekaj dneh naporenega dela je zrastle nova brunarica — enokapnica, velikosti 2,5 m krat 7 m. V njej je bilo prostora za okoli 15 bolnikov in osebje. Bila je naslonjena na zelo strm breg. Pred zgradbo je bil sezidan 1 m visok kamniti zid, zakrit z mahom, ki naj bi služil kot kamuflaža in tudi kot obrambni zid v primeru potrebe.

Zanimivo je, da se je vodstvo odločilo za to lokacijo, čeprav je bila na karti (specialki) naznačena tako pot ob hudourniku Suhelj, ob katerem je bila bolnišnica, kot tudi živi studenec blizu bolnišnice. Verjetno tega niso vedeli, saj je bilo takrat specialk zelo malo.

Stavba je bila dograjena do sredine marca in takoj smo vanjo namestili ranjene borce VKO in iz 14. divizije, ki so se dotlej zdravili pri kmetih ali v zasilnih bolnicah — skorjevkah.

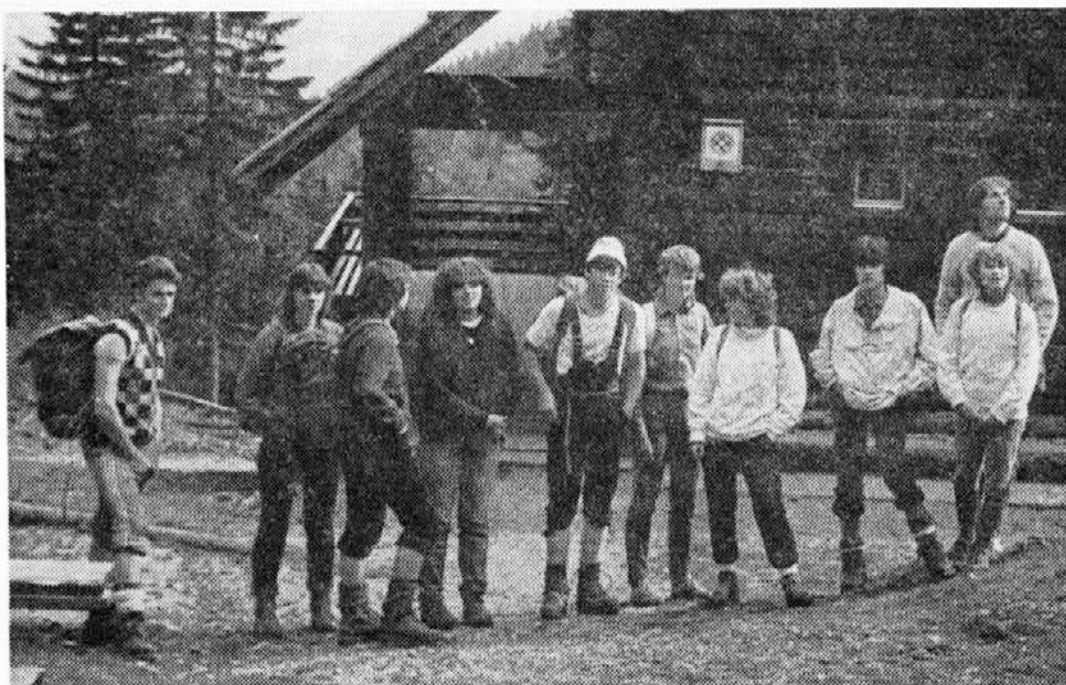
Za vodjo — upravnika je bil imenovan vodja bolnišnice na Ručniku, Rudi Pudgar-Branko, za bolničarja pa Rafko Kolbl-Zorko, ki sta imela na skrbi tudi bolnišnico na Ručniku.

V poročilu štaba 4. operativne cone NOV in POS, Sanitetni odsek z dne 12. 3. 1944, načelniku sanitetnega odd. pri gl. štabu NOV in POS je podan mesečni raport za februar 1944. V njem omenja tudi VKO, ki je takrat imel 8 ranjencev v oskrbi pri civilih. Poleg tega omenja gradnjo bolniške postojanke (bunker), ki bo do srede marca gotov. Vsaka četa v VKO pa ima po eno bolničarko in eno namestnico.

(AIZDG fasc 360/6)

PRIHOD PEPCE

20. marca 1944 je komandant VKO poslal Pepci pismo, s katerim je dobila nalog, da se morata s Petrom Tomazinom-Skalo javiti v štabu, ki je takrat taboril pri Jeklu v Koprivni. V štabu je morala pustiti puško in oditi v Matkov kot k ranjencem. Za spremstvo sta bila določena Maks Svetec-Ris in Ivan Pandev-Metod. Z njimi sta odšla tudi

Najvztrajnejši izmed planinske tovarišije v letu 1983

Amalija Blajs-Druga, kmetica iz Lepenja pri Železni Kapli, in bolničar Rafko Kolbl-Zorko. 22. marca so prispeli v Solčavo in prespali v Logarski dolini. Naslednji dan pa so nadaljevali pot v Matkov kot. Medtem je vodja bolnišnice Rudi Pudgar-Branko obvestil Pepco, da bo ostala še naprej bolničarka v novi bolnišnici, začasno pa mora prevzeti še staro delavsko kočo v Ručniku, kjer so bili ranjeni in ozeblji borci 14. divizije. 23. marca, preden so odšli v bolnišnico, je še Pepca na Matkovem preobvezala ranjenega Skalo. Potem pa so skupaj z Nado, Zorkom ter Skalo odšli v bolnišnico v Matkov kot. Vodil jih je Ris.

V bolnišnici je že bilo 14 ranjencev in bolnih, ki so težko čakali bolničarke.

24. marca je osebje bolnišnice delalo zaklonišče pred vhodom. Iz kamenja so napravili visok zid in ga maskirali z mahom.

25. marca je Pepca začela z bolničarsko službo. Preobvezala je ranjence in obiskala pri sosednjem kmetu še dva bolna tovariša. Nato je šla tudi v staro bolnišnico v Ručnik k ranjencem 14. divizije, ki jih je bilo 16. 26. marca so intendantje bolnišnice prinesli hrano in pripeljali vola, ki so ga nato ubili. Nada pa je prala.

27. marca je Pepca zopet preobvezovala ranjence v obeh bolnišnicah.

28. marca je tudi Pepca pomagala prati. Na nebu pa je bilo videti močne zavezniške eskadrole.

29. marca je Pepca preobvezovala ranjence v obeh bolnišnicah. Iz 3. čete pa je dobila na bolovanje Petra Ošepa-Sama, doma iz Solčave, ki je dobil pljučnico in je bil zelo slab.

VELIKA NOČ 9. 4. 1944

Pepca je odšla k Matku, kjer so se prav dobro imeli. Za kosilo je Mara napravila juho iz suhega mesa, pečenko s hrenom in pivico. Po kosilu pa je šla Pepca še h kmetu, kjer je dobila potice in suhega sadja. Tovariši v bolnišnici so jo že težko pričakovali, ker so od nekod slišali nekaj strelav.

Jaz pa sem šel v Solčavo na obveščevalno. Krn mi je posodil škornje, opasač in pištolo »bareto« s šestimi naboji, ker še nisem imel orožja. Obljubil sem ranjencem, da jim bom prinesel nekaj domačega tobaka, ker že dolgo niso kadili.

Oglasil sem se na Icmánovem logu pri teti Angeli, kjer sem dobil precej domačega tobaka. Prišli so tudi moji domači in mi prinesli še nekaj cigaret in obleko za ranjence. Imel sem se dobro in okušal dobrote velikonočne nedelje. Naslednji dan sem se vrnil k ranjencem. Zelo so se razveselili tobaka in si takoj napravili debele cigarete. Ker nisem imel dovolj cigaret, da bi jih razdelil med vse, sem jih dal Krnu, ker mi je posodil škornje in pištolo.

Dan je bil zelo slab. Pri kmetu Matku je čakala Pepco Poljakinja Anica, ki je imela zlomljeno roko in popoldan je že prišla ponjo. Zaradi konspiracije so pred odhodom v bolnišnico vsakemu zavezali oči, da ne bi vedel, kje je. Seveda, domačini so bili izvzeti, ker so teren dobro poznali. Ko je Pepca pripeljala Anico v bolnico, je kmalu prišel tudi zdravnik in ji prevezal roko.

Nada je tedaj prala povoje in perilo, ranjenci pa so se pomenkovali med seboj.

12. aprila je Pepca odšla s tretjo četo v akcijo za hrano. Naslednji dan je pripeljala

novega pacienta Antona Pečnika-Tineta, p. d. Plaznikovega s Koroške. Čez dva dni sta prišla k Pepci Branko in Ris, in Branko je napisal propustnice za vse tiste, ki so že bili sposobni za enote.

15. aprila sta v novo bolnišnico prišla Svit in Jože. Z njima je odšel tudi Jovo. Pepca pa je odšla s Svitom po uniformo in meso.

SELITEV NA ZAHOD

Ko so iz nove bolnišnice ob Suheljnu v Matkovem kotu odšli ranjenci v svoje enote, je bil zopet prostor za nove. 18. aprila 1944 smo tudi od naše stare bolnišnice (delavske kočice) ob Ručniku vzeli slovo in se predstavili v novo. Jaz sem odšel že prej, za menoj pa so prišli še tovariši iz 14. divizije, ki so še ostali na bolovanju: Jakob Knaus, Stan-ko Bratina-Bratuš, Alojz Kodelja, Ivan Lavrič-Stane, Ivan Smrdelj, Pavel Manfreda, Vinko Dulmin, kuharica in perica Helena Perč in obveščevalec Maks Svetec-Ris. Nekaj časa sem pomagal Pepci, da sva preobvezovala ranjence in uredila prostor. Drugi dan zvečer je Fric na konju pripeljal vodnika 1. čete II. bataljona — Gašperja, ki je bil ranjen v nogi.

REORGANIZACJA

Savo Vrtačnik-Krn, ki je bil poklican v štab 4. operativne cone, se je kmalu vrnil z nalogo, da prevzame organizacijo in vodstvo bolnišnice in obenem razširi bolnišnice. Na območje Vzhodnokoroškega odreda (VKO) so 20. aprila 1944 prišli komandant VKO Ivan Uranič-Drago, sanitetni referent VKO Tone Hudopisk-Zvone, obveščevalec Maks Svetec-Ris in še nekateri, da smo se pomenili o novih nalogah.

Ker je bila Anica Eržen-Pepca že prej določena za bolničarko v novi bolnišnici, so mene določili za kurirja in v pomoč obveščevalni, Risa za obveščevalca, intendanti pa so ostali še stari, razen Alojza Vršnika-Brka, ki so ga začasno poslali domov.

Med ostalimi ranjenci v bolnišnici v Matkovem kotu je bil tudi borec 14. divizije, ki je ozebel.

V bolnišnici so skrbeli za red in čistočo. Tudi uši so preganjali na vse načine. Imeli so iz bencinskega soda napravljen parilnik, ki je bil glavni krematorij za uši. Toda ušem niso bili kos. Zamenjali so slamo in steljo v pogradih, a ni zaleglo dosti, kmalu so zopet vse žrle uši. Osumili so tega borca, da je kriv hitrega razvoja uši, zato so ga dvignili s pograda, od koder se dneve ni premaknil brez sile. Bil je otopel za vse dogajanje in tudi uši ni čutil. Kljub upiranju se je moral do nagega sleči in res, sum je bil pravilen. Imel je toliko uši, da je mrgolelo, na več mestih je bil do krvavega občrt. Kako je sploh mogel zdržati.

Stanje se je izboljšalo in tudi pacientu se je zdravje kmalu popravilo.

OB SVITU ČEZ HUDOURNIK

Tisto noč, bilo je 22. aprila 1944, sem spal pri kmetu Perku, kjer so imeli naši intendanti postajo. Tam smo tudi stanovali in bili na hrani. Proti jutru smo bili obveščeni, da prihajajo Nemci. Brž smo odhiteli v bolnišnico in alarmirali vse o nevarnosti.

Vsak je vzel svojo opremo in odšli smo čez hudournik na drugo stran brega. Nekaj

ranjencev, ki niso mogli hoditi, smo morali prenesti v hrib. Tam smo jih poskrili pod previse. Midva z Risom sva odšla v patrolo, da bi ugotovila, kje so Nemci. Ker ni bilo nevarnosti, sva sporočila, da se lahko vrnejo v bolnišnico. Z Risom sva nato odšla k četam kjer sva našla nekaj mila, pralnega praška, fižola in sladkorja ter vse odnesla v bolnišnico. Ko sva prišla, so imeli politično uro. Nisva se dolgo mudila med njimi, kajti morala sva oditi. Ris je odšel na obveščevalno, jaz pa na javko h kmetu Bukovniku. Na eno stran je bilo kar dobre štiri ure hoje. Pri Bukovniku sem dobil paket s sanitetnim materialom, ki so ga prinesli kurirji. Z Risom sva se dobila pri kmetu Icmániku, kjer sva prespala. Zgodaj zjutraj sva nadaljevala pot proti Matkovemu kotu. Ris je med potom našel še nekaj hrane. Ko sva prišla v bolnišnico, sva jih razveselila s paketom, ker je sanitetnega materiala že primanjkovalo.

Klara je delala za ranjence nove titovke, Helena pa je odšla k bližnjemu kmetu pomagat, ker je bila vsa Matkova družina izseljena, razen Jožeta in Toneta, ki sta bila v partizanih. Na posestvu pa je gospodinjala Mara Štifter. Pomagali sta ji še Jerca Gradišnik in Ivanka Ošep.

Pomlad se je razcvetela. Travniki so bujno zeleneli in noči niso bile več tako hladne.

29. aprila je šla Pepca do bataljona. Tam se je sešla z Borom. Ris je prinesel poročilo o premikih Nemcev. Popoldan je prišel zdravnik Jože Benigar (iz 14. divizije) in pregledal bolnike. Poleg tega smo se tudi domenili in uredili glede javke, ki bo vsak večer od 7. do 10. ure pri sosedu. Bolnišnica je dobila tudi ime SVPB-SZC, kar pomeni Slovenska vojaška partizanska bolnišnica-Severo zapadni center.

Po 29. aprilu se je vreme zopet spremenilo in je dva dni naletaval sneg. Z Risom sva bila pri intendanti.

2. maja smo nesli z intendanti hrano v bolnišnico.

Ker je Bratina že dalj časa kritiziral hrano, sta se 3. maja s Pepco sprla.

4. maja je Pepca preobvezovala ranjence. Jaka je zopet prinesel nekaj mesa, Ris pa sanitetnega materiala. Draga je odšla k Matku, kjer se je zadrževal bataljon. Kmalu nato so prišli v bolnišnico komandant Drago, sanitetni referent VKO Tone Hudopisk-Zvone in nekaj spremstva. Zvone je pregledal bolnike in skupaj s komandantom Dragom in bolničarko Pepco določil nekaj ozdravelih borcev za vrnitev v enoto. Nato sva tudi z Risom odšla k Matku. Ker je bilo v bataljonu nekaj bolnih, smo poslali našo Drago po Pepco, da je prišla po Ludvika in Draga in ju odpeljala v bolnišnico.

6. maja zjutraj me je Zvone poslal v bolnišnico. Tovariši Janez, Teklo, Lado in Bratina so se morali pripraviti in odpeljal sem jih v bataljon. Skala in Gašper pa sta odšla v četo, da bi poskusila dobiti harmoniko, ki bi včasih razveselila ranjence in bolnike, pa tudi ostalemu osebju bi ne bilo v škodo, če bi se poleg velikega dela včasih tudi malo razvedrili. Toda naši načrti so zaradi konspiracije ostali le načrti.

8. maja je začelo snežiti. Drobne snežinke so počasi zasipavale stopinje, ki so od kmetije vodile v bolnišnico. Padlo je precej snega.

Draga je prišla po zdravnika, ki se je mudil v bolnišnici, da mora takoj k Stanetu. Po-

Na dan poroke Petra Tomazin-Skale, 30. 7. 1944, Eržen Anica »Pepca«

poldne je prišla še po Pepco, da je odšla po novo pacientko Verico. Naslednji dan je z Gašperjem prišel še Karel Slemenik-Evald, s katerim sva bila skupaj v tretji četi.

Močno bombardiranje nekje v Avstriji je nam vtilo novo razpoloženje. 11. maja sta prišla v bolnišnico sanitetni referent Zvone in novi upravnik Savo Vrtačnik-»Krn« ki sta pregledala ranjence in nato odšla. Z njima sem šel tudi jaz. Drugi dan smo se vrnili v bolnišnico. Zvone je dvema tovarišema izruval nekaj slabih zob. Nato smo odšli do »Kina« (kmet Covnik). Tja sta prišli tudi Pepca in Helena in dobili odeje in kis. Tega dne so pripeljali na bolovanje novega tovariša, Jožeta Gradiška-Storža iz Solčave. Imel je močno revmo in ni mogel hoditi.

Vreme se je zopet poslabšalo. 13. maja je bilo zelo dolgočasno. Ko je prišel v bolnišnico Ris, je bila politična ura predvsem zaradi konspiracije. Naslednji dan je bilo vreme zopet lepo in zato je okrog barake živelo. Vsi so prišli na sonce in si ogrevali otrdele in bolne ude, toda ne za dolgo. Že čez noč so se nabrali črni oblaki in začelo je močno deževati. Z Risom sva prišla vsa premočena. Ris je prinesel poročila, jaz pa pošto. Popoldne je z nama odšel na teren tudi Krn, Evald pa je odšel z Bledom na žic patrolo. Pepca je ostala pri ranjencih in masirala Gašperja. Deževalo je še kar naprej. Šele 18. maja je prenehalo. Zato je bil zelo prijeten in čist zrak, da si videl daleč čez vrhove zasneženih planin. Pepca je preobvezovala ranjence in jim delala obkladke. Proti večeru sem bil pri sosedih na obveščevalni. Ker sem zvedel, da so Nemci na Covnikovem vrhu, sem pohitel v bolnišnico z obvestilom, da so se Nemci in partizani spoprijeli v bližini. Zato so se vsi pripravili za premik v hrib, na mesto, ki sta ga našla Pepca in Skala.

Zopet sem odšel na obveščevalno, kjer sva z Risom čakala novih poročil. 1. maja so se Nemci zopet vrnili k Covniku. V bolnišnico pa sta prišla s Krnom in Jakom nova pacienta Janez Kos in Filip Srebre-»Ver«. Vsi so bili še v pripravljenosti za umik, ker se Nemci še niso vrnili v Železno Kaplo.

Ker sva z Risom prinesla zopet slabe vesti, da so Nemci odšli v Logarsko dolino, so se ob 4. uri zjutraj premaknili na nasprotno stran, kjer so ves dopoldan čakali nadaljnjih poročil. Z Risom sva zvedela samo to, da je bilo 30 Nemcev dobro oboroženih, zato smo se vrnili v bolnišnico. Proti večeru so se Nemci vrnili iz Logarske doline k Covniku, zato smo bili tudi ponoči v pripravljenosti. Z Risom sva tekala od čete do čete, spraševala kurirje in domačine. Naslednji dan, 21. maja, je bilo čez dan mirno, le obveščevalci in kurirji smo bili hitrih nog. Zvečer je bil zopet alarm. Z Risom sva odšla k Mari in se z njo dogovorila, da bo, ko bodo Nemci odšli in ko ne bo več nevarnosti, obesila na določeno mesto belo ruto. Z ranjenci so se premaknili čez prodišče hudournika v nasprotni hrib in tam prespali.

Z Risom sva bila še na obveščevalni. Pepca z ranjenci je bila na nasprotnem hribu in čakala naših poročil. Popoldne ob 5. uri smo izobesili pri Mari belo ruto v znak, da ni več nevarnosti.

Vsi do kože premočeni, ker je ves dan močno deževalo, so se vrnili v bolnišnico. Zvečer sta šla tudi Pepca in Gašper v patrolo, da bi preobvezala nekega tovariša, ki je bil ranjen v nogo. Pri kmetu so se srečali s terenci: **Matevžem**, Gregom, **Urško**, **Blanko**, **Nado** in še nekim drugim tovarišem. Proti večeru smo dobili novega ranjenca — obveščevalca Rada Lipičarja, ki ga je Pepca takoj preobvezala. Z Risom sva prinesla tudi pošto in obveščevalno o Nemcih. Ženske so prale, čeprav je močno deževalo.

JOŽE GRADIŠEK-STORŽ

Rodil se je 13. 3. 1913 v Solčavi, kjer tudi živi.

V NOV je vstopil 19. 2. 1944. Sprva je bil v 1. četi VKO, pozneje je bil premeščen k političnim delavcem za teren Obirsko, Korte, Bela, Rož, Sele. Pod vodstvom Karla Prušnika-Gašperja je bil približno en mesec, ko ga je začela mučiti močna revma. Poslali so ga v partizansko bolnišnico v Matkov kot. Takrat so bili politični delavci Grega, Storž in ostali

pri kmetu Plazniku v Beli pri Železni Kapli. Storž se je kar sam podal na pot proti Matkovemu kotu. Zaradi bolečin se je bolj plazil po vseh štirih kot pa hodil. Med potjo je še pravi čas zagledal kolono Nemcev, ki so bili v bližini, in se skrnil. Po zadnji plati se je pridrsal v jarek in šel po drugi strani na vrh. V Covnikovih Sečah se je malo odpočil in zopet šel po gozdu naprej do kmetije Perk v Matkovem kotu. Tam je bila neka partizanska enota, ki je imela malega konja, na katerega so posadili Storža, da ga je jezdil na Matkovo. Z njim je bil tudi spremljevalec. Bilo je 12. 5. 1944.

Na Matkovem je bila takrat bolničarka Pepca, ki ga je spravila v bolnišnico v Matkovem kotu. Ko sta bila na pol poti, mu je Pepca hotela zavezati oči. Storž jo je vprašal, zakaj in Pepca mu je povedala, da vsakemu zavežejo oči zaradi konspiracije. Storž ji je povedal, da je na Matkovem pasel koze, ko mu je bilo komaj deset let, zato mu je tod vsaka stezica dobro poznana. Zato mu oči ni zavezala. V bolnici je bilo kakih 8 do 10 ranjencev in bolnih. Ko je bil Storž v bolnici, je bila tudi hajka. Iz bolnice so se vsi umaknili na drugi breg v strmino pod »Užgan kir« in se stisnili pod skalnate previse. Ves dan je deževalo, tako da so bili do kože premočeni.

23. maja 1944 je bil Storž odpuščen iz bolnice. Do kmetije Kočnar ga je spremljal kurir Dorko. Od tam je šel Dorko svojo pot, Storž pa je odšel k svoji materi in sklenil, da še pri njej ostane nekaj dni. Ta dan pa se je začela tudi velika nemška hajka.

SKOZI ZELENI GOZD

Bilo je 23. maja 1944. Visoko na vzhodnem nebu je plaval temen oblak, ki se je skrival za zemljo. Polagoma se je bližalo jutro.

Okrog devetih se je Mara Štifter-Nevenka odpravila z doma na obveščevalno. Začelo je rahlo deževati. Hitela je, kar se je dalo, da bi čim prej prispela v Koroško Belo, do Klančnikove Johance, kjer bi izvedela kaj o premiku Nemcev. Skozi zeleni gozd košatih smrek in vitkih macesnov jo je spremljalo žvrgolenje ptičev in hladen veter ji je sušil znojne kapljice na licu. Pri Klančniku se je pomudila samo kratek čas, kajti po belski cesti se je iz Železne Kaple proti Pavliču vlekla kolona tovornih avtomobilov z vojaštvom. Johanca ji je dala potrebne informacije in že so jo noge nesle proti Matkovemu kotu, kot da bi ji nekdo zakuril pod njimi. Treba je bilo pravočasno obvestiti osebje v partizanski bolnišnici in ostale partizane. Med potjo se je oglasila tudi pri Plaznikovih. Mima ji je povedala, da gredo Nemci proti Covnikovega vrhu. Ker so ji Nemci že zaprli pot, ji je Mima pokazala najbližjo smer. Nevenka je hitela proti vrhu, kar se je dalo. Rada bi se malo oddahnila, toda vsak korak je bil dragocen, kajti zdaj zdaj se lahko izza ovinka ali kakega grma pokaže zelenec z naperjeno brzostrelko in jo zaustavi z glasnim »Halt«. Ves trud bi bil zaman in ne bi imela mirne vesti, če bi zajeli ranjence ali kakega drugega partizana. Zato je hitela, tekla, da je Nemce prehitela. Pri kmetu Covniku (partizansko »Kino«) so se je kar prestrašili, tako je prisopihala. Covnikova mati ji je še v naglici dala skodelico mleka, ki jo je v dušku izpraznila. Na njivi so orali. Pri oranju sta pomagala tudi dva partizana. Ves prejšnji smeh in dobra volja se je takoj spremenila. Enega partizana je Neven-

ka poslala, da je obvestil kmeta Žibolta, sama pa je hitela do Perka, kjer so bili vedno intendant bolnišnice. Pri Matku pa je bila Amalija Blajs-Druga iz bolnišnice. V zadnjem hipu jo je Nevenka obvestila in poslala v bolnišnico, da je obvestila osebje in ranjenke o novi hajki. Ker so bili Nemci že blizu hiše, je Druga vzela košaro in grablje ter tako neopaženo odšla čez travnik v bolnišnico in še pravočasno prinesla obvestilo. Tudi Matilda Boltežar-Ida je prihitela v bolnišnico.

S POŠTO V ŠTAB ODREDA

Noč na 23. maj je bila mirna, le dež je udarjal po strehi in nas kratkočasil. Čez dan je deževalo, zato smo bili kar pod streho.

Popoldne pa so ozdraveli tovariši: Gašper, Draga, Storž in Ivo dobili od Krna propustnice in odšli. Tudi jaz sem šel z njimi do javke, nato pa sem moral nemudoma s pošto v štab odreda, ki bi moral taboriti pri kmetih nad Solčavo. V Logarski dolini sem izvedel, da ni nobene nevarnosti, zato sem imel prosto pot po cesti. Čas je hitel in tonil v temno noč, ko sem hitel mimo Solčave in se vzpenjal po bregu proti Tolstovršniku, kjer je taboril štab odreda. Prespal sem v krmi na hlevu poleg drugih borcev.

Borci so se že pripravljali k zajtrku, ki bi ga bil tudi jaz deležen, saj mi je že pošteno ropotalo v želodcu. Toda obveščevalec Koroškega odreda Janez Keber-Fajfar nas je presenetil z novico, da so prišli Nemci iz Črne na Koroškem in se pomikajo čez planino Grohat proti Tolstovršniku, kjer je taboril štab. Medtem je prihitela tudi mladinka Johanova Rezika z novico, da se Nemci bližajo vasi. Ni bilo več časa za partizanski zajtrk. Pobrall sem pošto, nekaj sanitetnega materiala in odšel svojo pot. Nisem se še oddaljil sto metrov, ko sem z grebena zagledal na cesti kolono, ki se je pomikala proti Rogovilcu. Da bi bili partizani, nisem verjel. Zato sem stekel v štab in povedal, kaj sem videl. Kmalu smo se prepričali z daljnogledom, da so bili Nemci. Zaradi slabega položaja se je štab odločil za premik. Intendant Franc Štifter-Svit je komaj odnesel pete z lepim volom, ki ga je prignal iz Luč. Ker ni bilo več časa, da bi ga ubili, ga je zaprl kar v štalo poleg kmetove živine, sam pa jo odkuril za štabom, ki je krenil ob vznožju Raduhe proti Lučam. Ker so mi Nemci že prečkali pot, sem moral spremeniti smer. Blizu ceste pod košato smreko sem skrill ves sanitetni material in pošto. Odločil sem se, da prekoračim cesto in prebredem Savinjo ter se po desnem bregu Savinje pomaknem proti Logarski dolini in Matkovemu kotu. Ker so bili Nemci že blizu, sem pohitel. Naglo sem bil na drugem bregu. Stisnil sem se pod skalnati previs in opazoval Nemce, ki so se pomikali proti Rogovilcu. S pobočja sem imel lep razgled na cesto in proti Tolstovršniku, kjer je bila že druga kolona Nemcev, ki so se pomikali po grebenu v dolino. Tu so se srečali s kurirjem ali z obveščevalci. Zaregljala je strojnica in kmalu utihnila.

NISEM VEČ OBČUTIL LAKOTE IN NE ŽEJE

Po pripovedovanju Rada Lipičarja.

22. maja 1944 sem prišel kot obveščevalec VOS v velikovškem okraju na sestanek v Solčavo. Bilo nas je sedem. Ko smo prišli na Pavličovo sedlo, so nas iz zasede napadli Nemci. Dobil sem strel v meča desne noge,

tako da so bili prekinjeni živci in obstreljene žile, in sem močno krvavel. Ko smo se umaknili toči krogel in prebili čez vrh, so me tovariši spravili do kmeta, od koder so me prepeljali v Vrlovc v Matkovem kotu. Tam sem bil kako uro, zvečer pa je prišel s konjem Franc Žunter, p. d. Kočnar, kmet iz Matkovega kota. Bila je že tema, ko so me spravili na konja. Kočnar me je vodil po kolozevu, ki je večkrat prečkal jarek in potok Jezero. Ko me je spravil v bolnico, me je bolničarka Pepca takoj obvezala, mi kmalu zaustavila krvavitev in tako sem laže prenašal bolečine. Na hitro so mi izdelali tudi leseno berglo za pod ramo. Naslednji dan okrog poldne pa je prispelo obvestilo, da so blizu Nemci. Zato smo se takoj umaknili čez prodišče hudournika v severno pobočje Velikega vrha. Ker sem bil nepokreten, so me nosili. Tudi bolničarka Pepca me je nesla nekaj časa v hrib. Tam so poiskali primeren prostor pod skalo in me zagreblili v listje, mi pustili tudi odejo (deko) in obljubili, da bodo prišli pome, ko bo varno, in naj jih tam počakam. Na srečo je bilo vreme lepo. Pri sebi nisem imel niti ščepca tobaka ali cigarete, niti vžigalic, in tudi hrane nisem imel, da bi si lajšal lakoto ne žeje.

24. maja sem zagledal Nemce, ki so hodili po dolini in videl, da je bolnica gorela. Pod to skalo sem bil štiri dni brez vsega. Bil sem že tako slab, da nisem več razločeval okolice. Vem le to, da se mi je sanjalo, da je prišel mimo mene štab koroškega odreda in da je eden izmed sovaščanov, dober prijatelj in tudi član SKOJ — Ivan Šipek, stopil k meni iz kolone in rekel: »Rado, kaj ga lomiš, da tukaj ležiš, pojdi z nami.« Sanjalo se mi je, da sem vstal, se uvrstil v kolono in šel z njimi. Ko sem se iz tistega spanca prebudil, sem bil prepričan, da je bilo to res, in sem gledal, kje se je štab odreda premikal, ker bi se sledovi v tisti strmini morali videti. Ko sem ugotovil, da ni nobenih sledov, sem prišel do zaključka, da sem imel samo privide zaradi slabosti in da je to resno opozorilo in skrajni čas, da nekaj storim. Zato sem zbral moči in voljo. Desno nogo sem zavil v odejo in dežni plašč (angleški) ter zadenjsko, s hrbtom naprej, drsel navzdol, dokler nisem prišel do neke steze, po kateri sem skakal po eni nogi in lezel po vseh štirih. Ob stezi sem trgal travo in jo jedel, da sem premagoval slabost. Za to polževo hojo, ki bi morala trajati pol ure, sem porabil skoraj ves dan. Tako sem z zadnjimi močmi prilezel v Vrlovc. Mati in dve hčerki — Klara in Matilda — so se me prestrašile, ker nisem bil podoben partizanu. Ko sem jih prosil za hrano, mi je sprva niso dale in so dejale, da si jo naj vzamem sam, ker sem oborožen. Imel sem samo pištolo. Šele po dolgem prepričevanju in zastrjevanju, da sem tisti, ki me je kmet pred dnevi odpeljal s konjem, so me prepoznale. Oproščale so se mi, ker so me tako nezaupljivo sprejele in mi takoj postregle s hrano. Mati mi je sprva dajala samo malo po žličkah in še to v presledkih. Šele naslednji dan sem dobil večji obrok hrane. Ležišče so mi uredile v hlevu med stropom in podom, tako da so dvignile nekaj poda in pod njim je bilo toliko prostora, da so mi uredile ležišče, ki je bilo kar primerno. Le kadar je kdo prišel na obisk ali mi prinesel hrano, sem si moral pokriti obraz, da mi ni nanj letel seneni drob. Že prvi dan me je prišla iskat bolničarka Pepca in me preobvezala. Včasih sta me obi-

Obveščevalec Maks Svetec-Ris

skala tudi Krn ter sanitetni referent Zvone. Intendant pa so prinašali hrano, ker v Vrlovcu še sebe niso lahko preživljali. Radi pa so se oglašali tudi partizani. V njihovi oskrbi sem bil približno tri tedne. V tem času se mi je zdravstveno stanje toliko zboljšalo, da sem že hodil brez bergle in počutil sem se toliko sposobnega in močnega, da sem se poslovil od Vrlovčnikove družine in odšel. Toda zopet sem naletel na nemško hajko, zato si v Solčavo nisem upal. Po dolgi hoji sem prispel v Rob k Urbanu. Tudi tam me ni nihče poznal, ker pri njih poprej še nisem bil. Zaradi mojega zunanjega videza in Nemcev, ki so bili blizu, je bilo razumljivo, da je bila gospodinja nezaupljiva.

(To je bilo v hajki 21. 6. 1944, ko so Nemci in vermani prišli iz Luč in se več dni zadrževali na območju Solčave. Pripomba A. I.)

Dejala mi je, da si naj hrano kar sam vzamem, če jo hočem imeti. Sam pa tudi nisem hotel vzeti. Medtem pa je že poklicala dva partizana, da bi me prijela, če ne bi bil res partizan. Ko sta prišla, sta me prepoznala in zadeva je bila urejena. Dobil sem hrano in se pošteno najedel.

DIRKA PRED MOTORJEM

Po hajki, ki se je končala 25. maja, sem moral od Plesnika k Logarju z neko pošto. Dan je bil zelo lep. Sonce se je močno upiralo v cesto, ko sem šel proti Logarju. Tu sem se pomudil kratek čas. Z gospodarjem Francem sva sedela na klopi pred hišo in se pomenkovala o hajki. Bila sva oba zamišljena v pogovor, ko naju iznenadi glas motorja in že se je prikazal na cesti pri kašči ob hotelu sester Logar. Kakor bi mi strela udarila pod noge, sem jo ucvrll po cesti proti Logarjevi žagi, ker sem bil prepričan, da so se nenadoma pojavili Nemci, kajti partizani nismo imeli motorja. Glas motorja je prihajal vedno bliže. Že sem mislil, da je po meni. Moral sem še na vsak način doseči rob gozda; drugam se ni bilo varno skriti, ker so me gotovo videli. Pri mostičku sem skočil na desno in že sem bil za skalo. Hitro sem pripravil puško in pripravljen na strel meril na cesto. Čakal sem usodnega trenutka. Samo nekaj sekund in že bo počilo, potem pa kar bo, pa bo, sem si dejal. Že sem mislil stis-

Rado Lipičar

ni, ko sem zagledal motor, ki je pripeljal izza ovinka proti mostu. Tedaj sem spoznal Frica (Fric je Lovro Prek iz Solčave, Nace je Ignac Štebe iz Solčave) v gestapovski obleki z rdečo ruto okrog vratu in Naceta, ki sta se peljala proti Plesniku. Globoko sem si oddahnil in hitel za njima. Pri Plesniku sem ju dohitel. Oba sta se mi na ves glas smejala. Smeha pa je bilo kmalu konec, ko sem jima povedal, da sem ju že imel na muhi in da ju je rešila samo rdeča ruta, po kateri sem ju pravočasno spoznal. Tudi ranjenec sta presentila pri Plesniku, da so nekateri brez bergel tekli v hosto. Fric mi je nato povedal, da sta skupaj z Jožetom in Svitom pred dobre pol ure pri Opresnikovi žagi na ovinku zaplenila motor žandarja Lenarta, ki se je pripeljal iz Luč. Njega pa sta Jože in Svit odpeljala v štab odreda.

K Plesniku so pripeljali ranjenega Milana Kodriča iz Črne na Koroškem, ki se je sam po nerodnosti obstrelil z lovsko puško, ko je bil na straži. Na levi roki mu je odtrgalo dva prsta in tudi desno roko je imel poškodovano.

3. junija, ko so še vsi spali, je Jaka pripeljal Milana v bolnišnico, čez dan pa sta prišla še Janez Kos in Krn. Komisar Janez je imel politično uro, Pepca pa je preobvezovala ranjenca. Krn je napravil nov načrt in že naslednji dan je moral Jaka v bolnišnico z obvestilom, da se mora takoj premakniti. Verjetno zaradi tega, ker se je v Logarsko dolino naselila angleška misija iz skupine SPAM in CLOWDER in si pozneje poleg brunarice-skorjevke, kjer so bili nekaj dni ranjenci, uredila centralo z oddajnimi aparati, ker je bil v bližini tudi potoček.

4. junija je iz kočje pod Rjavo pečjo Bled prepeljal vse na drugi breg proti Plesnikovi planini. Med potjo je Bled zašel in tako so prispeli na planino šele proti večeru. V majhni planšarski koči so si skuhal večerjo in prespali. Bled si je prenočišče poiskal kar pod košato smreko. Zjutraj pa so odšli čez Ičanikovo planino in Rožni vrh proti Robanovemu kotu do kmetije Knez. V Knezovih

sečaj je stal star hlev, v katerem so si poiskali zatočišče za nekaj dni.

UMIK IZ BOLNIŠNICE

Ker je hajka za nekaj časa minila, je tudi Krn odšel proti Logarski dolini. V bolnišnici je bilo vse mirno. Pepca je nesla kosilo tovarišem Bledu, Koriju, Martinu in ostalim, ki so delali novo bolnišnico, ker se je o prejšnji že preveč govorilo in smo pričakovali izdajstvo. Pepca je ostala nekaj časa pri njih na delovišču in z njimi malo pokramljala. Nato je odšla zopet proti bolnišnici. Med potjo je dobila obvestilo, da so se Nemci vrnili in so že čisto blizu. Hitela je obvestiti delovno skupino in ko so se vračali, so že opazili Nemce pri Matku, zato so hiteli, da pridejo čimprej v bolnišnico. Toda v bolnišnici niso našli nikogar, ker jih je Draga že poprej obvestila. Pepca in Skala sta odšla po skrito opremo in se nato premaknila za ostalimi. Ker so imeli s seboj težko ranjenega obveščevalca Rada, ga je Bled prenesel do nekega previsa in ga zakril z vejami in listjem, ostali pa so se stisnili pod košate smreke, podveze in rušje.

Tako so tekle ure. Vsaka minuta v strogi tišini je bila večnost, le sonce je počasi lezlo za hrib, dokler se ni povsem skriilo. Objela jih je hladna noč. Počakali so, da se je začelo svitati, potem so se premaknili višje, da so lahko opazovali Nemce. Med umikom je omagal tud komisar Janez Kos in se skril. Tudi Ludvik, Draga in Ida so ostali zadaj pod neko skalo. Ostali pa so nadaljevali pot in plezali po skalovju, ker so jim sledili Nemci. Prišli so nad skale v Velikem vrhu, ki so bile neprehodne. Morali so se vrniti in se po drugi strani spustiti po skalah navzdol. Nemci so bili še pri Plesniku v Logarski dolini. Proti večeru so si ranjenci in osebje poiskali primeren kraj za počitek.

Zgodaj zjutraj je odšel Skala v izvidnico na rob skale, od koder se je lepo videlo k Plesniku. Ni bil dolgo na skali, ko je prišel povedat, da so Nemci že odšli od Plesnika. Zato so tudi ostali šli gledat Nemce, ki so se v dolgi koloni pomikali proti Logarju. Takrat so si šele oddahnil. Bili so že vsi do kraja izmučeni in sestradani. V bolnišnici je zadnje čase razen mesa primanjkovalo tudi druge hrane. Tudi Peter in Martin sta prilezla od nekod.

Ker še niso bili prepričani, da so Nemci zares odšli iz Logarske doline, so se Bled in še dva tovariša odpravili k Plesniku po hrano. Dobili so dva hleba kruha, masla, sira, mesa, marmelade ter malo žganja. Seveda za toliko lačnih je bilo še vedno premalo. Ker so bili Nemci še pri Logarju, so še eno noč prenočili pod milim nebom. 26. maja zjutraj je prišel za njimi ves sestradan Janez Kos. Dali so mu nekaj prihranjene hrane, da je prišel nekoliko k sebi. Bled je zopet šel zbirat hrano. Ker so bili Nemci še pri Logarju, je odšla na žicanje Plesnikova Ivanka ter pri Logarju in Podbrežniku dobila nekaj kruha in masla. Bled jo je čakal v gozdu nad domom. O odhodu Nemcev iz Logarske so jih Plesnikovi obvestili z dogovorjenim znamenjem.

Zgodaj zjutraj so odšli Pepca, Skala in Evald k ranjencem, ki so bili skriti v skalah, in jim nesli hrano. Rado je bil še na svojem mestu, ves onemogel. Ludvika, Drago in Ido pa so dobili že pri kmetu. Šli so tudi k po-

žgani bolnišnici in si ogledali ožgano travno ter pobrali, kar je še ostalo.

Po hajki smo se zbrali pri Plesniku vsi, razen nekaj tovarišev, ki so prišli naslednji dan, 28. maja, zjutraj z ranjenci. K Plesniku sta prišla tudi komandant VDV Zmago s svojimi in sanitetni referent Zvone.

29. maja, ko je sonce poslalo prve žarke na vrhove Kamniških planin, smo vstali. Že dolgo se nisem počutil tako spočitega kot takrat, ko sem pri Plesniku spal v mehki postelji. Dan je bil zelo lep pa tudi hrana je bila dobra. Zjutraj smo imeli kavo in kruh, popoldne juho, zabeljen fižol in meso.

Zavezniške eskadrile so za kosilo Nemcem pošiljale težke bombe in jim z glasnimi eksplozijami voščile »dober tek, dober tek... v zaklonišče«!

Zvečer smo se zopet poslovili od naših pacientov Klare, Verice, Zinke, Marice, Knavs, Smrdelja, Kodelja in Vinka, ki so odšli v nove enote.

Pri Plesniku smo ostali do 31. maja, ko smo se zvečer premaknili do Rjave pečje pod Savinek. Za skrito mesto nam je povedal Plesnikov Miha. Na tem mestu je stala stara drvarska kočja, ki jo je bilo treba še popraviti. Bled se je lotil dela in za silo popravil kočjo. Zjutraj so odšli po hrano in po posodo v dolino. V koči so ostali samo Poljakinja Anica, Skala in Lavrič. Ko so bili pri Plesniku ravno pri kosilu, je prišla Logarjeva služkinja povedat, da je pri Logarju 43 vermanov. Prišli so v hajko zaradi žandarja Lenarta, ki so ga partizani prijeli. Ta dan smo sprejeli novega ranjenca Franka — vodnika I. čete I. bataljona VKO.

BOLNIŠNICA IZDANA

Ko so Nemci obkolili Matkovo domačijo, so najprej pregledali po vseh kotih, če ni morda kje skrit kak partizan. Ker niso našli nikogar, so takoj odšli proti bolnišnici in jo kmalu našli, seveda prazno, ker smo vse, kar se je dalo, poskrili. Meso smo imeli v veliki kadi zakopano v zemlji, z drugo hrano smo bili pa bolj slabo založeni.

Ker Nemci v bolnišnici niso našli nikogar, so pretaknili vse kote in luknje okoli nje ter našli poskrto hrano in posodo. Čakali so nas vso noč, da bi se vrnili. Medtem pa so si kuhali in pekli in pospravili vse, kar so našli. Ranjenci in osebje bolnišnice niso spali. Vso noč so napeto prisluškovali v temo, kaj se dogaja v bolnišnici, zato ni nihče šel blizu. Ker so zaman čakali, so Nemci 24. maja okrog petih zjutraj bolnišnico zažgali. Posodo in kar je bilo v bližini, so zdrobili ali zmetali v ogenj. Velik ognjeni jezik je oznanjal ranjencem v skalovju, da je v bolnišnici nov gospodar. Ko so Nemci opravili »junaško delo«, so nekaj časa iskali ranjenca, nato pa so se vrnili k Matku in jim pripovedovali, da so ujeli vse bandite v bolnišnici. Pri Matku so začeli novo preiskavo. Pretaknili so vse, celo pode so trgali in pregledovali, če ni kje kak partizan ali kaj partizanskega.

Hiša je bila ves dan močno zastražena in nihče ni smel iz nje. Na svinjaku so staknili kokoš, ki je že nekaj dni čepela na jajcih. Ni jih motilo, kar dobro so jim teknila. Popoldne okrog štirih so odšli proti kmetu Vrlovčniku in Kočnarju, od tod pa so naslednji dan prehajkali ves greben Velikega vrha, toda ranjencev niso našli. Bled jih je dobro vodil po skritih in obraščenih robovih. Nemci so sre-

čali samo kurirje in jih napadli, toda tudi ti so jim ušli.

BLLED GRADI NOVO BOLNIŠNICO

9. junija 1944 je začel Bled s svojo delovno skupino graditi novo bolnišnico nekaj sto metrov pod Knezovo električno centralo, v bližini potočka Knezjak. Bila je zgrajena v nekaj dneh iz smrekovih, grobo obtesanih brun, pokrita pa s smrekovim lubjem. Ker so bila vrata pri vходу zelo nizka, se je marsikdo zaletel z glavo v tram in zastokal ali pa se »přidušil«. Zato smo nad vrata napisali šaljiv napis »Pazi na bučo!« V njej je bilo prostora za okrog dvajset ljudi, saj je bila velika 3×8 m. Ob stavbi za ranjence je Bled zgradil za Krna in Janeza Kosa kolibico 2,20×3 m, pokrito s smrekovim lubjem, kjer sta se zadrževala, če ozračje ni bilo popolnoma mirno. Drugače pa sta bila najraje pri sosednjih kmetih, kjer sta si lahko privoščila kaj boljšega. Kot dietno hrano je Krn imel najraje palačinke.

Bled je s svojo skupino v času gradnje ostajal v mali skorjevki, ki je bila na drugi strani jarka. To skorjevko sta uporabljala v letu 1943 zakonca Ivanka in Jože Herle in v kateri se je rodila mala partizanka Lučka. Delovna skupina je morala odstopiti malo skorjevko ranjenemu Karlu,* ki smo ga 10. junija prenesli iz čebelnjaka. Zdravstveno stanje se mu je neverjetno hitro izboljševalo.

11. junija je prišel k ranjencem tudi Krn. Pepca in ostali so ga malo kritizirali, ker je preredit prišel k njim. Vreme je bilo zelo slabo, ves dan je deževalo. Ranjence pa smo razveselili s paketom, v katerem so bili torta, cigareti in razne potrebščine.

LOVRENC Pačnik-Kostja

Roj. 5. 8. 1906 Sv. Johan — Dravograd. Poklic: rudar-šofer. Bivališče Leše 49 pri Prevaljah.

V NOV 3. 6. 1944, 2. bataljon VKO — intendant, ranjen 10. 6. 1944 na Obirskem.

Sprejet v partizansko bolnišnico SVPB-SZC 13. 6. 1944 (dnev. Pepce), arhiv IZDG 16. 6. 1944, št. 47.

Premeščen na »Novo Štífto« v Podvolvljek 11. 9. 1944, tek. št. 21.

Ob napadu domobrancev na bolnišnico »Nova Štífta« v Podvolvljeku dne 7. 1. 1945 je bil na begu iz bolnišnice ustreljen.

(Priřp. A. I. Glej opis doživljajev »Z RANJENCI OD POHORJA DO PODVOLOVLJEKA«, Novi tednik št. 6—13, 1982, kjer je omenjen tudi Pačnik), ali TV-15, št. 49/1980 v nadaljevanjih od 1 do 7.

* Rafko Kolbl-Zorko je na kmetiji Kočnar sprejel ranjenega Kostja. Zorko je bil takrat bolničar pri VDV. Bilo je deževno vreme kar tri dni skupaj. Preobvezal mu je rano in nogo imobiliziral. Nato ga je šest borcev nosilo od Kočnarja v Matkovem kotu mimo kmetij na Sv. Duh do Strgarja. Tam so se spustili mimo Pogorevčnika na Šturmov hriber, Ramšijo, Prušnik, Ogradnik, Suhodolsko pustoto do Govca v Robanovem kotu. Od

tam je Zorko 12. 6. 1944 odšel na Havdejevo in sporočil, da imajo v dolini ranjenca za bolnico.

(ustni vir Rafko Kolbl, 31. 12. 1978)

13. junija je prišel Krn. Po pregledu sta z bolničarko Pepco odšla v dolino k ranjenemu Lovru Pačniku-Kostju z Leš pri Prevaljah, ki je bil že 10. junija težko ranjen nekje na Obirskem.

Naslednji dan so prišli v bolnišnico Krn, dr. Milan Červinka-Žiga (šef kirurške ekipe 14. div.) in sanitetni referent KGO — Zvone. Dr. Žiga je operiral težko ranjenega Kostjo in Milana Kodriča. Jaz pa sem pripeljal še novega ranjenca Francoza Paula Bulanda iz Toungnesencore. Bil je borec Koroške VDV čete, ranjen 4. junija pri Železni Kapli v nogo. Ker je bil ranjen v nogo, smo mu priskrbeli konja, da ga je jezdil v hrib. Ker je bil konj še mlad in spočit in sem ga komaj dohajal po strmem kolovozu, ki se je v serpentinah vil iz doline Robanovega kota proti Vrhu in Havdeju, sem ga prijel za rep, da me je vlekel. Bila je že tema in pri ovinku je konj naenkrat zavil na stezo, katere je bil že vajen in tam mu je na kamnu spodrsnilo, da se je komaj ujel na noge. Ranjeni Pavel pa je v tem hipu že objel smreko in obvisel na njej. Z veliko težavo sem ga spravil v temi zopet na konja, da sva šla naprej v hrib do javke. Ranjenci in osebje so se ta dan preselili v novo zgrajeno bolnišnico brunarico, ki je bila v bližini Knezove električne centrale. Pepca in ostali so imeli dosti dela, da so uredili prostor in vse ostalo. Kostju so izdelali za ranjeno nogo leseno natezalnico z utežjo. V bolnišnici so bili tudi ves dan v pripravljenosti, ker so Nemci šli na hajko v Logarsko dolino. Zato je imel tudi obveščevalc Ris dosti skrbi.

16. junija je imel komisar Janez v bolnišnici politično uro. Pepca pa je po opravljenem delu pri ranjenih odšla k Robanu. Naslednji dan smo dobili v bolnico Leopolda Pernuša-Igorja, komisarja 1. bt. ZKO, ki se je po nesreči ustrelil v roko, ko je preizkušal angleško brzostrelko. Pepci je ta dan pri preobvezovanju pomagal tudi Krn.

Obveščevalna služba VDV je dobila obvestilo, da nameravajo Nemci v Solčavi spet ustanoviti postojanko, in to v osnovni šoli in župnišču. Zato se je četa VDV odločila, da jim račune pravočasno prekriža. Tudi prevoze Nemcev ob hajkah je bilo treba preprečiti, zato so zaminirali most v Tebru nad Iglo, ki vodi čez Savinjo in čakali na starega Plesnika, ki je šel z vozom v Luče po hrano za partizane. Ko sta bila Plesnik in tovor čez most, so ga borci VDV spustili v zrak. Isti dan so vedevejci porušili tudi del župnišča, kjer je bila nekdanja nemška postojanka, šolo pa so zaminirali in požgali. Pri miniranju je bil za inštruktorja neki poročnik iz angleške misije pri KGO. Takrat so prvič uporabili trinitrotoluol (TNT) in za poizkus tudi eksplozivajočo vžigalno vrstico (A. I. 1960).

18. junija 1944 je bila nedelja. Domačini so se zbirali na vasi, kakor ponavadi, kadar je bila v cerkvi maša. Tisti dan je bil v Solčavi partizanski miting. Po maši, ki jo je imel partizanski duhovnik, so se

Lovrenc Pačnik-Kostja, padel 7. 1. 1945

domačini in partizani zbrali sredi vasi in poslušali govore partizanskih komandantov in recitatorjev. Tudi s Krnom sva se udeležila mitinga.

Dan je mineval v veselem razpoloženju, le oblaki na nebu so se vedno bolj zbirali k dežju. A noč je minila brez dežja.

Policija in žandarmerija v Lučah sta zvedeli za partizansko akcijo in za miting, zato so spet pripravili hajko.

108 dobro oboroženih žandarjev, policistov in vermanov (dva voda 2. alarmne čete Celje-Vzhod in dva voda 2. alarmne čete Celje-Zahod) se je 19. junija pojavilo v Solčavi. Vodji te hajke sta bila žandar Lashof in neki hauptman z leseno nogo, ki je moral jahati konja, da se je lahko udeležil boja. Spotoma je žandar Lashof v Solčavi s puškinim koptom pretepel krojača Ivana Klemenška, nato pa na cesti še Matijo Černeta, ker nista hotela povedati, kje so partizani.

Tisti dan, 19. junija 1944, sem se že zgodaj zjutraj odpravil na javko. Oglasil sem se tudi pri borcih VDV, ki so bili pri kmetih Ramšaku in Majdaču. Ko so zvedeli za prihod Nemcev, so takoj sklenili, da jim postavijo zasedo in jih napadejo. Lojze Zupančič-Zmago, komandant VDV na področju VKO, je s tistimi borci, ki so bili pri Ramšaku, odšel po stezi nad novinami proti Prušni jami. Tedaj so jih Nemci, ki so bili v vasi, opazili in z mitraljezi vžgali po njih. Pri tem napadu je bil v stopalo ranjen Jože Krivec-Ramšakov, ki je šel z Zmagom za vodiča. Zavlekel se je do skal nad domom in se skril Nemcem, ki so bili že v bližini. Ko se je čutil varnejšega, je poklical domače. Brat Šimen ga je prinesel domov. Ker v Ramšakovi hiši ni bilo varno, ga je zanesel na čebelnjak, na stropu razmaknil deske in ga skrtil pod streho, nato pa deske spet stisnil skupaj, da se ni videlo pod streho. Tu je Jože potem preživel tridnevno hajko. Rana

* Konrad Mlačnik-Karel

Bolničar Rafko Kolbl-Zorko

na nogi se je zelo razbolela. S težavo je krotil stokanje, ki bi ga lahko izdalo.

Ko je Zmago odšel s svojo skupino, sem tudi jaz odhitel s pošto in obvestilom v bolnišnico. Ognil sem se nemškimi zasedam, ki so streljale na kolono VDV. Odšel sem čez Gmajno in skozi Hudo gošo v bolnišnico in jih obvestil o nevarnosti. Moral sem zopet k Risu. V bolnišnici je bila zvečer politična ura, nato je tudi Krn odšel. V bolnišnici so dobili knjigo VKPB, ki so jo morali vsak dan brati in se politično izobraževati, za kar je vodil skrb tudi Kostja.

21. junija, ko so se Nemci vračali s hajke v okolici Sv. Duha, so se ustavili tudi na kmetijah Ravničar in Ramšak. Nemški »hauptmann« je imel pri sosedu Ravničarju Logarjevega konja iz Luče, ki ga je prijezdil v hajko, pa ga ni mogel spraviti čez jarek. Zato je moral iti Šimen ponj. Nemci so se zbirali okrog Ramšakovke hiše in čebelnjaka, da jih je bilo kot listja in trave. Šimenu so se lasje kar ježili, še bolj pa Jožetu, ki je bil na čebelnjaku ves napet ob pričakovanju na usodni trenutek, ko ga bodo odkrili. Dobro je slišal govorjenje Nemcev, saj je bil komaj meter nad njimi. Če me dobijo, bo po meni, si je dejal. Medtem je Šimen prignal konja, ter ga pustil pred čebelnjakom. Ta se je začel mirno pasti in z repom otepaval muhe, kot da ni vojne, ne hajke. Ker se je pa preveč približal čebelam, so se vsule po njem in ga začele pikati. Postavil se je na zadnje noge, začel skakati in biti z nogami na vse strani, da so jo Nemci in vermani urnih nog pobrisali izpred čebelnjaka. Kmalu so pobrali tudi opremo in odšli proti Solčavi. Jože si je globoko oddahnil, do smrti hvaležen opikanemu konju. Sklenil je, da na čebelnjaku ne ostane več. Dovolj je že okusil strahu. Prenesli so ga na Šturmov hrib, kjer ga je prevzel v varstvo Herletov Mirko, ki je imel tam partizansko krojaško delavnico.

Borci VDV pod vodstvom komandirja Paja so že tretji dan čakali Nemce v zasedi na Kačjeku, ko so obveščevalci sporočili, da se Nemci že pomikajo proti Lučam.

Minute pričakovanja, ko so se le-ti bližali, so bile dolge kakor noč. »Prihajajo,« je končno dejal Janez, ki je bil prvi v zasedi, in z roko pomahal ostalim ter jim dal znamenje, naj se pripravijo. Takoj je bilo slišati tlesk zapirala. »To jih bomo! Samo malo bliže naj pridejo!« je grozil mitraljezec in krepkeje stisnil za brenov ročaj. Cev se je premaknila in iskala sovražnika.

»Počakaj,« mu je šepnil Janez skozi stisnjene zobe. Snel je brzostrelko in odvil bombe, ki so ležale ob njem.

Nemška kolona se je v velikem razmahu počasi in previdno pomikala proti partizanskim položajem, kakor bi vedela, da je nevarno. Prvi Nemci so že odšli mimo prvih v zasedi. Kako težko se je bilo premagati in obdržati mirno roko. Toda povelje je bilo treba upoštevati: Treba je užgati šele, ko pridejo zadnji. Še nekaj sekund in mučno tišino bo presekala brenov rafal. Zdaj so bili tudi zadnji pod mitraljeskim gnezdom. Tedaj je bren zapel svojo smrtno pesem. Istočasno je zaregljala tudi brzostrelka. Na cesti so se med točo vsule še bombe. Oglasile so se še puške, bombe in brzostrelke borcev, ki so bili v sredini. Rafali in močne eksplozije bomb so borce spodbujale, da so tolkli, kar se je dalo. Naenkrat je en bren odpovedal. »Kaj hudiča mu je, da ne dela več? Ali tudi ta drži z Nemci! S prvimi rafali se je pa tako dobro odrezal,« je mitraljezec ves razkačen rekel Janezu, ki je še kar tolkel po Nemcih. Nervozno je obračal orožje in iskal napako. Ostal je gluha za vse kletve in pridušeno prigovarjanje, ki mu je veljalo, kot da bi bil živ. Nemci so takoj in odločno odgovorili. Boj je bil hud, a je trajal le kratek čas.

Preden so vedevejevci jurišali na cesti, so zmetali tja še nekaj bomb. Tudi Videk* je potegnil za vžigalno vrstico in nemško bombo z ročajem zagnal proti cesti. Tedaj pa, strela prekleta, se ta odbije od vej in Videku prileti nazaj točno pred noge. Bomba bo eksplodirala vsak hip. A fanta prisotnost duha ni zapustila. V drobci sekunde je legel na tla za skalo in tako so drobci bombe odbrenčali čezenj. Nato je zagnal še angleško, narazano bombo, ki je zadela v polno. Slišati je bilo stokanje in klice: »Hilfe.« V tem so bili borci že na cesti ter lovili božeče in skrite Nemce. Ko so tam pobirali razmetano orožje, je v občestnem kanalu zagledal Džoni še enega skritega vermana. Takoj ga je pozval: »Boš šel ven! Če se mi ne obrneš naglo, ti spustim v glavo rafal!« In ker se verman ni hotel predati, je obračun brž končal.

Zdaj, ko so fantje pobrali orožje, so se morali umakniti, ker so jih začeli Nemci napadati z boka. Nevarno bi bilo, če bi jim prišli za hrbet. Smrtnih žrtev med VDV-jevci ni bilo, le Avguštin Miklavčič-Aleksander in Martin Košir-Viktor sta bila laže ranjena. Zaplenili so več pušk, streliva in minometalec. Žandar Lashof in hauptmann z leseno nogo pa sta kljub gostim rafalom tudi to pot odnesla pete.

Ker je bila po dežju voda še precejšnja, jih je nekaj tudi potonilo. Neka-

teri Nemci so jo namreč mislili pobrisati čez Savinjo.

Vedevejevska zaseda je kljub skrbnim pripravam dobila pod ogenj samo del te nemške kolone, in sicer oba voda iz 2. alarmne čete Celje-Vzhod, ker je bila kolona za njihovo zasedo, ki je štela skupaj z Zmagovo zaščito okrog dvajset borcev, predolga, kajti zaradi velikega razmaka so se potegnili v dolgo kačo.

V boju na Kačjeku je po poročilu 2. alarmne čete Celje-Vzhod z dne 21. in 22. 6. 1944 padlo 15 vermanov, trije teže ranjeni; od teh je eden pozneje umrl, trije pa so bili laže ranjeni. Seznam padlih vermanov je bil objavljen v »Befehlsblattu« zveznega vodstva Štajerske domovinske zveze avgusta 1944. (Tone Ferenc: Vehrmanenschaft v boju proti narodnoosvobodilni vojski na Štajerskem, stran 129.)

Naslednji dan, 22. junija, je močno deževalo, zato je bila tudi delovna skupina pod streho. Pepca je imela delo z ranjenci. Jaz pa sem zopet prinesel obvestilo o morebitni hajki, ker so Nemci vozili svoje padle kamerade v Luče. Obenem sem dobil tudi veselo novico, da je Rdeča armada prebila Mannerheimovo črto in dosegla Viborg, Američani pa so zasedli Cherbourg. Kljub napetemu ozračju je novica vse spravila v dobro voljo. Dež pa ni maral nehati, vsi smo ga bili že čez glavo siti. Šele čez dva dni se je nebo obrisalo temnih oblakov in zopet je posijalo sonce. Tudi novo obvestilo, ki je prispelo v bolnišnico, da je prejšnji dan, 23. 6. 1944, drugi bataljon VKO z orožjem, ki so ga pripeljali z avioni zahodni zavezniki, napravil v Koprivni pri Šumelu velik napad na Nemce, ki so se vračali s hajke, je vzbudil med ranjenci veliko zanimanje in zadovoljstvo, ko so zvedeli, da je padlo 63 Nemcev, 31 pa je bilo ranjenih. 6 kamionov je zgorelo in zgorela je tudi Šumelova hiša, na katero je padla granata.

Še nekaj dni po uspelem napadu drugega bataljona VKO na Nemce je bilo v bolnišnici največ govora o tem. Tudi pri političnih urah, ko so čitali VKPB, jim je pogovor raje ušel na akcije in boje. Posebno kadilci so postajali zgovorni in razdražljivi, kadar jim je zmanjkalo tobaka. Obračali so žepe, če je še kateri našel kak čik in vsaj malo cigaretnega prahu, da so si v časopisni papir zavili cigareto. Večkrat je imel dim duha bolj po dihurju kot po cigareti, saj je bilo v njej več vrst zdravilnih zelišč in korenin, kot smo jih imeli na zalogi v naši pomožni lekarni. Pepca, ki je tudi šivala in delala brisače, si je v takem trenutku raje privoščila svežega zraka in nadaljevala s šivanjem, Helena in Poljakinja Anica pa sta šli prat ali pa sta delali kaj drugega.

29. junija 1944 sva z Risom pripeljala v bolnišnico zopet nove ranjence, ki so bili prejšnji dan ranjeni v Bistri pri Črni. Ko so Nemci selili Plaznikovo družino iz Bistre, jih je napadel I. bat. VKO in rešil Plaznikovo družino. Tu pa so bili ranjeni: Zlata Popovič iz Ivangrada, borka od leta 1941, Matevž Kos-Darko, obveščevalec Alojz Pisan-Rigo in Anton Zdovc-Zdravko.

* Videk — Jože Klemenšek.

30. junija 1944 je bil odpuščen iz bolnišnice Igor. Naslednji dan je imela Pepca zopet naporno delo. Preobvezovala je težko ranjene tovariše. Popoldne, ko bi se ji prilegel počitek, se je pripravila k šivanju. Anica in Helena pa sta prali. Zvečer so imeli zopet politično uro.

Stab IV. operativne cone — sanitetni odsek je 2. julija 1944 pod št. 265/44 na podlagi ukaza Gl. štaba NOV in POS, sanitetni oddelek, sekcija za epidemiologijo, izdal ukaz: Da se mora prijavljati nalezljive bolezni s posebno prijavnico in objavljanje z objavnico. Te prijave in objave se morajo vpisovati v knjigo nalezljivih bolezni z vsemi podatki.*

K sreči v naši bolnišnici tedaj ni bilo takih primerov. 3. 7. 1944 je bilo zopet slabo vreme, ves dan je deževalo. Dobil smo zopet novega ranjenca iz II. bataljona VKO, Alojza Burjaka-Parto, ki je bil ranjen v nogo.

Ta dan je Rdeča armada osvobodila Minsk in začela prodirati v osrčje Poljske.

Vedno večji dotok ranjencev v partizanske bolnišnice in stalne nemške hajke so narekemale sanitetni službi pri Glavnem štabu NOV in POS, da je 4. julija 1944 izdala prvo odredbo o obrambi sanitetnih partizanskih postojank v Sloveniji, ki pravi, naj zaradi izpremenjene sovražnikove taktike, po kateri je sovražnik začel napadati bolnice v skupinah 50—100 mož, organizira vsak bolniški blok prvovrstno obveščevalno med postojankami in po možnosti tudi med drugimi vojnimi enotami. Uvedene so bile mrtve straže ali izvidnice, ki so delovale od ranega jutra do poznega večera. Osebe naj se po vojaškem strokovnjaku, ki mora biti neustrašen borec, strateg in organizator, vzgaja v vojaškem duhu. Istočasno je sanitetni oddelek predlagal Glavnemu štabu, naj dodeli vsakemu bolniškemu bloku po dve bojni desetine, od katerih vsaka naj bi bila prvovrstno oborožena. Te vojaške desetine naj bi bile podrejene vojaškemu referentu v postojanki.**

NEPOTREBEN STRAH

S Krnom sva bila 5. 7. 1944 pri kmetu Knezu in Havdeju. Ko je prišel sanitetni referent KGO Zvone, se je Krnu vzbudila želja po zamenjavi brzostrelke za Zvone-tovo parabolo. Kmalu je bil dogovor sklenjen. Odšli smo h Knezovem bazenu — »tajhtu«, kjer je Krn določil posebno strelišče. K drevesu smo prislonili desko in nanjo pritrdili papir. Potem se je začelo poskusno streljanje. Kratki rafali in posamezni strelji so ranjence vzdignili s pogradov in vsi so bili pripravljeni za beg. Pepca, ki je bila v Solčavi, se je medtem že vrnila in prihitela pogledat, kdo strelja. Ker je videla, da smo mi, se je približala in Krna pošteno okregala, ker dela preplah v neposredni bližini bolnišnice, ne da bi jih prej obvestil.

7. julija sem nesel v bolnišnico nekaj čokolade, ki smo jo dobili od letalske pošiljke. Pepca in Krn sta preobvezovala

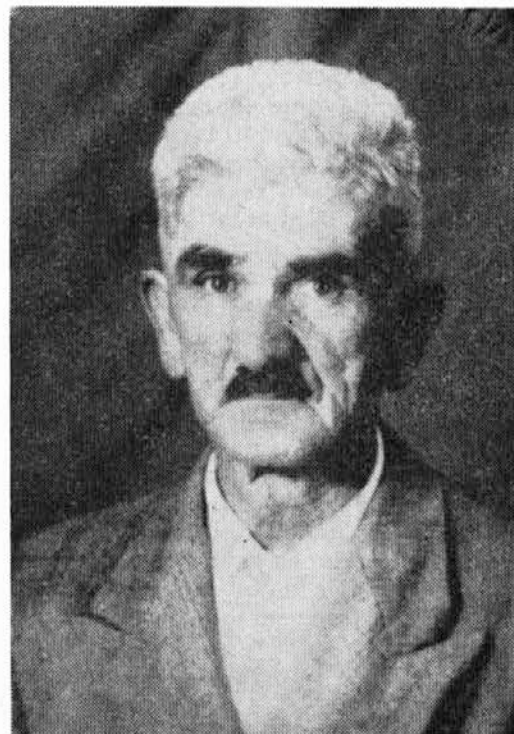
ranjence, jaz pa sem odšel v pokretno bolnišnico. Z menoj so odšli Rigo, Frank, Lavrič in tovarišica Stojana. V bolnišnici so ostali sami. Tudi Krn in Janez sta odšla v Robanov kot.

10. in 11. julija je bilo zelo slabo vreme. Deževalo je, kot bi lilo iz škafa. Ko sem se vrnil v bolnišnico, sem prinesel pošto za Skala. Vrnil se je tudi komisar Janez. Jaz pa sem odšel h Knezu in Havdeju, nato pa na javko po pošto.

13. julija sem že rano sprejel novega ranjenca — Franca Podgorška-Matevža, ki je bil težko ranjen v desno roko. Spremljal sem ga v bolnišnico. 14. julija sta prišla pregledat ranjence Zvone in Krn. Odšel sem z njima proti Havdeju. Popoldne dobimo sporočilo, da so Nemci v Solčavi. Poslali smo v vas Havdejevo Marico in Knezovo Vido, da sta se prepričali in takoj pritekli nazaj. Tudi Pavla Ošep nam je prinesla vest o hajki. Nato pa še Bled in Evalt, ki sta pomagala kositi pri Robanu. Ker je bila Helena pri Havdeju, smo jo takoj poslali v bolnišnico z naročilom, naj se takoj pripravijo. Brž so znosili težko ranjene na pripravljena skrita mesta in jim dali tudi nekaj hrane. Zadeponirali so tudi ostale stvari in se premaknili v dolino čez hudournik Robanovega kota na drugi breg. Njim so se pridružili tudi VDV-jevci Aleksander, Viktor in Vojko,* ki so se pri Havdeju zdravili. Proti večeru so tudi oni opazovali Nemce, ki so hodili okrog Kneza in Havdeja.

Ostali, ki smo bili pri Havdeju in Knezu, smo odšli na obveščevalno proti Knezovi planini. Tam je že bilo več partizanov in domačinov, ki so se umaknili pred Nemci. Ičmanov Rok ml. je kar bos hajkal. Zaklali smo eno ovco in jo pekli in kuhali celo noč. Rano zjutraj smo se umaknili in umikali proti Robanovem kotu med skalovjem po Špilakovem grabnu, ker v kotu nismo opazili kakih sumljivih premikov.

Z Viteščevim Vestrom sva odšla proti planšarski koči. Ker ni bilo nič sumljivega, sva šla v kočjo po informacije. Dobil sva nekaj mleka, nato pa sva se umikala po desni strani hudournika. Pri Robanovem travniku sva se ločila. Splezal sem visoko v skale, od koder je bil lep razgled po vsej dolini Robanovega kota, tudi proti Knezu in Havdeju. Opazoval sem okolico, da bi ugotovil, kje so Pepca in ranjenci, da bi jih lahko obvestil. Ko sem bil dolgo skrit med skalami pod rušjem, sem opazil, da se Nemci umikajo proti Solčavi. Po dolini Robanovega kota pa so že hodili partizani. Zato sem splezal po skalah navzdol. Ko sem tako lezel in plezal, sem zašel v ozko špranjo, iz katere sem se komaj rešil. Ob vznožju skal sem našel Pepco in ostale tovariše, ki sem jim povedal, da so Nemci že odšli. Pepca je bila bosa, ker je imela čevlje v popravilu. Prípovedovali so mi, da so si Pepca, Parto* in Skala med hajko krajšali čas s kartami. Odšli so do planšarske kočje, kjer so dobili mleka, Pepca pa čevlje. Nato so odšli k Robanu, jaz pa proti Solčavi na obveščevalno. Pri

Andrej Fonda

Robanu je Pepca organizirala hrano za ranjence, ki so ostali zadeponirani pod skalami. Bili so že precej lačni. Ker je bilo pri Havdeju že nekaj vermanov, so morali ranjenci ostati na svojem mestu do drugega dne. Tudi Bled in Evalt sta prinesla hrano za ranjence. Za njima pa je prišel še Jaka in povedal, da so tudi vermani odšli. Toda kmalu dobimo vest, da se Nemci še niso vsi umaknili. Vračali so se iz Planine, zato sta Bled in Jaka odhitela z novico v bolnišnico. Pepca in Skala, ki sta kuhala čaj in pekla cvrtje, sta morala brž pogasiti ogenj in se umakniti. Šele zvečer so nekateri odšli v bolnišnico in prespali, ker smo ugotovili, da niso bili Nemci, ampak partizani. Zjutraj sta Jaka in Ris nesla od Havdeja za ranjence nekaj čaja in kruha. Počasi so se vračali posamezni, ki so bili poskriti v bližini. Tudi komisar Janez je prišel. Glad so si krotili z jajci in čajem. Med debato o hajki je bilo nekaj šale pa tudi kritike.

19. julija sem bil pri Knezu s Krnom in Zvone. Prišla sta tudi komisar Janez in Pepca. Šlo je za novo bolnišnico, ki se mora zgraditi nekje na Koroškem, kamor naj bi odšla tudi Pepca in Skala, ki bi jo vodila.

Ker sta bila Pepca in Skala že stara tovariša, ki sta že leto dni skupaj delila dobre in težave partizanskega življenja, je med njima vzklopela ljubezen. Zato sta sklenila, da se v partizanih poročita. Komisarju sta morala dati rojstne podatke, da bo uredil za poroko.

ZAMAN SO KURILI

Nemci so se v veliki hajki od 14. do 16. julija 1944 utaborili tudi pri kmetih Havdeju in Knezu v Planini. Zvečer bi moral pripeljati zavezniški avion partizanom orožje in obleko. Ker je hajka prišla nenadoma, Koroški odred ali KGO ni mogel s pomočjo svoje misije pravočasno obvestiti zavezniške baze o hajki. Ko je legla noč nad Solčavo, je ozračje vznemirilo brnenje zavezniškega aviona, ki se je pojavil nad Solčavo in začel kro-

* (Muzej Revolucije Celje — foto kop. 238).

** (Muzej Revolucije Celje, foto kopija 298).

* Avguštin Miklavčič-Aleksander, Martin Košir-Viktor in Ivan Puhon-Vojko.

* Alojz Burjak-Parto.

žiti nad njenimi vrhovi ter iskati partizane. Ker partizani pilotu niso mogli dati dogovorjenih signalov, so poskusili srečo Nemci. Na Havdejevih in Knezovih njivah so hitro napravili tri kresove in jih zakurili. Ko se je avion pojavil nad njimi, so mu z baterijami začeli dajati signale. Toda avion ni in ni hotel odvreči tovora. Ker niso bili pravi signali, se je s tovorom vrnil v svojo bazo.

Pri Havdeju je bil takrat tudi Peter Mlinar s Konjskega vrha pri Lučah, ki je Havdejevemu pomagal pri delu. S seboj je imel harmoniko, zelo rad je igral nanjo in se tudi bal zanjo, da bi mu je kdo ne odnesel. Partizani smo se večkrat zavrteli z domačimi dekleti ob zvokih njegovih melodij. Takrat pa so bili pri Havdeju Nemci in so si hoteli kar sami zaigrati. Ko je to videl Peter, se je zbal za harmoniko in jim s strahom dejal: »To je moja harmonika, tudi jaz znam igrati!« Vzel je harmoniko in jim igral brez konca in kraja, samo da jo je še sam imel v rokah. Ko so Nemci odhajali s Planine, jih je s harmoniko spremljal nekaj časa in jim igral ter vriskal od veselja, ker so odšli in mu pustili nadvse priljubljeno harmoniko.

RAFALI NA ROBANOVEM TRAVNIKU

Bilo je 22. julija. Intendanti so ubili vola, meso nasolili, da se ne bi pokvarilo. Glavo pa so poslali v bolnišnico. V bolnišnici je zaradi goveje glave prišlo do kritike. Zato je Papca vrnila glavo in o tem obvestila tudi Krna.

Že dopoldne pa so mirno ozračje pretrgali rafali, ki so prihajali iz Robanovega travnika pod bolnišnico. Brž smo začeli poskrivati, kar je bilo takega. Bilo je vse na nogah. Eni so hiteli na pomoč ranjencem, mene pa je Krn poslal v dolino, da ugotovimo, kje so Nemci in koga so napadli. Odhitel sem, kar se je dalo, in že med potjo od partizanov zvedel, da enota VDV na Robanovem travniku preskuša orožje, zato sem se naglo vrnil in preplašene ranjence spravil v dobro voljo in nazaj v bolnišnico.

Ranjenci VDV Aleksander, Viktor in Vojko so odšli k Havdeju in niso hoteli več v bolnišnico, ker je bila za nje v bolnišnici prešlaba hrana. Čakali so pri Havdeju na Zmaga.

23. julija smo preživeli dan kar v dobrem razpoloženju. Proti večeru pa smo dobili zopet sporočilo, da so Nemci v Solčavi in tudi v Koprivni. Zato se je zopet vse pripravilo na novo hajko. Z Risom sva morala v dolino na obveščevalno. Ker ni bilo nevarnosti, so ranjenci ostali še v bolnišnici.

26. julija sta Pepca (s pravim imenom Anica) in Poljakinja Anica praznovali god. Pepca je pisala pisma Zmagu, Frantu in Dragu zaradi poroke.

Naslednjega dne sta Pepca in Helena šli h kmetu Knezu po mleko. Ker so bile češnje že zrele, sta jih nekaj nabrali. Ponoči so se od nekod slišale močne eksplozije.

Evallt je zbolel in prišel v bolnišnico na bolovanje. Karl je že toliko ozdravel, da ni hotel biti več v postelji, odšel je z Risom, Petrom, Martinom v Avstrijo po hrano.

29. julija so prišli dr. Žiga, Zvone in Krn. Odšel sem z njimi v bolnišnico, ki si jo je dr. Žiga ogledal. Nato pa je Pepca vse povabila k poroki. Potem smo šli zopet k Havdeju.

POROKA

Dne 30. julija je Pepca preživljala med ranjenci zadnje dekliške ure. Zjutraj je še preobvezovala ranjence, potem pa sta se s Skalom pripravila na poročni dan. Namestnik komisarja Kostja je imel poslovilni govor. Tovariši in tovarišice so jima napravili dva šopka s peterokrako zvezdo, srpom in kladivom. Tudi komisar Janez je imel govor. Njegov govor je vse ganil do solz. Nato sta se Pepca in Skala z vojaškim pozdravom poslovila in šla k poroki.

Pri Havdeju je bilo praznično razpoloženje. Havdejeva mati in hčere so hitele kuhati in peči. V kuhinji jim je pomagala tudi Poljakinja Anica. Ko sta Pepca in Skala prišla k Havdeju, je Anica Pepci poklonila šopek cvetic. Nato ji je še Havdejeva Marica izročila šopek planink in nageljnov.

V kmečki sobi so bile štiri mize pogrnjene z belimi prtji, okrašene z nageljni in zelenimi jelkovimi vejicami. Na mizah so bile v vazah lepe rože. Peter Tomazin-Skala in Pepca sta nasmejana sedela za mizo in čakala trenutka, da je komisar Janez Kos spregovoril odločilno besedo ob navzočnosti prič. Komandant VDV za Koroški odred, Alojz Zupančič-Zmago, je bil priča Pepci, Karel Pohleven-Drago, komandant mesta Solčava, pa Skalu.

Poroki sta prisostvovala tudi dr. Žiga in sanitetni referent Zvone.

Za večerjo smo imeli juho, pečenko, solato, krompir, nazadnje pa štrudl. Imeli smo tudi dovolj belega kruha. Vse to so pripravili Havdejevi in naš intendant Jaka, ki se je že malo jezil, da so porabili preveč masti in sladkorja.

Zvečer so prišli še Knezovi in nekaj naših tovarišev. Veselo razpoloženi, ob zvoku harmonik in partizanskih pesmi,

smo plesali vso noč. Uganjali smo take burke, da je bilo smeha čez glavo. Čeprav nismo imeli haložana, bizeljčana ali ljutomerčana, smo se ob kozarčku dobrega jabolčnika, žganja in mleka kar dobro počutili. Ko je legel mrak v dolino in so se pokazale na nebu prve zvezde, smo daleč v dolini zagledali goreče zublje. Tu pa tam je rahel vetrič prinesel glas eksplozij in rafalov. Šele naslednji dan smo zvedeli, da je Štandrova brigada napadla Ljubno ob Savinji in z drugimi brigadami osvobodila Zgornjo Savinjsko dolino.

Ko smo se naspali po neprespani noči, smo nekateri šli gledat ujete Švabe, ki so jih imeli VDV-jevci zaprte pri Govcu.* Med njimi so bili žandar Lashof, Podpečanov iz Ljubnega, Zg. Jezovčnik iz Luč.

2. avgusta sem odšel zopet na javko in dobil novega ranjenca Lisjaka, ki je bil ranjen v nogo in roko, ter ga odpeljal v bolnišnico.

DOBILI SMO PADALA

Dne 3. avgusta 1944 je nad Gašpirčevim grabnom za Vršnikovim robom delovna skupina pod vodstvom Andreja Fonda iz Lokev pri Trstu in Bleda začela graditi nov logor za ranjence.

Proti večeru so se pri Havdeju in Knezu zbirali borci VKO, ker so pričakovali avion in pošiljko. Pozno ponoči je pripeljal orožje in obleko, ter tovor odvrigel na Havdejeve in Knezove njive, kjer so zakurili tri kresove. Z intendanti smo bili tudi poleg in nažicali nekaj oblek, perila, padal in hrane. Krn pa je dobil novo obleko in ameriško brzostrelko. Ker smo dobili tudi velika padala, smo jih prebarvali z zeleno oljnato barvo in iz njih napravili velik šotor in ga postavili na pripravljeno mesto v Gašpirčevem grabnu.

* (Žandar Lashof, Podpečanov Maks iz Ljubnega in Zg. Jezovčnik iz Luč).

Solčava 24. oktobra 1944

7. avgusta je obiskal s Krnom partizansko bolnišnico tudi partizanski duhovnik Šmon, ki je ostal med nami nekaj dni.

8. avgusta smo se selili v nov logor. Manfreda iz Logarske doline prinese vest, da so tam Nemci in se bližajo Solčavi. Zato sta v naš logor prišla tudi duhovnik Šmon in njegov spremljevalec. Proti večeru pa sva prišla še s Krnom in prenočila pri njih. Ranjenci so spali pod šotorom, mi pa na prostem. Bil je že mrak in ukazana stroga tišina. Seveda mnogi niso mogli biti tiho, pogovarjali so se in se smejali.

Krn, ki je ležal blizu mene, je nekaj časa godel, ker pa ni nič pomagalo, se je na ves glas zadrl: »Tišina...« Mislil sem si, taka tišina mora nas vse spraviti k vragu, če bi bili v bližini Nemci.

9. avgusta, ko sem jim prinesel sporočilo, da ni več nevarnosti, smo odšli Krn, partizanski duhovnik Šmon in njegov spremljevalec k Havdeju, jaz pa sem odšel po pošto in prinesel Pepci pismo.

11. avgusta smo bili obveščeni, da bo zopet pripeljal avion. Zato smo se zopet pripravili, da gremo na žicanje. Prinesli smo nekaj padal, obleke, sanitetnega materiala.

13. avgusta je prispel k delovni skupini Zorko, ki je bil pozneje nekaj časa bolničar. Iz bolnišnice sta bila odpuščena Milan in Poljakinja Anica. Za bolnišnico smo dobili eno italijansko puško, naslednji dan pa je Andrej prinesel dve avstrijski puški.

15. avgusta je deževalo. Skala je odšel po solato in prinesel tudi nove karte za igranje. Ko je prišel Janez, so jih vrgli na pogrado.

DELOVNA SKUPINA PRI SVPB — SZC

Zaradi vedno večjega dotoka ranjenec v večkratnih premikov je bilo pri bolnišnici nujno ustanoviti stalno delovno skupino za gradnjo novih objektov. Sprva je vodil gradnjo Ivan Zalesnik-Bled iz Solčave. Bil je gozdni delavec, žagar, spoznal se je tudi na stavbno delo. Že ves čas obstoja partizanske bolnišnice je bil pri tem delu in pri intendanci. 1. avgusta 1944 je prevzel vodstvo delovne skupine J. Fonda-Andrej iz Lokev pri Trstu, po poklicu stavbenik. Prišel je s Pohorja, kjer je gradil bolnišnice za ranjence. Ivan Zalesnik-Bled je bil določen za novo delovno mesto, za vodjo delovne skupine pri Pepci in Skali v Bistri na Koroškem, kamor je odšel z njima 17. avgusta 1944.

OGNJENI ZUBLJI NAD SOLČAVO

Mesec oktober 1944. leta se je nagibal h kraju. Bilo je dolgočasno jesensko vreme z deževjem. Vode so nekoliko narasle in zrak se je močno ohladil. Težko smo ža čakali sonca, ki se je pokazalo v vsej svoji bleščeči lepoti in posušilo kapljice, ki so se kakor drobni kristalčki utrinjali z drevja. Partizansko življenje v osvobojeni »republik« je potekalo normalno. Čete in bataljoni Vzhodnokoroškega odreda so prihajali na počitek in odhajali na nove akcije. Vedno večji razvoj ljudske oblasti in zavesti Solčavanov Nemcem ni šel v račun.

Nad Solčavo so se začeli zbirati temni oblaki smrti in krvavih načrtov, ki so jih pripravljali Nemci.

Da bi Solčavanom in partizanski vojski napravili čim večji udarec, so za svoje zločinske načrte izbrali 24. oktober, ko so že vsi ljudje imeli v glavnem vse poljske pridelke pod streho. Tisto leto je bila letina v našem kraju zelo dobra. Bilo je hrane dovolj za Solčavane in partizane.

22. oktobra je bila v prosvetni dvorani v Solčavi proslava osvoboditve Beograda, ko je med splošno navdušenje in veselje padla vest, da se bližajo Nemci. Dvorana se je mahoma spraznila. Kdor je le mogel, je bežal v hribe. Doma so ostali večidel starčki in otroci. Partizani komande mesta Solčava so se pripravljali, da v zasedi sprejemejo sovražnika. Toda Nemci so bili v takšni premoči, da so se morali borci po kratki borbi umakniti. Ujeli so ranjenega partizana, ki ni mogel ubežati, nato pa začeli vdirati v hiše in ropati, kar jim je prišlo pod roke. Vrata so odpirali kar s puškinih kopiti, domačine pa obkladali z najsramotojšimi psovkami. Še tisti večer so prisilili dva starčka, da sta morala praskati partizanske napise z zidov. Utaborili so se v vasi in na okoliških kmetijah. Vseposod so klali prašiče, pekli perutnino in jedli kot grabežljivi volkovi. To je bil »herrenvolk« iz Železne Kaple in Borovelj (13. policijski regiment in policija iz Črne na Koroškem s svojo drhaljo). Čez dva dni, 24. oktobra, so šli po hišah in povsod naročili, naj pripravijo ležišča v vsaki sobi. Treba je bilo vse sprazniti in v sobe nanositi slame ali sena za ležišče. Toda to je bila le pretveza za hitrejši požig.

Popoldne tega dne je Solčavi hitel na pomoč del XIII. brigade, ki se je dotlej mudila nekje na Pohorju. Od nagle in dolge poti so bili borci zelo utrujeni. Na Rečici v Zgornji Savinjski dolini so si zato oskrbeli prevoz s konji do Solčave. Prve položaje so zavzeli na gričku pri Pečovniku ob vznožju Robanovega kota. Dve četi pa so poslali v napad na Nemce v Solčavi. Ena četa je krenila po južni, druga po severni strani pobočja prek Havdeja, da bi jim prišla za hrbet. Hkrati sta obe četi morali zavarovati bolnišnico v Robanovem kotu in poskrbeti za nemoten prevoz ranjenec v primeru nevarnosti. Vsa posadka bolnišnice je bila v pripravljenosti, ker so se od časa do časa širile govorice o velikem številu Nemcev, ki da so zasedli Solčavo.

Dan se je nagibal h koncu. Vsi so nestrpno čakali, kdaj se bodo oglasili partizanski šarči, bređa in minometalec, ki ga je imela četa na južni strani. Toda dolgo se ni nič zgodilo, medtem pa so med partizanskimi enotami krožili kurirji in obveščevalci s slabimi poročili. Ugotovljeno je bilo, da »bacaču« primanjkuje min. Komandant bataljona XIII. brigade je nato pozval prostovoljce, med katerimi sem se javil tudi jaz, naj ponesemo četi mine. Tadej, Ris in še nekateri iz partizanske bolnišnice so šli že prej na obveščevalno. Prispeli smo na določeno mesto nad Brezjami. Tu smo videli neko patroljo, o kateri smo mislili, da so borci XIII. brigade. Začeli smo jih klicati. Tam blizu pa so bili naši tovariši iz predhodnice, ki so se nam odzivali, tako da so

se klici nekajkrat ponovili. Naslednji dan smo zvedeli, da je bila to nemška patrolja, ki je prišla v Brezje požigati in se ji je zato tako mudilo v Solčavo. Ko je patrolja slišala naše klice, se je zbala in pobegnila in tako še danes stojijo v Brezju hišice. Četa se je medtem premaknila in je nismo našli. Zato smo odšli proti Ogradniku, a tudi tam ni bilo nikogar. Ta čas pa je že zajel plamen gospodarsko poslopje pri Ravničarju in Ramšaku. Nemci so začeli požigati. Prebivalci Solčave so se morali pripraviti za odhod, s seboj pa je lahko vzel vsakdo le najnujnejše. Nemci so ljudi zgnali na trg, dva policista pa sta medtem zažigala stavbe. Vsa vas je bila naenkrat v plamenih. Iznad belih domačij se je valil gost dim. Zubelj v vsaki hiši je trepetal in se večal. Kmalu se je ogenj tako razširil, da je bilo videti eno samo veliko gorečo baklo. Vsa okolica je bila razsvetljena od požara. Ljudje so od strahu in groze pešali, medleli in klicali na pomoč. Osmojena živina v hlevih in zunaj je divje rjavela. Veliko je je zgorelo in se zadušilo. Vmes se je razlegalo vpitje Nemcev nad brezdomci, pokalo pa je tudi strelivo, skrito po hišah. Nemci so še bolj divjali, ker so mislili, da jih partizani napadajo. Ljudje in preostalo živino so odgnali po cesti proti Logarski dolini.

Dolga vrsta se je počasi pomikala po beli cesti. Vsi — žene, možje in otroci — so bili obloženi kakor mule. To je bila žalostna procesija. Nemci so med potjo zažgali hiše na Gmajni. Prišli so tudi v Šturmovo ravno, ter takoj planili v hlev in s sekirami pobili dva prašiča. Ker je gospodinja Mimika videla, kaj se dogaja, je vsa prestrašena s tremi otroki in pestunjo Pavlo Ošep ušla skozi okno v hosto. Nemci so jih opazili in užgali z mitraljezi za njimi, vendar k sreči ni bil nihče zadet. Ko so bili že na varnem v hosti, je gospodinja ugotovila, da je v hiši, ki so jo zažgali Nemci, ostala hčerka Francka, ki je spala. S Pavlo sta se splazili v hišo in jo še zadnji trenutek rešili.

Tudi hišo Matevža Poličnika so zažgali. Vendar so bili v bližini skriti ljudje in so takoj po odhodu Nemcev ogenj pogasili.

Ko so prispeli k Logarjevim sestram, so izgnance strpali na podstrešje hotela in vse je kazalo, da jih mislijo sežgati s stavbo vred. Marija Podbrežnikova, ki je znala dobro nemško in je bila tudi nekaj časa v službi pri nemškem generalu Brauchitschu v Berlinu, je Nemce pregovorila, da so Solčavane spustili s podstrešja, nato pa zažgali samo hotel. Potem so med ljudmi odbrali za delo nezmožne, otroke, ženske in starčke, 46 po številu, in jih pustili pri kmetici Agati Podbrežnik. Ostale so z živino vred odpeljali proti Železni Kapli. Isti dan so zažgali tudi hotele in gospodarska poslopja v Logarski dolini.

Zgodaj zjutraj 25. oktobra smo šli v vas, da poizvemo, kaj se je zgodilo s svojci Ogenj je dokončeval svoje opravilo. Velikih zubljev ni bilo več, tlela so le še posamezna bruna in deske. Prvi odenki jutranje zarje so prodirali na turbobno pogorišče. Po vsej dolini se je daleč okrog valil gost dim in smrad po ožganinah. Ožgano tramovje je ležalo vse križem, pod njim pa poginula živina. Tam,

kjer so se prej belile prijazne hiše, gostoljubna zatočišča partizanov, je samotno molelo le nekaj osmojenih ruševin, nemih pomnikov okupatorskih grozodejstev.

Zvedel sem, da so moji ušli Nemcem, zato je bil pogled na požgani dom manj turoben. Še prašič je ušel in si v sosednjem vrtu ob cesti izril jamo, kjer je preležal noč. Zgodaj zjutraj, ko je mama šla na pogorišče, jo je takoj spoznal in se oglasil. Kako vesela ga je bila, da je vsaj še prašič ostal in jih rešil iz najhujše stiske. Drugega prašiča pa so Nemci že prejšnji večer zaklali. Kakor tatovi so se pripizlali v hlev in ga tako hitro zaklali, da ni niti glasu spustil od sebe, samo vrata na hlevu so malo zaškripala in to je mami dalo povod, da je šla pogledat. Prašič je že ležal v mlaki krvi pred zelenici. Ker ji je eden izmed policistov pomolil puškino cev pod nos, se je s strahom vrnila v sobo. Odpeljali so tudi kravo. Pri Herletu ogenj še ni zajel vseh spodnjih delov hiše, zato smo pomagali domačinom rešiti, kar se je rešiti dalo.

Kolona izgnancev se je počasi pomikala proti kmetu Žiboltu, kjer je bil kratak počitek. Zmučeni, lačni in v strahu so zopet nadaljevali pot v neznanu. Bil je hladan dopolan. Slana, ki je čez noč pobelila travnike in njive, je živo skelela v bose nožice otrok, ki niso mogli vzeti s seboj čevljev.

Gnali so jih mimo Covnika in Ruč proti vrhu. Za seboj pa so vse požgali. Zelo so pazili na ujetega partizana in Kolarjevega Franca, ki so ga tudi imeli za partizana. Ta dva se nista smela nikamor premakniti brez posebne straže. Kolona je že prispela do kmeta Pavliča v Koroški Beli. Na dvorišču se je nabralo mnogo ljudi in živine, ki so lačni čakali na kakšen grizljaj. Nekateri so se opogumili in šli prosit h kmetu za košček kruha, toda naleteli so na gluha ušesa.

Medtem je prispel tudi bataljon XIII. brigade, ki je sledil Nemcem. Ko se je kolona izgnancev začela pomikati s Pavličevega dvorišča, je zaropotalo. Borci XIII. brigade so se vsuli na Nemce z več strani, posebno tja, kjer je bilo več Nemcev v skupinah, ker so morali paziti, da ne bi zadeli tudi kakega civila. Krogle so žvižgale nizko nad glavami, ker so imeli kritje v globači. Nemci so vpili nad civilni »Dekung, hin legen, aufpassen« itd. in jih gonili naprej, ostali pa so se branili pred partizani. Ko so prispeli na cesto v Belo, so se morali vsi v najstrožji tišini in v velikem razmaku pomikati po cesti proti Železni Kapli. Med borbo pri Pavliču so izkoristili priliko trije Solčavani: Matija Černe, Ljubo Prodnik in Katarina Klemenšek, ter ušli med točo krogel proti vrhu in na solčavsko stran. Toda že naslednji dan so Nemci Ljuba in Matijo zopet ujeli in odpeljali v taborišče. Rešila se je samo Katarina Klemenšek. Iz kolone, ki so jo Nemci gnali proti Črni, pa sta ušla Frančiška Štifitar s hčerko Mileno in Vinko Resnik.

Ko so se Nemci 26. X. vrnili na ponovno ropanje in požig k Sv. Duhu, je kmet Jurij Selišnik-Stevo obupal in si rajši prerezal vrat, kakor da bi še enkrat okusil taborišča, ki jih je poznal še iz prve

svetovne vojne v Italiji. Peljali so ga v celovško bolnišnico, kjer je podlegel.

Iz knjige »Gamsi na plazu« je razvidno, da so v tej ofenzivi pri požigu Solčave sodelovali tudi Grabštajnski nacisti.

Nemci so s svojimi zločini končali šele 27. oktobra.

Po požigu je KNOO za vse, ki so bili brez strehe in hrane, organiziral stanovanja in hrano pri Agati Podbrežnik, kmetici v Logarski dolini, ki so ji Nemci prizanesli. Tudi župnišče se je popravilo, da se je vanj vselilo nekaj družin. Kdor pa je imel možnost dobiti hrano in stanovanje pri sorodnikih ali znancih, se je stisnil k njim. V župnišču je bila skupna kuhinja, ki jo je vodil gospodarski referent pri KNOO Franc Plesnik mlajši iz Logarske doline. Za hrano je bilo takrat težko.

Ljudje so hodili po njo daleč izven Solčave na Koroško, v Železno Kaplo in okolico, v Mežiško in Savinjsko dolino. Partizani so organizirali tudi skupne akcije. Marsikje so naleteli Solčavani na gluha ušesa, posebno pri tistih, ki so imeli še vsega dovolj in se je po njihovih žilah pretakala hitlerjanska kri. Mnogi pa so razumeli bedno življenje in jim nabasali, kolikor so mogli nesti. KNOO je nudil družinam brez streh tudi denarno pomoč, ki je pa seveda bila le za najnujnejše potrebe.

Po osvoboditvi so se preživeli izgnanci vrnili na svoje porušene domove in jih z golimi rokami začeli obnavljati. Toda rane vojne še niso zacelile. Neobnovljene osamele kmetije bodo še dolgo nemo pričale o grozodejstvih okupatorja.

Marija Terglav-Milena

SVOBODA

Končala se je 2. svetovna vojna, ki je onesrečila in usmrtila milijone ljudi, posebno v Evropi. Ko smo partizani na Svinški planini zvedeli za to, smo se predali brezmejnemu veselju. Objemali smo se, metali kape v zrak, streljali v zrak, plesali po cesti in travi. Nato je sledil zbor bataljona. Tudi aktivisti smo se mu pridružili. Na čelu je bil zastavonoša, harmonikar je igral na ves glas. Šli smo pri belem dnevu proti Djekšam in naprej v dolino. Ljudje so stali pred hišami, nam mahali, nas pozdravljali. Nekateri so nas samo gledali, verjetno so prvič videli partizane. To so bili nepozabni trenutki, ne moreš jih popisati, to moraš doživeti. Obenem je bilo to tudi slovo. Tovariši, s katerimi smo delili dobro in slabo, smo se razhajali, naše poti in dolžnosti so šle na vse strani in z mnogimi se nismo več videli. Prispeli smo v bližino Grebinja (Grüffen).

Na cesti, ki pelje proti Volšpergu in Št. Pavlu, so bili v zasedi Nemci. Obveščevalci so imeli polne roke dela. Drugi dan so v Grebinj pripeljali angleški tanki in oklepne enote. Pred nemško občino so na stopnicah in ploščadi stali ujeti nemški oficirji — še z našitki, toda brez epolet, orožja in odlikovanj. Strašno mrki so bili njihovi obrazi in pogledi. Meni se je zdelo, da bi nas najraje raztrgali na kose. Ampak njihova moč in slava je minila in pred njimi je korakal angleški stražar.

Tisto noč sva s Katjo spali pri neki ženski v Grebinju. Postlala nama je v sobi na divanu. Jaz nisem bila navajena spat na mehku, pa sem šla na tla. Zjutraj pride ženska v sobo, vidi, da sem na tleh, pa pravi po nemško: »Za božjo voljo, kaj ste dol padli.« Še to moram povedati, da smo v Grebinju po trgovinah dobili veliko belega, rdečega in modrega blaga, iz katerega so nam šivilje zašile naše zastave, ki smo jih mi in tudi drugi ljudje izobesili po hišah.

Naslednji dan sem se z nekaj tovariši peljala z vojaškim avtom skupno z ujetimi Nemci, ustaši in angleškimi stražarji v Velikovec. Vozili smo se skoraj ves dan, ce-

sta je bila čisto zatrpna z vojaštvom, opremo, begunci, konji, tanki. Ob cesti pa so ležali veliki kupi orožja, opreme in ljudi. Povsod vse živo vojske vseh barv in rodov. Takrat se nisem zavedala, v kakšno nevarnost sem se podala s tisto vožnjo. Jaz v partizanski uniformi in orožjem, a ustaši, Nemci in še kdo na istem tovornjaku, na isti poti v Velikovec. Okrajni komite KPS in SKOJ se je nastanil v bivšem Partaihausu na glavnem trgu. V isti stavbi pa so imeli svoj štab Angleži. Pred hišo na drogu je visela velika angleška zastava. Z njeno zapleteno sestavo, oziroma s šivanjem, sem se v Grebinju s šiviljami vred pošteno namučila. Tudi na našem drogu je veličastno vihrala jugoslovanska zastava s peterokrako zvezdo. Ob njej so bile še zastave naših zaveznikov. Takrat smo si bili z Angleži v še kar dobrih odnosih. Spominjam se, da smo jih povabili na naš miting (bil je v kino dvorani pri restavraciji Kranc). Mislím, da sva šli z Dunjo v uniformi vabiti naše sosede Angleže na ta miting. Zelo lepo so naju sprejeli. Obljubili so, da pridejo in res so tudi prišli. Počasi pa so se začeli naši odnosi krhati. Vedno pogosteje je prihajalo do konfliktov med našo vojsko in angleško oblastjo. Okrog 20. maja pa je naša vojska dobila ukaz, naj se umakne na stare meje. To so bili zelo žalostni dnevi za nas partizane. Prenekateri partizan je jokal, krel, streljal v zrak, ampak vse skupaj ni nič pomagalo. O usodi Koroške ni odločala prelita kri, ampak politika. Razočarani pa nismo bili samo mi, ampak tudi naši zavedni Korošci. Aktivisti, kolikor nas je na Koroškem še ostalo, smo šli v civil in ponovno v ilegalo. Samo s to razliko, da smo se sedaj skrivali pred našim včerajšnjim zaveznikom.

Junija 1945 je bil v Ljubljani II. kongres ZSM (Zveza slovenske mladine). Jaz sem bila še vedno sekretar mladine za okraj Velikovec in dobila sem direktivo, da moram organizirati delegacijo koroške mladine za ta kongres. Ne vem točno, ali jih je bilo 5 ali 6, dobro pa se spominjam,

da je bil v tej delegaciji Hilarij Škof, mladinec iz Šmarjete pri Šent Ruprehtu. Delegati so dobili potrdila, da so delegati za ta kongres, in navodila, kje se v Ljubljani dobimo. Spominjam se, da je bil to klošter, v kateri ulici, pa ne vem več. Za koroške mladince ta pot ni predstavljala nobenih težav, ker so imeli dokumente, tako imenovane Kenkarte. Angleži so k temu kartonu dodali samo svoj karton z velikim modrim krat. Jaz pa sem bila brez dokumentov. V Ljubljano pa sem morala priti, saj sem bila vodja delegacije. V Velikovcu sem dobila moško kolo, sedla nanj in se zapeljala po strmi ovinkasti cesti proti dravskemu mostu. Na mostu je bila straža. V roki sem držala karton z modrim križem (priskrbela mi ga je neka mladinka), in, ne da bi stopila s kolesa, molila tisti karton proti angleškemu stražarju. Srečno sem prišla čez Dravo in se odpeljala proti Železni Kapli. Tam je bila čez cesto rampa, ob rampi pa angleška policija. Malo pred rampo ob cesti je bila gostilna. Prislonila sem kolo ob zid, vzela s kolesa aktovko, šla skozi hodnik gostilne v stranišče in skozi straniščno okno čez vrt in čez brv proti Jezerskemu. Na Jezerskem sem prešla avstrijsko-jugoslovansko mejo. S kamionom sem prispela v Ljubljano in se tam dobila z mojo delegacijo. Kako dolgo je kongres trajal, ne vem več, dobro pa se spominjam, kako smo demonstrirali po Ljubljani. Nosili smo velike transparente, na katerih so bila gesla: Ne damo Koroške, kjer so padali naši borci, tam so naše meje. Dva ali tri dni nisem mogla glasno govoriti, tako sem bila hripava. Ampak vse skupaj ni nič pomagalo, meje so določili za zeleno mizo. Po končanem kongresu sem se vrnila na Koroško, v Velikovec in okolico. Imela pa sem smolo. Na dravskem mostu me je ustavil pomožni angleški policaj, Avstrijec po rodu, znal je tudi slovensko.

To je bilo pa tako: Sedež okrožnega komiteja KP in SKOJ je bil v Velikovcu na Partaihausu. Neko dopoldne pa pride na naš komite človek v žandarski uniformi z belim trakom na rokavu. Na traku je imel črki MP. Vpraša za šefa. Tovariša Krištofa, ki je bil sekretar, takrat ni bilo. Jaz sem bila članica komiteja, pa ga vprašam, kaj bi rad. Pa pravi, da bi potreboval pisalni stroj. Odgovorila sem mu, da so stroji vojni plen, da je v službi pri Angležih, pa naj mu dajo stroj. No, po enem mesecu se spet srečava. Vprašal me je, kje imam dokumente, kdo sem in kam grem. Rekla sem, dobro veste, kdo sem, dokumentov pa nimam. Predal me je angleški policiji, naložili so me na džip in na policijo. Policija je bila v visoki stavbi, kjer je zdaj okrajno sodišče. Dali so mi tolmača, Čeha po rodu, bore malo sva se razumela. Pregledali so mi aktovko, v njej sem imela osebne stvari, časopise in čisto na dnu italijansko barretko. Ker so pregledovali bolj površno, je med perilom niso našli. Dodelili so mi stražarja in me poslali k angleškemu guvernerju. Spet se je začelo zasliševanje, kaj delam tukaj ali jih je še več, kje se hranimo itd. Odgovarjala sem v slovenščini. Ker sem precej dobro znala nemško, sem ugotovila, da tolmač ne govori tako, kot bi moral. To sem mu tudi rekla, pa se je zadržal: »Zakaj pa potem ne govoriš nemško, če znaš!« Jaz pa nazaj: »Zato, ker je tukaj uradni jezik angleški, ker pa angleško ne

znam, govorim svoj materinski jezik.« Dodelila sem neke papirje, da naj se javim v zbirnem taborišču v Celovcu za transport v Jugoslavijo. Dodelili so mi stražarja, ki naj bi me odvedel v Celovec. Pripomniti moram, da je bil angleški guverner vljuden z menoj. Prosila sem ga, naj mi da propustnico, da bom sama šla v Jugoslavijo, pa je rekel, da ne more. Zveze s Celovcem so bile takrat zelo slabe, proge porušene, dolgo je bilo treba čakati na vlak.

Moj stražar je postal žejen. Šel je v bližnjo gostilno na vrček piva. Mene je seveda vleklo s seboj. V gostilni je bilo pri šanku veliko ljudi, policaj se drenja za svoj vrček piva, jaz pa se zamešam med ljudi, se izmuznem iz gostilne pa hitro proti Šv. Ruprehtu. V grajskem parku sem se preoblekla, preuredila pričesko (aktovke mi niso

vzeli, v njej sem imela obleko). Od tam sem šla v Šmarjeto h kmetu Škofu. Tam sem ostala cel mesec. Vmes sem hodila v Velikovec k zobozdravniku, k nekemu Čehu, ki je delal samo za Angleže. Hotela sem mu plačati, pa ni hotel vzeti ničesar. Denarja sem imela dovolj, cel sveženj nemških mark. Ta denar sem dobila, ko so tovariši na podstrešju Partaihausu v Velikovcu odkrili velike zaboje denarja, čokolade, bonbonov, enake in še druge dobrote. Vsi zaboji so bili zaklenjeni z velikimi ključavnicami in zakovkami. Nekaj rafalov in vse se je odprlo. Vem, da se tovariši, ki so bili maja 1945 tam, tega še spominjajo.

Moje aktivistično delo na Koroškem je postalo tako težko, da sem se po nasvetu dr. Petka avgusta 1945 vrnila v Jugoslavijo.

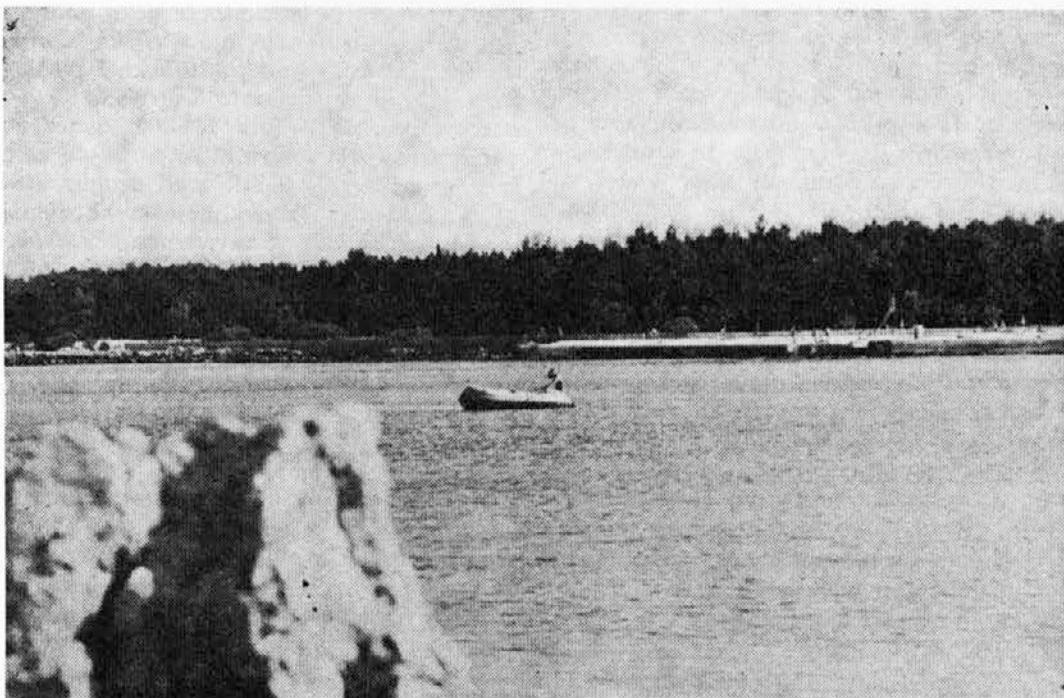
Lipej Kolenik-Stanko

Srečanje s prvimi partizani

Bili smo že skoraj sredi vojne, vendar smo slutili, da je do zmage nad okupatorjem še daleč. Že 1942. leta smo slišali o partizanih, o »banditih«, o »roparjih« ipd. Seveda so to propagando proti partizanom hitlerjanci skrbno pripravljali, da bi tako našega zatiranega človeka čim bolj zastrašili, da se ne bi upal povezati se s partizansko vojsko. Kljub vsej tej propagandi pa se je tudi tiho šušljalo, da se partizani borijo proti Hitlerju, da se borijo za svobodo. Med vsemi temi govoricami o partizanih smo tavalili in čakali, kaj nam bo prinesla prihodnost.

Huda zima 1942/43. leta se je le počasi umikala. Le tu in tam se je zaslišalo streljanje. V glavnem pa smo bili nevedni in prestrašeni. Zgodaj spomladi 1943. leta, bil je velikonočni teden, pa je bilo tako daleč,

da so nas obiskali partizani na domu v Šmarjeti pri Pliberku pri Koleniku in pri okoliških domačijah in vaseh. Nekega večera, ko smo vsi domači že spali, nas prebudi močno trkanje na oknih. Hitro smo bili vsi budni in čakali, kaj to pomeni in kdo trka. Od strahu se nihče ni upal oglašiti, saj smo bili razen mame trije brati še vsi mladoletniki. Po ponovnem trkanju zaslišimo klice od zunaj: »Odprite, partizani so tu, partizanska vojska, slovenska vojska!« Vsi smo bili presenečeni in čakali smo, kaj se bo zgodilo. Mama je zbrala toliko poguma, da je vstala in šla odpirat hišna vrata. V vežo so drug za drugim stopili partizani in napolnili vežo in nato kuhinjo. Kmalu po prihodu partizanov smo se opogumili tudi mi trije bratje in se podali v kuhinjo. Moja radovednost je bila

Morje vabi

velika, saj sem iskro upora nosil že v srcu in težko čakal na srečanje s prvimi partizani.

Z veseljem sem ugotovil, da partizani niso taki razbojniki, kot so jih prikazovali okupatorji.

Ko so partizani posedli okrog mize v kuhinji, smo z odprtimi usti čakali in požirali vsako njihovo besedo. Ogledovali smo jih od vseh strani in ni bilo nič kaj takega na njih, da bi odbijalo. Bili so vsi mladi, lepi in skrbno obriti in oblečeni. Zunanji videz teh prvih partizanov nikakor ni kazal, da bi bili kaki razbojniki, temveč nasprotno. Bili so simpatični in takoj so znali osvojiti srca vseh nas in vseh tistih, s katerimi so dobili zveze. V kuhinji so nam partizani, bilo jih je sedem ali osem, ponovno povedali, po kaj so prišli. Da se borijo proti fašističnemu okupatorju in prosijo za sodelovanje. Razložili so nam tudi pomen NOB, ki povezuje vse poštene Slovence proti okupatorju. Rekli so nam tudi, da bomo skupno ob sodelovanju vseh poštenih Slovencev pregnali hitlerjance in da bomo potem zopet svobodni. Seveda so bile vse te besede za nas nekaj novega, nekaj povsem drugega, kot smo bili navajeni do sedaj. Dale so nam veliko misliti in vlile so nam upanje v srca, da bo zopet prišla pomlad — svoboda. Radovedno smo ogledovali njihove puške in brzostrelke in že smo jih v mislih nosili na svojih ramenih.

Posebno zanimanje med temi partizani pa je zbujala mlada plavolaska, Marjetka po imenu. Nisem si mogel tedaj predstaviti, da bi bila tudi ženska med moškimi, ki so se odločili, da zagrabi puške, in če je potrebno, da dajo tudi svoje življenje za svobodo. Partizanka Marjetka pa je bila živa kot živo srebro, čeprav vsa drobna, je še posebej znala vplivati na človeka. Povsodi, kjer se je pojavila, je bila dobro sprejeta in na mah so bila vsa srca njena. Tudi pri nas je bilo tako. Ko pa je po daljšem času prosila mojo mamo, če bi lahko skuhala večerjo, je mama hitro začela pripravljati žgance in mleko. Vsi partizani so sedli okrog mize in zajemali, kot bi že dolgo nič ne zaužili. Verjetno tudi res niso.

Med pripravljanjem večerje pa tudi po njej so partizani zapeli, da je odmevalo po kuhinji in še daleč izven nje. Posebno živahno in veselo pa je postalo, ko je eden potegnul harmoniko; ta je bila njihova stalna spremljevalka. Marjetka pa je vedno spet začela peti novo pesem. Petja in igranja ni zmanjkalo in noč je že skoraj odhajala, ko so se partizani odločili, da odidejo. Ko so odhajali, so nam zabičali, da ne smemo o tem dogodku nikomur nič povedati. Odšli so v temo, mi pa še potem, ko je bilo vse mimo, nismo mogli zaspati. Navdušili so nas in postali smo tovariši. Posebno pa mi je ostala od tega srečanja v spominu partizanska pesem »Bilečanka«: »Čuje se odmev korakov po kamenju Hercegovskem...« To pesem, kakor tudi vse te prve partizane, bom ohranil vedno v živem in neizbrisnem spominu, dokler bom živel.

Naslednje jutro pa sem moral jaz nesti zajtrk na dogovorjeno mesto. Šel sem korajžno na pot, obenem pa me je bilo strah, da se ne bi prigodilo kaj hudega. Zajtrk sem moral prinesiti na velik hriber vrh naše domačije in tam naj bi me po dogovoru čakali partizani. Za spoznavni znak pa smo

se zmenili tako, da bom žvižgal melodijo »Prišla bo pomlad...«

Zasopljen sem nosil po gozdu v strmino košaro, v kateri je bil zajtrk. Ves čas sem se bal, če bom sploh mogel zažvižgati na dogovorjenem mestu to melodijo. Ko sem se približal kraju, za katerega smo se zmenili, sem začel nekako žvižgati. Še danes ne vem, kako sem žvižgal: prav ali ne? Verjetno je šlo po strani. Kljub temu so se iz zaklonov začeli dvigati partizani in kaj kmalu sem bil obkrožen od njih. Posedli so po vresju in začeli zajemati iz velikega piskra repičevo juho. Rekli so, da se zvečer na domu zopet vidimo. Prišli so na večer, večer za večerom, mi pa nismo imeli več strahu pred njimi, če so trkali na okna in klicali: »Vstanite, odprite! Slovenska vojska je tu, partizani so tu!«

Nepozabna mi bodo ostala imena skupine partizanov, ki so prišli prvi k nam, da nas pridobijo za sodelovanje in podporo v boju proti fašizmu.

To so bili:

Mrzel Milan-Mile iz Zagorja

Olga Kastelic-Marjetka iz Trbovelj

Mateja Pečnik

POHOD PO POTEH AVNOJA

Prevaljska organizacija ZB je lani organizirala izlet po poteh AVNOJ. Sreča mi je bila naklonjena, da sem šla na pot tudi jaz. Napočil je težko pričakovani dan. Sredi noči smo se z udobnim avtobusom popeljali proti Mariboru. Naša prva postaja je bil Podlehnik, kjer smo se malo pokrepčali. Ko smo se vozili po Hrvatskem Zagorju, nam je vodič pričel pripovedovati zgodovino manjših krajev, skozi katere smo se vozili: Krapina je znana po pračloveku in toplicah, stubiškem gradu, spomeniku Matiji Gubcu — voditelju kmetov in kmečkih uporov.

Po novi avtocesti smo drveli proti Zagrebu, ki pa smo ga zaobšli. Kljub temu smo izvedeli, da je mesto že nekaj stoletij kulturno, gospodarsko, industrijsko in prometno križišče, danes prestolnica Hrvaške. Leta 1852 je štelo mesto Zagreb le 15.000 prebivalcev, 1921. leta 151.000, danes že več kot 600.000. Po vojni se je mesto zelo hitro razvijalo in dobilo med drugim številne kulturne ustanove, vojaško akademijo. Zagrebški knjižni zavod ima čez 70.000 knjig in okoli 6000 rokopisov. Danes je v Zagrebu mnogo trgov poimenovanih po znanih revolucionarjih. Zelo znan je Radičev trg, kjer je bil 1573. leta kronan in usmrčen vodja kmečkih uporov Matija Gubec. Zagreb je drugo največje mesto v Jugoslaviji. Med NOB je žrtvoval čez 50.000 prebivalcev.

Pot nas je vodila dalje po cesti bratstva in enotnosti. Že v teh zgodnjih urah so nas vzdolž nje pozdravljali brigadirji z veselimi mahanjem; kar zavidala sem jim.

Vozili smo se skozi Slavonijo. Pot nas je v ravnih prostranstvih vodila do žalostnega kraja Jasenovca. Tam je bilo eno od štirih najgrozotnejših evropskih taborišč, kjer je bilo na najokrutnejši način ubitih

Peter Tomazin-Skala iz Mežice
Tone Okrogar-Nestl iz Zagorja
Gregor Burjak-Jur iz Tople, sedaj Leše
Andrej Mokina-Jaka iz Koprivne
Metod Pandev iz Črne
Pavle Sekalo iz Jamnice
Franc Visočnik-Falent iz Šmarjete pri Pliberku

Benedikt Žagar-Dušan iz Dravograda

Ti prvi partizanski junaki so prinesli k nam baklo upora. Vedno se jih spominjam, kako so bili korajžni, ponosni, neustrašni ter predani stvari in kako so znali prepričevalno nastopiti povsod tam, kjer so se pojavili kot partizani, borci in oznanjevalci novega, svobodnega sveta.

In vedno več Slovencev in antifašistov je podpiralo osvobodilno gibanje. Iskra upora je zajela vso našo Koroško in ni bilo več sile, ki bi mogla to gibanje zatreti. Odpor proti okupatorju je rasel in zajel vedno več ljudi. Tudi mene.

In prišla je vigred, kakršne še nikoli prej ni bilo. Zopet smo upali v življenje in v našo veliko moč.

700.000 prebivalcev Jugoslavije. Že od daleč nas je pozdravil beli cvet, veličasten spomenik jasenovskim žrtvam. V muzeju smo si ogledali razstavljenе predmete, ki so jih v opustošenem taborišču našli po vojni.

Film pa nam je približal grozotna dejanja ustašev nad prebivalstvom. S čudnimi občutki smo zapustili Jasenovac in se čez Savo po mostu bratstva in enotnosti odpeljali proti Bosanski Gradiški in Banja Luki, pri čemer smo obkrožili legendarno Kozaro. Najprej smo prispeli v Laktaše, zdravilišče, znano še iz rimskih časov. Od tam smo se pripeljali v Banja Luko, gosposodarsko in kulturno središče Bosanske krajine. Pred moderno zgradbo, muzejem Bosanske krajine, nas je prisrčno sprejela arheologinja profesorica Smilja Zoričić. Popeljala nas je v čudovito lepo urejen muzej in nam razkazala arheološke najdbe, prazgodovinska orodja, bosanske narodne noše, staro orodje ter oddelek NOB. Ko smo zapuščali muzej, smo bili bogatejši za marsikatero spoznanje. Žal nam je bilo, da si nismo mogli ogledati džamije FERHADJIJE in privlačne tržnice, ki smo ju videli le iz avtobusa. Čas nas je neusmiljeno priganjal. Po ozki serpentinasti cesti smo se povzpeli na visok hrib ŠEHETLUCI, kjer nas je pozdravil mogočen spomenik NOB v Bosanski krajini. Spomenik je delo kiparja Antona Avgustinčiča. S hriba je bil čudovit razgled na celo kotlino z mestom Banja Luko, ki je bilo že v davnih časih znano kot najbolj uporno mesto Bosanske krajine. O preteklosti pričajo tudi mnoge utrdbe in samostani. Za slovo smo se ob čudovitem spomeniku še slikali, seveda s prijazno vodičko, ki je povedala, da so ji naši kraji dobro znani.

Po vrnitvi v dolino smo se od Banja Luke poslovili in krenili po kanjonu reke Vrbas. Vseh lepote ozke doline se kar nismo mogli naužiti. Med potjo smo videli veliko umetno jezero za hidroelektrarno Bočac. V ozki soteski so še 3 ali 4 podzemeljske elektrarne. Bolj smo se bližali gornjemu toku Vrbasa, bolj sem postajala nestrpna. Pred nami se je svet odprl in zagledali smo mesto Jajce — srce Jugoslavije. Grič, v katerega so naslonjene tipične bosanske male hiše, na vrhu trdnjava, ob vzhodnem slap. Tolikokrat sem ga že videla na sliki. S posebnim občutkom smo se pripeljali v mesto. Ustavili smo se pred muzejem drugega zasedanja AVNOJ. Vstopili smo. Imela sem občutek, kot da smo na nekem posebno svetem kraju. Dvorana, v kateri se je odločilo, kakšna bo naša nova Jugoslavija. Ogleдали smo si katakombe, kjer je bival vrhovni štab s Titom na čelu ter se dež Tanjuga v času zasedanja.

V hramu boga Mitre, boga sonca in svetlobe, smo spoznali, da je Jajce znano že iz davnih časov.

Ogledali smo si slap Plive, ki pada 32 m globoko v reko Vrbas. Po pripovedi vodiča smo izvedeli, da nekateri pogumneži skačejo z vrha slapa Vrbas in s tem privlačijo pozornost številnih turistov.

Ko je legel že mrak v kotlino, smo po ozkih ulicah Jajca krenili navkreber, na najvišjo točko, na trdnjavo. Od tam je bil silno lep razgled na danes veliko in razvito mesto. V hotelu Turist nas je že čakala zaslužena večerja. Malo smo se še sprehajali po mestnih ulicah in opazovali nočni utrip življenja.

Naslednje jutro smo spočiti in polni vtisov prejšnjega dne nadaljevali pot ob Plivskem jezeru in reki Plivi. Našo pozornost so pritegnile vodenice, mlini na vodi, ki pa jih, žal, zob časa že močno načenja.

Peljali smo se mimo Mrkonjič grada, mesta, ki je bilo nekoč zelo znano po kovaški obrti. V novejšem času so v tem predelu našli tudi precejšnja nahajališča najrazličnejših rudnin. Mrkonjič grad je znan tudi iz NOB, saj je bila tam prva konferenca ZAVNOH in ZAVNOBiH.

Peljali smo se po zanimivi kraški pokrajini mimo jezera, kjer je ribogojnica. Po kraški planoti smo se bližali Ključu, ki je znan po utrdbah in nagrobnih kamnih (stečkih), ki jih je v okolici Ključa ohranjenih še okrog 800. Mesto je znano tudi po bikoborbah in pletilstvu, ki je tu edina zvrst industrije.

V dobri uri smo prispeli do Bosanskega Petrovca, ki je znan v zgodovini kot zelo uporno mesto. Okolica je znana po velikih loviščih in po slovitih bosanskih preprogah. V tem mestu je bila od 6. do 8. decembra 1942 1. konferenca AFŽ za Hrvaško in BiH. Tu se je tudi rodil veliki slikar iz dveh vojn — Jovan Bijelić.

Okrenili smo se proti jugu in na višini 1003 m prišli k znanemu zdravilišču OŠTRELJ. Komaj je avtobus obstal, že je proti nam hitel uslužbenec hotela. Popeljal nas je v bližnji gozd, kjer smo videli posebno zanimivost — Titov vlak. Z njim se je vozil Tito v času bivanja v Drvarju. Del gozda, kjer stoji Titov vlak, je spremenjen v muzej. Po zanimivem ogledu smo že prispeli na rob drvarske kotline ter v mesto heroj — Titov Drvar. Tu se je 27.

julija 1941 začela vstaja, oborožen upor narodov in narodnosti BiH proti fašizmu.

Drvar — to je neuspeh sovražnikov zračni napad na štab in Tita 25. 5. 1944. leta. Drvar — to je 991 dni svobode, od 1387 dni, kolikor je trajala okupacija.

Drvar — ki mu je 2. junija 1974. leta Tito podelil odlikovanje heroja.

Partizansko spomenico 1941, 777 nedolžnih žrtev.

Okrožni komite SKOJ je bil odlikovan z redom narodnega heroja, tako tudi 19 borcev tega mesta.

Drvar — to je Mika Bosnić — 16-letna skojevka, narodna herojka, ki je rešila partizanski tank.

Titov Drvar je bilo prvo osvobojeno mesto te republike. V Titovem Drvarju je bil od 2. do 4. februarja kongres USAOJ, ustanovljen TANJUG in OZNA. Titov Drvar nosi Titovo ime. O tej herojski dobi pričajo predmeti v spominskem muzeju 25. maj 1944. Titova pečina in votlina BASTAŠICA, v kateri se je med vojno zadrževal vrhovni komandant Tito. V majhni dvorani ob muzeju nas je sprejel upokojeni oficir JLA — Drvarčan. Pripovedoval nam je o vojni, o času, ko je trajal desant. Takrat mu je bilo 12 let. Ko je končal svojo pretresljivo pripoved, smo mu brez besed zaploskali.

Nad mestom se dviga majhen hrib, na katerem stoji mogočen spomenik. Spomin žrtvam desanta in žrtvam v NOB.

Nazaj mimo Bosanskega Petrovca nas je vse prepotene pritegnila sinjemodra Una in Otočec ob njej. Ustavili smo se ob modernem hotelu. Nekatera je pritegnila kristalno čista voda in so se pridružili številnim kopalcem; čeprav samo z zavihanimi hlačami. Najraje bi ostali tam, vendar smo vedeli, da moramo naprej. Prispeli smo v Bihač, kjer je bilo od 26. do 27. 11. 1942 I. zasedanje AVNOJ. O zgodovinski pomembnosti tega mesta pričajo številne utrdbe, znane iz 12. in 13. stoletja. Ob reki Uni je danes zelo privlačno in lepo mesto. Ogleдали smo si ga le s krožno vožnjo. Spoznali smo, kako se v njem prepletata staro in novo. Jaz pa sem v tej vročini mislila le na slastne, osvežujoče lubenice, ki so jih domačini prodajali kar na pločniku. Nekoliko smo se že ohladili, ko smo drveli z udobnim avtobusom dalje po pokrajini Kordun. To je legendarna pokrajina, znana po silnih borbah za delavske in kmečke pravice. Ljudstvo Korduna je objokovalo izgubljene sorodnike in prijatelje ob petju otožne, a resnične pesmi, ki je zelo hitro prešla mejo Korduna in postala ena najboljših petih partizanskih pesmi tudi v drugih krajih naše domovine. Na Kordunu grob do groba, traži majka sina svoga...

Po nekaj kilometrih smo prispeli do kraja Kolarič, kjer so leta 1942 v največji ustaški ofenzivi na Petrovo goro ustaši v leseno cerkev zaprli 114 nedolžnih moških, žena in otrok ter jih s cerkvijo vred za-

Ko sonce zahaja

žgali. Skozi bližnji večji kraj Vojnić smo z vodičem, ki nas je čakal lep čas, prispeli na Petrovo goro. Med potjo smo ob vodi videli tabor tabornikov; kar bila bi med njimi.

Petrova gora — že v letu 1941 se je na Petrovi gori formiralo 15 partizanskih odredov. Konec oktobra pa je bil v vasi Vučkovići na Petrovi gori ustanovljen glavni štab NOV in PO Hrvatske. Petrova gora je bila med NOB zatočišče številnega civilnega prebivalstva. Na njej je bilo 8 partizanskih bolnišnic, tiskarna, pekarna, kovčnica, delavnice, usnjarna in lekarna. Ko smo pripešačili na Petrovo goro, središče bolnišnice, smo vsi zadihani posedli po klopeh. Naše pogovore je prekinila otožna pesem Na Kordunu grob do groba. Prisluhnilo smo zvočniku in obnemeli. Po končanem predvajanju smo v tihoti mogočnih dreves stopili do barak partizanske bolnišnice. Najbolj so me pretresle zemljanke, v katerih so vzdihovali v bolečinah ranjenci, nad njihovimi glavami pa so hodili težki škornji sovražnika. Posebno pogumna je bila zdravnica dr. Marija Šlezinger, ki je na svojo željo z lastnim grobom ščitila žive tovariše. Na Petrovi gori, kjer je umrl

vsak tretji prebivalec, je več kot 1.700 grobov ubitih in umrlih partizanov ter še 2.500 drugih žrtev fašizma. Zdaj je tu veličasten spomenik v spomin vsem žrtvam vojne. Nekaj korakov vstran od spomenika je bil tabor brigadirjev iz cele Jugoslavije, ki so ravno v času, ko smo bili tam, prišli iz delovne akcije. Gasili so požar. Bili so vsi črni, vsak je imel v rokah lopato ali kramp. Mi mladi udeleženci našega izleta smo jih obiskali in se z njimi pogovarjali. Bili so ponosni, saj so čuvali Petrovo goro. Na vrh spomenika smo se nekateri povzpeli peš, čeprav je vozilo dvigalo. Z vrha smo se razgledovali po Kordunu, vse do Zagreba. Bilo je nepozabno, saj je ravno v tistem trenutku zahajalo sonce.

Že v poznih urah smo prispeli v Karlovac, industrijsko in turistično mesto. Med vojno je bil Karlovac znana domobranska in ustaška postojanka, od koder so te vojaške enote napadale in uprizarjale grozotne zločine proti nedolžnemu prebivalstvu na Kordunu, Petrovi gori, v Jasenovcu.

Proti jutru smo se vračali na Prevalje, polni nepozabnih vtisov.

Franc Rotar

Premalo sredstev za investicijsko vzdrževanje družbenih stanovanj

Čeprav smo ob prehodu na ekonomske stanarine tudi v ravenski občini predvidevali, da naj bi te zagotovile sredstva za enostavno reprodukcijo, predvsem pa rešile mnoga odprta vprašanja pri rednem investicijskem vzdrževanju nad 4.500 družbenih stanovanj, ki jih upravlja ravenska stanovanjska skupnost, vzdržuje pa komunalno podjetje Prevalje, sektor za vzdrževanje stanovanjskih objektov in naprav Ravne — se je po štirih letih izkazalo, da temu zdaleč ni tako.

Povsem na dlani je, da smo si vsa po vojna leta kljub težavam znali pridobiti velik stanovanjski fond — družbeno bogastvo, kot so danes stanovanja — do katerih pa se žal nekateri, mednje sodimo tudi stanovalci, obnašamo dokaj mačehovsko in nesamoupravno. O teh dokaj aktualnih vprašanjih, predvsem pa o problematiki investicijskega vzdrževanja družbenih stanovanjskih hiš in stanovanj v ravenski občini, smo se odkrito pogovorili z **Marinkom Radilovičem**, vodjo sektorja za vzdrževanje stanovanjskih objektov in naprav na Ravnah.

Kljub temu, da se v naši občini že leta srečujemo s pomanjkanjem sredstev za redno investicijsko vzdrževanje stanovanjskih hiš in stanovanj v družbeni lastnini, moram poudariti, da bomo v letu 1984 imeli kar 3 milijone dinarjev ali 18 odstotkov manj sredstev iz sredstev stanarin za investicijsko vzdrževanje, kot smo jih imeli v preteklem letu. In če temu še dodamo nenehne podražitve v gradbeništvu, ki najbolj prizadenejo vzdrževalna dela (lani so se gradbena dela podražila za okrog 60 odstotkov), ugotavljamo, da bomo v le-

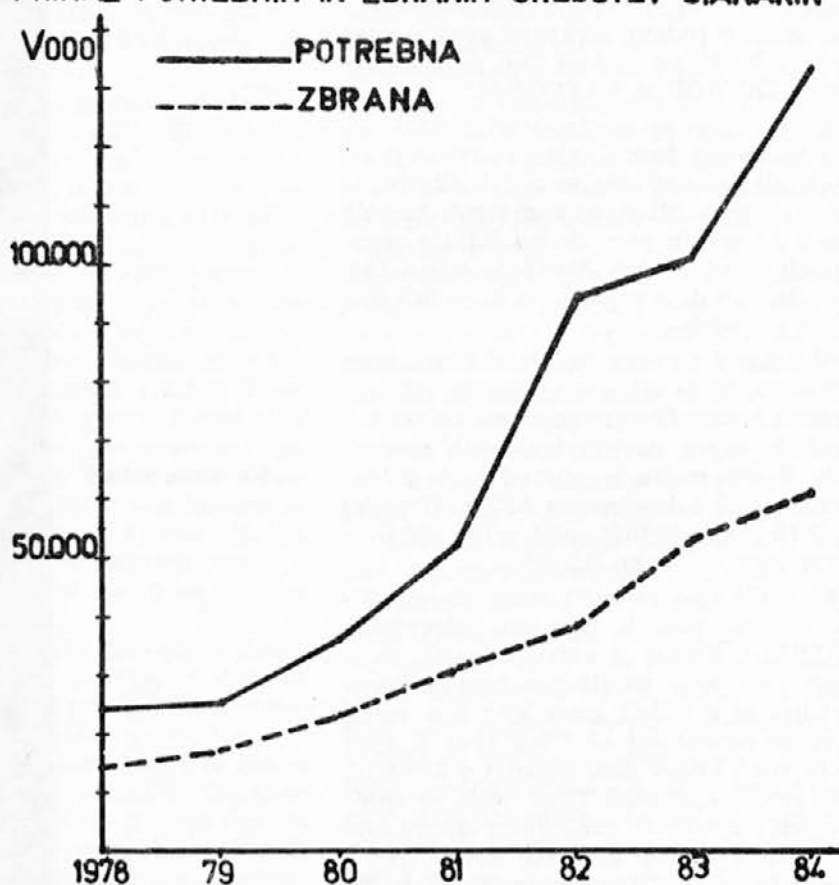
tošnjem letu imeli na razpolago le toliko sredstev iz sredstev stanarin, da bomo lahko izvajali samo intervencijska — najbolj nujna popravila,« je povedal Marinko Radilovič.

»Seveda pa nas tudi letos čaka največ dela pri popravilih strešnih kritin in žlebov, pri obnovi in pleskanju zunanega stavbnega pohištva, obnovi električne in vodovodne instalacije ter pri popravilu kanalizacij in dimnikov. Pri letošnjem ugotavljanju potreb po vzdrževalnih delih na stanovanjskih hišah smo prišli do podatka, da bi potrebovali toliko sredstev, kolikor jih je bilo zbranih v preteklih desetih in več letih (okrog petnajst starih milijard dinarjev). S temi sredstvi bi lahko opravili vzdrževalna dela, ki jih je v tem trenutku treba opraviti kot najbolj nujna. Čeprav bi tudi to pomenilo zelo zapoznelo kurativo, bi s tem vsekakor dosegli, da bi v naslednjih letih, seveda z veliko večjim prilivom finančnih sredstev, lahko govorili, da se tudi v ravenski občini počasi bližamo preventivnemu vzdrževanju stanovanj in stanovanjskih hiš. Seveda ob vsem tem ne smemo pozabiti, da nam preventivno vzdrževanje prinaša, poleg najbolj kvalitetnih in kvantitetnih rezultatov, tudi najcenejše vzdrževanje stanovanjskega sklada.

Če ne bomo pravočasno ukrepali, bo prišlo do velike materialne škode na tako pomembnih materialnih dobrinah, kot so stanovanja. Zato se morajo v akcijo reševanja kritičnega stanja vključiti vse družbene sile, saj bomo le na ta način prepričali najhujše. Nesmotno in neopravičljivo je, da na eni strani gradimo draga nova stanovanja, ki so že takoj na začetku obsojena na prehiter propad, saj za njihovo redno vzdrževanje nimamo dovolj sredstev oz. se do njih obnašamo neodgovorno.«

»Kot kaže, ste tudi letos sestavili dokaj obširen seznam potrebnih vzdrževalnih del, ki ga zaradi pomanjkanja sredstev verjetno ne boste mogli v celoti izvršiti. Koliko naj bi sploh veljala letošnja vzdrževalna dela?«

PRIKAZ POTREBNIH IN ZBRANIH SREDSTEV STANARIN

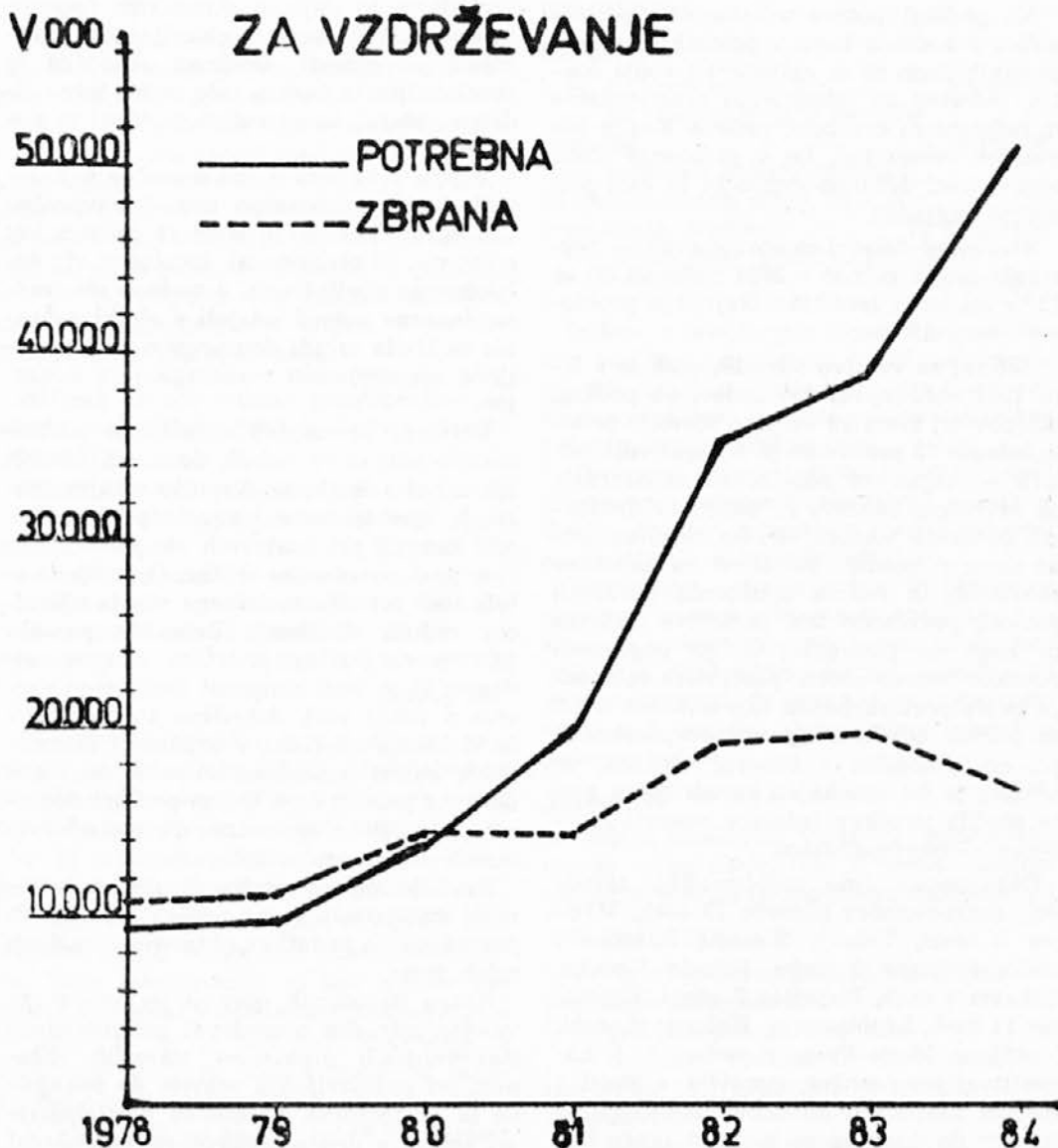
»Pri ugotavljanju potreb po vzdrževanju smo ugotovili, da so resnično velike. Žal smo bili prisiljeni plan nekajkrat krčiti, predvsem zaradi tega, ker so letošnji planirani prihodki tako skromni, da bomo dobili le okrog 16 milijonov dinarjev sredstev iz stanarin. Seveda pod pogojem, če se bodo s 1. julijem zvišale stanarine za 30 odstotkov, kar bi pomenilo za letošnje leto 15-odstotno podražitev. Zaradi takšnega položaja bomo, tako kot v letu 1983, predlagali delegatom skupščine stanovanjske skupnosti Ravne, naj sprejmejo sklep, da lahko tudi sredstva revitalizacije stanovanjskega sklada namenimo za redno vzdrževanje. Kolikor bo prišlo do manjšega dviga stanarin in če se delegati ne bodo strinjali z našim predlogom, bomo imeli letos na razpolago toliko sredstev, da bomo lahko opravili le 50 odstotkov investicijskih popravil, se pravi tistih, ki jih ni moč planirati. S takšnim predvidenim trendom gibanja sredstev bi v letošnjem letu imeli na razpolago za vzdrževanje okrog 30 milijonov dinarjev oz. 83 tisoč dinarjev na stanovanjski objekt. Menim, da tem podatkom ni potreben poseben komentar, ampak se bo ob njih vsak posameznik močno zamislil in spoznal, v kakšnem kritičnem stanju smo pri vzdrževanju družbenih stanovanj in stanovanjskih hiš. Predvsem pa bodo spoznali, da veliko večino zahtevkov stanovalcev po raznih popravilih sploh ne bomo mogli opraviti.«

»Kako to, da se stanje z akcijo prehoda na ekonomske stanarine ni izboljšalo?«

Z akcijo prehoda na ekonomske stanarine smo si zadali nalogo, da bomo v letu 1985 prišli na stopnjo stanarin, ki bodo zagotavljale enostavno reprodukcijo stanovanjskega sklada, saj naj bi v letu 1985 zbrali 2,44 odstotkov stanarin od revalorizirane vrednosti stanovanjskega sklada. Z analizo izračunov trenda gibanj stanarin ugotavljamo, da smo v tem trenutku v veliko slabši situaciji, kot smo bili na začetku akcije prehoda na ekonomske stanarine. Predvsem pa, da bomo že prihodnje leto še v mnogo slabši situaciji, kot smo danes. Z dosedanjimi analizami in izračuni namreč ugotavljamo, da stopnja 2,44, ki je bila predvidena ob prehodu na ekonomske stanarine, danes ne zadostuje več, saj je porast cen v gradbeništvu povzročil, da sedanja stopnja ne zadostuje več za enostavno reprodukcijo. Po izračunih naj bi ta stopnja, vsaj v tem trenutku, bila 3,24 %, kar seveda še bolj kaže na zelo resen problem pri vzdrževanju družbenih stanovanj. Saj je namreč razkorak med potrebnimi in zbranimi sredstvi za vzdrževanje tako velik, da v tem trenutku ne vidimo ustrezne rešitve. Ekonomski moment je bil že zdavnaj zamujen. Povsem razumljivo je, da smo stanovalci v družbenih stanovanjih potrebni dodatne finančne pomoči naše družbene skupnosti, da bo vsaj v zadovoljivi kakovosti ohranjen standard stanovanj, katerega sami nismo sposobni ohraniti.

Nedvomno ni naš namen samo ugotavljati vzroke za tako pereč in nevdzdržen položaj, ampak predvsem želimo opozoriti na številne probleme na področju vzdrževanja družbenih stanovanj. Prav bi bilo, da se vsi vprašamo, kako daleč bomo pri-

PRIKAZ POTREBNIH IN ZBRANIH SREDSTEV ZA VZDRŽEVANJE

šli s takšnim nesocialističnim obnašanjem in ravnanjem z družbeno oz. lastno lastnino, ki je bila v daljni preteklosti, v seda-

nosti in bo tudi v prihodnosti, naša osnovna človeška poanta kvalitete in kulture življenja,« je sklenil Marinko Radilovič.

Fanika Korošec

Center za socialno delo poroča o svojem delu v letu 1983

V skladu s programom dela za leto 1983 in predvidevanji v stališčih občinskega komiteja za družbene dejavnosti ter usmeritvami o uresničevanju socialne politike v občini je bilo **pri delu ugotovljeno**, da se v sedanji gospodarski situaciji vse bolj **zaostčuje socialni položaj** nekaterih kategorij prebivalstva, kot so družine z otroki, upokojenci z nizkimi pokojninami, **posebej še, kjer mož in žena živita od ene pokojnine**. Rast cen osnovnih življenjskih potrebščin je močno znižala osebni standard občanov.

Zaradi navedene situacije se je znatno povečalo število iskalcev socialne pomoči. Veliko več je bilo treba svetovalnega dela in nudenja pomoči strankam pri reševanju vseh mogočih problemov.

Delo je potekalo brez zastojev vse leto na vseh referatih, kljub odsotnosti posameznih delavcev, na skupnih sestankih kolegija, po komisijah v KS in na sejah sveta za varstvo družine in sveta za varstvo odraslih. Veliko je bilo dela na terenu, **kljub omejitvam porabe družbenih sredstev za nakup motornega bencina**.

Na podlagi sklepov obeh svetov je bilo izdanih 795 odločb občanom, od tega je bilo ugodno rešenih 787 in zavrženih 8 zahtevkov.

Strokovni delavci so opravili 820 obiskov na terenu. Od tega s službenim avtomobilom 214 obiskov, z rednimi avtobusnimi prevozi 221 obiskov in le 5 potovanj z osebnim avtomobilom. Ostala terenska

dela, t. j. 375 obiskov, pa je bilo opravljeno brez prevozov — peš.

Na podlagi poziva uslužbencev postaje milice v nočnem času, v praznikih in dela prostnih dneh so se vključevali vodja centra, referent za mladoletno prestopništvo in referent za družbene zadeve. Ker je teh pozivov vedno več, bo v prihodnje treba organizirati dežurno službo in jo tudi primerno nagraditi.

Strokovni delavci so obravnavali — svetovali, nudili pomoč v 2964 zadevah ali za 32 % več kot v letu 1982. Največ je problemov ostarelih oseb.

Referat za varstvo odraslih oseb je v letu 1983 obravnaval 358 zadev, na podlagi sklepov sej sveta za varstvo odraslih je bilo **izdanih 73 pozitivnih in 5 negativnih odločb** — negativne odločbe so se nanašale na zavržene zahteve za dodelitev družbenih denarnih pomoči, ena na ukinitev redne denarne pomoči, pozitivne na dodelitev enkratnih in rednih družbenih denarnih pomoči, povečanje teh, dodelitve dodatka za nego in postrežbo, kritje pogrebnih stroškov nepremožnim, **postavitve začasnega in stalnega skrbnika**. Obravnavan je bil en primer **odvzema opravilne sposobnosti** pri enoti sodišča v Slovenj Gradcu, en predlog je bil umaknjen zaradi spora glede plačila stroškov izdelave mnenja izvedenca — nevropsihiatra.

Obravnavali smo problematiko **zavodskih oskrbovancev** (Črneče 75 oseb, Maribor 2 osebi, Velenje 2 osebi, Rakičan 1 oseba, Poljčane 1 oseba, Polzela 1 oseba, Lukavci 8 oseb, Impoljca 2 osebi, Hrastovec 11 oseb, Ljubljana — Kolezija 2 osebi, Ljubljana Moste-Polje 1 oseba), t. j. namestitve, premestitve, opravila v zvezi s kritjem **zavodskih stroškov**, uveljavljanje pravice do dodatka za nego in postrežbo, razgovori s svojci zaradi soprispevanja za kritje zavodskih stroškov, sodelovanje z zdravstvenimi ustanovami, t. j. ambulantom, patronažno službo, bolnišnicami, skupnostjo pokojninskega in invalidskega zavarovanja, krajevnimi skupnostmi in slednjič tudi opravila — posredovanje med zavodi, svojci, krajevnimi skupnostmi pri urejanju pogrebnih formalnosti za umrle zavodske oskrbovance.

Organizacija **nege bolnih oseb na domu** doslej zaradi objektivnih razlogov (pomanjkanje sredstev) v širšem obsegu še ni uspela — referat za varstvo odraslih pa je **spremljal v 14 primerih nego in postrežbo ostarelih na domovih**, t. j. pri sorodnikih in v tujih družinah, ki so prejemale dodatek za nego in postrežbo iz proračunskih sredstev skupnosti socialnega skrbstva. **V dveh primerih, ki sta vredna posnemanja in družbenega znanja, negovalki** — ena za **večletno nego**, ena za **nekajmesečno strežbo in nego** — nista prejemali nobene nagrade in z oskrbovano osebo nista bili v nobenem sorodstvu.

Postrežnino iz družbenih sredstev smo priznavali na sejah sveta za varstvo odraslih na podlagi zdravniških potrdil ali predlogov patronažne službe glede na negibljivost ali težjo gibljivost in glede na socialne razmere.

Na referatu za varstvo odraslih je **evidentiranih 26 stalnih skrbništev**, ki jih **nadziramo, sestavljamo enkrat letno skrbniška poročila**, vodimo s skrbniki razgovo-

re na domu ter pri tem ugotavljamo morebitne nepravilnosti v zvezi z izvajanjem skrbništva in dajemo skrbnikom napotke in navodila v zvezi z opravljanjem skrbniških obveznosti. Dolžnost skrbnika je prostovoljna in častna, zato vedno težje najdemo občane, ki so voljni prevzeti to nalogo.

V letu 1983 smo redno **mesečno nakazovali družbeno denarno pomoč povprečno 112 upravičencem**, in sicer 49 osebam kot edini vir, 63 osebam kot dopolnilni vir dohodkov za preživljanje, **9 osebam smo redno denarno pomoč izdajali v obliki nakaznic za živila** zaradi domnevane ali ugotovljene nesposobnosti razpolaganja z denarjem.

Referent za varstvo odraslih je problematiko **uživalcev rednih denarnih pomoči** spremljal z obiski na domu in v tujih družinah, kjer te osebe živijo in prek socialnih komisij pri krajevnih skupnostih, ter tudi prek patronažne službe. **Opravljena je bila tudi revizija socialnega stanja uživalcev rednih družbenih denarnih pomoči**, in sicer na podlagi podatkov skupne evidence, ki jo vodi skupnost socialnega varstva o višini vseh dohodkov in dohodkov na družinskega člana v družinski skupnosti, v kateri posamezni uživalec družbene denarne pomoči živi, ter na podlagi dodatnih poizvedb in ugotovitev o socialnih razmerah socialnega podpiranca.

Revizijo stalnih družbenih denarnih pomoči smo izvedli in na podlagi zbranih in posredovanih podatkov obravnavali na dveh sejah sveta.

Razen navedenih opravil je referat za varstvo odraslih posredoval pri reševanju **stanovanjskih problemov starejših občanov, pri uveljavljanju pravice do pokojnine in postrežnine, oprostitev participacije pri selitvi v drugo stanovanje, posredoval v družinskih sporih, nanašajočih se na pogodbene pravice preužitka in oskrbe, izterjatvi dednega deleža** (za zavodske oskrbo), **nudil pomoč pri zaposlovanju in nastanitvi mlajšim polnoletnim problematičnim osebam**, izdajal razna potrdila, posredoval poročila o socialnih razmerah na zahteve sodišč, vodil razgovore s strankami in posredoval razne nasvete, posredoval važna poročila drugim centrom za socialno delo na njihove prošnje in drugo.

Obravnavali smo problematiko **klatežev in drugih asocialnih oseb** (12 primerov), od katerih smo enega zaradi težje bolezni nastanili v zavodu, druge pa bo ob nastopu bolezni in onemoglosti potrebno namestiti v tuje družine ali tudi v zavode, jim odobriti denarno pomoč, postrežnino ali kritje zavodskih oskrbnih stroškov. Večina teh oseb so več let nezaposleni kronični alkoholiki, ki se še preživljajo deloma s priložnostnim delom, zaradi raznih težav pa se že obračajo na socialno službo.

Težak problem predstavlja **čedalje večje število duševnih bolnikov** ter duševno prizadetih oseb, ki jih bo potrebno v prihodnosti namestiti v ustrezne zavode zaradi družbene nevarnosti. Take osebe bo treba namestiti v posebne socialne zavode, v katerih pa je čakalna doba razmeroma dolga, pritisk za rešitev problemov pa se izvaja predvsem na socialno službo. Problemi se v najnujnejših primerih rešujejo s hospitalizacijo v psihiatričnih zdravstvenih ustanovah, kar je le začasna rešitev.

Vsa opisana oblika socialne patologije je v največ primerih kronične narave, obravnavamo jih vse leto, po večkrat na leto in tudi po več let.

Referat za družinsko varstvo je v letu 1983 izdal 112 odločb po sklepu seje sveta za varstvo otrok in družine, od tega je bila negativna odločba izdana v treh primerih. Probleme družin smo obravnavali na devetih sejah sveta za varstvo družine.

Enkratno družbeno materialno pomoč je prejelo 72 upravičencev.

Začasno DDP je prejelo 12 upravičencev.

Pomoč za šolanje oz. kritje stroškov prehrane (malice ali kosila) je prejelo 43 družin oz. 68 otrok.

Celotni ali delni stroški VVZ so bili kriti za 26 otrok oziroma 17 družinam.

Pomoč za šolanje prejema 47 otrok, delne ali celotne stroške v VVZ pa OSSS krije za 18 otrok iz socialno ogroženih družin. Zaradi zvišanja oskrbnin v VVZ bo to število v letu 1984 poraslo, saj starši z nizkimi dohodki ne bodo zmogli plačil, predvsem pa bo treba poskrbeti za otroke iz problematičnih družin, ki jih starši niso pripravljeno oddati v vrtec.

Referat za družinsko varstvo je obravnaval med letom okoli 250 družin.

Razen navedenega je referat za družinsko varstvo posredoval pri reševanju stanovanjskih problemov družin (sodelovanje v komisiji za solidarnostna stanovanja in subvencioniranje stanarin pri SSS Ravne na Koroškem).

Pomagali smo pri iskanju zaposlitve prek Skupnosti za zaposlovanje in v delovnih organizacijah.

Družinsko problematiko smo reševali na pobudo komisij za socialne zadeve pri KS, predlogov osnovnih šol, patronažne službe KZD Ravne na Koroškem, prijav postaje milice in vzgojno varstvenih ustanov.

Referat za predzakonsko in zakonsko svetovanje je v letu 1983 opravljal naslednje storitve preventivne in kurativne dejavnosti:

— priprava mladih za zakonsko zvezo na prvem stiku	245 oseb
— priprava mladih za zakonsko zvezo na širšem svetovanju	299 oseb
— opravljenih pravnih poizkusov	75 parov
— sodelovanje s sodiščem ob razvezi zakonske zveze zaradi dodelitve otrok je bilo	59 prim.
— predodelitve otrok po razvezi zakonske zveze je bilo	6 prim.
— spremljanje razmer po razvezi zakonske zveze	32 prim.
— urejanje stanovanjskih razmer razvezanih zakoncev	22 prim.
— zakonskega svetovanja je bilo	53 prim.
— urejanje stikov otrok s starši, s katerimi ne živijo	48 prim.

Predzakonsko svetovanje, ki vključuje pripravo mladih za humane odnose med spoloma, pripravo bodočih zakoncev za starševstvo, informiranje o vlogi družine v naši družbi, o psiholoških dogajanjih v družinskih skupnostih, o pravnih posledicah sklenitve zakonske zveze ter o načrto-

vanju družine, je prva obsežna preventivna dejavnost OSSS, ki je od 1980. leta dalje neprekinjena.

Tej dejavnosti smo tudi leta posvečali veliko pozornosti in vanjo vložili dosti truda.

Program lepo teče z zato usposobljenimi strokovnjaki. Za izboljšavo te dejavnosti pa smo kupili še nekaj tehničnih pripomočkov, ki jih uporabljajo svetovalci — strokovnjaki pri izvajanju programa.

Širše svetovanje se izvaja za občino Ravne na Koroškem in Dravograd. Tako je od 299 kandidatov bilo 42 svetovalcev iz Dravograda. Ožje svetovanje pa je bilo opravljeno za 12 naših občanov.

Število tožb za razvezo zakonske zveze se je v letu 1983 povečalo za 25% v primerjavi z letom 1982. V 50 primerih spravnih poskus ni uspel. V 22 primerih smo odločili o odložitvi predloga razveze, v 3 primerih pa je bila tožba dana v mirovanje za določen čas.

Izvajanje pravnih poskusov pa je oteženo tudi zaradi netočnih naslovov tožečih se strank, zaradi odsotnosti enega ali drugega in podobno. Svetovanje v procesu razveze — v pravnem poskusu — je dokaj neugodno, ker se odnosi med zakoncema še bolj zaostrujejo in se pojavita v novi vlogi tožnik in toženec.

Svetovalni razgovori z zakonci so mnogo bolj učinkoviti, če se opravijo, preden pride do tožbe za razvezo zakonske zveze. Problem pa je v tem, da se za svetovanje teže odločajo, ker menijo, da so začetne težave sposobni sami reševati.

Za podajanje mnenja sodišču o primerosti dodelitve otrok enemu od zakoncev ali tretji osebi je problem zlasti takrat, ko se oba zakonca potegujeta za dodelitev otroka. Okoliščine, ki so v prid otroku na eni ali drugi strani, je treba skrbno pretehtati in vplivati na starša, da se pravilno odločita. Posledica nepravilne odločitve staršev je večkrat predodelitev otroka drugemu zakoncu po razvezi zakonske zveze (6 primerov).

Čedalje več staršev, ki ne živijo z otrokom, išče stike z otroki. Ta pojav je mogoče razložiti na ta način, da so razveze zakonskih zvez v porastu, čustvene vezi med starši in otroki pa je vsekakor treba vzpod-

bujati. Tudi nezakonski očetje morajo z vsakoletno valorizacijo preživnin za otroke primerno skrbeti.

Ob zvišanih preživnin se večkrat spominjo tudi na svoje pravice in zahtevajo stike z otroki. Navadno si otroka lasti tisti od staršev, pri katerem otrok živi. Tudi ni redko, da starša zaradi medsebojne mržnje ali bojzani, da bi imel otrok enega ali drugega od njiju raje, stike zavirata ali otroka nepravilno vzgajata. Vse več je primerov, ko je treba stike določevati z odločbo, kar pa ne pripomore k boljšim odnosom med razvezanimi starši. Otroci so še naprej predmet manipuliranja.

Referat za mladoletno prestopništvo je obravnaval v letu 1983 naslednje število primerov:

— mladoletnih prekrškarjev	87
— mladoletnih storilcev kaznivih dejanj	(novih 45, vseh 91)
— mladoletnikov z asocialnim vedenjem	(novih 11, vseh 35)
— otrok storilcev kaznivih dejanj	(novih 23, vseh 52)
	skupaj 265

V vzgojnih zavodih in prevzgojnih domovih je bilo v letu 1983 7 mladoletnikov iz naše občine. Za pet mladoletnikov starši redno prispevajo k zavodski oskrbi.

V 15 primerih je ta referat odobril enkratno družbeno materialno pomoč.

Šestim starejšim mladoletnikom smo uspešno nudili pomoč pri iskanju zaposlitve. Trije mladoletniki so bili z našo pomočjo vključeni v usmerjeno izobraževanje — urejena jim je bila tudi štipendija iz združenih sredstev pri Skupnosti za zaposlovanje v Dravogradu.

V letu 1983 so skoraj za 50% narasla kazniva dejanja, kjer so bili povzročitelji otroci — mlajši od 14 let. Tudi na vseh ostalih področjih dela se je število obravnavanih primerov v letu 1983 povečalo.

Zaradi specifičnih težav pri obravnavi zlasti vedenjsko motenih otrok in mladostnikov ter pri izvajanju vzgojnih ukrepov, izrečenih storilcem kaznivih dejanj na sodišču, bi bilo res nujno čimprej v to delo vključiti psihologa. V zelo kritičnih primerih nam pomagajo psihologi v KZD Ravne.

Referat za rejništvo, skrbništvo in posvojitve je obravnaval v letu 1983 naslednje primere:

Rejništvo

— na novo prijavljeni	15 primerov
— na novo sklenjene rejniške pogodbe	5 primerov
— dejansko število vodenih in obravnavanih otrok, ki živijo v rejniških družinah	72 primerov
— prenehanje rejništva po ZZDR	3 primeri

Iz leta v leto število otrok, ki iz različnih vzrokov ne morejo živeti pri svojih starših, narašča. Temu botrujejo zlasti neurejene razmere v domačem okolju (alkoholizem, delomrzištvo...).

Strokovni delavci centra si vedno bolj prizadevajo odpraviti negativna stanja v družini še pred odvzemom otroka oziroma premestitvijo v rejniško družino.

Premestitev otroka pride v poštev v skrajnem primeru, ko starša absolutno odklanjati sodelovanje pri urejanju medsebojnih in družinskih odnosov, oziroma ko je moč dokazati, da je v okolju, v katerem otrok živi, ogrožen njegov zdrav telesni in duševni razvoj.

Skrbništvo

je oblika družbene skrbi za mladoletne otroke v primerih, ko je treba zaščititi otrokove pravice in koristi (premoženje...)

V letu 1983 je bilo

— na novo obravnavanih otrok pod posebnim skrbništvom	19
— pod stalnim skrbništvom	3
— dejansko vodenih in obravnavanih otrok pod začasnim in stalnim skrbništvom	30
— nadzor nad premoženjem	20

Posvojitve

V letu 1983 je bilo v občini Ravne posvojenih 5 otrok

Preživnine odraslih oseb

— v obravnavi je bilo na novo sprejetih 6 primerov

— dejansko vodenih in obravnavanih po ZZDR pa je bilo 71 primerov

Na referatu smo obravnavali tudi 25 oseb, zasvojenih od alkohola.

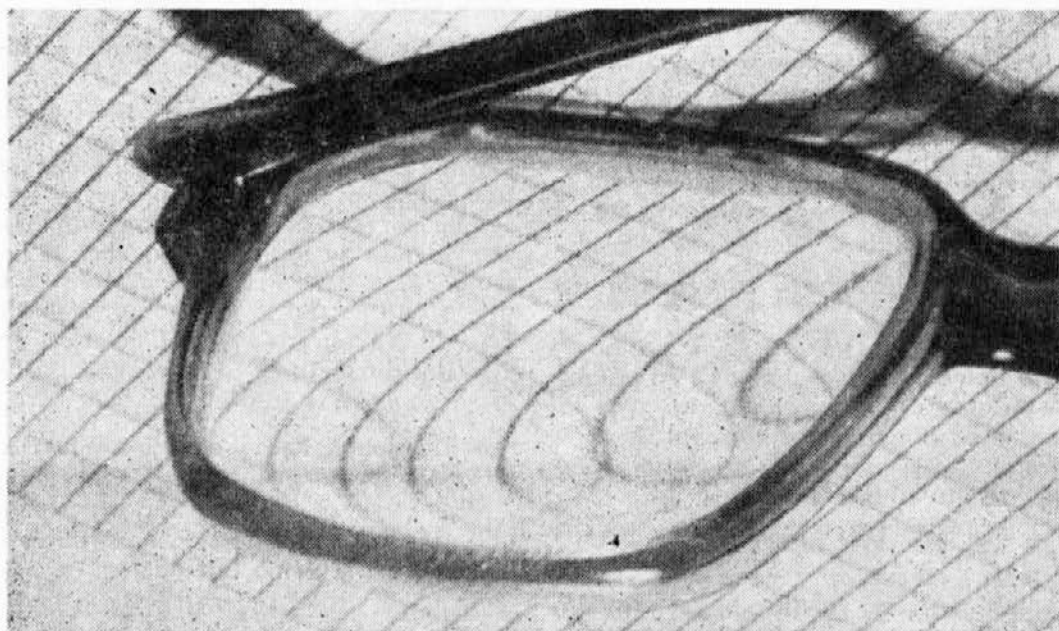
Referat za razvrščanje in varstvo invalidnih otrok ter postpenalna pomoč.

Na referatu za razvrščanje in varstvo invalidnih otrok deluje komisija I. stopnje za razvrščanje in razvid otrok z motnjami v telesnem razvoju, ki šteje pet članov in 2 namestnika. Komisija opravlja preglede in izdaja izvide in mnenja za absolvente šole s prilagojenim programom šole; sodelujeta zdravstvena služba in tudi vrtec.

V letu 1983 je bilo v postopku 28 otrok.

Komisija je izdelala 27 izvidov in mnenj, od tega 17 za absolvente šole s prilagojenim programom in 9 za drugače prijavljene. 8 primerov je bilo napotenih na šolo s prilagojenim programom, en primer pa v ZDUM v Črni. V enem primeru starši niso želeli sodelovati.

Na tem referatu obravnavamo tudi teže prizadete, katerih starši prejema »invalidnino« — teh primerov je 11. V letu 1983 sta bila dva nova primera. Staršem vseh prizadetih otrok na referatu nudimo razne

Umetnija

nasvete, obiskujemo jih na domu, otroke, ki so v zavodih, pa obiskujemo tam.

V letu 1983 je bilo na izobraževanju, usposabljanju in v varstvu v posameznih organizacijah za usposabljanje naslednje število otrok:

Zavod za invalidno mladino Kamnik	CKSG Maribor	ZDUM Črna	Zavod dr. M. Borštnarja Dornava	Lambrehtov dom Slov. Korojce
2	3	17	2	1

Na tem referatu obravnavamo tudi varovance v DPP pri ZDUM Črna, katerih je bilo v letu 1983 11. Varovanci prebivajo na svojih domovih po naši občini in se dnevno vozijo v delavnico.

Na področju postpenalne pomoči je bilo v letu 1983 obravnavanih 50 primerov.

Največ naših občanov je prestajalo krajše zaporne kazni v zaporih v Mariboru, kjer se jih je v celem letu zvrstilo 20. Nekaj manj primerov smo zasledili v ostalih zaporih, in sicer:

Zapori Maribor	KPD Dob pri Mirni	Zapori Celje	Zapori Ljubljana
20	10	4	2

V letu 1983 smo obravnavali 3 primere varstvenega nadzora, od katerih je bil eden tudi uspešno zaključen. V ostalih primerih smo svetovali, iskali zaposlitev in sestavljali poročila za sodišča in javno tožilstvo.

Referat za preživnine in ugotavljanje očetovstva

V letu 1983 je bilo treba ugotavljati očetovstvo 156 otrokom ali 20 več kot leta 1982.

Le 3 otroci so ostali brez priznanja očetovstva, ena mati pa očetovstva ni želela ugotavljati. 11 primerov je še v postopku.

— preživnine so bile valorizirane za 510 otrok

— novi dogovori so bili sklenjeni za 28 otrok

— novih sodb o preživnini je bilo 66 primerov

— na odločbe o valorizaciji sta bili 2 pritožbi

Izdanih je bilo 40 potrdil, 12 poročil sodišču in 5 priporočil.

Ugotavljali smo preživninske obveznosti glede odpusta iz državljanstva za 8 oseb.

Sodelovali smo s konzularnimi predstavništvi in mladinskimi centri v tujini — za 10 primerov.

V 12 primerih smo poskušali zvišati preživnino.

V 9 primerih smo poskušali znižati preživnino.

Uspelo je na novo skleniti dogovor v 7 primerih.

V zvezi s sodelovanjem s centri za socialno delo na območju Slovenije in drugih republik in DO in drugimi je bilo 200 primerov.

ZAKLJUČEK

Uspešnost izvajanja strokovnih nalog v centru je v marsičem specifična. Pri obravnavi posameznikov ali družin se socialna problematika zelo pogosto prepleta z drugimi področji, kot so zdravstvo, otroško varstvo, stanovanjsko vprašanje, zaposlovanje, izobraževanje, pravosodje itd.

V takih primerih govorimo o mejnih področjih, ko je za rešitev določenih socialnih problemov nujno sodelovanje z drugimi institucijami. Zato je bilo treba vedno znova vzpostavljati sodelovanje.

Delavci vse bolj čutijo, da so pri izvajanju strokovnih nalog prepuščeni sami sebi. Večino področij sicer urejajo zakonski predpisi, sporazumi, družbeni dogovori in samoupravni akti skupnosti, za katere center izvaja strokovne naloge, kljub temu pa prihaja pri obravnavanju individualnih primerov do odprtih vprašanj, na katera v centru pogosto ne najdemo rešitve. **Največ odprtih vprašanj je na področju družbeno negativnih pojavov (alkoholizem, mladoletno prestopništvo, postpenalna pomoč po prestani kazni), invalidske problematike (usposabljanje in zaposlovanje invalidov), družbenih denarnih pomoči (različni postopki in cenzusi ter prosta presoja pri ocenjevanju socialne ogroženosti), in na področju varstva starejših občanov (nega**

na domu, vključevanje motenih oseb v zavode, plačilo stroškov itd.).

Zaradi obilice težav in problemov je tudi manj možnosti delavcev pri iskanju novih metod dela z navedenimi kategorijami občanov.

Zaradi neugodnih gospodarskih in družbenih gibanj, ki negativno vplivajo na osebni in družbeni standard delavcev in ostala življenjska področja, se povečuje število socialnih primerov (porast družbeno negativnih pojavov, neurejenih odnosov v družini, razvez, depresivnih obolenj itd.).

Zaradi prevelike zaprtosti izvajalcev socialnega varstva, zanemarjanja izobraževanja in vzgoje mladine na področju odnosov med ljudmi ter prevelikem poudarjanju institucionalnih oblik socialnega dela **ljudje, ki so v stiski, pogosto pričakujejo, da bodo vse njihove probleme rešile socialne in druge službe, ki delujejo v občini.** Temu pa ni tako, zato so pogosta razočaranja nad temi službami, tovrstni kritiki pa včasih pritegnejo tudi nezajeta sredstva obveščanja.

Delavci, ki delajo v socialnem varstvu, pa ugotavljajo, da bo delo centrov uspešno le toliko, kolikor bo razvito socialno delo v OZD, KS, izvajalskih organizacijah v družbenih dejavnostih, torej povsod tam, kjer skrbijo za ljudi.

V prihodnje si bo treba še bolj prizadevati, da bi prišlo socialno delo tudi v programe družbenopolitičnih organizacij (SZDL, sindikat, ZSMS), društev in humanitarnih organizacij.

Narediti vse, da so ljudje zadovoljni

INTERVJU Z UPRAVNIKOM DOMA OSKRBOVANEC V ČRNEČAH

Ste upravnik doma oskrbovancev, hkrati pa tudi zdravnik v tem domu. Z uslužbenci opravljati zelo pomembno in humano nalogo, skrbite za zdravje in dobro počutje ostarelih in bolnih ljudi. Pripravili smo vam nekaj vprašanj, ker bi radi bolje spoznali vaše delo in življenje v vašem domu:

1. Kako dolgo je dom oskrbovancev že odprt?

Pravzaprav je bil dom osnovan že 1951. leta v Dravogradu. Dom v Črnečah pa obstaja od 1979. leta. Lani smo dogradili še en del, tako da lahko sprejmemo 250 oskrbovancev.

2. Kakšno je njihovo zdravstveno stanje?

Zelo različno. Največ jih je potrebnih tuje pomoči in nege, nekateri so pokretni deloma, drugi nepokretni, nekaj je taktih, ki so delno samostojni, nekaj pa jih potrebuje le osnovno preskrbo, torej stanovanje, pranje, hrano.

3. Kdo vse skrbi za njih?

Imamo zdravstveno, negovalno službo, tehnično službo in službo za pripravo hrane. Zdravstvena služba je sestavljena iz zdravnika, in sicer ne opravljam tega

dela samo jaz, imamo še specialista splošne medicine, potem prihaja k nam dvakrat ali trikrat mesečno psihiater in sedaj bo k nam začel prihajati še specialist interne medicine. Razen tega imamo še glavno medicinsko sestro, devet medicinskih sester, fizioterapevko in šest pripravnic in seveda negovalke, ki jih je trinajst. V kuhinji je enajst ljudi in v tehnični službi s snažilkami deset ljudi.

4. Kako je pri vas poskrbljeno za rekreacijo?

Rekreirajo se oskrbovanci največ sami, s tem, da hodijo. Pozimi predvsem v nadstropjih po domu, poleti pa tudi v okolici doma. Imamo asfaltirano površino. V bližini imamo rokometno in nogometno igrišče. Seveda ne igrajo oskrbovanci, ti samo gledajo, kako igrajo mladi. Lahko pa gredo tudi na daljše sprehode, nekateri celo do Dravograda in nazaj, nekateri pa v bližnji gozd. Torej je rekreacija predvsem hoja v poslopju ali v okolici.

5. Kaj menite, kakšni morajo biti ljudje, ki delajo z oskrbovanci?

Mislím, da se moramo zaposleni najbolj zavedati tega, da smo tu zaradi oskrbovancev. Moramo biti pošteni in moramo imeti strpen odnos do starih ljudi, seveda moramo biti tudi požrtvovalni in pripravljeni nuditi tem ljudem, ki so nam

zaupani v oskrbo, vse, kar potrebujejo. Pri teže bolnih se je težko odločiti, kaj jim nuditi. Je pač treba narediti vse, kar je potrebno, da so zadovoljni.

6. Ali z veseljem opravljate to delo?

Mislím, da je že moj osnovni poklic takšen, da me to delo mora veseliti, drugače se za medicino sploh ne bi odločil. Je pa še posebej prijetno to delo zaradi tega, ker so stari ljudje hvaležni, če človek z njimi govori, če jim kaj pove, če jih kaj vpraša, če se jim nasmeje. Mislím, da je to delo, ki ga z veseljem opravljám.

7. Česa se oskrbovanci najbolj razvesele?

Oskrbovanci imajo najraje, če jih pridejo obiskat skupine. Imajo radi domače viže, domačo glasbo, tudi kakšno pesem, ki jo zapoje pevski zbor. Najbolj veseli pa so, če jih pridejo obiskat otroci — šolarji ali tisti iz vrtca. Radi malo z njimi zapojejo in se skupaj poveselejo. Predvsem jim je všeč prireditev ob novem letu, ko pride k njim dedek Mraz. Pričakajo ga v svetli jedilnici in seveda tudi po sobah. Z dedkom Mrazom pridejo otroci. Veseli so tudi za pusta. Nekateri celo zapojejo in zaplešejo, drugi pa gledajo in se veselijo ob tem.

8. Kaj meníte o odnosu mladih do ostarelih in bolnih ljudi?

To pa je precej težko vprašanje.

Mislím, da bi se mladi morali zavedati, da bodo tudi oni stari. Cilj vzgoje v naši družbi pa je predvsem ta, da bi mladina spoštovala starejše ljudi, jim pomagala, da bi bila jesen njihovega življenja lepša.

POGOVARJALI SMO SE TUDI Z OSKRBOVANCIMA DOMA. NJIHOVE ODGOVORE SMO STRNILI IN JIH KRATKO ZAPISALI:

Razveselila jih je naša folklorna skupina

1. Kako poteka vaš delovni dan?

— Vstajanje od 7. do 8. ure.

— Po umivanju in urejanju zajtrkujemo — zdravi v jedilnici, bolni pa kar v sobah. Po zajtrku radi malo pokramljamo o vsakdanjih stvareh, novicah in še o čem, kar nas teži. Do kosila se obiskujemo po sobah. Ukvarjamo se z ročnimi deli: pletemo, kvačkamo, moški pa radi igramo šah. Radi tudi prebiramo časopise in knjige. Poleti hodimo nekateri na sprehode v naravo. Po večerji radi gledamo TV program. In že je na vrsti spanje. V domu je dovolj časa za počitek.

2. Ali se veselíte obiska mladih?

Vsakega obiska smo zelo veseli, posebej še obiska šolarjev, cicibanov. Samo

premalokrat pridete. Veseli smo tudi, če pridejo svojci.

3. Kako ste zadovoljni z oskrbo v domu?

Vse je dobro, imamo lepo stanovanje. Hrana je okusna in dovolj je je. Upravnik je z nami prijazen, pa tudi sestre in ostali uslužbenci so z nami dobri. Če smo bolni, nas ozdravijo. Nekaterim zelo tekne dobra hrana, zato so se v domu tudi zredili.

Pripravili
člani novinarsko-dopisniškega
krožka osnovne šole
Prežihovega Voranca
RAVNE NA KOROŠKEM

Mojca Potočnik

6. srečanje gledaliških skupin občine Ravne na Koroškem

Zadnji teden v marcu je ZKO Ravne organizirala 6. srečanje gledaliških skupin, ki delujejo v kulturno-umetniških društvih Meziške doline. Predstavilo se je pet skupin s prav toliko uprizoritvami, kar pomeni — v primerjavi z lansko revijo, na kateri smo videli le dve novi predstavi — bogato bero ljubiteljske dejavnosti v naših krajih. Še posebno, ker sta za nami tudi že srečanja lutkarjev in mladinskih gledaliških skupin. Naša beseda pa tudi pevsko srečanje Od Pliberka do Traberka.

Prvo se je na občinski gledališki reviji predstavilo KUD Prežihov Voranc z Raven, ki je v sredo, 21. marca, v kulturnem domu v Črni uprizorilo dramatisacijo Miloša Mikelna — Samorastniki v režiji Zofke Volčanšek. Ostale predstave so se vrstile v nedeljo, 25. marca. Na Holmcu je Rudi Mlinar z Leš predstavil svojo enodejansko Beg (s soigralcem sta nastopila zunaj konkurence), v Kotljah je dramska skupina Strojnska Reka prikazala Raladanovo komedijo Kadar se ženski jezik ne suče, ki sta jo režirali Helena Merkač in Marija Podojsteršek, v Titovem domu na Ravnah

so Črnjani zaigrali in zapeli kabaret Miloša Mikelna Inventura s pesmijo, plesom in proslavo — režiral je Edi Prošt, v zadnji predstavi na Prevaljah pa so ljubitelji gledališča videli premiero Denalove komedije Etieune, ki jo je z dramsko skupino Mežica — Prevalje naštudiral Vili Strel.

Vse nastope, razen Mlinarjevega, sta ocenjevala znana gledališka delavca Janez Karlin in Tine Varl iz Maribora.

Menila sta, da so gledališke predstave, ki so se zvrstile na srečanju, vsebinsko, stilno in režijsko zelo raznovrstne, vse pa vredne gledališke obdelave in ogleda, kar je za izmenjavo skupin in gostovanja v drugih krajih zelo primerno.

Povest na odru

Dramatisacija tako pomembnega literarnega dela, kot so Prežihovi Samorastniki, pomeni za režiserja svojevrstno draž, hkrati pa past, ker ohranja prvine epskega in ne dovoljuje, da bi dejanje raslo v klasičen dramski lok. Sestavljeno je iz drobnih prizorov, ki pa jih zelo primerna glasna in simultana scena dobro povezuje in

vendarle omogočata notranjo rast in padec dramske napetosti.

Ocenjevalca sta menila, da je bil režijski pristop Zofke Volčanšek klasičen, dokaj statičen, vendar vseskozi dosleden. Kakor je simultana scena dogajanje povezovala, pa je bil prostor v posameznih prizorih preveč omejen, kar je igralce utesnjevalo. Po njenem mnenju bi bilo treba za boljšo izrabo odrskega prostora še bolj funkcionalno izrabiti luč. Igralski delež v igri je bil dokaj različen. Dobri sta bili vlogi Mete in tudi Ožbeja, od epizodnih pa Hudalivka, Karničnik in predvsem župnik, medtem ko se je nekaj stranskih vlog kakovostno premalo ujelo z ravniyo celotne predstave, ki je naredila na ocenjevalca prijeten vtis, dobro pa so jo sprejeli tudi gledalci, ki so ob tej uprizoritvi prekinili tradicijo prazne dvorane v Titovem domu (večino predstav so ravnski gledališniki odigrali že jeseni).

Kako nasukati jezik

Renesančna komedija **Kadar se ženski jezik ne suče** je bila za mlado gledališko

skupino iz Reke trd oreh. Režijsko in igralsko so Rečani sicer napredovali, vendar bosta morali režiserki z igralci še veliko delati, da bo predstava tekla, kot taka komedija zahteva. Prizorišče je bilo dobro oblikovano, vendar je bil po mnenju ocenjevalcev odrski prostor premalo izrabljen, po drugi strani pa so se igralci v nekaterih prizorih pokrivali. Pogrešala sta tudi primerno razsvetljava, vendar te reško gledališče ne premore. Prav tako se je predstavi poznalo, da igralci vadijo in nastopajo na neogrevanem odru, zato si ne morejo privoščiti golote, kar sta kritika ocenila kot pomanjkanje erotičnosti. Sicer pa sta menila, da je to prizadevno delo, vredno priznanja, izkušnje, ki jih bodo prinesle mnoge vaje in nastopi, pa bodo dale igralcem iz Reke tudi potrebno uglašenost in sproščenost na odru.

Kabaret iz Črne

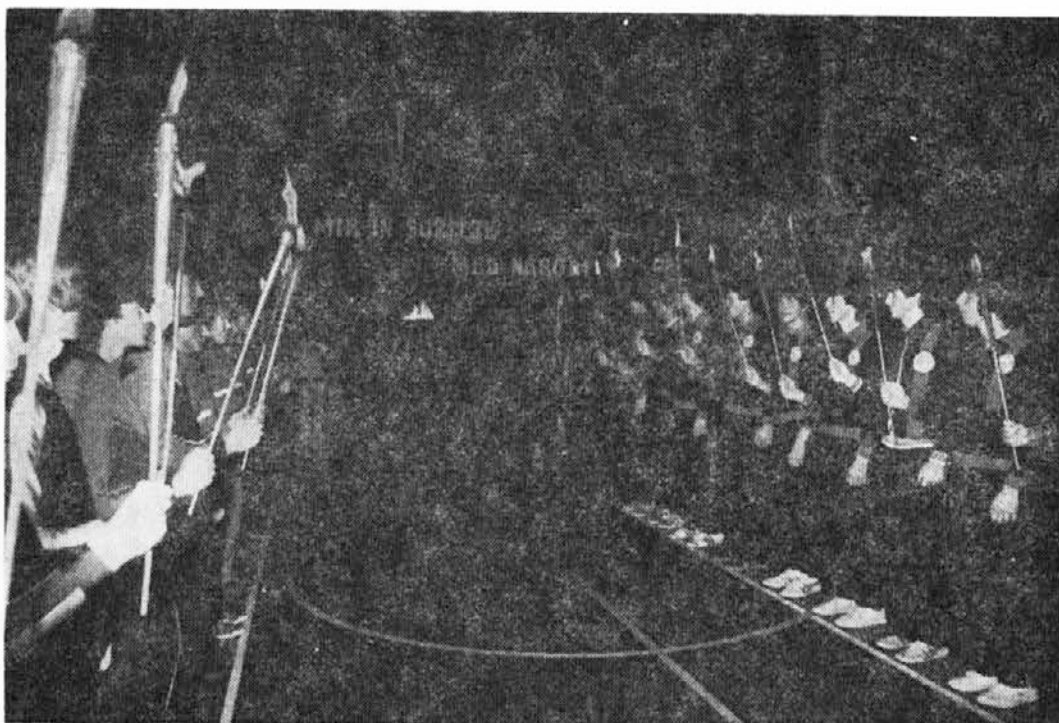
Igralci iz Črne so predstavili ravenskega občinstvu privlačno gledališko zvrst, ki je naša gledališča bolj redko uprizarjajo — kabaret. Predstavi se je poznalo, da je bila že velikokrat na odru, saj je bila zelo dobro utečena. Čeprav nastopa precej mladih igralcev, niso kazali začetniške zadrege, ampak so bili na odru živahni, kolikor jim je le dovoljevala natrpana scena. Ta je bila pravzaprav edina stvar, ki je ocenjevalca v predstavi motila. Prostor je namreč preveč delila, tako da je onemogočila večjo povezanost dogajanja. Kabaret je namreč sestavljen iz posameznih skečev, ki jih sicer povezujejo vezni songi, vendar prizorišče poudarja razdeljenost na prizore, namesto da bi jih povezovalo v celoto.

Kljub temu je bila predstava Črnjanov prijetna za uho in oko, radoživa, igralsko dobra in živahna. Če bi bili glasbeni prehodi nekoliko bolj dinamični in prizori bolj niansirani z lučjo, bi kabaretu ne bilo kaj dodati. Besedilu, ki ni več novo, je namreč režiser znal dodati dovolj aktualnosti, da je izzvenelo kot odziv današnji stvarnosti.

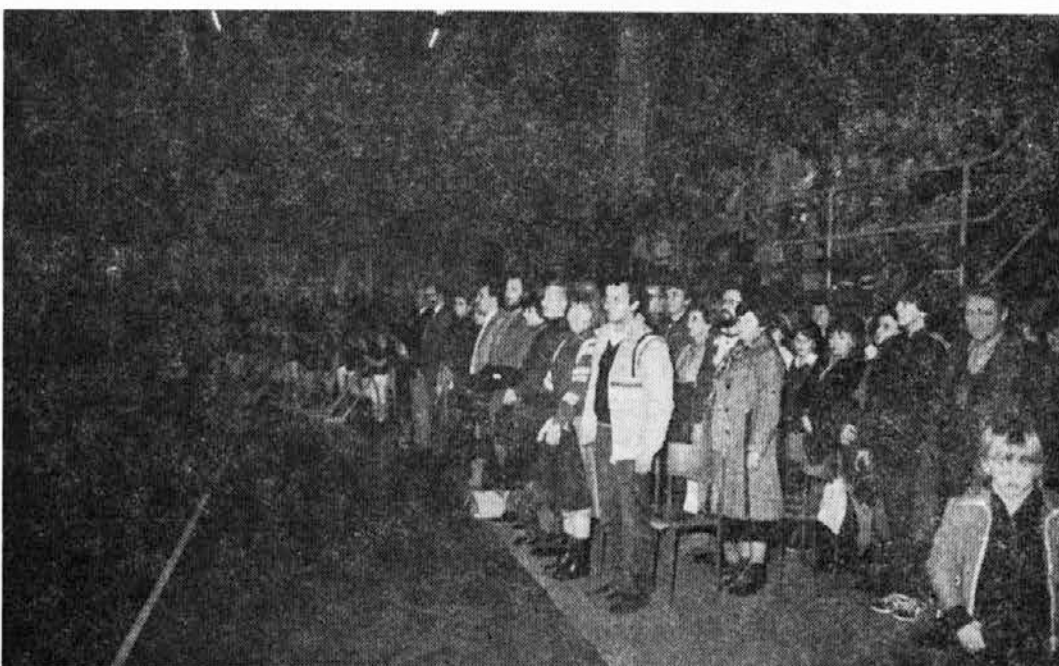
Družinske razmere na Prevaljah

Režijsko in dramaturško najbolje izdelana predstava na letošnji občinski reviji je bila uprizoritev francoskega avtorja Jacka Devala-Etienne, ki jo je z dramsko skupino Mežica—Prevalje pripravil izkušeni režiser Vili Strel. Besedilo ni literarni biser, je pa za naše razmere dovolj aktualno, da ga gledalec z užitkom in zanimanjem spremlja. Obravnava namreč odnose v sodobni družini, med možem in ženo, očetom in sinom, prepad in sožitje generacij. Igralci so svoje vloge dobro interpretirali, čeprav je bilo včasih čutiti, da jim besedilo še ne leži povsem (gledali smo premiero). Povsem suvereno so obvladali prostor in vlogo družinskih partnerjev oče (Milan Gregorc), mama (Irma Pečovnik) in sin Etienne (Marjan Sušnik), od stranskih vlog je izstopala Mara Rupar v vlogi zapeljivke, pa tudi ostali so značaje oseb, ki so jih predstavljali dovolj dobro zadeli, tako da celotna predstava deluje skladno in uravnovešeno.

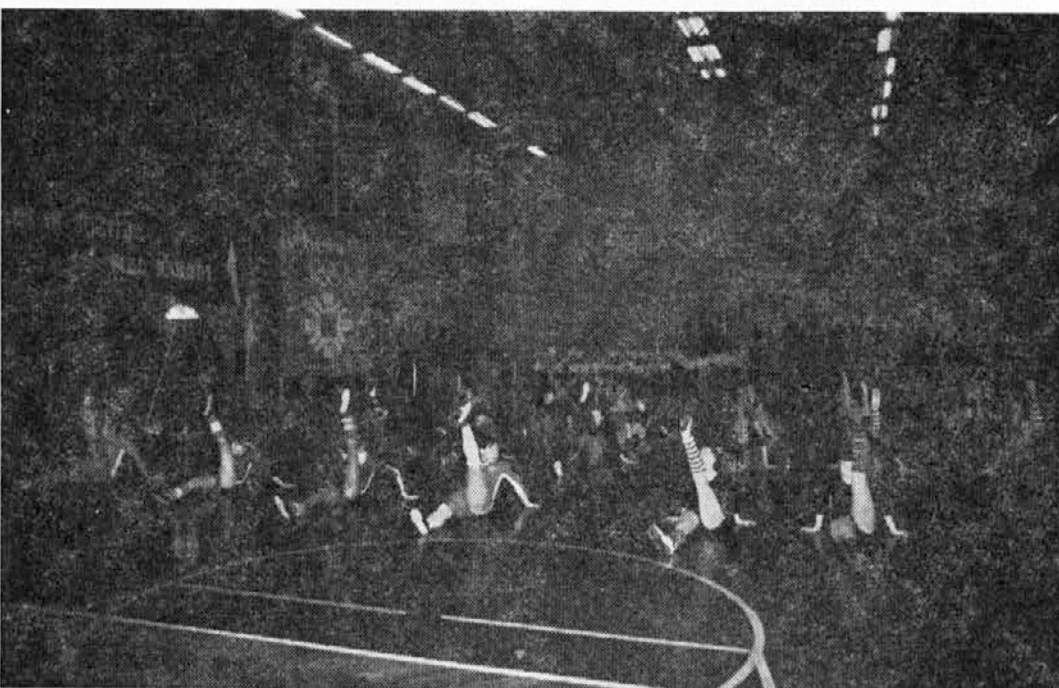
Na letošnjem občinskem gledališkem srečanju smo pogrešali doslej rednega gosta Oder 73 iz Pliberka. Upamo, da nas bo s svojo predstavo obiskal v prihodnjih tednih, pričakujemo pa tudi še uprizoritev, ki jo pripravlja društvo Bratstvo z Raven.

V pričakovanju

Med igranjem državne himne

Aerobika

OLIMPIJSKI PLAMEN NA RAVNAH

2. februarja smo na dolgi poti iz Olimpije v Grčiji do Sarajeva sprejeli olimpijski plamen tudi na naših športnih Ravnah.

Na Ravnah na Koroškem smo srečni in ponosni, da smo bili med izbranimi kraji, kjer se je za trenutek ustavil olimpijski plamen, ponosni, da smo lahko ta svečani in enkratni dogodek neposredno spremljali. To zanesljivo ni samo priznanje športnikom in telesnokulturnim delavcem naše doline, to je tudi priznanje železarjem, rudarjem, holcarjem in vsemu združenemu delu naše občine. To je priznanje našemu človeku, ki ustvarjalno prispeva svoj delež tudi za razvoj družbenih dejavnosti, med katerimi ima telesna kultura pomembno mesto.

Olimpijske igre — to največjo športno manifestacijo sveta — pa ne smemo smatrati samo za enkratni športni dogodek. Posvetiti se moramo olimpijski ideji in misli, ki simbolizira tudi zблиževanje, boljše razumevanje in sodelovanje med narodi in ljudmi vsega sveta in ki se bori proti politični, rasni, verski in drugi diskriminaciji.

Prav zato smo se v naši občini odločili, da poleg že izvedenih tekmovanj v počastitev olimpijskih iger v alpskem smučanju, smučarskem teku in smučarskih skokih in uspešno izvedenemu natečaju za najboljšo risbo in spis na temo olimpijskih iger, olimpijski ideji in misli posvetimo vse športne manifestacije in večja tekmovanja v letu 1984 in poleg osnovne olimpijske misli:

HITREJE, VIŠJE, MOČNEJE

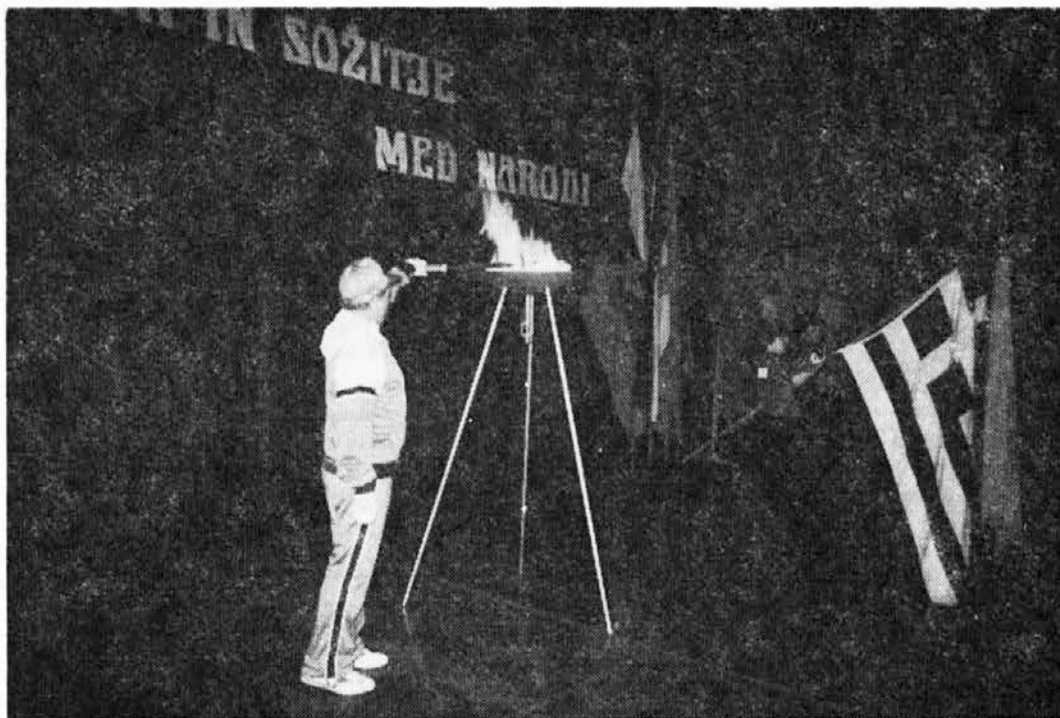
pridamo še zelo pomembno in danes tudi vedno bolj potrebno geslo: **ZA MIR IN SOŽITJE MED NARODI!**

Plamenici na pot

V miru živeti želimo,
prijatelji bodimo,
ves svet naj nas čuje
in to geslo spoštuje.

Hitreje, višje, močnejše
v športu naj kraljuje,
mir in sožitje med narodi
svet naj oblikuje.

Za srečo vseh otrok,
za svobodo vseh ljudi
olimpijski plamen
naj vedno gori!

Pod tem geslom se je odvijala osrednja prireditev ob prenosu olimpijskega plamena pred našo bito polno športno halo na naših Ravnah

Nosilci olimpijskega plamena — najbolj zaslužni športniki naše občine — od leve proti desni: Dretnik, Drago Pudgar, Pustoslemšek, Urnaut, Kodrunova, Robač in Mirko Bauče

Najmlajši med nastopom

FUŽINARJI SO ZBOROVALI

Športno društvo Fužinar je v februarju na svojem rednem občnem zboru polagalo obračun svojega dela. Občnemu zboru so prisostvovali delegati vseh klubov in sekcij, v imenu ZTKO pa je zbrane pozdravil častni predsednik ZTKO in ŠD Fužinar, tov. Gregor Klančnik, ki se je zavzel za množično delo z mladino kot predpogoj za doseganje kvalitetnih rezultatov v športnih panogah, ki imajo za to na Ravnah najboljše osnovne pogoje. Iz poročil lahko povzamemo, da glavnim težavam pri delu v društvu, ki sicer še vedno dosega dobre rezultate in je zanesljivo eno med boljšimi društvi v Sloveniji, ne botruje predvsem pomanjkanje finančnih sredstev, kljub temu, da je izredno zaskrbljujoče, da redna sredstva iz BOD preko TKS iz leta v leto občutno padajo, ampak da težave povzročajo tudi pomanjkanje strokovnega kadra in drugi organizacijski problemi.

V razpravi so bile nakazane objektivne pa tudi subjektivne težave pri vodenju in delu posameznih klubov in dane tudi sugestije za boljše delo v bodoče, kot so večja (tudi finančna) skrb za napredek kvalitetnih športnikov, uvedba članarine, načrtno strokovno delo; da naštejemo samo nekatere.

Škoda, da na občnem zboru ni bilo predstavnikov šol (tudi predstavnikov drugih telesnokulturnih organizacij v kraju in

širše ni bilo) saj ŠD Fužinar prav iz šol črpa svoje kadre, pa bi moralo tako sodelovanje biti zanesljivo izrečeno tudi takrat, ko se polaga obračun dela.

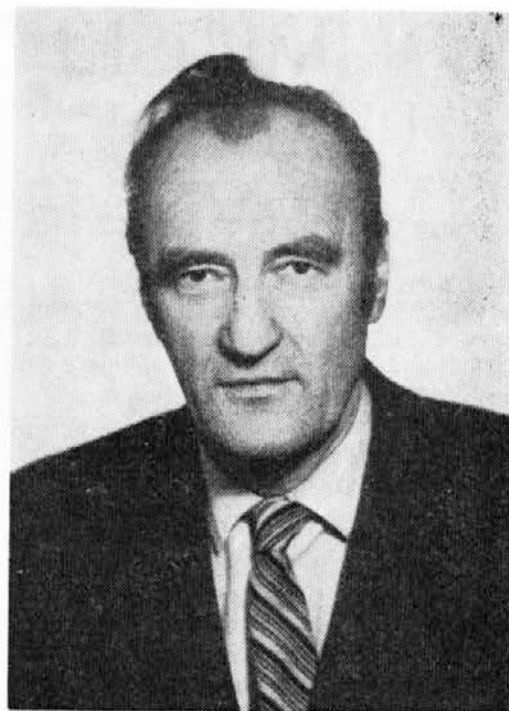
Na občnem zboru so za naslednje štiri-letno mandatno obdobje izvolili tudi novo vodstvo ŠD Fužinar. Skupščino bo vodil Jože Žunec, izvršni odbor pa še naprej Rado Pšeničnik. V izvršnem odboru so še: Drago Mežnar, Sead Karadža, Anton Godec, Majda Pesjak, Jože Borštner, Ivan Žagar, Miran Trafela, Rajko Čegovnik, Milan Pavič in Franjo Jež.

Podelili so tudi lepe kristalne vaze z znakom športnega društva najzaslužnejšim telesnokulturnim delavcem v ŠD Fužinar: Majdi Pesjak, Radu Pšeničniku in Jožetu Borštnerju.

Vsem nagrajencem tudi naša hvala in iskrene čestitke, ki seveda veljajo tudi vsem izvoljenim z željo, da bi ŠD Fužinar popeljali še k večjim uspehom.

Posebna zahvala gre dolgoletnemu predsedniku skupščine društva Jožetu Borštnerju, katerega poročilo za ta obračun dela zaradi celovitosti v celoti objavljamo.

Objavljamo tudi pozdravni govor našega dobrega znanca in športnega prijatelja Jožeta Peterlina, predstavnika ŠD Fužinar pobratenega zamejskega društva SZ Sloga z Občin pri Trstu.

Jože Borštner, dolgoletni predsednik skupščine ŠD Fužinar

Preteklo obdobje je odsev naših možnosti, splošnih gospodarskih težav, pa tudi naše volje, iznajdljivosti in ponekod tudi popuščanja. Vsa ta štiri leta so bila izpolnjena s povprečjem, nismo po uspehih nikjer preveč izstopali, nismo pa tudi padli pod dostojno raven. V nekaterih klubih so se pokazala tipična nihanja. Menim pa, da obstajajo pogoji, da tam, kjer je šlo na slabše, zopet potegnemo navzgor.

Izvršni odbor je na sejah obravnaval tekoče probleme in povezoval delo v društvu. Predvsem iznajdljivosti in iniciativi predsednika odbora Pšeničnika gre zahvala, da v tem času, kljub izredni inflaciji, ni bilo prevelikih težav s financami, saj sredstva iz prispevka TKS pokrivajo komaj tretjino potreb. Tudi posamezni klubi so se na tem področju bolj angažirali kot v prejšnjih letih.

Razne športne afere so zgrinjale črne oblake nad športno dejavnost v Sloveniji in Jugoslaviji. S tem pri nas nismo imeli opravka. SDK je preverjala naše delo in ugotovila pravilno poslovanje na podlagi verodostojnih samoupravnih aktov. Posebna komisija centralnega komiteja ZK je pregledala način našega dela in ga dobro ocenila. Imeli pa smo zaplete v železarni zaradi obtožbe o nelegalnosti zbiranja starega železa in dotacij društvu. Povzročili so jih posamezniki, in to z obtoževanjem na sestankih osnovne organizacije ZK. Predvsem je bil na udaru predsednik izvršnega odbora. O tem je razpravljala DS železarne ter na podlagi poročila posebne komisije dal društvu zadoščenje. K temu je veliko pripomogla izdatna podpora članov društva na različnih nivojih.

V tem obdobju smo navezali tudi bratske stike s športnim združenjem Sloga iz Trsta, s katerim je bil predvsem odbojarski klub že dalj časa dobro povezan.

Skupna porabljenina finančna sredstva skokovito naraščajo in smo porabo v teh štirih letih potrojili. Vendar je tu vključena tudi najemina za uporabo objektov, ki jo plačujemo iz reklamnih sredstev železarne. V letu 1983 smo porabili 32.885.551 din, od tega 19.500.000 din za uporabo

POROČILO O DELU ŠPORTNEGA DRUŠTVA FUŽINAR V OBDOBJU OD 1979. DO 1983. LETA

Športno društvo Fužinar ima za seboj več kot 35 let delovanja. Korenine športnega dela v kraju pa izvirajo že iz predvojnega dela v smučarskem in nogometnem klubu. Vsa leta obstoja je bilo društvo pomemben dejavnik pri vzgoji mladine in pri udejstvovanju krajanov v telesni vzgoji sploh. Moramo se tudi pohvaliti z vrhunskimi športnimi dosežki, imamo udeležence olimpiad in svetovnih in evropskih prvenstev, kar so lepo prikazali ob prenašanju olimpijskega ognja pred sarajevsko olimpiado. Intenzivnost dela je vedno valovala: vrhunski dosežki so se menjavali z dolinami zastojev ali celo nazadovanja. Taka plima in oseka je doletela vse klube. Glavni vzroki za padce dejavnosti so bili predvsem: neiniciativen odbor, pomanjkanje strokovnjakov in neprimerni objekti za trening. Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev se kljub hudim časom, ki smo jih preživljali, nismo mogli preveč pritoževati, upoštevaje seveda, da smo vedno in povsod izhajali iz amaterskih vidikov dela. Mogoče se je kakšna dejavnost tudi razmahnila mimo naših krajevnih, kadrovskih, organizacijskih pa tudi finančnih

možnosti. Razmere so nas v takem primeru prisilile, da smo se umaknili v krajevno možno okvire. Oddaljenost od visokošolskih središč nam je vsa leta odtegovala zrele športnike. Vendar možnosti izobraževanja ni mogoče odrekati nikomur, prav tako ne športne kariere v močnejšem klubu tam, kjer mi tega ne zmoremo. Prav za cilje pri tekmovanju v zveznem merilu se lahko namreč pri nas odločimo le po dobrem preudarku.

Športno udejstvovanje se je spremenilo po načinu dela, pogojih in finančnih možnostih. Lahko ocenimo, da so se na sploh izboljšali, saj se urejuje status športnikov, več je novih objektov, več je profesionalnih trenerjev, mogoče sicer včasih manj res zagnanih funkcionarjev. Tudi financiranje je z uvedbo prispevka ugodnejše. Ugotovimo tudi lahko, da kraj živi s športom, da je prav Fužinar prinesel med ljudi športne navade, ki se odražajo v množični rekreaciji. Dejstvo je, da ne bi bilo te dejavnosti brez stalne pomoči in razumevanja delavcev železarne. Vemo, kdo nam je oče in mati, se tega zavedamo in hvala za vse to.

športnih objektov, ostalo za dejavnost društva. Za neposredno klubsko dejavnost je bilo iz tega namenjenih 11.341.519 din ter 2.044.032 din za režijo. Poraba po klubih se je v zadnjem letu (1983) povečala za 44 % napram prejšnjemu (1982). Skoki so pri nekaterih klubih izraziti in jih bo treba vsaj približno ujeti v predvidene meje. Izvršni odbor bo moral izpopolniti sistem nadzora nad dinamiko in višino porabe. Bistveno širiti naše dejavnosti ne bomo mogli, mogoče bo treba ponekod tudi kaj zožiti in preostalo intenzivirati. Tak pregled obsega delovanja bo gotovo koristil društvu in ga je treba zajeti v program za prihodnje obdobje.

SMUČARSKI KLUB

Klub ima tradicijo, saj smo v tem obdobju praznovali njegovo 50-letnico. Vsa leta po vojni je iz tega kluba izhajala vrsta dobrih športnikov, funkcionarjev ter sodnikov.

Alpsko smučanje

V alpskem smučanju se je dejavnost zelo razširila. Training poteka vse leto. Oddaljenost kvalitetnejših smučišč, posebno v prehodnih obdobjih, povzroča klubu velike organizacijske in finančne težave. Strokovno delo vodi domači profesionalni trener (Valtl) in vrsta klubskih trenerjev. Najboljša skupina trenira v občinski selekciji.

Pri mladincih smo dosegli 3. mesto na državnem in republiškem prvenstvu (Počočnik, Ažnoh). Člani mladinske ekipe so zasedli 3. do 8. mesto. Klub ima pet mladincev in enega pionirja v reprezentanci. Dušan Žagar je bil med najuspešnejšimi tekmovalci, saj je osvojil pokal Coca-Cola za starejše pionirje. Zmagal je tudi na velikih pionirskih tekmovanjih (Češka, pokal Loka).

Pri ženskah je situacija slabša. Klubu ni uspelo navdušiti za smučanje več deklet. Vendar tudi tega področja ne bomo smeli popolnoma opustiti.

Klub je že trikrat uspešno organiziral FIS — tekmo Ravenski slalom. Stalna vrsta sodnikov ter funkcionarjev omogoča dobro organizacijo različnih tekmovanj. Tudi prostovoljno delo na smučiščih je v klubu običajno. Sodelovanje s starši in šola je dobro.

Klub se sicer ne bo mogel meriti s tistimi, kjer tekmovalci obiskujejo smučarske srednje šole. Vendar odbor in trenerji ne bodo smeli popustiti, da ne bi prišlo do stagnacije ali celo do upadanja.

Podrediti se bo pa treba določeni finančni disciplini, ker 82 % prekoračenja predvidenih sredstev presega naše možnosti.

Smučarski teki

Dolgoročno so se tekači predvsem usmerili v množičnost med mladino in v veliki meri v povezavo z osnovno šolo. Vendar je treba reči, da kontinuitete v delu ni bilo. Povezava in enotnost med člani odbora pa tudi delo trenerjev ni bilo tako, da bi rodilo boljše športne uspehe. Nekateri uspešni pionirji so nakazovali nov vzpon, vendar prehoda v mladince ali celo člane ni bilo. Tek je bil ob ugodnih naravnih možnostih vrsto let naša paradna disciplina. Vidimo sicer, da se tudi drugod v državi

ne morejo kosati z našimi sosedi onstran meja. Naš cilj bi pa moral biti vsaj slediti drugim klubom v Sloveniji in temu se ne bi smeli odreči. Moramo iz rekreativnega preiti v tekmovalno področje.

Smučarski skoki

Pred dvema letoma je bila zopet ustanovljena ta sekcija. Značilnost: izredna zagnanost odbora in članov! Udarniško delo pri gradnji in pripravi skakalnic, dobra organizacija treningov in tekmovalni označujejo delo. Dosegli so, čeprav kot začetniki, tudi kategorizacijo štirih tekmovalcev. Želeti bi bilo le, da ta polet ne bi pojenjal, gotovo bo pa prinesel tudi zelene športne rezultate. Na podlagi tega bo treba oceniti tudi nadaljnje razvojne možnosti sekcije.

ODBOJKARSKI KLUB

Moška članska vrsta je vsa leta tekmovala v 1. B zvezni ligi, sedaj pa, ob razformiranju le-te, v 2. zvezni ligi zahod, in to z uspehom.

Ob začetku letošnje sezone smo vsi člani s strahom pričakovali, kaj bo prinesla. Več članov je odšlo v vojsko, nekateri so nehali. Vztrajno in uspešno delo trenerja Urnauta s pritegnitvijo mladincev v člansko ekipo je obrodilo sadove. Ekipo pa se z uspehom prebija proti vrhu. Mladinska ekipa je že dve leti republiški prvak, dva člana sta tudi kandidata za državno reprezentanco.

Ženska ekipa je igrala v zvezni ligi in izpadla. Preselitev dveh igralk, prenehanje igranja treh igralk je spravilo vrsto v težak položaj. Vendar kaže, da se je ekipa v tekmovalju v drugi ligi ujela in da ob sedanjem trenerju Gostenčniku lahko v prihodnjih letih zopet pričakujemo njen vzpon.

Klub je uspešno organiziral tudi več športnih in drugih prireditev: balkansko prvenstvo za ženske, dvakrat pa že tudi odbojgarski ples, ki je povzdignil družabnost, medsebojne odnose in bil tudi finančno pozitiven.

Nov odbor je zelo resno začel z delom, tako da imajo športniki in trenerji v njem zanesljivo podporo.

PLAVALNI KLUB

Klub v tem obdobju ni ponovil uspehov iz prejšnjih let. Športni rezultati in vzgoja naraščaja so nazadovali. Glavni vzrok je brez dvoma strokovni trenerski kader. Za Medveščkom se je začutil padec; ko pa je bilo že zaznati obetavno izboljšanje, zopet poslabšanje, ki mu trenutno ni videti izhoda.

Po pet naših v državni reprezentanci, državni prvaki, udeleženci evropskih prvenstev, z malo sreče in pravičnosti tudi skoraj udeležba Mirana Kosa na olimpiadi v Moskvi, mesto v državnem vrhu v ekipnem prvenstvu, to so bili v preteklosti gotovo uspehi. Določeni smo bili tudi kot eden med petimi razvojnimi centri za plavanje.

To vse lahko naštevamo kot rezultate iz prejšnjih časov. Res je, da je konkurenca vse hujša, da nimamo 50 m bazena, da sedaj tudi nimamo ustreznega trenerja. Vendar bo moč potegniti voz navzgor samo s sistematičnim delom celotnega odbora na

podlagi dolgoročno zastavljenega načrta in ob ustreznem strokovnem kadru. Čeprav niso ugodni časi, se vendar da z določeno vztrajnostjo priboriti v nekaj letih — ne takoj — tudi 50 m bazen (primer kegljišče), s pametno taktiko in ne s preširoko fronto želja. Torej nič malodušnosti in predvsem zanosa in dela.

NOGOMETNI KLUB

Po članstvu je to najmočnejši klub, saj ima stalno med 130 in 140 članov. Delajo v petih selekcijah, od pionirjev do članov. Kot edina v regiji nastopata v okviru kluba tudi koroška mladinska in članska selekcija, kjer so jedro igralci Fužinarja. Lokalni interesi pa so prevladali, tako da v selekciji z igralci drugih klubov večinoma ni mogoče računati.

Na splošno se je strokovno delo v klubu okrepilo, veliko pozornosti posvečajo delu s pionirji. To pa je tudi edina možnost, da prestopijo, ob zagnanem delu sedanjega odbora, regionalne okvirje ter se v tej ali oni obliki kvalificirajo tudi v republiško tekmovalje. Posamezni uspehi pri mladini so gotovo dober znak za tako usmeritev.

NAMIZNOTENIŠKI KLUB

Za klub je že od nekdaj značilna tovariška družabnost ter sistematska športna in tudi splošna vzgoja članov s preudarno porabo sredstev. Pri tem je sodelovanje s starši in šola dobro.

V preteklem obdobju je imel klub vrsto dobrih športnih rezultatov: ekipni državni mladinski prvaki, tudi mladinke druge na državnem prvenstvu, Bojan Pavič član mladinske reprezentance na evropskem prvenstvu v Poznanju.

Odhodi nekaterih članov v vojsko, na študije ter prehodi v višje selekcijske ekipe so oslabili klubsko vrsto. Tako igra Pavič uspešno v prvi selekciji Olimpije, Tanja Pandev pa prav tako v selekcijski ekipi NTK Kemičar v Hrastniku. To je sicer za klub tudi uspeh, vendar ob tem seveda dobre lastne članske vrste ni mogoče imeti.

Delo v klubu kljub tem težavam ni nazadovalo, pionirji in mladinci z uspehom tekmujejo. Darko Jamšek je nastopil tudi na pionirskem evropskem prvenstvu v Malmöju in dosegel 13. mesto. Trenutno krizo s strokovnimi kadri bo gotovo omilila vrnitev članov iz vojske.

ROKOMETNI KLUB

Klub je v tem obdobju zelo razvejal svojo dejavnost in je po članstvu med najmočnejšimi. Tekmovali so praktično v vseh kategorijah, in to v I. in II. republiških ligah. Članice, ki so hitro napredovale, so z nihajočo srečo tekmovali v 1. republiški ligi. Imeli smo več republiških reprezentantov: tri kadete, pet kadetin, dve članici. Široko udejstvovanje ima svoj vpliv seveda tudi na povečano porabo sredstev.

S šolanjem trenerjev so usposobili lastne strokovne kadre. Cilj, da se moška in ženska ekipa uvrstita v enotno republiško ligo, bo dosegljiv samo ob trdem in strokovnem delu. Vprašanje ustreznije dvo-rane pa ostane odprto.

KEGLJAŠKI KLUB

Vemo, da brez lastnega kegljišča ni mogoče dosegati rezultatov. Od leta 1971 naprej ga klub ni imel. Treniranje po tujih kegljiščih ne prinese vrhunskih uspehov in je drago. Klub je v okviru svojih možnosti delal, treniral, tudi tekmoval. Dosegel je tudi nekatere posamezne športne uspehe pri članih, članicah in predvsem mladincih, kjer sta tudi kandidata za republiško reprezentanco (Ketiš, Banko). Vendar bo šele novo kegljišče, ki bo zaživel letos, prineslo nov polet. Klub se bo moral dobro organizacijsko pripraviti, da bo to novo pridobitev kar najbolje izkoristil.

ŠAHOVSKI KLUB

Klub se je udeleževal v mladinski in članski konkurenci. Pionirji so igrali na svojih šolah pod mentorstvom kluba. Vidni so bili rezultati pri mladincih, kjer imajo predstavnika (Peruš) med desetimi v republiki, ki je sodeloval tudi v republiški reprezentanci na turnirju republik. Člani tekmujejo predvsem v občini in regiji. V klubu je razvit tudi dopisni in problemski šah. Bolj bo treba pospeševati pionirski šah, da bo možen lasten izbor za močnejše šahiste v prihodnjih letih.

Naj omenim še dva splošna problema, ki ju nismo rešili, čeprav smo se vsa leta o tem dogovarjali. To je vprašanje članarine in društvenih priznanj članom. Danes ne vemo natančno, koliko imamo članov, evidenca ni popolna. Praviloma naj bi bilo toliko članov, kolikor je plačane članarine in s tem je evidenca jasna. Nadalje že daljša časovno razpravljamo o načinu priznanj za

služnim funkcionarjem in športnikom. Gotovo je pomanjkljivost v delu nas funkcionarjev, da teh stvari nismo uredili, čeprav so sestavni del naše dejavnosti.

Ob koncu se zahvaljujem predsedniku in članom izvršnega odbora, predsednikom in članom klubov za dolgoletno športno in ustvarjalno sodelovanje. Menim, da smo kljub vsem pomanjkljivostim in težavam dosegli cilje pri:

- vzgoji in pritegnitvi mladine
- pospeševanju predvsem tekmovalnega športa ob potrebni množičnosti za doseg kvalitete, in to
- v amaterskih pogojih s poslovanjem v okviru predpisov in družbenih norm.

Oproščam se za dolžino poročila, ki izraža ponekod tudi osebno mnenje. Najbrž je to ob dvajsetletnem predsednikovanju tudi dovoljeno.

Zahvaljujem se vsem, ki so v tem obdobju in v vseh prejšnjih letih hoteli z menoj sodelovati.

Ko odlagam predsedniško funkcijo po dobrih dvajsetih letih, moram povedati, da mi je bilo vedno v čast in veselje biti predsednik in predstavljati tako društvo. Menim, da nas ni treba biti sram pred nikomer za naše delo. Tudi v prihodnje ni vzroka za malodušnost. Težave so vedno bile, ljudje smo pa za to, da jih rešujemo.

Bodočemu predsedniku, skupščini, izvršnemu odboru ter športnikom, strokovnim delavcem in funkcionarjem po klubih želim uspešno delo z veliko zagnanosti in ob vseh žrtvah tudi kanec osebnega zadovoljstva v tem delu.

nja do slovenske športne komponente, ki živi in deluje izven matičnih meja, kot ravno vi, prijatelji društva Fužinar. Od nekdanj ste znali z izredno tenkočutnostjo prisluhniti nam, ki smo bili samo zaradi edinstvenih, težkih, zgodovinskih zavrtljajev potisnjeni v ozadje, v nam tuje okvire, v katerih se še danes, iz dneva v dan, trdovratno borimo za našo slovensko pravico, za naš jezik, za naše državljanstvo, ki je lahko samo slovensko. Marsikdaj se v teh naših naporih počutimo osamljeni. Tako nismo mogli vriskati od veselja, ko je Zvezni izvršni svet sprejel radikalne omejitve — ukrepe glede prehajanja ljudi čez mejo, pa čeprav je take ukrepe narekovala težka gospodarska kriza. A v Beogradu je verjetno malokdo pomislil, da je s tem prav naši manjšini prizadejal mogoče nepopravljivo škodo. Naša manjšina, pa naj gre za kulturno ali gospodarsko ali športno organizacijo, ne bo živela, če za sabo ne bo vedno čutila matičnega utripa, če ne bo tesno povezana z osrčjem Slovenstva. In samo v tem dolgujemo vam, prijatelji z Raven na Koroškem, srčno zahvalo. Takega razumevanja, predvsem pa iskrene pomoči, kot smo je deležni pri vas, resnično drugje ne najdemo, za kar vam izrekamo največje priznanje in hvaležnost.

Naše društvo ŠZ Sloga se je v nekaj letih močno utrdilo, izredno napredovalo, se razraslo in danes smo v Trstu, v odbojkar-skem pogledu rečeno — prva sila. Za ta naš vzpon se moramo prav gotovo zahvaliti vašemu društvu, vašim strokovnjakom, vašim športnim delavcem, ki so nam omogočili poletno izpopolnjevanje tu pri vas, predvsem pa so nam priskočili z ustreznimi organizacijskimi nasveti na pomoč. Ostaja pa neopisano dejstvo, da imamo pri našem delovanju vaše društvo za vzgled, vzgled, ki ga moramo osvojiti, skušati ga moramo posnemati; vašo strukturo moramo zgraditi tudi sami na naših zamejskih tleh.

Dovolite mi, da končam s tole mislijo: ena največjih vrednot je prav ta, da nekemu skušamo nekaj dobrega posredovati.

Pozdrav zamejcev

»Spoštovani predsednik, pozdravljeni prijatelji z Raven na Koroškem!

Prinašam vam iskren in topel pozdrav Združenja slovenskih športnih društev v Italiji, predvsem pa nadvse občuten pozdrav vodstva in vseh športnikov ŠZ Sloga, kluba torej, s katerim ste ob svečanem podpisu pobratimske listine navezali trden, prisrčen, prijateljski stik.

Polaganje nekega obračuna je vselej zanimiva stvar. Ob poročilih se lahko članstvu v mislih zvrstijo kot na nekem imaginarnem filmskem traku dogodki, svetli in temni trenutki, vsa problematika, s katero se je morala odborniška moč soočati, jo reševati, skratka, iskati poti, ki peljejo k čim boljšim odločitvam in rešitvam. In koliko energije, koliko prostega časa mora vsakdo žrtvovati, preden z zadovoljstvom lahko ugotovi, da se je nekaj premaknilo, da je prišlo do zaželenega učinka, do uveljavitve. In če pri tem pomislimo, da gre navsezadnje za živo stvar, za športnike, za mladino, potem je tudi umestna ugotovitev, da je delo športnika — vzgojitelja, odborniške moči, izredno pomembno, a prav gotovo pot ni posuta s samim cvetjem. Ko gledamo na vaše delo, vašo razgibanost, vašo veliko klubsko naseljenost, ne moremo drugače, kot da vam iz srca čestitamo za vse opravljeno delo.

Kot zamejski Slovenci pa ne moremo še mimo druge ugotovitve. Nihče, poudarjam, nihče v matični Sloveniji v vseh teh letih ni pokazal tolikšnega iskrenega razumeva-

Najboljši na Ošvenu

Če gre pri tem za našo mladino, je vsakdo, ki vlaga v tako težavno področje delček sebe, prav gotovo opravičil svoj zemeljski obstoj, svoje poslanstvo. Želimo vam, da bi rasli še naprej, želimo, da bi bili še na-

prej ŠD Fužinar in ŠZ Sloga strnjeni v ne- ločljiv obroč, da bi se še naprej obe kom- ponenti oplajali ob skupnih pobudah, ob vzajemni pomoči.

Želimo vam še mnogo uspešnega dela!»

Mitja Kadiš

Kraljica športa

Atletika! Za mnoge je, sodeč po odnosu do nje, nepotreben šport. Pa vendar je to lep, atraktiven in koristen šport, ki je po svetu in tudi ponekod pri nas priznan za kraljico športov. Verjetno ni naključje, da je atletika veliko bolj priznana v skandinavskih deželah, od koder prihaja tudi pobuda za tek na smučeh in rekreacijski tek — tek v naravi. Vsak dan se vse več ljudi ukvarja s tekom, s pridobivanjem vzdržljivosti — kondicije. Premnogi svoje sposobnosti preizkušajo na raznih prireditvah — maratonih, krosih. Verjetno zna vsak, ki je kdaj poskusil teči — tekmovalno ali rekreacijsko — pravilno vrednotiti atletske dosežke. Ve, kaj pomeni eno ali dve uri vztrajati v določenem tempu teka, ali premagati višino dveh metrov in več. Takšnemu človeku ni težko oceniti rezultata ali nastopa kakega tekmovalca in ga tudi ne izžvižgati (kar je nasploh odraz nekulture in športne neizobrazbe), če zasede slabo mesto ali ne doseže svojega najboljšega rezultata. Vendar je, na žalost, takšnih še zelo malo, ali pa je drugih preveč. Na sploh pa je preveč tistih, ki so »strokovnjaki« za vsak šport in za vsa področja. Lahko je biti »strokovnjak« v fotelju, pred televizorjem. Zelo malo pa je takšnih, ki so manj »strokovnjaški«, pa vendar večinoma skoraj zastonj držijo pokonci ves naš šport.

Vsi vemo, da v atletiki ni pomemben samo trening. Iz vsakega človeka ne moreš narediti dobrega tekmovalca. Ob tako majhni populaciji, kot jo imamo na voljo, in toliko športnih panogah, ki jih gojimo, je težko najti in izbrati ljudi, ki so talentirani, ki imajo predispozicije za nek vrhunski rezultat in bi bili pripravljeni za ta rezultat tudi delati — trenirati.

Tudi atletika ni zastonj, čeprav v primerjavi z nekaterimi drugimi športi porabi zelo malo sredstev. Delo z osnovnimi selekcijami stane zelo malo — v glavnem so dovolj rekviziti (ki jih skoraj nimamo) in pa nekaj osnovnih sredstev za pionirska tekmovalca. Toda kakšen smoter ima to delo z mladimi, če vidiš, da v fazi izgrajevalnega treninga, ko naj bi začeli dose- gati dobre rezultate, nimajo več material- nih in finančnih pogojev za kvaliteten tren- ing. Trenutni položaj je tak, da bi brez vlaganj atletov in trenerjev samih le stežka držali stik z ostalimi slovenskimi klubi. Težko je od atleta pričakovati in za- htevat vrhunske rezultate, če si mora sam financirati skoraj vse — od opreme do prevozov na tekmovalca. Kakšno možnost za enakovredno kosanje z vrstniki iz osta- lih klubov bi sploh imel, če si ne bi, na

lastne stroške, omogočil zimskega treninga v ugodnejših klimatskih razmerah, in pa spomladanskega treninga na stezi z umet- no maso, ki jo ima že večina klubov iste kvalitete. Naš stadion je v tem obdobju zaradi neizvajanja osnovnih vzdrževalnih del še neuporaben, kot je za večino disciplin, v katerih dosegamo dokaj dobre re- zultate, neuporaben vse leto.

To je tudi eden glavnih vzrokov za po- časnejši razvoj kvalitetnih tekmovalcev, ki v mladinskih kategorijah držijo korak z drugimi jugoslovanskimi klubi, kasneje pa jim to uspeva le poredkoma. Kljub tak- šnemu stanju, za katerega je verjetno kri- va tudi brezbriznost odgovornih telesno- kulturnih delavcev, trenutno naši tekmo- valci dosegajo dokaj solidne rezultate v slovenskem kot tudi jugoslovanskem me- rilu. Naj omenim nekaj najboljših iz lan- ske sezone:

Darja Lihteneger: Lansko sezono je kon- čala z rezultatom 182 cm v skoku v višino. Ta rezultat jo uvršča na 2. mesto v Sloveniji po absolutnih rang lestvicah. Po- leg zmag na mnogih mitingih je treba še posebej omeniti zmage: na Skokovem me- morialu, na dvoboju Slovenija — Hrvatska in na mednarodnem mitingu v Ptujju. Le- tos je že štirikrat izpolnila normo za zve- zni razred (dvakrat 179 in dvakrat 178), zmagala je na izbirnem mitingu za sestavo državne reprezentance in na dvoranskem prvenstvu SRS v kategoriji članic.

Jožica Mesner: Lani je tekmovala v ka- tegoriji starejših mladink. Z rezultatom 166 cm je uvrščena na 3. mesto v Sloveniji v kategoriji mladink. Na prvenstvu SRS za mladinke je zasedla 3. mesto, na finalu AP za srednje šole pa je bila druga.

Sašo Sirk: Sezono 83 je končal z rezul- tatom 202 cm v skoku v višino, ki ga je dosegel že v začetku sezone. K uspehom velja dodati 2. mesto na republiškem pr- venstvu za mladince v skoku v višino in 3. mesto v troskoku, 2. mesto na Savaria pokalu. Rezultat 202 ga uvršča na 2. me- sto na rang lestvici najboljših skakalcev v višino v Sloveniji v kategoriji mladinc- ev. Na prvenstvu SFRJ je kljub poškod- bi zasedel 4. mesto. V letošnji zimski se- zoni je že dosegel rezultat 200 cm, kar je letos tudi najboljši mladinski dvoranski rezultat v Sloveniji.

Tomo Lužnic: V kategoriji mlajših mla- dincev je zasedel 1. mesto na neuradnem prvenstvu Slovenije v metu diska in kro- gle.

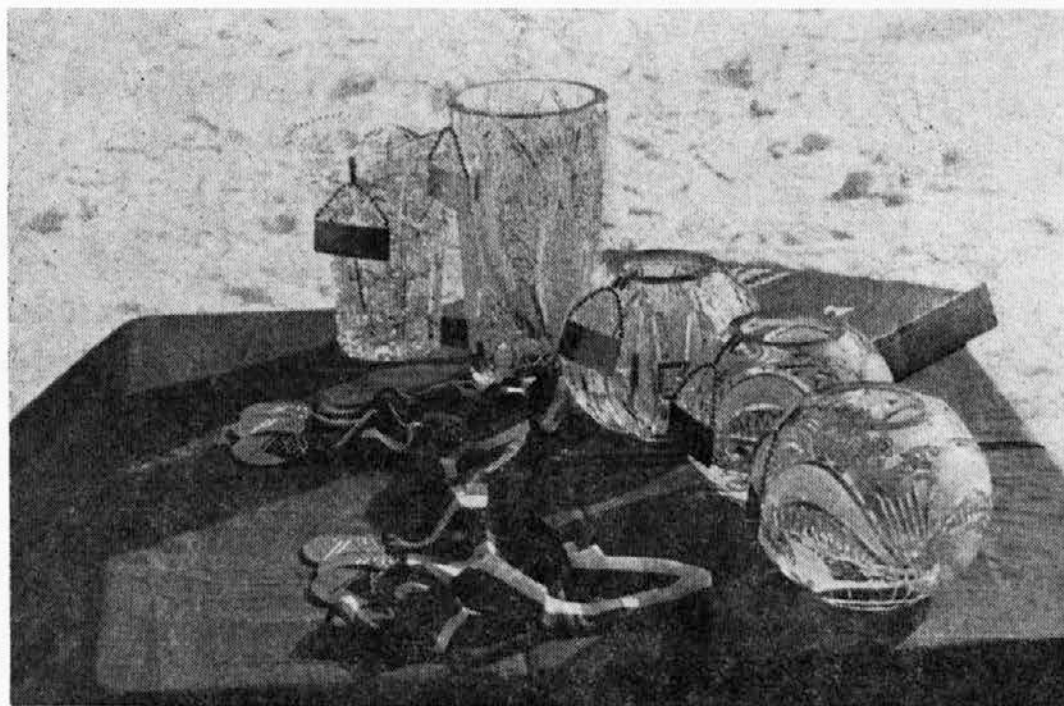
Ivan Okrogelnik: Po sezoni 82, ko je bil tudi član državne reprezentance, se je po- škodoval in lani ni dosegel vidnejših re- zultatov — osvojil je 5. mesto na republi- škem prvenstvu v teku na 5000 m. Tudi letos so ga pestile poškodbe, vendar upa, da še ni nič zamujeno.

Sašo Glavica: Pionirski prvak Slovenije iz leta 82 v teku na 100 m. Na prvenstvu SRS za mlajše mladince je zasedel 3. me- sto v troskoku.

Marija Tominc: 5. na državnem mladinc- kem prvenstvu v teku na 1500 m, članica ekipe starejših mladink, ki je osvojila na- slov republiških prvakinj v krosu in 2. me- sto v teku štafet zmage.

Dani Ošep: Zmagal je na kriteriju slo- venskih mest — prvenstvu slovenskih ob- čin — v teku na 100 m. Letos je dosegel na prvenstvu SRS v dvorani 2. mesto v teku na 60 m v kategoriji članov z novim klubskim rekordom.

Zdravko Kotnik: Z rezultatom 1.56.0 je naš najboljši tekač na 800 m. Letos je na prvenstvu SRS v krosu dosegel 4. mesto pri članih srednjeprogatih. Na kriteriju

Darila

slovenskih mest je bil drugi v teku na 400 m — z novim klubskim rekordom.

Andreja Vavče: Bila je tretja na prvenstvu SRS v dvorani v teku na 60 m in četrta v teku na 60 m z ovirami.

Jožica Jug: Na prvenstvu SRS v dvorani je bila šesta v teku na 60 m z ovirami v kategoriji mlajših mladink.

Mirjana Lihteneger: Je četrta po rang lestvici za mladinke v teku na 400 m z ovirami. Na absolutnem prvenstvu Slovenije je zasedla 5. mesto v isti disciplini.

Matjaž Feralič: Dosegel je 5. mesto na republiškem prvenstvu na 400 m z ovirami. Zmagal je na področnem prvenstvu za vzhodno Slovenijo v isti disciplini.

Mitja Kadiš: Dosegel je 3. mesto na absolutnem prvenstvu SRS v troskoku, 2. mesto na prvenstvu Slovenije v dvorani v skoku v daljavo.

Ekipa članic: Bila je tretja na prvenstvu slovenskih občin v Velenju.

Ekipa: Andreja Kotnik, Marija Tominc, Mirjana Lihteneger — je bila druga v teku štafet zmage v okviru manifestacij Ob žici okupirane Ljubljane.

Ekipa občine Ravne — je dosegla skupno 6. mesto na krosu Dela v Ljubljani.

Ženska ekipa KAK — je bila sedma v razporeditvi klubov na podlagi seštevka točk v mladinskih in članskih kategorijah celotne lanske sezone.

Omeniti velja, da večina teh tekmovalcev dosega uspehe v absolutni kategoriji, kar je nedvomno uspeh. Mnogi od tekmovalcev so zaposleni in pohvaliti velja odnos odgovornih do teh tekmovalcev, saj večina nima problemov z odsotnostjo z dela v času tekmovalcev.

Verjetno se velja zamisliti ob gojenju nekaterih zares dragih športnih panog, ki pa (gledano realno) glede na finančne, materialne in kadrovske možnosti niti ne dosegajo rezultatov, ki bi jih lahko pričakovali ali mogoče celo zahtevali. Mnogi, na žalost tudi telesnokulturni delavci, imajo pomisleke. »Kaj nam bo atletika?« »Saj nič ne delajo!« »Koliko atletov sploh imajo?«, vendar upam, da bodo to vedno bolj mnenja zgolj posameznikov, ki so povečini športno neizobraženi in tudi v športih, ki jih sami gojijo ali občudujejo, delajo več škode kot korist.

Trenutno vadi v vseh oblikah dejavnosti in v vseh starostnih kategorijah pod strokovnim vodstvom približno 150 športnikov. Z nadaljnjim strokovnim delom in z izboljšanjem materialnih in finančnih pogojev bi lahko s selekcijo vzgojili kvalitetne tekmovalce. Moramo si priznati, da je kakovost koroškega športa v mnogih športnih panogah slabša ali pa na enaki ravni kot pred leti. Verjetno vzrokov ne smemo iskati pri tekmovalcih. Vsekakor pa je atletika osnova in temelj vsem športnim zvrstem, pa če nam je to všeč ali ne!

Mitja Kadiš

TEKMOVANJA ATLETOV

Koroški atletski klub je organiziral občinsko prvenstvo v dvorani za mlajše in starejše pionirje ter finale akcije »Iščemo najboljšega pionirja in pionirko v skoku v višino«. Nastopilo je 150 mladih tekmovalcev. V posameznih disciplinah so bili najboljši:

— ml. pionirji: 30 m — Kušnik, skok v daljavo — Cigler, met medicinke — Štehar, troskok z mesta — Jesenek, skok v višino — Urnaut.

Ekipno: O. Š. Prežihov Voranc

— ml. pionirke: 30 m — Strmčnik, skok v daljavo — Penec, met medicinke — Gošar, troskok — Srebot, višina — Podričnik.

Ekipno — O. Š. Franja Goloba Prevalje.

— starejši pionirji: 35 m ovire — Potočnik, 30 m — Čibron, daljava — Krivec, višina — Počivalnik, troskok — Ovnič, medicinka — Čofati.

Ekipno: ŠSD Mladost Prevalje

— starejše pionirke: 35 m ovire — Koren, 30 m — Gradišnik, daljava — Navršnik, višina — Orter, troskok — Rodošek, medicinka — Pokleka.

Ekipno: ŠSD Pionir Ravne

Franc Uranc

Ni rastlin brez korenin

O začetkih smučarskega skakalnega športa v Dobji vasi

Ker skozi okno še lahko vidimo najbolj vztrajen sneg, morda ni prepozno napisati nekaj razlag in opravičil o nastajanju skakalnega športa v tem desetletju v Mežiški dolini.

Ena od zadnjih številka Fužinarja preveč pohvalno prikazuje vlogo podpisanega v oblikovanju klubskega življenja Smučarskega skakalnega kluba Dobja vas. Ker sem pohvaljen, se seveda ne bom opravičeval, vendar se mi zdi prav, da bi bili pohvaljeni predvsem tisti, ki so za klub storili veliko več od mene. To so pa dobjevaški skakalci sami.

Da si priznanje v resnici zaslužijo ne le kot športniki, temveč predvsem kot samoupravno odločujoči in delujoči ljudje prihodnosti, bo kmalu jasno vsakomur, ki si bo vzel čas, da bo pogledal, kaj in kako so mladeniči storili za skakalni šport tega koščka tesne slovenske domovine.

O tem pa je treba pisati. Po omenjenem članku tov. Orterja mi je nekaj prijateljev čestitalo za delo, ki jim je bilo doslej neznano. Spoznal sem, da so družbena prizadevanja mladih športnih prijateljev španska skrb večini odraslega sveta. Žalosten občutek imam, da še številni družbeni funkcionarji vedo za mladino le toliko, kolikor jim koristi za nadzorovanje njenih

miselnih poti in čustvenih vzgibov — skratka, da je mir.

To pismo skuša povedati, da je treba tudi mladinsko duhovno družbeno delovanje rehabilitirati (mu vrniti čast in ugled), če je po nemarnosti, napaki ali hudobiji zatrto kot Pepelka. Seveda s tem ni dano priznanje kakršnikoli mladini, ker je pač mlada in prijetna videti v svoji živahnosti. Babicam je že tako in tako preveč prepuščeno, da ne bi moglo biti še manj nekritično.

Opisati tako rekoč uradno nezakonito življenje kateregakoli organizma je gotovo prezahtevna naloga celo za pravnega specialista, izvedenca. Vendar poskusimo.

Iz zapisnikov prvega odbora Smučarskega skakalnega kluba Dobja vas je razločno vidno, da so v odboru pobi, ki uradno še ne morejo biti samostojen klub. Najstarejša mladeniča še ne štejeta osemnajst let, eden je pri šestnajstih, skoraj vsi imajo 12—13 let, en pob ima manj kot deset let. Malo let pa lahko pomeni tudi živahen življenjski polet! Podpora ali zavora starejših pri tem nista brez pomena.

Odločili so se za pismo Zvezi telesnokulturnih organizacij občine Ravne na Koroškem (pri tem sem jim malo pomagal). Ker prejšnji leti niso mogli dobiti pomoči

Prežihovi lovci v maskah

(trenerja, smučiči) od črnškega (črnjanskega) smučarskega kluba — ki je bil odgovoren za skakanje v občini Ravne — so zaprosili za trenerja, smučiči, čevlje (česar v trgovinah ni mogoče kupiti) občinsko telesnokulturno zvezo. Le-ta je na prigovarjanje — dogovarjanje z Navodnikom, Radom Pšeničnikom in Jožetom Šatrom — storila veliko dobro delo: poslala je na trenerski tečaj Eriha Pečnika, nekdanjega dobrega skakalca Raven.

To je bil že velik dosežek mladih tekmovalcev.

Za prvo tekmo so se dogovorili tekmovalci sami. Kolikor vem, so bili za pripravo skakalnice vsi zelo navdušeni in na dan žena — ko je bil sneg le še v Mežiški dolini — je steklo tekmovalje sedmih klubov v lepem prazničnem dnevu na urejeni in okrašeni veliki skakalnici.

Po tej, prvi, odlično izpeljani tekmi se je iniciativni odbor preimenoval v klub Dobja vas. Ker sem pokazal zanimanje, pripravljenost pomagati, so mi tokrat leta ediničkrat pomagala: postal sem predstavnik kluba za stike z drugimi klubi.

Zdaj so pobi šele začeli rojiti — v dobrem smislu. Seje odbora so imeli skorajda tedensko. Rečenega so se držali.

Vadili so točno po sporedu, ki so si ga sami — izkušeni tudi v drugih športih — vestno sestavili.

Postavili so gradbeni odbor — predsednik je bil kar Mili Mravljak, ki se je do tedaj že kar precej naučil od očeta, tesarja.

Izbrali so tajnika (sekretarja), da je zbral osebne podatke za registracijo kluba. Odgovoren je bil Srečko Plešej.

Omislili so si predstavnika za obveščanje javnosti — to je bil Miran Šteharnik, ki je tudi vestno zapisoval misli sej. Pisal je poročila. Tomo Pečnik je bil izvoljen za podpredsednika.

Lotili so se dopisovanja v mladinske liste — v začetku kar dobro, ko so imeli pobudo v svojih rokah. Našli boste kratek spis, ki ga je napisal Blaž Plešej.

Povezovali smo se z drugimi klubi, dobivali vabila za tekme v braslovških in drugih hribih s skakalnicami.

Seznani smo se s tekmovalnimi pogoji. Štajerski klubi so storili za nas več kot bratje.

Trije od staršev — Orter, Šteharnik, Suhavršnik — so se žrtvovali in so vozili celo tekmovalno skupino s svojimi osebnimi avtomobili na nekaj tekem, ki bi bile sicer nedosegljive. Poplašala jih je gorečnost in uspešnost (glede na možnosti za trening) tekmovalcev.

Kaj pa sem sploh potreben, iz kakšnega vzroka sem pri klubu, revež brez avtomobila? Za prve spodbude in pomoč sem bil pač edini, ki je imel čas: dopisi, dogovori, nasveti, prošnje.

Kaj so odločili, kaj storili mladi odborniki — dejansko vsi skakalci, ki so želeli nadaljevati s skakalnim športom?

Dokler je bil sneg, so redno vadili na skakalnici. Pozneje so imeli redne suhe vaje.

Zbrali so gradbeni les, strokovnjaško so postavili zaletni most.

Po nasvetu inž. Alojza Jevšenaka, gradbenega inženirja in strokovnjaka za skakalnice, so spomladi izkopal stezo na vrh skakalnice — tu je prišlo že nekaj odraslih moči na pomoč.

Dogovorili so se za skupen poletni trening v Braslovčah, na plastični skakalnici.

Obiskali so planiško tekmo, da so se strokovno izpopolnili. Peljali so se sami.

Na vseh sejah so imeli zapisnikarja, ki je vsakokrat prebral sklepe prejšnje seje. Vseh sklepov so se držali.

Potem so morali zvedeti, da so uradno nezmožni klubskega življenja.

Povabili so starše v klub. Na prvo sejo sta prišla le dva — kdo bo jemal tako mladino zares! Eden se je takoj ponudil za krstnega botra, po sedanji uradni modi seveda. Da bi omogočil uradno priznanje kluba, naj bi ga le-ta, nezakonski otrok neznanih staršev, imenoval za predsednika.

O usodah nezakonskih otrok pa je tako in tako vse več živih zgodb. Pravijo, da zaupanja med ljudmi ni zmerom več. Delovni postopek je še precej neznan.

Takšno je bilo, v kratkem, prvo medčloveško življenje novorojenega Smučarske-

ga skakalnega kluba. Veliko bi mogli napisati o veselju in volji, resnici in laži, pravici in krivici okoli rojstev — kdo pa ima čas za poslušanje?

Veliko imen bi morali pohvaliti. Kot nekak podpis zapišimo te mlade oblikovalce ene od samoupravnih družb: Marko Piko, Marko Orter, Bojan Suhavršnik, Mili Mravljak, Miran Paradiž, bratje Srečko, Branko, Blaž in Marjan Plešej, Dušan Božank, Toni Stern, Igor Ikovic, Miran Šteharnik, brata Verner in Rafko Jurač, Tomo Pečnik.

Bojim se, da sem koga pozabil napisati — prosim, opraviči mi!

Ko sem se tako rešil dela nezaslužene slave, se počutim veliko bolje. Čast komur čast. Delu čast in oblast.

Če bi bil kdo zmožen opisati prizadevnost, pogum, voljo, veselje, vztrajnost... teh športnikov v njihovem prizadevanju, da poletijo brez kril, bi bila zgodba pa zares napeta.

Franc Rotar

NE ŽIVIM SAMO ZASE

(Pogovor s stoletno Marijo Debeljak s Prevalj)

Kljub temu da je najstarejša občanka ravske občine Marija Debeljak, ki se je pred sto leti rodila na nekoč fužinarskih Prevaljah kot nezakonska hči šivilji Pavli Debeljak, morala v stoletnem življenju

prestati precej hudega, je stoti rojstni dan v krogu svojih številnih prijateljev, znancev in predstavnikov občine Ravne in prevaljskih krajevnih skupnosti učakala zdrava in še dokaj čila.

Marija Debeljak

»Ker mati s šivanjem po kmetijah ni mogla zaslužiti dovolj kruha tudi zame, sem morala že v rani mladosti iti služiti h kmetu Oberu na Dolgo Brdo,« je pričela pripovedovati v skromnem podstrešnem stanovanju naša sogovornica. »Pozneje, ko sem dodobra spoznala težko življenje koroških kmetov, sem služila tudi pri gospodi, in sicer kot samostojna kuharica na Bledu in v Celovcu. Ker sem res dobro kuhala, me je lastnica nekega blejskega hotela povabila s seboj v Ameriko. Kljub obljubljenemu boljšemu življenju nisem šla, saj nisem mogla kar tako zapustiti mame in svojih Prevalj. Ne, nikoli mi ni bilo žal, da nisem šla v Ameriko.

Nekaj časa sem delala tudi v leškem premogovniku nad Prevaljami. Ko so rudnik zaprli, sem bila tudi jaz dolga leta brez dela. Zato sem nekaj let zapored ob cerkvenih praznikih pekla krofe na Brinjevi gori. Končno pa sem po prvi svetovni vojni dobila delo na Lahovnikovi žagi na Prevaljah, kjer sem zlagala drva v punte. Na prevaljski žagi, ki je enkrat tudi gorela, sem delala tudi med drugo svetovno vojno in še nekaj časa po osvoboditvi, nato pa sem se upokojila,« je Marija Debeljak opisala svojo stoletno življenjsko pot.

Kot krepko mlado koroško dekle si je tudi Marija hotela ustvariti družino. Spoznala je Gustla in z njimi imela sina in hčerko.

»Ni nama bilo dano, da bi se lahko vzela,« je rekla in se z mislimi vrnila mnoga desetletja nazaj. »Gustl je moral med prvo svetovno vojno v vojsko in se ni več vrnil. Ne vem, kako bi brez sina Rudija in hčerke Rozalije preživela tiste najhujše čase svojega življenja. Nesreča pa me je spremljala še kar naprej. Trdo življenje mi je vzelo tudi komaj 17-letnega sina, ki se je bil izučil za čevljarja,« rosnihi oči pripoveduje Marija.

Kljub težkemu življenju pa ni nikoli klonila. Zravnana se je prebijala skozi težko življenje, saj je morala živeti za hčerko.

»Po upokojitvi sem dve leti sama živela na Prevaljah. Zaradi osamljenosti sem se za nekaj časa preselila v Libeliče k hčerki Rozaliji, ki je že tudi dopolnila 75 let. Vendar sem kmalu dobila domotožje po svojih Prevaljah. Leta 1962 sem se vrnila v rojstni kraj. Od takrat skrbi zame najbolj človekoljubna Prevaljčanka Ani Meisterl. Čeprav z Ano nisva v sorodu, skrbi zame, kot da bi mi bila hčerka. Verjetno ne bi nikoli čakala tako visoke starosti brez pomoči in skrbi svoje Ane in prijateljice Marije Strmec,« pravi naša sogovornica.

Kljub visoki starosti Marija Debeljak še vedno sama hodi po stopnicah v klet po premog in bere brez očal.

»Ko sem bila še bolj pri močeh — a tudi sedaj se še ne dam — sem sama skrbela za gospodinjstvo, ker je bila Ana v službi. Danes pa sem najbolj srečna, če lahko tudi sama kaj postorim po stanovanju. Najraje kurim, da nama je toplo.«

Ob koncu razgovora, ki bi lahko trajal nekaj dni, saj je imela Marija Debeljak še marsikaj povedati, smo Marijo vprašali po receptu za stoletno življenje, predvsem pa, kaj si ob tako visokem jubileju najbolj želi.

»Še sama ne vem, kaj me drži pokonci. V življenju se nikoli nisem posebno pazila. Tudi danes še popijem kozarček dobrega

vina, najraje pa domač koroški lesnikov mošt. V življenju sem popila tudi veliko šipkovega čaja in pojedla mnogo krompirja. Sicer pa si najbolj želim, da bi lahko še nekaj časa prebiral časopise in knjige. Želim si tudi, da bi me večkrat obiskali

moji vnuki in pravnuki, saj jih imam tako rada. Res, ponosna sem, da sem živela celo stoletje, saj je bilo od moje generacije le meni dano, da sem lahko tako dolgo doživljala razvoj Prevalj in naše Jugoslavije,« je sklenila pogovor Marija Debeljak.

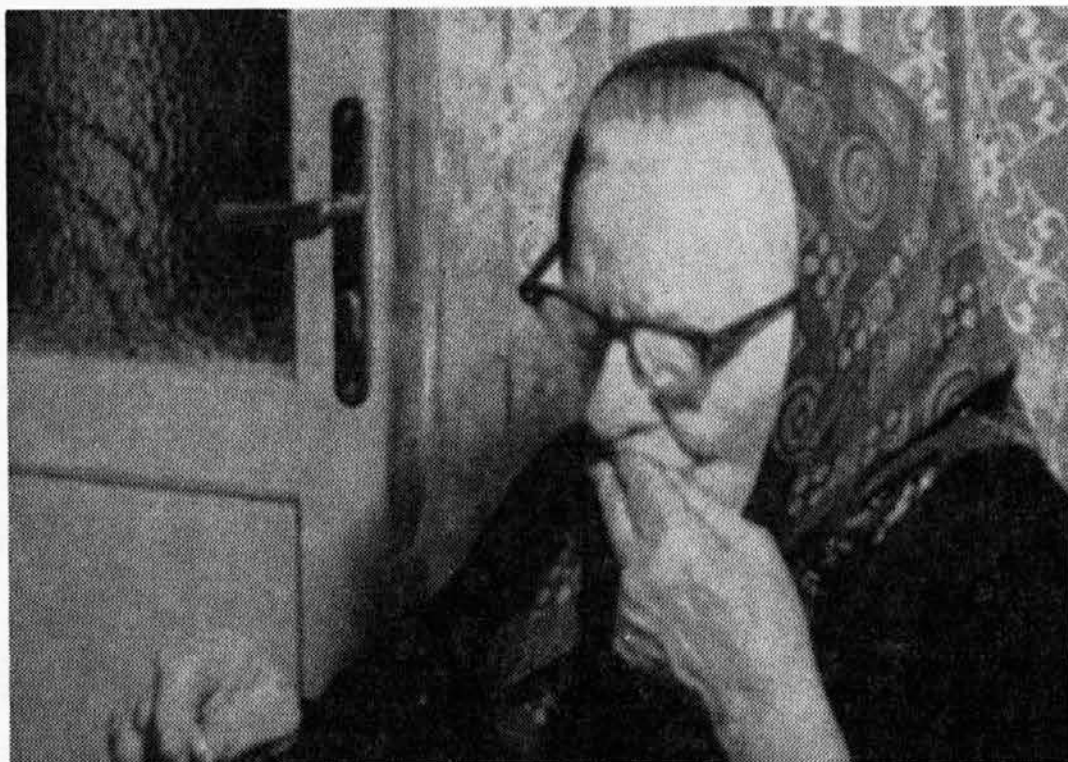
Petindevetdeset težkih let Katarine Glančnik

26. junija 1983 je praznovala ena najstarejših krajanek v Črni 95-letnico svojega življenja. Obiskal sem jo na stanovanju njene hčerke Katice Ilge v Rudarjevem. Jubilatke ni bilo v kuhinji, kjer se najrajši zadržuje. Hči Katica mi je povedala, da je bolna in da še spi v svoji sobi. Že sem hotel oditi, ko me hčerka zadrži in pravi, pojdem po njo, saj je že vendar čas, da vstane, ker bo kmalu kosilo. Kmalu prideta s hčerko Katico v kuhinjo in na njenih licih je bilo videti, da ji že leze deseti križ na upognjena ramena. Čestital sem ji k visokemu življenjskemu jubileju in za novo leto hkrati. Z začudenjem me je ogledovala in videti je bilo, da me ne pozna. Slednjič je le spregovorila: Ko bi me le ta zlomkova sladkorna ne tlačila v posteljo, bi še nekam kar šlo. Tudi tromboza me načenja, noge me več ne ubogajo in postala sem strašno pozabljiva.

Prosil sem jo, naj mi opiše svojo preteklost in pove, kaj moraš početi v življenju, da si dočakaš tako visoko starost. Malo čudno me je pogledala in slednjič spregovorila. Nikdar v življenju nisem imela kaj dobrega, samo ljubo trpljenje, strah in žalost. Ker se sama ni mogla vsega spomniti, je pomagala odgovarjati njena hčerka Katica, poročena Ilgo.

Rodila sem se pred 95 leti, to je bilo leta 1888 v Riči vasi na Avstrijskem Koroškem. V kmečki družini Cipuš sem prvič zavekala in doraščala. Obiskovala sem ljudsko šolo, v kateri sem se učila slovensko in pa tudi nemško. Doma na kmetiji je bilo veliko dela, zato sem že v rani mladosti prišla za delo, saj takšna kmetija potrebuje pridne ljudi. Ko sem bila stara 29 let, sem spoznala Antona Glančnika, ki je takrat opravljal razna dela okrog po kmetih. Bil je pa tudi gozdni delavec. Z njim sem se poročila in vzela sva v najem bajto v Liči vasi v občini Šmihev. V zakonu sva imela dve hčerki in sina. Hčerka Micka nama je umrla stara komaj tri mesece. Hčerka Katica in sin Štefan pa sta doraščala pri nama.

Pred koroškim plebiscitom sva z možem usmerjala tamkajšnje prebivalstvo za Slovenijo in se istočasno zelo zamerila Nemcem. Po nesrečnem plebiscitu so naju z možem nemčurji tako sovražili, da sva bila v nevarnosti, da naju ne bi pobili. Mož je izgubil delo. Ker je bil brez službe, je moral s trebuhom za kruhom čez mejo v Jugoslavijo. Leta 1920 je dobil službo na pošti v Črni in stanoval je pri kmetu Kovšaku v Javorju. Jaz pa sem ostala z otrokoma še naprej na Koroškem

Katarina Glančnik

in pomagali so mi slovenski dobri ljudje. Čez dve leti smo tudi mi šli za možem in očetom v Jugoslavijo. Leta 1924 se je mož zaposlil na žagi Mušenik in tam dobil tudi stanovanje. Vse je bilo lepo, ko ne bi bilo te nesrečne vojne leta 1941.

Ko so Nemci leta 1941 okupirali Jugoslavijo, so mojega moža že prvi dan zaprli. Bil je po zaporih v raznih krajih po Sloveniji in ker mu niso mogli ničesar dokazati, so ga čez dva meseca izpustili.

V juniju 1941 pa so Nemci izselili moža, mene in sina Štefana v Srbijo. Doma je ostala hčerka Katica, ki se je leto pred tem poročila in je imela majhnega otroka.

V Varvarinu v Srbiji smo preživeli štiri dolga in težka leta. Bili smo v stalni nevarnosti zaradi nečloveškega ravnanja četnikov. Obljubljali so nam, da nas bodo vse postrelili in mi smo jim verjeli, ker so se takšne stvari vsak dan dogajale. Posebno še v letu 1944, ko je ruska armada prodirala proti našim krajem. V izgnanstvu smo opravljali razna kmečka dela, da smo se preživeli. Največ pa sta bila mož Toni in sin Štefan zaposlena pri ročnem žaganju drv.

Po vojni smo se vrnili domov in doma našli naše stanovanje oropano. Nekaj stvari se je posrečilo shraniti hčerki Katici, toda večinoma je bilo vse izropano.

Sin Štefan je za posledicami izgnanstva zbolel na pljučih in v letu 1946 umrl.

Po vrnitvi iz izgnanstva sva z možem začela novo življenje. Mož je delal nekaj časa na žagi v Mušeniku, nato se je upokojil. Sama pa sem skrbela, da sva imela vsaj na starost udobno življenje.

Leta 1971 pa mi je umrl še mož Toni, star 80 let. Od tedaj živim pri hčerki Katici v Rudarjevem. Živim dobro, kot še nikoli poprej, mi je zaupala Katarina Glančnik in dodala, samo da bi bila še zdrava. Obljubil sem ji, da jo bom obiskal čez štiri leta, ko bo praznovala sto let življenja. Obrišala si je rošno oko in se zamislila nekam daleč v prepade svoje preteklosti.

V imenu krajevnega združenja borcev NOV Črna in v imenu vseh krajanov Črne ji iskreno čestitamo, ter želimo, da si dočaka 100 let med nami.

Po pripovedovanju zapisal
Ignac Zdovc

Ana Erjavc

Kozarci

Kozarci kristalni,
v njih kaplje opojne.

Vsa sreča, ljubezen
zaradi njih je razbita
v tisoče koscev.

Kozarci so celi ostali
smrdljivi in prazni,
in solze
so ostale
in črni
spomini...

(PO)OLIMPIJSKE MISLI

Ni mi znano, če so se zimske olimpijske igre začele slučajno na dan našega kulturnega praznika. Iskal sem zvezo s Prešernom in — našel sem jo!

MOJMILO

(Po Prešernovi Vrbi)

I

O, Mojmiilo, ti draga olimpijska vas
domača,
bila na ekranih si s cel'ga sveta;
zate gorela so srca športno vnetá,
šlo je zares, ni bila le igrača.

II

Za tebe izdani b'li so težki d'narji,
prav zato smo trepetali;
da ne bo uspeha, smo se bali.
(Zdaj moramo biti varčnejši gospodarji!)

III

O, zakaj si morala tako daleč iti,
na jug v bratske kraje?
Zakaj ostala nisi raje
tam, kjer doma so favoriti?!

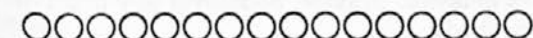
IV

Naši vozili so odlične fure,
kar dih je nam jemalo;
da odličij nekaj je nam ostalo,
poskrbel je Franko Jure.

V

O, Prešeren, ti največji naš poet!
naj zaželim vsaj nekaj si to pot:
da prav tako, kot v športu je povsod,
tudi v kmetijstvu naj bi bil — polet!

Ajnžik

Jerca Vevar

Gašperjeva bralna značka v Kotljah

V Kotljah smo se na pobudo našega prvega častnega krajana tovariša Pavla Žaucerja-Matjaža lotili branja za 1. stopnjo Gašperjeve bralne značke — za bronasto značko.

Priznati moramo, da smo sprva zelo dvomili o uspehu akcije. Ko pa nam je tovariš Matjaž pripovedoval o podobni akciji v Ljubljani, smo se stvari lotili bolj pogumno.

Rekli smo, da bo moral odbor za značko vsekakor prebrati »Gamse na plazu«, ker bo moral sleherni član postati mentor svoje skupine bralcev. Na sestanku z Žaucerjem so bili člani Zveze borcev, člani odbora SZDL, lovci, člani sveta krajevne skupnosti. Brž smo jih povabili, naj vsaka od teh organizacij in skupin nabere med svojimi člani skupine bralcev.

Tako so borci oblikovali najštevilnejšo skupino. Bral je ves odbor SZDL in ves svet krajevne skupnosti. Lovci niso hoteli zaostajati, imeli so 15 bralcev. Naših prizadevnih hotuljskih gasilcev nikakor nismo obšli; tudi ti so zbrali svojo skupino. Organizacija Rdečega križa se nam je brez pomisleka pridružila. Njihova skupina je bila najštevilnejša: 30 bralcev. Hotuljska knjižnica ima širok krog vnetih bralcev — izbrali so svojo skupino. Podkraj ni hotel zaostajati, našli so svoj krožek značkarjev. Naši otroci na hotuljski podružnični šoli sodelujejo na vsaki prireditvi v kraju — povabili smo tudi njih. Zanje so bili »Gamsi« pretežki, zato so brali Franceta Bevka: Rož, Podjuna, Zila.

Odbor za značko se je razširil, v njem so delali naslednji mentorji: Milan Košeljnjk,

Breda Orožen, Lojzka Pavlin, Slava Rakovnik, Tone Svečko, Silvo Turk, Mojca Vučko, Jerca Vevar, Franc Zabel in Damjan Zdovc.

Vsi skupaj smo zbrali nad 140 bralcev. Prve, bronaste značke smo jim podelili 15. marca, na obletnico Gašperjeve smrti, v navzočnosti Pavleta Žaucerja-Matjaža. Pobudo za ta prispevek je dal prav on, ker želi, da posredujemo naš pristop k stvari tudi drugim krajem po Koroškem. Rekel je namreč, da smo se v Kotljah te stvari lotili frontovsko: pritegnili smo vse organizirane skupine krajanov.

Povejmo tudi to, da se za sestanke obveščamo ustno, osebno, in da je udeležba skoraj vedno stoo odstotna. Tako lahko stvar teče nemoteno in učinkovito.

Pri tako velikem številu bralcev je težava predvsem v tem, kako zagotoviti dovolj knjig, ki se dobijo pri Svetu knjige. Tudi tu smo se znašli. Na pomoč so nam prišli borci, SZDL, svet krajevne skupnosti, šolska knjižnica. Kupili so nam 45 izvodov »Gamsov na plazu«.

Tudi najstarejši krajan Kotelj niso odrekli, ko so jih borci povabili k branju. »Slabo vidimo,« so rekli nekateri, ki so mnogo stvari, ki jih knjiga omenja, doživeli, »bo pa vnučinja brala, mi bomo pa poslušali.« Tega smo bili nadvse veseli.

Z mentorji in Matjažem smo se domenili, da se preverjanja branja ne bomo lotili po šolsko: vprašanje — odgovor. Sleherni bralec naj v knjigi najde kaj svojega: po svojem znanju, zanimanju, razgledanosti, čustvovanju. Preizkus naj se

opravi v razgovoru. Saj je namen značke seznaniti se s preteklimi in sedanjimi stiskami in težavami, ki so se z njimi srečevali in se še srečujejo naši bratje Korošci onstran meje, in iskati možnosti, kako jim pomagati.

Hotuljci so se spet enkrat izkazali. Tako kot na delež, ki so ga dali med NOB, smo lahko ponosni tudi na teh 140 bralcev »Gamsov na plazu«. Vendar je to šele prvi korak. Čakata nas še dve stopnji: srebrna in zlata Gašperjeva značka. Že zdaj vabimo krajanke, da se prijavijo tudi k temu branju. Prijavite se brez bojazni: tudi v prihodnje bomo izbrali kar najbolj primerno obliko za preizkus branja.

Liziki Rihter v slovo

V letih, ko dela človek najbolj zavzeto, nas je v dneh iztekajoče se zime nenadno zapustila Lizika Rihter.

Njena življenjska in ustvarjalna pot se je začela leta 1927 v Rušah. Z možem Stankom sta si ustvarila dom in družino pred dobrimi tridesetimi leti na Čečovju. Tako se je v tem času z vsem svojim bistvom vrasla v okolje Čečovja.

Občane krajevne skupnosti Čečovje je vest o njeni smrti še posebej pretresla. Vsi, ki smo Liziko poznali, smo v njej čutili močno osebnost. Od nje se je bilo mogoče veliko naučiti: osebne skromnosti, požrtvovalnega in predanega materinstva, prepričevanja in nenehnega dokazovanja, da ljubezen do otrok, njihova nega in vzgoja terjajo veliko nesebičnega in požrtvovalnega dela.

Vse svoje življenjske moči je razdajala za velike ideale človeške toplote in materske ljubezni, saj je v odnosu do svojih sinov ustvarila lik — simbol matere z izbrušeno toplo človečnostjo.

Razdajala se je za dom in družino. Neprecenljiva so njena žrtvovanja matere in žene za delo v družini in njen prispevek družbi.

Zaposlena je bila v osnovni šoli »Jurijevega Drečjeka« na Čečovju, kjer je v pripravljanju toplih obrokov in napitkov nenehno izpričevala, da je tudi v tem delu kot sestavini vzgojnega dela na šoli zmeraj treba videti posameznega otroka v kakršnemkoli pomenu besede, mu pomagati in prihajati naproti s toplo in radodarno besedo.

Lizika Rihter je zapustila spomin, vreden spoštovanja. Njena zgodnja smrt pomeni za družino Rihter in nas, krajanke Čečovja, nenadomestljivo izgubo. Spoznanje, da smo izgubili dobrega, dragocenega in nesebičnega človeka, vzbuja v nas občutek nemoči pred usodo, hkrati pa iskreno potrebo, da ohranimo njen lik v trajnem spominu.

KRAJEVNA SKUPNOST
ČEČOVJE

Lizika Rihter

Pevcu, organistu in pevovodji v slovo

Tiho, skoraj neopazno odhajajo pevski veterani — med temi tudi letos Lojze SATLER.

Pokojni Lojze se je rodil 1904. leta v Šoštanju. Zelo mlad se je posvetil petju in glasbi, zato se je prijavil v orglarsko šolo v Celju. Ko je končal šolo, se je zaposlil kot organist v domačem kraju. Zaželel si je boljšega zaslužka in pot ga je pripeljala leta 1937 v Guštanj, kjer je dobil delo v takratni Thurnovi jeklarni. V svojem prostem času se je posvetil orglam, saj je nadomeščal prijatelja — organista Felicijana Goloba, ki je takrat služil vojaščino. Po vojni je nadaljeval delo v železarni, in sicer v oddelku špedicije. Tukaj na Ravnah si je tudi ustvaril družino — za življenjsko družico si je izbral Finkovo Justo, hčerko znanega in dolgoletnega guštanjskega organista Ivana FINKA. Vključil se je v delo ravske Svobode ter prevzel mesto pevovodje pri mešanem zboru. Z zagnanostjo je vodil ta zbor na mnogih nastopih, predvsem na priljubljenih koroških festivalih v povojnih letih. Vse do leta 1953 je vodil mešani pevski zbor. Kasneje se je ta zbor preformiral in ga je prevzel prof. Petrun.

Smrt je zgodaj posegla v Lojzetovo družino — umrla mu je žena in zapustila štiri nepreskrbljene otroke. Ves se je posvetil vzgoji otrok, bil jim je oče in mati hkrati. Leta 1965 se je upokojil.

Pevska žilica v njem nikoli ni mirovala. Leta 1969 je bil med ustanovitelji moškega pevskega zbora, ki ga je vodil Viktor Krivec. Tukaj je našel veliko mladih prijateljev in tovarišev. Bil je v veliko pomoč mlajšim pevcem, ki so šele prihajali v zbor, v odsotnosti zborovodij pa je tudi sam vodil Fužinar na nastopih. Pet let je pel pri Fužinarju, ob peti obletnici zbora je prejel

za vneto in prizadevno zborovsko delo zlato Gallusovo značko.

Zaradi slabega zdravja in starosti je leta 1976 odložil notno mapo. Kljub temu pa ni opustil zanimanja za pevsko delo v moškem pevskem zboru Fužinar, rad je, če je le mogel — prihajal na koncerte in nastope ter se navduševal nad napredkom zbora.

Zadnje leto življenja je bil priklenjen na posteljo in tedaj se je razveselil vsakega tovariškega obiska in novic o delu našega oziroma svojega zbora, v katerem poje tudi eden njegovih sinov.

Pevci Fužinarja smo mu hvaležni za njegov prispevek pri oranju kulturne in pevske ledine na Ravnah. Ohranili ga bomo v trajnem spominu.

Poslavljamo se od njega s pesmijo, ki jo je ljubil in cenil.

Odbor MPZ Fužinar

Jerica Skrivarnik

Slovo od Lečnikovega Rudija

Mrzel januarski dan, hitra tema in še hitreje se je v sredo, 11. januarja, proti večeru zvedelo: »Umril je Lečnikov Rudi iz bloka Zveze borcev.« Temno, mrzlo in mračno je postalo v naših srcih, saj zadnje čase smrt prepogosto redči naše vrste, vrste članov Zveze borcev.

Tri leta je bil priklenjen na posteljo in stanovanje, v katerem se je počutil srečnega, saj je bilo to človeka dostojno bivališče. Njegova pot je bila trda, neprestani boj za boljše življenje.

Rodil se je 2. aprila 1914. leta v takratnem Guštanju, bil je sin Filipa in Marije Lečnik. Oče je bil tovarniški delavec. Imel je še tri brate in sestro. Rodil se je ravno v času, ko je izbruhnila prva svetovna vojna. Bili so hudi časi za vse, najbolj pa za delavske družine. Okusil je vse trdobe otroških let. Pa še mati je umrla, ko je bil star dve leti. Oče je bil v vojski in so ga spustili samo na ženin pogreb, po pogrebu pa se je moral vrniti na fronto. Otroci pa so bili pri usmiljenih tujih ljudeh. Ko je bilo vojne konec, se je oče vrnil iz vojske in zopet zbral svoje otroke. Vendar je Rudi vedno pogrešal nežno materino roko. Odraščali so kot samorastniki. Osnovno šolo je obiskoval v Guštanju in dovršil 6 razredov osnovne šole. Učenje mu je šlo lahko, vendar ni bilo denarja za študiranje. Delavski otroci so morali v zgodnji mladosti prijeti za trdo delo, tako si je moral tudi Rudi nabasati culo in iti služiti k stricu Ferdu Lečniku, ki je bil kmet v Kotljah, po domače pri Pernatu. Po hotuljskih pašnikih je pasel vse do 16. leta, nato pa ga je oče le spravil za delavca v železarno v Guštanj, kjer je moral kot mlad fant prijeti za težko delo. Leta 1936 je moral iti k vojakom. V Osijeku je preživel 18 mesecev nakar se je vrnil na delo v železarno. Prekaljen v otroštvu, pomanjkanju, bedi in zatiranju je postal borben mladenič, borec za delavske pravice. Sodeloval je v društvu Svoboda.

Ko je okupator zasedel naše kraje, je bil član organizacije Prežihovega Voranca, deloval je proti fašistom na vseh koncih in krajih.

Ker pa je bilo tudi dosti izdajalcev, so ga mrzlega januarskega dne 1942 aretirali gestapovci ter ga po več tednih nečloveškega mučenja poslali v taborišče Dachau, kjer ni bil več človek, temveč številka 42676. Mučenje se tudi tukaj ni prenehalo. Ob nečloveškem trpljenju je le preživel to peklenško uničevalno taborišče in pričakal svobodo. Ni pa se mogel vrniti takoj v svojo domovino, k svojim, ker je bil le

Rudi Lečnik

še živi okostnjak in so ga morali v celovški bolnici najprej toliko pozdraviti, da so ga lahko poslali v domovino, v rojstni kraj. To pa je bilo šele jeseni leta 1945. Pa še doma je mesece in mesece preležal v postelji, preden si je opomogel, da je lahko šel na delo in si služil svoj kruh. Zaposlil se je zopet v Železarni Ravne, pozneje pa v Tovarni pil na Prevaljah. Leta 1947 se je poročil na Leše in tam živel do leta 1962 v slabem stanovanju, tedaj pa je dobil prijazno, lepo stanovanje v bloku Zveze borcev. Neizmerno je bilo njegovo veselje, ko je končno lepše zaživel ob svoji družini, ženi in dveh hčerkah, pozneje pa še vnukih. Vendar je njegovo veselje vsa leta na skrivaj glodala bolezen, posledica taborišča. Leta 1974 se je upokojil. Ni pa dolgo v miru užival pokojnine, kajti bolezen se je vse bolj oglašala in ga nazadnje za tri leta položila na bolniško posteljo. Kljub temu ni izgubil humorja. Vedno je še povedal kaj veselega, kadar ga je kdo obiskal.

Mi pa smo se pred hišo spraševali, kaj je le z Lečnikom, da ga ni več na spregled, saj smo se nešteto krat nasmejali njegovim pripovedim in šalam. Zvedeli smo, da ne more več po stopnicah. Imel je bolezen, ki ji lahko rečemo počasno umiranje. Tiho in mirno mu je na koncu ugasnilo življenje.

Za vse, kar je storil za našo domovino, za naš košček koroške zemlje, je prejel medaljo za zasluge za narod. Vsi, ki smo ga poznali, ga bomo ohranili v lepem spominu.

Rok Gorenšek

Ob smrti Frančiške Trup

Poslednje slovo, poslednji pozdrav Hotuljcev je bil ob smrti Frančiške Trup, p. d. Kotnice iz Podgore, še toliko težji in bolj boleč od drugih, ker smo se za vedno poslovili ne samo od dobre matere, babice, sosede in znanke, pač pa zato, ker je rajna Kotnica za Kotlje pomenila in bila več kakor drugi.

Znano nam je bilo, da jo je dajala bolezen, da je bila že več kakor tri mesece priklenjena na bolniško posteljo. Vedeli smo, da je živila le še ob skrbni negi snah Marice in hčerke Ančke ter ob pomoči zdravnika dr. Celcerja iz Slovenj Gradca.

Frančiška Trup, p. d. Kotnica

Da bo pa tako hudo, da bo prišlo do najhujšega, tega pa nismo pričakovali. Mislili smo in verjeli, da bo tudi letos čakala pomlad, da ji bo toplo v igredno sonce povrnilo zdravje, tako kot že večkrat doslej. Žal se je vse obrnilo drugače. Smrt je bila močnejša.

Ljudje se, kadar kdo umrje, ponavadi ustavijo in razmislijo o njegovem življenju in delu. Nato pa podajo sodbo o tem življenju, rekoč:

»Ta človek je živel pa skromno in revno življenje.« Ali pa: »Ta človek je živel pa bogato in polno življenje.« Ta prisposoba se seveda ne nanaša na pravo bogastvo ali siromaštvo človeka, pač pa na njegovo vitalnost, na duševno življenje in na to, kako je svoje življenje izkoristil za svojo srečo in veselje in za srečo drugih.

In glejte! Takšno bogato, polnokrvno življenje, je živila in preživela naša rajna Kotnica. Rodila se je avgusta 1900 pri Kumru v Podgori. Že zelo zgodaj, še ko je hodila v šolo, je že morala služiti in si tako skrbeti za kruh in streho nad glavo. Služila je tudi pri Vožniku. Francka je bila mlado, brhko dekle, zdrava kot dren in polna želja. Vroče si je želela priti na svoje. Leta 1924 se ji je želja izpolnila. Omožila se je h Kotniku v Podgoro. Za moža je vzela že starejšega Antona Trupa, Kotnika, po-

znejšega hotuljskega župana in cerkvenega ključarja. Življenje ji je postalo lepše in boljše. Toda rodila je osem otrok, Kotnikova domačija pa ni ravno velika. Trdo je bilo treba poprijeti za delo pri hiši, hoditi pa tudi k sosedom pomagat pri delu.

Kotnica je bila prava Korošica, prava Hotuljka, vesele narave, odrezava in zmeraj dobre volje, zato se ni ustrašila nobenih težav in naporov. Z dobro voljo je prenesla in prestala vse, tudi smrt štirih otrok. Hčerko Micko ji je vzela druga svetovna vojska, moža pa je pokopala leta 1956. Takrat je tudi hudo zbolela na srcu. Prav dobro se še spominjam nekega večera, čeprav je od takrat minilo že skoraj trideset let. Vračal sem se po poti z Gornjih Sel mimo Renerjeve — Bertlove bajte proti domu, ko zaslišim iz Kotnikove hiše glasen jok. Jokala je Kotnica ter na ves glas tožila in tarnala. Prestrašil sem se in skočil v hišo, da vidim, kaj se godi. Zagledal sem Kotnico vso obupano in objokano. »Za božjo voljo, mati, kaj se vam je pa vendar zgodilo, da se tako jočete?« sem jo vprašal. Pogledala me je, me spoznala in odgovorila. »Poslušaj me, Rok! Zakaj bi se pa ne jokala, ko bom pa samo dva meseca še živila!« »Ne ne, mati, to pa ja ni res, to prav gotovo ne more biti res,« sem ji iznenada odgovoril. Ona pa: »Res je, še kako res je, saj sem bila danes pri zdravniku, povedal mi je, da imam tako slabo srce, da bom živila le še kaka dva meseca. Potem bo pa smrt.« Začel sem jo tolažiti, kakor sem vedel in znal. Dejal sem ji: »Pa že niste ubogali zdravnika. Najbrž niste hoteli mirovati tako, kot vam je naročil. Pa vas je zato sedaj zastrašil. Prav ima. Mogoče bo pa to le zaleglo, da ga boste bolj ubogali in poslušali.« Precej dolgo je trajalo, da sem jo pomiril in potolažil. Ko sem jo spravil spet v dobro voljo, sva se oba skupaj smejala. In res je tedaj Kotnica preživela. S pomočjo zdravnika dr. Celcerja, ki je pravi strokovnjak in se zares spozna na take bolezni, je preživela in živila še skoraj celih trideset let. Vsakokrat, ko sva se po tem dogodku s Kotnico kje srečala, sem jo v šali pobaral: »No, Kotnica, kako dolga pa sta tista dva meseca? Pa tako fejest ste še.« »Saj sem,« mi je ponavadi odgovorila, »toda, da boš vedel, tisti večer pa me je bilo res strah.«

Kotnica je bila vse svoje skoraj štiriinosemdeset let dolgo življenje delavna kmečka žena. Ničesar se ni ustrašila, nič ji ni bilo pretežno. Ko je ob hotuljskih »lepih nedeljah« skrbela za evangelije pri procesijah, je šla tudi na Uršljo goro in tam nabrala planinskega cvetja, da je spletla vence in jih z njimi okrasila. Večino življenja je bila zdrava, jedra ženska, ki je živila naravno življenje. Rada je imela naravo, zato je v svoji boleznij najbolj trpela, ker ni mogla več ven. Še v petek, dan pred svojo smrtjo, popoldne, ko je za kratek čas posijalo sonce, je prosila, da so jo peljali na hišni prag, od koder je dolgo strmela ven, na s soncem obsijani sneg.

Ni naključje, da je tako živo, polnokrvno in naravno žensko, kot je bila naša Kotnica v mladosti, opazil tudi naš veliki pisatelj Prežihov Voranc. Uporabil in upodobil jo je kot naš hotuljski samorastniški lik v eni svojih najlepših in najmočnejših novel, v Ljubezni na odoru. Ta novela je

že davno prišla v sam vrh naše slovenske in jugoslovanske književnosti. S prevodi v tuje jezike širom sveta pa je prišla tudi v svetovno književnost.

Zato je bilo zadnje slovo od Kotnice za Hotuljce toliko težje in njena izguba za nas bolj boleča od drugih. Saj z njo za vedno odhaja tudi eden že zelo redkih hotuljskih samorastnikov, Vorančev lik, na katerega smo in moramo biti Hotuljci samo ponosni, saj smo tako predstavljeni domovini in svetu.

Spomin na našo Kotnico, Frančiško Trup, »Radmanco« iz Vorančeve »Ljubezni na odoru« pa bo ostal večni. Ostal bo tako dolgo, dokler bodo po svetu pisali, tiskali, brali in hranili knjige, vir lepote in kulture.

Rok Gorenšek

Albert Gostenčnik-Ošven

V življenju le bolj poredko lahko srečamo tako priljubljenega in spoštovanega človeka, kot je bil rajni Albin Gostenčnik-Ošven. Ljubili in radi so ga imeli njegovi domači, žena, otroci, vnuki, sorodniki, sosede, radi smo ga imeli Hotuljci, pa tudi stari partizani, borci NOB, lovci, smučarji, izletniki, gozdni delavci. Povsod, kamor je Ošven prišel, je bil dobrodošel in priljubljen. Bil je lastnik in je gospodaril na kmetiji visoko na pobočju Uršlje gore. Gospodaril je tam, kjer danes nastaja, se razvija in postaja daleč naokrog znano zimsko športno središče »OŠVEN«. Ošven je bil Janeči sin v Podgori, rojen 29. 2. 1908. Ker je bilo leto njegovega rojstva prestopno, takšno pa je samo vsako četrto leto, je rajni Ošven kljub dopolnjenim 76 letom letos 29. 2. 1984 praznoval šele svoj 20. rojstni dan. Starši so mu namenili Ošvenovo posestvo, ki pa je bilo tiste čase zelo zanemarjeno in v slabem stanju. Posebno slaba so bila poslopja. Takrat je odšel v kmetijsko šolo v Šentjur pri Celju, jo uspešno končal in si tako pridobil potrebno znanje za kmetovanje in gospodarjenje. Za ženo si je poiskal v Podkrajju Božankovo Trezo. Z njo se je poročil maja leta 1933. Po poroki pa ga je čakala najprej vojaška sukinja, tako da sta z ženo na Ošvenovo prišla 1935. leta. Pričela sta čisto znova. Vse je bilo treba popraviti in urediti. Časi pa so bili za kmeta takrat slabi, saj nič ni imelo cene, tako da ni bilo denarja niti za sol in svečavo, kaj šele za kaj drugega. V dolino je bilo uro hoda po slabem strmeh kolo-vozu. Težko je bilo takrat, pa je vendarle šlo, saj sta se z ženo razumela. Rodilo se jima je troje otrok, življenje je teklo naprej. Hitler je pričel strašiti po Evropi. Može in fante so pričeli klicati tudi v stari Jugoslaviji na orožne vaje. Čudno je bilo, toda res je bilo, da niti ene orožne vaje ni so minile brez Ošvena. Od takrat se ga tudi sam prvič spominjam, saj se je nekoč oglašil gredoč pri nas, ko je za eno noč pobegnil iz kasarne v Slovenj Gradcu, da je lahko obiskal ženo in otroke pri Ošvenu. Ko je prišla okupacija naše dežele 1941 in z njo okupatorjev teror, je Ošven 1944. od-

šel v partizane. Bil je v Koroškem bataljonu in Tomšičevi brigadi, tam je bil v bojih na Graški gori hudo ranjen v roko. Za sodelovanje in udeležbo v NOB je bil večkrat odlikovan.

Ko se je po vojski 1945. vrnil domov k Ošvenu, k družini, je takoj pričel aktivno sodelovati z novo ljudsko oblastjo. Postal je odbornik krajevnega ljudskega odbora

Albert Gostenčnik-Ošven, roj. 29. 2. 1908, umrl 11. 2. 1984

Kotlje, član upravnega odbora Kmetijske zadruge Kotlje, član SZDL in ZB Kotlje, in ko se je na pobudo Prežihovega Voranca pričela elektrifikacija v Kotljah, je bil eden prvih interesentov za elektriko ter član elektrifikacijskega odbora. Veliko je pripomogel, da je v Kotljah in okolici tako kmalu po osvoboditvi zasvetila elektrika. Dal je macesne za električne drogeve, ne samo za del hotuljskih kmetij, pač pa tudi za Gornje Sele. Le malokdo se še spominja, koliko sej in sestankov vseh vrst je bilo v letih takoj po 2. svetovni vojni. Ošven je zmeraj prihajal na te seje in sestanke, ki so bili večinoma po večerih ali ob nedeljah. Prihajal je peš in se pozno ponoči vračal v planino, saj avtomobilov in takšnih cest, kot jih imamo danes, takrat še ni bilo.

Kljub temu, da si je Ošven tako želel elektrike in je tako zavzeto delal in se trudil zanjo, da je bil med prvimi, je zaradi daljave, zaradi oddaljenosti transformatorja, ki je bil tedaj le v Kotljah, dobil električni tok šele med zadnjimi, šele potem, ko je bil zgrajen transformator pri Dularju in drugi pri Lubasu v Podkrajju.

Pokojni Ošven je bil zelo razgledan. Posebno rad je hodil na izlete. Na izletu je bil čisto drug človek, vse je hotel videti, o vsem, kar je bilo vredno ogleda, se je hotel prepričati na lastne oči, tako da je bilo z njim biti na izletu pravo zadovoljstvo.

Ošvenova največja vrlina pa je bila njegova poštenost. Nikdar in nikoli ni silil čez meje svojega posestva. Pač pa je rad pomagal vsakemu, ki ga je prosil za les ali kakršnokoli drugo uslugo. Če je bilo le ko-

ličkaj mogoče, je prošnji ustregel in pomagal, pa še eno lepo lastnost je imel, zaljubljen je bil v svojo ženo in otroke, ljubil jih je, bal se je zanje tako, kot le malokdo med nami.

Zaradi vsega, kar sem povedal, vsega pa seveda ni mogoče povedati, saj bi trajalo predolgo, lahko le rečem, da nam je smrt z Albertom Gostenčnikom-Ošvenom za vedno vzela moža in prijatelja, človeka, ki smo ga zares vsi ljubili, spoštovali in radi imeli.

Sredi Kotelj bo med svojimi prijatelji, ki so odšli že pred njim, poslej spal svoj večni sen. Počival bo po delu, ki ga je v življenju opravil. Ni ga bilo malo! Z Ošvenovih lesov na Uršlji gori pa bo veter pri- našal na njegov grob pozdrave, otožne vzdihljaje mogočnih bukev, zelenih smrek, košatih borovcev in vitkih macesnov za slajši počitek Ošvenu, svojemu nekdanjemu gospodarju.

Listnica uredništva: Na prvi strani objavljamo osnutek in predlog za novi spomenik na Poljani, ki bi ga drugo leto ob 40-letnici zadnjih bojev na Poljani postavili poleg obstoječega spomenika. Osnutek je izdelal arhitekt Bojan Batič, ki se je sam udeležil zadnjih bojev na Poljani.

Želimo, da bralci sporočite vaše mnenje o osnutku spomenika.

Za vsebino člankov s tematiko iz NOB odgovarja občinski odbor ZZB Ravne na Koroškem.

Fotografije so prispevali: Stojan Batič, Franc Rotar, Foto Zelnik, Franc Ocepek, Fotokrožek OŠ Prežihov Voranc, Mirko Korošec, Anton Ikovec, Franjo Hovnik, Ignac Zdovc, Maks Dolinšek, Albin Kaker, Franc Kamnik in Fotoarhiv KF.

STROŠKI KOROŠKEGA FUŽINARJA V LETU 1983

Po 41. členu o javnem obveščanju (Uradni list SRS 1973, št. 7) objavljamo podatke o stroških Koroškega fužinarja v letu 1983.

Naklada je bila stalna 4000 izvodov.

Avtorski honorarji	179.587,80 din
Stroški za tisk in poštnino	1.399.099,00 din
Skupaj	1.578.686,80 din

Izdaja delavski svet železarne Ravne. Ureja uredniški odbor: Silva Sešel, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Šater, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Žunec. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor Marija Potočnik. Tiska ČGP Večer, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov uredniškega odbora tudi: Stanko Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitinger, Filip Jelen, Marija Kolar, Janez Mrdavšič, Franc Rotar in Ivan Žunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, 421/72 prosto plačila prometnega davka.